

**METODIKA A POSTUPY PROSAZOVÁNÍ PRÁV Z DUŠEVNÍHO
VLASTNICTVÍ U JEDNOTLIVÝCH ORGÁNŮ VEŘEJNÉ SPRÁVY
ČESKÉ REPUBLIKY, V JEJICHŽ PŮSOBNOSTI JE PROSAZOVÁNÍ
PRÁV Z DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ**

**Karel Čermák jr.
Eva Koplíková
Lukáš Lorenc**

2007

Autoři se na zpracování jednotlivých částí a kapitol podíleli takto:

JUDr. Karel Čermák jr., Ph.D., LL.M.

vedoucí autorského kolektivu, kapitoly 1.1, 1.2 (spoluautor), 1.3 (spoluautor), 1.4, 1.5 (spoluautor), 1.9, 1.10 a část 3, celková redakce

Mgr. Lukáš Lorenc

kapitoly 1.2 (spoluautor), 1.3 (spoluautor) a část 2

Eva Koplíková, dipl. techn.

kapitoly 1.5 (spoluautor), 1.6, 1.7, 1.8

Všichni autoři v době zpracovávání díla působili v advokátní a patentové kanceláři Čermák Hořejš Myslíl a spol.

OBSAH

1.	Úvod: hmotněprávní úprava práv z duševního vlastnictví.....	7
1.1	Pojem a systém práv k duševnímu vlastnictví	8
1.1.1	Pojem práv k duševnímu vlastnictví	8
1.1.2	Třídění práv k duševnímu vlastnictví, klasifikační kritéria.....	10
1.1.3	Hospodářská hodnota práv k duševnímu vlastnictví.....	13
1.1.4	Prameny práva k duševnímu vlastnictví.....	14
1.2	Autorské právo	19
1.2.1	Předmět ochrany.....	19
1.2.2	Podmínky ochrany.....	23
1.2.3	Subjektivní práva.....	24
1.2.3.1	Osobnostní práva autorská	24
1.2.3.2	Majetková autorská práva	25
1.2.3.3	Licenční smlouva	26
1.2.4	Omezení autorského práva	28
1.2.5	Trvání autorských práv.....	30
1.2.6	Nároky z porušení práv	30
1.2.7	Zaměstnanecké dílo, obdobná díla, audiovizuální dílo a práva k počítačovým programům	32
1.2.8	Autorskoprávní ochrana v právu mezinárodním	34
1.3	Jiná práva upravená autorským zákonem.....	37
1.3.1	Práva související s právem autorským	37
1.3.1.1	Práva výkonného umělce k uměleckému výkonu	38
1.3.1.1.1	Osobnostní práva výkonného umělce	39
1.3.1.1.2	Majetková práva výkonného umělce.....	39
1.3.1.2	Právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu.....	40
1.3.1.3	Právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu... 41	
1.3.1.4	Právo rozhlasového a televizního vysílatele	42
1.3.1.5	Právo nakladatele	42
1.3.2	Zvláštní právo pořizovatele databáze.....	43
1.3.3	Ochrana práv souvisejících s autorským právem v mezinárodním právu.....	44
1.4	Patenty a užitné vzory	46
1.4.1	Pojem patentu a užitného vzoru	46
1.4.2	Předmět ochrany.....	47
1.4.2.1	Patentovatelný vynález.....	47
1.4.2.2	Užitný vzor	48
1.4.3	Podmínky ochrany.....	49
1.4.3.1	Oblast techniky.....	49
1.4.3.2	Novost	49
1.4.3.3	Průmyslová využitelnost	50
1.4.3.4	Vynálezecká činnost.....	50
1.4.3.5	Další podmínky	50
1.4.4	Právo na vynález	51
1.4.5	Subjektivní práva.....	51

1.4.5.1	Oprávnění majitele patentu	52
1.4.5.2	Využívání patentu	52
1.4.5.3	Dispozice s patentem.....	53
1.4.5.4	Vyčerpání práv	54
1.4.5.5	Jiná omezení účinků patentu	54
1.4.6	Trvání a zánik ochrany	54
1.4.7	Zrušení patentu	54
1.4.8	Patentová ochrana v právu mezinárodním	55
1.4.8.1	Princip teritoriality	55
1.4.8.2	České národní a evropské patenty	56
1.4.8.3	Podávání patentových přihlášek v mezinárodním měřítku	56
1.5	Ochranné známky	58
1.5.1	Předmět ochrany	59
1.5.2	Podmínky ochrany.....	59
1.5.2.1	Absolutní překážky zápisu	59
1.5.2.2	Relativní překážky zápisu	60
1.5.3	Subjektivní práva.....	62
1.5.4	Omezení práv k ochranné známce	63
1.5.4.1	Omezení účinků ochranné známky	63
1.5.4.2	Vyčerpání práv k ochranné známce	63
1.5.5	Práva a nároky z porušení ochranné známky	64
1.5.6	Trvání právní ochrany	65
1.5.7	Neplatnost a zrušení	66
1.5.8	Známkoprávní ochrana v právu mezinárodním	66
1.5.8.1	Základní principy	66
1.5.8.2	Mezinárodní ochranná známka	67
1.5.8.3	Ochranná známka Společenství	68
1.5.8.4	Všeobecně známé ochranné známky.....	68
1.6	Průmyslové vzory.....	69
1.6.1	Předmět ochrany.....	69
1.6.2	Podmínky ochrany.....	70
1.6.3	Právo na průmyslový vzor.....	70
1.6.4	Subjektivní práva.....	71
1.6.5	Omezení práv z průmyslového vzoru.....	71
1.6.6	Nároky z porušování průmyslového vzoru	72
1.6.7	Doba ochrany průmyslového vzoru	72
1.6.8	Výmaz průmyslového vzoru	73
1.6.9	Průmyslové vzory v právu mezinárodním	73
1.7	Topografie polovodičových výrobků	74
1.7.1	Předmět ochrany.....	74
1.7.2	Podmínky ochrany.....	74
1.7.3	Právo na ochranu topografie	74
1.7.4	Přihlašovací řízení, doba ochrany	75
1.7.5	Subjektivní práva a nároky z porušování	76
1.7.6	Výmaz topografie polovodičového výrobku.....	76
1.8	Označení původu a zeměpisná označení	77

1.8.1	Předmět ochrany.....	77
1.8.2	Podmínky ochrany.....	78
1.8.3	Subjektivní práva.....	79
1.8.4	Doba ochrany	79
1.8.5	Účinky ochrany	79
1.8.6	Zrušení označení původu nebo zeměpisného označení.....	80
1.8.7	Ochrana označení původu a zeměpisných označení v právu mezinárodním	80
1.8.7.1	Obecné principy	80
1.8.7.2	Mezinárodní zápis označení původu	80
1.8.7.3	Ochrana v EU	81
1.9	Obchodní firma (obchodní jméno).....	83
1.9.1	Pojem.....	83
1.9.2	Podmínky ochrany.....	85
1.9.3	Subjektivní práva.....	86
1.9.4	Trvání a zánik ochrany	87
1.9.5	Ochrana obchodního jména v mezinárodním právu	87
1.10	Nekalá soutěž	88
1.10.1	Pojem.....	88
1.10.1.1	Generální klauzule vs. zvláštní skutkové podstaty.....	89
1.10.1.2	Jednání v hospodářské soutěži	89
1.10.1.3	Dobré mravy soutěže.....	90
1.10.1.4	Způsobilstv přivodit újmu	91
1.10.2	Jednotlivé skutkové podstaty nekalé soutěže	91
1.10.2.1	Klamavá reklama.....	91
1.10.2.2	Klamavé označení zboží a služeb.....	91
1.10.2.3	Vyvolání nebezpečí záměny.....	91
1.10.2.4	Parazitování na pověsti.....	92
1.10.2.5	Podplácení	92
1.10.2.6	Zlehčování	93
1.10.2.7	Srovnávací reklama	93
1.10.2.8	Porušení obchodního tajemství	94
1.10.2.9	Ohrožování zdraví a životního prostředí	94
1.10.3	Nároky z nekalé soutěže.....	94
1.10.4	Vzájemný vztah práva nekalé soutěže a práva k duševnímu vlastnictví.....	95
1.10.5	Nekalá soutěž v právu mezinárodním	96
2.	Správní orgány podílející se na ochraně a prosazování práv k duševnímu vlastnictví, jejich kompetence a postupy.....	98
2.1	Úřad průmyslového vlastnictví	98
2.1.1	Postavení Úřadu a jeho činnost	98
2.1.2	Role Úřadu v existujícím systému prosazování práv z duševního vlastnictví ...	100
2.2	Ministerstvo kultury	103
2.2.1	Postavení ministerstva a jeho činnost.....	103
2.2.2	Role ministerstva v existujícím systému prosazování práv z duševního vlastnictví	103

2.3	Ministerstvo spravedlnosti	105
2.3.1	Postavení ministerstva a jeho činnost.....	105
2.3.1.1	Ochrana podle právních předpisů z oblasti občanskoprávní	105
2.3.1.2	Ochrana podle veřejnoprávních předpisů.....	106
2.3.1.3	Systém soudní ochrany práv z duševního vlastnictví.....	107
2.3.2	Role ministerstva v existujícím systému prosazování práv z duševního vlastnictví	107
2.4	Ministerstvo průmyslu a obchodu	109
2.4.1	Postavení ministerstva a jeho činnost.....	109
2.4.2	Česká obchodní inspekce	109
2.4.2.1	Postavení ČOI v systému orgánů státní správy, její činnost	109
2.4.2.2	Postup ČOI	110
2.4.2.2.1	Vymezení základních pojmů	110
2.4.2.2.2	Podněty ke kontrole, dokumentace, jistota.....	111
2.4.2.2.3	Oprávnění ČOI při kontrole	112
2.4.2.2.4	Postup ČOI při kontrole	113
2.4.2.2.5	Sankce, další nakládání se zajištěnými výrobky	114
2.4.2.3	Spolupráce ČOI s ostatními orgány státní správy	114
2.5	Ministerstvo financí.....	116
2.5.1	Postavení ministerstva a jeho činnost.....	116
2.5.2	Celní správa České republiky.....	116
2.5.2.1	Organizace Celní správy, její kompetence a činnost v oblasti duševního vlastnictví	116
2.5.2.1.1	Generální ředitelství cel	116
2.5.2.1.2	Celní ředitelství	117
2.5.2.1.3	Celní úřady	118
2.5.2.2	Postup celního úřadu podle zákona č. 191/1999 Sb.....	118
2.5.2.3	Postup celního úřadu podle zákona č. 634/1992 Sb.....	121
2.5.2.3.1	Pravomoci celního úřadu.....	122
2.5.2.3.2	Podnět ke kontrole, dokumentace, jistota.....	123
2.5.2.3.3	Postup při kontrole	124
2.5.2.3.4	Sankce, další nakládání se zajištěnými výrobky	125
2.6	Státní zemědělská a potravinářská inspekce	127
2.6.1	Postup při kontrole	127
2.7	Ministerstvo vnitra	131
2.7.1	Postavení ministerstva a jeho činnost.....	131
2.7.2	Policie ČR	131
3.	Analýza systému prosazování práv z duševního vlastnictví a praktické zkušenosti s ním	133
3.1	Cíle a hodnoty vymezující vnější a vnitřní rozhraní systému	134
3.1.1	Pojem prosazování práv	134
3.1.1.1	Metodická východiska.....	134
3.1.1.2	Hmotné právo a jeho prosazování (vymáhání, vykonávání).....	135

3.1.1.3	Pojetí prosazování ve směrnici 2004/48/ES.....	136
3.1.1.4	Syntetické shrnutí.....	137
3.1.2	Vnější a vnitřní rozhraní systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví... ..	138
3.1.2.1	Vnější rozhraní	138
3.1.2.2	Vnitřní rozhraní	138
3.1.3	Veřejný zájem	140
3.1.3.1	Pojem veřejného zájmu	140
3.1.3.2	Veřejný zájem na prosazování práv k duševnímu vlastnictví.....	140
3.1.3.3	Veřejný zájem a právo soukromé vs. právo veřejné	140
3.1.3.4	Veřejný zájem a činnost soudů a správních úřadů	141
3.1.3.4.1	Postavení a úloha soudů	141
3.1.3.4.2	Postavení a úloha správních úřadů	142
3.1.3.4.3	Procesní záruky v občanském soudním řízení	143
3.1.3.4.4	Specifická role orgánů veřejné správy při prosazování práv z duševního vlastnictví	144
3.1.4	Mezinárodní závazky České republiky	145
3.1.4.1	Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví	146
3.1.4.2	Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží	151
3.1.4.3	Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek	152
3.1.4.4	Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl.....	153
3.1.4.5	Všeobecná úmluva o autorském právu.....	155
3.1.4.6	Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu.....	156
3.1.4.7	Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (TRIPS).....	157
3.1.4.7.1	Geneze, obecné principy, cíle	157
3.1.4.7.2	Autorské právo	158
3.1.4.7.3	Ochranné známky.....	158
3.1.4.7.4	Zeměpisná označení	159
3.1.4.7.5	Průmyslové vzory.....	160
3.1.4.7.6	Patenty	160
3.1.4.7.7	Topografie	161
3.1.4.7.8	Know-how	161
3.1.4.7.9	Specifické prostředky prosazování práv	162
3.1.4.8	Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském.....	165
3.1.5	Ochrana subjektivních práv.....	166
3.1.5.1	Ochrana subjektivního práva jako hodnota.....	166
3.1.5.2	Pojem subjektivní právo.....	167
3.1.5.3	Působení subjektivních práv, subjektivní právo a subjektivní povinnost ...	168
3.1.5.4	Subjektivní právo vs. nárok.....	169
3.1.5.5	Subjektivní práva a povinnosti v oblasti duševního vlastnictví	170
3.1.6	Vnější a vnitřní hodnotový rámec	172
3.1.6.1	Hodnoty ekonomického systému	172
3.1.6.2	Politické hodnoty.....	174
3.1.6.3	Etické hodnoty.....	174
3.1.6.4	Hodnoty vyplývající z vnitřních systémů.....	174
3.1.7	Partikulární cíle systému	175
3.1.7.1	Cíle systému	176
3.1.7.2	Partikulární hodnoty	176

3.2	Analýza základních prvků systému.....	178
3.2.1	Osoby	178
3.2.1.1	Pojem osoby	178
3.2.1.2	Osoby vystupující v systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví... 178	
3.2.1.2.1	Osoby jako vlastníci práv	179
3.2.1.2.2	Osoby prosazující práva proti porušování.....	180
3.2.1.2.3	Prosaditelnost práva přihlašovatelem.....	183
3.2.1.2.4	Prosaditelnost práva osobou odlišnou od vlastníka.....	184
3.2.1.2.5	Původ osoby vlastníka.....	184
3.2.1.2.6	Porušovatelé	185
3.2.2	Subjektivní práva.....	186
3.2.2.1	Subjektivní soukromá práva k duševnímu vlastnictví vs. jiná práva	186
3.2.2.2	Komponenty subjektivních práv z duševního vlastnictví	188
3.2.2.3	Veřejná subjektivní práva.....	190
3.2.3	Orgány a jejich pravomoci	191
3.2.3.1	Pojem pravomoci.....	191
3.2.3.2	Úseky výkonu pravomocí.....	192
3.2.3.3	Pravomoc vs. působnost; kompetenční konflikty	192
3.2.4	Akty.....	194
3.2.4.1	Pojem aktu.....	194
3.2.4.2	Pravomoc a příslušnost k vydávání aktů.....	194
3.2.4.2.1	Postavení Městského soudu v Praze.....	194
3.2.4.2.2	Pravomoci Úřadu průmyslového vlastnictví	196
3.2.4.2.3	Pravomoci celních úřadů.....	198
3.2.4.2.4	Pravomoci ČOI a SZPI.....	199
3.2.5	Činnosti	200
3.2.5.1	Pojem.....	200
3.2.5.2	Činnosti prováděné Úřadem průmyslového vlastnictví	202
3.2.5.3	Činnosti ČOI, SZPI a celních úřadů.....	203
3.2.5.4	Činnost Policie ČR.....	204
3.3	Zkušenosti z praktického fungování systému	205
3.3.1	Rovina vzniku práv (proces přihlašovací).....	205
3.3.2	Rovina eliminace práv.....	208
3.3.3	Rovina prosazování práv	211

1. Úvod: hmotněprávní úprava práv z duševního vlastnictví

Společným úkolem a cílem všech jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, které se podílejí na prosazování práv z duševního vlastnictví, je zajištění respektu subjektivních hmotných soukromých práv z oblasti duševního vlastnictví, které jsou upraveny předpisy hmotného soukromého práva. Tyto právní předpisy zakotvují, resp. určitým způsobem zpřesňují (iterují) obsah těchto subjektivních soukromých práv a zejména upravují předmět těchto práv, podmínky jejich vzniku, jednotlivé prerogativy (oprávnění) z nich vyplývající, jejich trvání, nároky z jejich porušení a jejich eventuální zánik nebo zrušení.

Předmětem činnosti jednotlivých orgánů veřejné správy při prosazování práv z duševního vlastnictví je tedy především aplikace jednotlivých předpisů hmotného práva upravujících právo duševního vlastnictví a tyto předpisy současně představují zákonný rámec, v němž se jednotlivé orgány musí a jedině mohou pohybovat. Východiskem a předpokladem legálního, korektního, ale i efektivního postupu jednotlivých orgánů veřejné správy při prosazování práv z duševního vlastnictví je tedy v první řadě důkladná a spolehlivá znalost příslušné hmotněprávní úpravy práv z duševního vlastnictví; rozsah znalostí ovšem může být u různých těchto orgánů s ohledem na jejich odlišné kompetence a postavení v systému státní správy různý. Určitý standardní stupeň znalostí předpisů hmotného práva duševního vlastnictví je však nezbytným předpokladem efektivního fungování kteréhokoli z těchto orgánů; tento stupeň zahrnuje znalost příslušné hmotněprávní úpravy alespoň v takové míře, která umožní rozpoznat a adekvátně identifikovat právní problémy, které mohou při prosazování jednotlivých druhů práv z duševního vlastnictví nastat při praktické činnosti toho kterého orgánu, tak aby tento orgán mohl věc buď přímo postoupit jinému příslušnému orgánu, nebo při své vlastní činnosti s takovým jiným orgánem spolupracovat minimálně na úrovni výměny informací, zkušeností a znalostí příslušné hmotněprávní úpravy. Již na tomto místě nutno zdůraznit, že se příslušná hmotněprávní úprava neomezuje pouze na zákony a jiné předpisy psaného práva, nýbrž zahrnuje i jiné prameny práva včetně zejména judikatury evropských soudů (Soudního dvora Evropských společenství a Soudu první instance), která se všeobecně uznává i za jeden z pramenů evropského komunitárního práva.

Hmotněprávní úprava jednotlivých práv duševního vlastnictví je přitom značně odlišná s ohledem na odlišnou právní, resp. institucionální podstatu jednotlivých druhů těchto práv. I s ohledem na to považujeme za nutné rozboru vlastních metodických a procesních postupů jednotlivých orgánů veřejné správy předeslat stručný přehled hmotného práva duševního vlastnictví, k jehož aplikaci směřuje činnost těchto orgánů při prosazování práv z duševního vlastnictví. Bez takového úvodního seznámení se s příslušnou hmotněprávní úpravou účinnou na území České republiky nelze plně a přesvědčivě vysvětlit a rozebrat ani současný právní stav kompetencí jednotlivých orgánů veřejné správy na poli prosazování práv z duševního vlastnictví, tím méně pak tento právní a na něj navazující faktický stav hodnotit a navrhnout prostředky a opatření k jeho zlepšení.

1.1 Pojem a systém práv k duševnímu vlastnictví

1.1.1 Pojem práv k duševnímu vlastnictví

Právy k duševnímu vlastnictví nazýváme subjektivní soukromá práva, jejichž předmětem jsou tzv. nehmotné statky. Jedná se o práva subjektivní, tedy práva příslušející jednotlivým osobám v právním smyslu, tj. fyzickým a právnickým osobám, které těmto osobám umožňují požadovat po konkrétních jiných osobách nebo po neurčitém okruhu jiných osob nějaké chování, které typicky může spočívat ve zdržení se určitého chování, strpění určitého chování oprávněné osoby nebo dokonce vlastní aktivní chování nebo jednání včetně aktivního poskytnutí určitého zpravidla peněžního plnění. Obsah práv k duševnímu vlastnictví lze nejobecněji vystihnout klasickou čtveřicí prerogativ soukromých subjektivních práv *dare, facere, omittere, pati*, snad s tím, že pořadí těchto jednotlivých prerogativ dle důležitosti a frekvence praktického uplatňování by bylo v souladu s předchozí větou možno změnit na *omittere, dare, facere, pati*.

Jedná-li se o soukromá subjektivní práva, je tím pojmově určeno, že výkon těchto práv, tj. jejich praktické uplatňování, je v zásadě věcí dispozice jednotlivých oprávněných osob – vlastníků práv z duševního vlastnictví. Je v zásadě věcí svobodného rozhodnutí těchto vlastníků, zda se rozhodnou svá subjektivní práva uplatňovat vůči konkrétním třetím osobám a jakým způsobem. To samozřejmě neznamená, že na prosazování jednotlivých práv z duševního vlastnictví nemůže existovat veřejný zájem, a rovněž to neznamená, že by opomenutí vlastníků jednotlivých práv z duševního vlastnictví svá práva uplatňovat a hájit nebylo spojeno nebo nemohlo být spojeno s právními sankcemi např. v podobě ztráty práva nebo ztráty prosaditelnosti práva.

Hovoříme-li o právech z duševního vlastnictví jako o subjektivních hmotných právech, vymezujeme je negativně vzhledem k procesním právům, která mohou i v oblasti práv z duševního vlastnictví vznikat v procesu uplatňování těchto hmotných práv zejména v občanském soudním řízení a v řízení před příslušnými správními orgány. Tato procesní práva vyplývají zpravidla z širší procesněprávní úpravy toho kterého druhu řízení, avšak měla by být konstruována a vykládána vždy tak, aby umožňovala mimo jiné efektivní prosazování i toho druhu subjektivních hmotných práv, kterými jsou práva k duševnímu vlastnictví. Pokud tomu tak v konkrétních případech není, je na místě se *de lege ferenda* zamýšlet nad změnou příslušné procesněprávní úpravy, ostatně v nedávné minulosti k řadě takových specifických zásahů do jinak obecně platné procesněprávní úpravy právě s ohledem na specifickou povahu práv k duševnímu vlastnictví došlo po vzoru zejména evropského komunitárního práva i v českém právním řádu.

Absolutní vs. relativní práva

Práva k duševnímu vlastnictví mají zpravidla povahu tzv. absolutních práv jako protikladu k tzv. právům relativním. To znamená, že tato práva působí vůči všem, *erga omnes*, podobně jako vlastnické právo k (hmotné) věci. Podobně jako vlastník hmotné (movité nebo nemovité) věci je oprávněn vůči neomezenému a neurčitému okruhu třetích osob požadovat strpění výkonu svých vlastnických práv, např. v případě nemovitosti může zakázat až na zákonné výjimky jakékoli třetí osobě vstup na tuto nemovitost nebo do této nemovitosti, může i vlastník typického práva k duševnímu vlastnictví zakázat neomezenému a neurčitému okruhu

třetích osob užívat příslušný nehmotný statek, např. počítačový program nebo označení chráněné jako ochranná známka, a to opět až na zákonné výjimky.

Tento charakteristický rys odlišuje absolutní práva od práv relativních, která působí a lze je uplatnit vždy jen vůči konkrétním jednotlivým osobám nebo osobě. Relativními právy jsou typicky práva závazková, např. práva vznikající ve vztahu mezi dlužníkem a věřitelem, kdy věřitel je oprávněn požadovat zaplacení určité dlužné částky právě a pouze ve vztahu ke konkrétnímu jednotlivému dlužníku, nikoli po dalších osobách od dlužníka odlišných. Povahu absolutních práv v rámci subjektivních práv k nehmotným statkům nemají práva chráněná institutem nekalé soutěže. Tato práva nejsou typickými právy k duševnímu vlastnictví a jejich zařazení do systému práv z duševního vlastnictví může být dokonce sporné, přesto je uplatňování práv z duševního vlastnictví v užším slova smyslu (tedy práv chráněných institutem nekalé soutěže) neodmyslitelně spjata právě i s ochranou před nekalou soutěží jako bezprostředně komplementárním právním institutem k systému práv duševního vlastnictví, který představuje současně jeho doplnění i korektiv. Také z tohoto důvodu zařazujeme stručné pojednání o právu nekalé soutěže do této úvodní části metodiky. Subjektivní hmotná práva chráněná prostředky práva proti nekalé soutěži jsou práva relativní povahy, která existují toliko v právním vztahu mezi soutěžitelem, který porušil předpisy práva proti nekalé soutěži, a osobou nebo osobami, k jejichž újmě došlo k tomuto porušení, ať již se jedná o jiné soutěžitele nebo spotřebitele. Pouze v rámci tohoto tzv. soutěžního vztahu, tedy relativního právního vztahu, mohou tato práva vznikat, být nalézána a prosazována.

Pojem nehmotného statku a jeho znaky

Pokud zařazení práv k duševnímu vlastnictví mezi subjektivní hmotná soukromá práva vyjadřuje genus proximum shora uvedené definice, specifickým rysem těchto práv (diferentia specifica) je, že jejich předmětem jsou tzv. nehmotné statky. Nehmotný statek lze vymezit jako statek vytvářený konkrétním duševním obsahem, jehož objektivní výraz může být předmětem společenských (a právních) vztahů, aniž by bylo třeba jeho ztělesnění v hmotné podobě (mírně upravená definice prof. K. Knapa). Na rozdíl od (hmotných) věcí v právním smyslu, např. pozemků, domů, automobilů, komodit, peněz, elektrické energie, se nehmotné statky vyznačují tzv. potenciální ubikvitou. Tím se vyjadřuje, že nehmotný statek může být užíván zpravidla neomezeným okruhem osob jednajících nezávisle na sobě na různých místech prostoru současně a realizace hospodářské hodnoty takového statku tedy není přímo podmínitelná absencí fyzického násilí vykonávaného nebo iniciovaného jeho vlastníkem. Pokud tedy např. automobil může užívat jako dopravní prostředek v jednom časovém okamžiku pouze jediná osoba nebo omezený okruh konkrétních osob, čímž současně vyloučí jakékoli paralelní užívání téže (hmotné) věci jinými osobami v též časový okamžik, může být nehmotný statek, např. patent na určité technické řešení, užíván ve stejném časovém okamžiku neomezeným okruhem osob, aniž by na to vlastník tohoto statku mohl vykonávat jakýkoli přímý fyzický vliv, např. podle daného patentu lze vyrábět výrobky v potenciálně nekonečném počtu závodů na různých místech České republiky nebo světa.

Tento rys, tzv. potenciální ubikvita, je nejcharakterističtější společným rysem všech nehmotných statků. Je to současně rys, který zřejmě v největší míře přispívá k obtížím při praktickém prosazování respektu těchto práv a který vyvolává nutnost specifických právních prostředků a metodik při zajišťování jejich ochrany. Zatímco zajištění respektu vlastnických práv k hmotným věcem včetně ovladatelných přírodních sil lze přirovnat k souboji s drakem s jednou hlavou, jejímž useknutím je respekt vlastnického práva k hmotné věci v jednom

konkrétním případě s konečnou platností zajištěn (např. ukradený automobil je vypátrán a zajištěn policií a následně předán svému vlastníku, neoprávněně okupovaná nemovitost je vyklizena apod.), lze prosazování práv k duševnímu vlastnictví přirovnat k boji se saní s nekonečným počtem hlav. Ani zajištění, zabavení nebo zničení sebevětší jedné konkrétní dodávky výrobků porušujících práva z duševního vlastnictví neskýtá jistotu, že porušování práv k příslušnému předmětu duševního vlastnictví bylo v daném okamžiku s konečnou platností zabráněno, neboť nelze vyloučit, že na jiném místě se dodávka stejného zboží nachází na trhu, prodává, nabízí, propaguje, je předmětem obchodních transakcí apod.

Jiné charakteristické rysy nehmotných statků, než je potenciální ubikvita, rysy, které jsou často mezi laickou i odbornou veřejností vnímány jako právě charakteristické vlastnosti nehmotných statků, resp. práv k duševnímu vlastnictví, již nemusí vystihovat společnou povahu všech nehmotných statků, které mohou být předmětem práv k duševnímu vlastnictví. Přesto je instruktivní i tyto další rysy připomenout. Pro předměty duševního vlastnictví (nehmotné statky) bývá charakteristické, že se jedná o výplody lidského myšlení, přesněji řečeno lidské tvůrčí duševní činnosti. To ovšem platí pouze u tzv. tvůrčích práv k duševnímu vlastnictví, např. práv k autorským dílům, vynálezům, užitným vzorům aj., neplatí to pro práva na označení. Předmětem těchto práv nemusí být výtvořiny lidské duševní činnosti, byť se vždy jedná o součást kulturních výtvořin lidstva v nejobecnějším slova smyslu. To je zřejmé typicky např. u označení původu, tedy typicky geografických názvů určitých míst nebo oblastí, o nichž není známo, zda je vytvořil svou duševní činností konkrétní jednotlivec (zpravidla tomu tak není). Řada nehmotných statků může být svou povahou toliko výsledkem individuální tvůrčí činnosti konkrétní fyzické osoby, ani to však neplatí bez výjimky. Kromě práv na označení, kdy předmětem těchto práv se může stát označení již objektivně existující po mnoho staletí nebo i tisíciletí, které nemá konkrétního autora, je typickým příkladem takových nehmotných práv neindividuální povahy právo k vynálezu. Vynálezem je objektivně existující řešení určitého technického problému, které je jednoznačně dáno empiricky poznatelnou strukturou vnějšího světa, v němž žijeme. Ač vytvoření vynálezu vyžaduje zpravidla vysoké tvůrčí úsilí jednotlivce, nelze vyloučit s ohledem na objektivně existující zákony empirické přírody, presumpce jejichž existence je samotným předpokladem možnosti vynalézat, že k témuž řešení určitého technického problému dospějí nezávisle na sobě různé osoby, což se také v minulosti již mnohokrát stalo, a to i u velmi slavných vynálezů. Protipólem je autorské právo, které u nás tradované kontinentální koncepcí předpokládá neodmyslitelný přínos jedinečné osobnosti autora k vytvoření určitého díla, nejsou zatím známy případy, kdy by dvě různé osoby na sobě nezávisle vytvořily např. zcela shodnou báseň, byť v procesu určité banalizace autorských děl se podobné situace např. u drobných hudebních děl stávají postupně pravděpodobnějšími.

Nehmotný statek je tedy vždy určitý duševní obsah, avšak jeho konkrétní podoba a stupeň sepejetí s konkrétní lidskou osobou je velmi různý. Duševní, nehmotná povaha nehmotného statku se projevuje nejtypičtěji právě v procesu využívání tohoto statku v hospodářském a jiném společenském životě spíše než při procesu jeho vzniku.

1.1.2 Třídění práv k duševnímu vlastnictví, klasifikační kritéria

Mezi práva k duševnímu vlastnictví zahrnujeme typicky autorské právo, práva související s autorským právem, patenty na vynálezy a užitné vzory, ochranné známky, průmyslové vzory, topografie polovodičových výrobků, označení původu a zeměpisná označení a

s určitými výhradami rovněž právo k obchodní firmě. K těmto právům mohou být dále přiřazována i práva chráněná v rámci ochrany před nekalou soutěží.

Vývoj jednotlivých shora uvedených právních institutů probíhal zpravidla samostatně, tedy aniž by se proces vzniku jednotlivých těchto institutů přímo vzájemně ovlivňoval a aniž by se jednalo o jednolité, tím méně záměrný proces. Pojem práv k duševnímu vlastnictví, resp. práv k nehmotným statkům, je výsledkem až teoretického abstrahování a zobecnění společných rysů právních institutů, které se původně vyvinuly zcela samostatně. Z toho vyplývá značná různorodost právní úpravy jednotlivých druhů práv k duševnímu vlastnictví zejména na úrovni hmotného práva.

Systematizace jednotlivých druhů práv k duševnímu vlastnictví, vytváření klasifikačních teorií a klasifikací je úkolem právní vědy a teorie. Tato klasifikace je z praktického pohledu důležitá v těch případech, kdy mají být na různé druhy práv k duševnímu vlastnictví de lege lata a zejména de lege ferenda uplatňována stejná právní pravidla, případně kdy má být – tak jako v této metodice – předmětem víceméně jednotných postupů příslušných orgánů veřejné správy ochrana práv k duševnímu vlastnictví všech druhů. Ve všech těchto případech je nutné zohledňovat odlišnou povahu jednotlivých druhů práv k duševnímu vlastnictví, jak je zřejmá z různých klasifikačních kritérií a pokusů o klasifikaci.

Připomeňme proto nejzákladnější druhy třídění práv k duševnímu vlastnictví.

V první řadě lze práva k duševnímu vlastnictví dělit na:

- práva k výsledkům tvůrčí činnosti,
- práva k výkonům netvůrčí povahy,
- práva k označením.

Práva k výsledkům tvůrčí činnosti lze dále dělit na práva k objevům, tedy k tvůrčí činnosti směřující k objevení něčeho, co objektivně ve vnějším světě existuje, avšak dosud není známo, tj. nebylo obecně sdělitelným a empiricky přezkoumatelným způsobem popsáno. Práva k objevům jako takovým současně platné právo nezakotvuje, např. je vyloučeno získat patentovou ochranu k pouhé myšlence, postupu, matematickému vzorci, vědecké metodě, nově objevenému fyzikálnímu zákonu apod. Druhou podskupinou jsou výsledky tvůrčí činnosti, které spočívají ve vyřešení určitého objektivně existujícího problému. I v tomto případě je výsledek tohoto řešení objektivně dán zákonitostmi vnějšího empiricky uchopitelného a ověřitelného světa, takže výsledek tvůrčí činnosti není individuální, individuální a tvůrčí je pouze postup vedoucí k jeho dosažení. Sem lze typicky zařadit právo k vynálezu a k užitému vzoru. Třetí podskupinou výsledků tvůrčí činnosti jsou takové výsledky, kdy individuální, tvůrčí povahu má přímo výsledek této činnosti. Sem patří autorské právo a právo k výkonům výkonných umělců.

Práva k výkonům netvůrčí povahy zahrnují zejména tzv. práva související s právem autorským, tím je např. právo výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, právo rozhlasových a televizních vysílatelů k jejich vysílání, právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu aj. Zde předmětem ochrany není vlastní tvůrčí počin lidského jednotlivce, nýbrž určitá v podstatě podnikatelská činnost, zahrnující organizační, finanční a technické aspekty, jejíž výsledek však nemůže být zachycen na určitém množstevně omezeném hmotném substrátu.

Do třetí základní skupiny práv na označení patří právo k ochranné známce, právo k označení původu a zeměpisným označením a právo k obchodní firmě.

Mimo toto základní dělení stojí práva chráněná prostředky na ochranu před nekalou soutěží, která se svou relativní povahou (viz výše) podstatným způsobem liší od ostatních druhů práv k duševnímu vlastnictví.

Jiným, v praxi velmi rozšířeným způsobem dělení práv k duševnímu vlastnictví je rozdělení na práva k duševnímu vlastnictví jako taková (intellectual property rights) a jejich podkategorii práva průmyslová, resp. práva k průmyslovému vlastnictví (industrial property rights). Jedná se o klasifikaci praktické povahy bez hlubšího teoretického základu, přesto velmi významnou. Mezi tzv. průmyslová práva zařazujeme právo k patentu, užitému vzoru, průmyslovému vzoru, ochranné známce, topografiím polovodičových výrobků a dále i práva k označení původu a zeměpisným označením. Společným rysem všech těchto práv je, že jsou předmětem registrace u příslušného státního orgánu, v daném případě Úřadu průmyslového vlastnictví. Teprve registrací příslušného práva po provedení různým způsobem právně upraveného přihlašovacího řízení příslušné právo vzniká. Typickými právy k duševnímu vlastnictví, která se nezařazují mezi práva průmyslová, jsou autorské právo a práva související s autorským právem. Tato práva, kromě toho, že jsou upravena autorským zákonem (zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění), mají v systému českého právního řádu společně to, že nepodléhají registraci; jejich vznik a trvání tedy nevyžadují jakoukoli registraci ani jiný autoritativní úkon orgánu veřejné správy. Stranou tohoto třídění zůstává právo k obchodní firmě, které sice vzniká až registrací v obchodním rejstříku, avšak mezi práva průmyslová se obvykle nezařazuje, snad i proto, že registraci zápisem do příslušného veřejného rejstříku neprovádí Úřad průmyslového vlastnictví, nýbrž rejstříkové soudy.

Konečně je třeba vymezit pojem práva k duševnímu vlastnictví ve vztahu k pojmu práva k nemotným statkům. Oba pojmy jsou v podstatě ekvivalenty, byť jejich teoretické a metodické kořeny jsou různé. Pojem práva k nemotným statkům je teoreticky správnějším a pregnantnějším pojmem, který označuje celou kategorii práv, jejichž předmětem jsou nemotné statky, jak byly shora definovány. Pojem práva k duševnímu vlastnictví je ekvivalentem (v podstatě doslovným překladem) poněkud nepřesného anglického termínu intellectual property rights. Při používání pojmu práva k duševnímu vlastnictví se stírá rozdíl mezi subjektivním právem jako takovým a předmětem tohoto práva, tedy právem k duševnímu vlastnictví a nemotným statkem, který je jeho předmětem. Předmětem vlastnictví jakoby se stávalo samotné toto právo, což se v klasické kontinentální právní terminologii může jevit jako protimluv (předmětem vlastnického práva nemůže být vlastnické právo). Za teoreticky nevhodný až nesprávný může být také považován pojem vlastník práva k duševnímu vlastnictví (intellectual property right owner); ve skutečnosti se jedná o osobu oprávněnou z určitého subjektivního hmotného práva (nositele takového práva – „right holder“), jehož předmětem je určitý nemotný statek, např. určité označení, vynález, autorské dílo. Přesto s ohledem na všeobecnou vžitost pojmu „vlastník práva“ v kontextu práv k duševnímu vlastnictví se v dalším textu nebudeme vyhýbat užívání tohoto metonymického obratu v těch případech, kdy to nebude na újmu srozumitelnosti a přesnosti námi zprostředkovaného sdělení.

1.1.3 Hospodářská hodnota práv k duševnímu vlastnictví

Nehmotné statky hrály klíčovou roli v hospodářském a kulturním vývoji lidstva odnepaměti, ostatně schopnost vytvářet a sdílet konkrétní duševní obsahy je jedním z rysů, ne-li rysem jediným, který z antropologického hlediska odlišuje člověka od jiných živočichů.

Bezprostřední význam nehmotných statků pro hospodářský život a rozvoj lidské společnosti se však v různých civilizacích a v různých dějinných obdobích lišil, jak se lišila i příslušná právní úprava.

Aktivní a záměrné budování právních institutů chránících nehmotné statky legislativními a dalšími prostředky s ohledem na jejich přínos k rozvoji hospodářského života je výsledkem společenského vývoje posledních několika staletí ve společenském a hospodářském řádu charakterizovaném svobodným působením tržních sil a volným shromažďováním a využíváním kapitálu.

Zatímco středověkým institucionálním předobrazem práv k nehmotným statkům byly soukromé monopoly udělované panovníky v určitých oblastech hospodářského života, které rozvoj výroby, obchodu a služeb mohly podporovat, ale současně i omezovat a určitým způsobem usměrňovat, novověký přístup k předmětům práv k duševnímu vlastnictví z hlediska jejich prospěšnosti pro hospodářský rozvoj spočívá na myšlence, že určitý časově omezený monopol k určitému duševnímu obsahu může motivovat jednotlivé hráče na svobodném trhu k vytváření a sdílení těchto duševních obsahů s co největší hodnotou pro celou společnost, k němuž by jinak nedocházelo nebo docházelo ve snížené míře. Typickým příkladem implementace této ústřední myšlenky jsou patenty na vynálezy. Právo k vynálezu vyplývající z patentu na vynález uděluje vlastníkovému patentu monopol k užívání určitého technického řešení na určitou omezenou dobu (v současné době 20 let) výměnou za to, že dané technické řešení bude zveřejněno a tak zpřístupněno neomezenému okruhu veřejnosti, která na výsledky vynálezecké činnosti jedné osoby může navazovat a dále je rozvíjet při tvorbě dalších vynálezů, což se jeví jako prospěšné pro celkový hospodářský rozvoj a blaho společnosti. Tato úvaha s určitou modifikací platí i pro autorská díla.

Odlisný základní účel sleduje právní úprava práv na označení. Zde na rozdíl od jiných práv k duševnímu vlastnictví lze získat monopol k užívání určitého označení na neomezenou dobu do budoucna, a to dokonce i k označení, které vlastník příslušného práva na označení sám nevytvořil ani není právním nástupcem jeho tvůrce. Smyslem právní úpravy tu je zajistit soutěžitelům na trhu výlučné právo k určitému označení, které umožní odlišení výrobků a služeb různých soutěžitelů mezi sebou, tak aby se spotřebitelé a jiní zákazníci jednotlivých soutěžitelů mohli podle těchto označení na trhu snadno orientovat a zvolit výrobky a služby těch soutěžitelů, které vzhledem k jejich vlastnostem preferují. Prvořadým zájmem tu tedy je zájem na transparentnosti svobodného trhu a zjištění transparentní a nezkreslené hospodářské soutěže, kde si jednotliví soutěžitelé budou konkurovat kvalitou a cenou svých výrobků a služeb a kde nebude docházet k záměně mezi výrobky a službami různých soutěžitelů.

Hospodářská hodnota a význam práv k duševnímu vlastnictví prudce stoupla v posledních desetiletích a tento trend nadále pokračuje. Tento vývoj lze klást do souvislosti s celkovým vývojem společnosti a hospodářství v druhé polovině dvacátého století od společnosti industriální ke společnosti postindustriální, kde primárním a nejhodnotnějším předmětem směny se stávají právě lidské myšlenky a lidmi vytvářené hodnoty jako takové, zatímco cena hmotných věcí se vzhledem k postupně klesajícím výrobním nákladům snižuje. Pokud lze

zobecnit typické rysy hospodářského vývoje lidstva v posledních několika málo desetiletích, zdá se, že jednou z již objektivně určitelných charakteristik současného vývoje je, že hospodářsky nejvyspělejší státy se vyznačují vysokým počtem nehmotných statků, které jsou předmětem obchodu a využívání při hospodářské činnosti, a současně vysokým stupněm právní ochrany těchto nehmotných statků včetně vymáhání práv k nim. Zdá se tedy, že existuje zřejmá souvislost mezi prosperitou a stupněm právní ochrany práv k duševnímu vlastnictví. To je také důvodem, proč se vymáhání práv k duševnímu vlastnictví věnuje čím dál větší pozornost a do procesu prosazování práv k duševnímu vlastnictví jsou zapojovány i orgány veřejnoprávní povahy, jejichž posláním není ochrana subjektivních práv jednotlivců, nýbrž určitých zákonem konkrétně definovaných druhů veřejného zájmu.

1.1.4 Prameny práva k duševnímu vlastnictví

V českém právním řádu patří mezi nejdůležitější prameny práv k duševnímu vlastnictví následující právní předpisy:

- zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., zákona č. 61/2006 Sb., zákona č. 186/2006 Sb. a zákona č. 216/2006 Sb. (úplné znění pod č. 398/2006 Sb.);
- zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění zákona č. 519/1991 Sb., zákona č. 116/2000 Sb., zákona č. 207/2000 Sb., zákona č. 173/2002 Sb., zákona č. 59/2005 Sb., zákona č. 501/2004 Sb., zákona č. 413/2005 Sb. a zákona č. 221/2006 Sb.;
- zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění zákona č. 116/2000 Sb., zákona č. 501/2004 Sb. a zákona č. 221/2006 Sb.;
- zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění zákona č. 501/2004 Sb. a zákona č. 221/2006 Sb.;
- zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění zákona č. 474/2004 Sb., zákona č. 59/2005 Sb., zákona č. 501/2004 Sb. a zákona č. 221/2006 Sb.;
- zákon č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, ve znění zákona č. 116/2000 Sb., zákona č. 501/2004 Sb. a zákona č. 221/2006 Sb.;
- zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele, ve znění zákona č. 131/2003 Sb., zákona č. 501/2004 Sb. a zákona č. 221/2006 Sb.;
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 600/1992 Sb., zákona č. 264/1992 Sb., zákona č. 529/1992 Sb., zákona č. 286/1993 Sb., zákona č. 156/1994 Sb., zákona č. 84/1995 Sb., zákona č. 142/1996 Sb., zákona č. 94/1996 Sb., zákon č. 77/1997 Sb., zákona č. 15/1998 Sb., zákona č. 165/1998 Sb., zákona č. 356/1999 Sb., zákona č. 27/2000 Sb., zákona č. 105/2000 Sb., zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 370/2000 Sb., zákona č. 30/2000 Sb., zákona č. 367/2000 Sb., zákona č. 372/2000 Sb., zákona č. 120/2001 Sb., zákona č. 239/2001 Sb., zákona č. 501/2001 Sb., zákona č. 353/2001 Sb., zákona č. 15/2002 Sb., zákona č. 126/2002 Sb., zákona č. 308/2002 Sb., zákona č. 125/2002 Sb., zákona č. 151/2002 Sb., zákona č. 312/2002 Sb., zákona č. 476/2002 Sb., zákona č. 87/2003 Sb., zákona č. 88/2003 Sb., zákona č. 437/2003

- Sb., zákona č. 85/2004 Sb., zákona č. 257/2004 Sb., zákona č. 360/2004 Sb., zákona č. 484/2004 Sb., zákona č. 499/2004 Sb., zákona č. 554/2004 Sb., zákona č. 179/2005 Sb., zákona č. 216/2005 Sb., zákona č. 377/2005 Sb., zákona č. 413/2005 Sb., zákona č. 56/2006 Sb., zákona č. 79/2006 Sb., zákona č. 81/2006 Sb., zákona č. 57/2006 Sb. a zákona č. 308/2006;
- zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví);
 - zákon č. 206/2000 Sb., o ochraně biotechnologických vynálezů a o změně zákona č. 132/1989 Sb., o ochraně práv k novým odrudám rostlin a plemenům zvířat ve, znění zákona č. 93/1996 Sb.;
 - zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 121/2000 Sb., zákona č. 260/2002 Sb. a zákona č. 255/2004 Sb.;
 - zákon č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, ve znění zákona č. 417/2004 Sb.;
 - zákon č. 173/2002 Sb., o poplatcích za udržování patentů a dodatkových ochranných osvědčení pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 377/2005 Sb.;
 - zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví;
 - zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění zákona č. 210/1999 Sb., zákona č. 120/2001 Sb., zákona č. 6/2002 Sb., zákona č. 228/2002 Sb., nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 349/2002 Sb., zákona č. 192/2003 Sb., zákona č. 237/2004 Sb., zákona č. 284/2004 Sb., zákona č. 555/2004 Sb., zákona č. 205/2005 Sb. a zákona č. 79/2006 Sb.;
 - vyhláška 550/1990 Sb., o řízení ve věcech vynálezů a průmyslových vzorů, ve znění vyhlášky č. 21/2002 Sb.;
 - vyhláška č. 97/2004 Sb., k provedení zákona o ochranných známkách;
 - zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění zákona č. 217/2005 Sb., zákona č. 228/2005 Sb., zákona č. 357/2005 Sb., zákona č. 361/2005 Sb., zákona č. 444/2005 Sb., zákona č. 553/2005 Sb., zákona č. 545/2005 Sb., zákona č. 48/2006 Sb., zákona č. 56/2006 Sb., zákona č. 57/2006 Sb., zákona č. 130/2006 Sb., zákona č. 161/2006 Sb., zákona č. 215/2006 Sb., zákona č. 235/2006 Sb., zákona č. 227/2006 Sb., zákona č. 138/2006 Sb., zákona č. 136/2006 Sb., zákona č. 81/2006 Sb., zákona č. 109/2006 Sb., zákona č. 112/2006 Sb., zákona č. 186/2006 Sb., zákona č. 226/2006 Sb., zákona č. 312/2006 Sb. a zákona č. 179/2006.

Základní právní předpisy evropského komunitárního práva:

- směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů;
- směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem, úplné znění vyhlášeno pod č. 2006/115/ES;
- směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv příbuzných k právu autorskému vztahujících se na satelitní vysílání a kabelový přenos;

- směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, úplně znění vyhlášeno pod č. 2006/116/ES;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/84/ES ze dne 20. listopadu 1998 o právní ochraně služeb s podmíněným přístupem a služeb veřejných podmíněným přístupem;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětůný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/44/ES ze dne 6. července 1998 o právní ochraně biotechnologických vynálezů;
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1610/96 ze dne 23. července 1996 o zavedení dodatkových ochranných osvědčení pro přípravky na ochranu rostlin;
- směrnice Rady ze dne 16. prosince 1986 o právní ochraně topografií polovodičových výrobků;
- První směrnice Rady 27/54/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblížují právní předpisy členských států o ochranných známkách (89/104/EHS);
- nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství;
- nařízení Komise (ES) č. 2868/95 ze dne 13. prosince 1995, kterým se provádí nařízení Rady (ES) č. 40/94 o ochranné známce Společenství;
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1610/96 ze dne 23. července 1996 o zavedení dodatkových ochranných osvědčení pro přípravky na ochranu rostlin;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/71/ES ze dne 13. října 1998 o právní ochraně (průmyslových) vzorů;
- nařízení Rady (ES) č. 6/2002 z 12. prosince 2001 o průmyslových vzorech Společenství;
- nařízení Rady (EHS) č. 2081/92 ze dne 14. července 1992 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin;
- nařízení Rady (ES) č. 510/2006 ze dne 20. března 2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin;
- nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 o zásahu celních orgánů proti zboží podezřelému z porušení některých práv k duševnímu vlastnictví a opatřeních, která mají být přijata vůči zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES z 19. dubna 2004 o dodržování práv k duševnímu vlastnictví;
- nařízení Komise (ES) č. 874/2004 z 28. dubna 2004 stanovící pravidla veřejného pořádku týkající se implementace a fungování vrcholové domény .eu a principů její registrace;
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 7733/2002 z 22. dubna 2002 o implementaci vrcholové domény .eu;
- nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech;
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 816/2006 ze dne 17. května 2006 o nucených licencích na patenty týkající se výroby farmaceutických výrobků na vývoz do zemí s problémy v oblasti veřejného zdraví.

Nejvýznamnější mezinárodní smlouvy v oblasti duševního vlastnictví závazné pro Českou republiku:

- Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví, podepsaná ve Stockholmu dne 14.7.1967, změněná dne 2.10.1979 (vyhl. č. 69/1975 Sb., ve znění vyhl. č. 80/1985 Sb.);
- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9.9.1886, doplněná v Paříži 4.5.1896, revidovaná v Berlíně 13.9.1908, doplněná v Bernu 20.3.1914 a revidovaná v Římě 2.6.1928, v Bruselu 26.6.1948, ve Stockholmu 14.7.1967 a v Paříži 24.7.1981 (ve znění rozhodnutí Shromáždění Unie ze dne 28.9.1979) (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb.);
- Všeobecná úmluva o autorském právu uzavřená v Ženevě 6.9.1952 a revidována v Paříži 24.7.1971 (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 134/1980 Sb.);
- Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací uzavřená v Římě 26.10.1961 (vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 192/1964 Sb., ve znění opravy č. 157/1965 Sb.);
- Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů, sjednaná v Ženevě 29.10.1971 (vyhlášena vyhláškou č. 32/1985 Sb.);
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském Ženeva 1996 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb. m.s.);
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech Ženeva 1996 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb.m.s.);
- Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví (Pařížská úmluva) ze dne 20.3.1883, revidovaná v Bruselu dne 14.12.1900, ve Washingtonu dne 2.6.1911, v Haagu dne 6.11.1925, v Londýně dne 2.6.1934, v Lisabonu dne 31.10.1958 a ve Stockholmu dne 14.7.1967 a změněná dne 2.10.1979 (vyhláška č. 64/1967 Sb., ve znění vyhl. č. 81/1985 Sb.);
- Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží ze dne 14.4.1891, revidovaná ve Washingtonu dne 2.6.1911, v Haagu dne 6.11.1925, v Londýně 2.6.1934 a v Lisabonu dne 31.10.1958 (vyhl. č. 64/1963 Sb.);
- Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek ze dne 14.4.1891, revidovaná v Bruselu dne 14.12.1900, ve Washingtonu dne 2.6.1911, v Haagu dne 6.11.1925, v Londýně dne 2.6.1934, v Nice dne 15.6.1957 a ve Stockholmu dne 14.7.1967 a změněná v roce 1979 (vyhl. č. 75/1975 Sb., ve znění vyhl. č. 78/1985 Sb.);
- Protokol k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek sjednaný v Madridu dne 27.6.1989 (sdělení č. 248/1996 Sb.);
- Smlouva o známkovém právu (TLT) sjednaná v Ženevě dne 27.10.1994 (sdělení č. 199/1996 Sb.);
- Smlouva o patentové spolupráci (PCT) přijatá ve Washingtonu dne 19.6.1970, změněná dne 28.9.1979, dne 3.2.1984 a dne 3.10.2001 (sdělení č. 296/1991 Sb., ve znění pozdějších změn);
- Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu ze dne 31.10.1958, revidovaná ve Stockholmu dne 14.7.1967, změněná dne 28.9.1979 (vyhláška č. 77/1975 Sb., ve znění vyhlášky č. 79/1985 Sb.);
- Niceská dohoda o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účel zápisu známek ze dne 15.6.1957, revidovaná ve Stockholmu dne 14.7.1967 a v Ženevě dne 13.5.1977, změněná dne 2.10.1979 (vyhláška č. 118/1979 Sb., ve znění vyhlášky č. 77/1985 Sb.),

- Budapešťská smlouva o mezinárodním uznávání uložení mikroorganismů k účelům patentového třídění přijatá na Budapešťské diplomatické konferenci dne 28.4.1979, změněná v roce 1980 (vyhláška č. 212/1989 Sb.);
- Štrasburská dohoda o mezinárodním patentovém třídění ze dne 24.3.1971, změněná dne 28.9.1979 (vyhláška č. 110/1978 Sb., ve znění vyhlášky č. 86/1985 Sb.);
- Locarnská dohoda o zřízení mezinárodního třídění průmyslových vzorů a modelů podepsaná v Locarnu dne 8.10.1968 a změněná dne 28.9.1979 (vyhláška č. 28/1981 Sb., ve znění vyhlášky č. 85/1985 Sb.);
- Úmluva o udělování evropských patentů (Evropská patentová úmluva) přijatá v Mnichově dne 5.10.1973 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 69/2002 Sb.);
- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.).

1.2 Autorské právo

Pojem (autorského) díla

Autorské právo patří mezi tvůrčí práva duševního vlastnictví. Charakteristická pro autorské právo v jeho kontinentálním pojetí, jak se odráží i v českém právu, je individuální povaha nehmotného statku jako jedinečného výkonu osobnosti autora (autorské dílo). Tento nehmotný statek (autorské dílo) je předmětem ochrany autorského práva. Jedinečným je tu přímo objektivně vnímatelný výsledek tvůrčí činnosti autora, nikoli jen cesta k jeho dosažení. Pro autorské právo je v podmínkách českého právního řádu dále typický důraz na ochranu osobní složky tohoto práva, tzv. osobnostních práv autorských.

Autorská díla ani autorská práva k nim nepodléhají registraci, jejich právní ochrana vzniká neformálně již okamžikem, kdy bylo dílo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě.

V současné době je autorské právo v rámci českého právního řádu upraveno zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění (autorský zákon).

1.2.1 Předmět ochrany

Předmětem ochrany autorským právem je tzv. autorské dílo. Autorské dílo neboli jen „dílo“ zákon definuje jako dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.

Je třeba zdůraznit, že pod tuto definici spadá jedinečný výsledek autorovy tvůrčí činnosti jako takový, který je nehmotné povahy. Autorské dílo jako nehmotný statek je třeba odlišovat od hmotného substrátu, v němž je dílo vyjádřeno, např. malířského plátna, rukopisu, elektronického nosiče informací. Hmotný substrát díla je věcí v právním smyslu, na který se vztahuje s určitými drobnými modifikacemi soukromoprávní režim vlastnického práva a převodu vlastnického práva.

Aby určitý duševní obsah mohl být kvalifikován jako autorské dílo, je třeba kumulativně splnit následující čtyři podmínky:

- jedná se o literární nebo jiné dílo umělecké nebo dílo vědecké;
- které má jedinečnou povahu (tedy je neoddělitelně spojeno s tvůrčím potenciálem svého tvůrce, nemohlo být vytvořeno jinak než právě svým konkrétním tvůrcem – autorem);
- je výsledkem tvůrčí činnosti autora (tedy nikoli pouhé rutinní duševní nebo dokonce mechanické manuální činnosti, nýbrž pouze takové duševní činnosti, která je projevem tvůrčí osobnosti autora jako specifické vlastnosti příslušející právě jen jediné lidské osobě, kterou jako takovou nelze bez dalšího předat jiné osobě, naučit ji jinou osobu);
- které je vyjádřeno v objektivně vnímatelné podobě (nestačí tedy, že autor pojal určitou myšlenku nebo třeba i celé hotové dílo již vytvořil, ale pouze v duchu, dílo musí být

vyjádřeno určitými výrazovými prostředky, které jsou empiricky vnímatelné ostatními lidmi a umožňují tak aspoň potenciálně společenské uplatnění díla).

Pojmové znaky autorského díla se posuzují objektivně. Určitý duševní obsah tedy buď je, nebo není autorským dílem, v závislosti na tom, zda splňuje všechny shora uvedené znaky. Ochranu autorským právem nelze tedy např. smluvně rozšířit na duševní obsah, který nevyhovuje shora uvedeným pojmovým znakům autorského díla, a na druhou stranu nelze ani autorskoprávní ochranu pro duševní obsah, který shora uvedené pojmové znaky autorského díla splňuje, smluvně vyloučit nebo omezit.

Formy a druhy děl

Autorský zákon rozeznává s ohledem na specifické tvůrčí ztvárnění a současně objektivně danou možnost společenského užití díla tři formy autorských děl, a to díla literární, dále jiná díla umělecká a díla vědecká. Dílo literární současně platný zákon pojímá jako podkategorii děl uměleckých. Samostatnou kategorií jsou vědecká díla. Důležité je, že každé autorské dílo musí být možno kvalifikovat buď jako dílo literární nebo i jiné dílo umělecké (např. výtvarné, hudební), nebo jako dílo vědecké, jinak se nejedná o autorské dílo.

Od těchto forem autorských děl je třeba odlišovat jednotlivé druhy děl. Tyto druhy děl zákon vymezuje pouze demonstrativně, nikoli tedy vyčerpávajícím způsobem. Dílem jsou zejména díla slovesná vyjádřená řečí nebo písmem, díla hudební, díla dramatická, díla hudebně dramatická, díla choreografická a pantomimická, díla fotografická a díla vyjádřená postupem podobným fotografii, díla audiovizuální, jako jsou díla kinematografická, díla výtvarná, jako jsou díla malířská, grafická a sochařská, díla architektonická, včetně děl urbanistických, díla užitého umění a díla kartografická.

Počítačové programy

Prostředky autorského práva jako díla jsou chráněny též počítačové programy, pokud jsou původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvorem. Na tomto místě třeba připomenout, že počítačové programy v zásadě nejsou způsobilé být předmětem ochrany patentem nebo jiným průmyslovým právem. Patentovatelnost počítačových programů explicitně vylučuje ust. § 3 odst. 2 písm. c) zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v platném znění, jakož i čl. 52 odst. 2 písm. c) Úmluvy o udělování evropských patentů. Počítačový program je předmětem ochrany autorským právem v první řadě za předpokladu, že splňuje pojmové znaky autorského díla, jak byly shora rozebrány. Ve vztahu k počítačovým programům však zákon rozšiřuje rozsah ochrany i na takové počítačové programy, které by pojmové znaky autorského díla nespĺňovaly, a vytváří tak fikci, že i takové počítačové programy autorskými díly jsou. Není tedy nezbytně zapotřebí, aby počítačový program splňoval podmínku autorskoprávní jedinečnosti, musí se však vždy jednat o autorův vlastní duševní výtvor (byť ne jedinečný).

Databáze a fotografická díla

Obdobná méně přísná kritéria pro kvalifikaci určitého duševního obsahu jako díla ve smyslu autorského zákona platí pro databáze a fotografická díla. Ani u těchto dvou druhů děl není

nezbytně zapotřebí, aby se jednalo o jedinečné výsledky tvůrčí činnosti autora, postačuje, že se jedná o původní díla, tedy autorovy vlastní duševní výtvoř. V případě databáze tento autorův tvůrčí přínos může spočívat buď ve způsobu výběru, nebo uspořádání obsahu databáze. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že autorské právo k databázi je třeba odlišovat od práva pořizovatele databáze k jíím pořizené databázi. Naposled uvedené právo je právem sui generis, které je zvlášť upraveno v ust. § 88 a násl. autorského zákona.

Ochrana částí díla, názvů a jmen postav

Autorským právem je chráněno jak dokončené dílo, tak i jeho jednotlivé vývojové fáze a části včetně názvu a jmen postav, pokud splňují shora uvedené pojmové znaky autorského díla, případně s modifikacemi uvedenými výše ve vztahu k počítačovým programům, databázím a fotografickým dílům. Předpokladem ochrany nedokončených děl je tak mj. především to, že tyto části děl byly vyjádřeny v objektivně vnímatelné podobě, např. zaznamenány autorem jako náčrtky na papíře, uloženy do paměti počítače apod.

Zpracování díla jiného

Předmětem autorského práva jsou rovněž díla vzniklá tvůrčím zpracováním díla jiného. Sem patří zejména překlady děl do jiných jazyků, dále např. zhudebnění literárního díla, variace na určité hudbní dílo, tvůrčí zpracování námětu literárního díla, který je sám o sobě dílem apod. Zpracování díla a dílo zpracované, které bylo předmětem zpracování, jsou samostatnými autorskými díly, z nichž každé požívá právní ochrany jako autorské dílo v neomezeném rozsahu. Ke zpracování autorského díla je třeba souhlasu jeho autora. Bez ohledu na to, zda tento souhlas byl udělen, je však zpracování jiného díla chráněno jako autorské dílo za předpokladu, že naplňuje pojmové znaky autorského díla, včetně znaků tvůrčí jedinečnosti. Předmětem ochrany jako autorské dílo tedy není každý překlad, nýbrž pouze překlad, který je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti jeho autora. Toto kritérium kromě strojových překladů nemusí splňovat ani určité rutinní, mechanické překlady jednoduchých textů.

Sborníky

Sborníky, např. časopisy, encyklopedie, antologie, pásma, výstavy nebo jiné databáze, jsou zákonem chráněny jako díla souborná za předpokladu, že jsou způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. Autorské právo k soubornému dílu je nezávislé na autorských právech k jednotlivým dílům zařazeným do souboru.

Co není dílem

Vedle pozitivní definice, co autorským dílem je, ještě zákon příkladem uvádí, co autorským dílem není. Autorským dílem není zejména námět díla sám o sobě (tzv. holý námět na rozdíl od tvůrčího námětu, viz shora), denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statický graf a podobný předmět sám o sobě.

Výjimky z ochrany

Zákon dále zakotvuje určité výjimky z ochrany podle práva autorského ve veřejném zájmu. V tomto případě zákon vylučuje vznik autorskoprávní ochrany ve vztahu k duševním obsahům, které by jinak pojmové znaky autorského díla splňovaly nebo splňovat mohly. Výjimky z ochrany podle práva autorského v tomto smyslu platí pro tzv. úřední díla a výtvořiny tradiční lidové architektury, není-li pravé jméno autora známo a nejde-li o dílo anonymní nebo o dílo pseudonymní. Mezi úřední díla patří zejména právní předpisy, rozhodnutí, veřejné listiny, veřejně přístupné rejstříky, sbírky listin, úřední návrhy úředního díla, přípravná úřední dokumentace, včetně úředního překladu takového díla, sněmovní a senátní publikace, pamětní knihy obecní, obecní kroniky, státní symbol a symboly jednotky územní samosprávy i další díla, u nichž je veřejný zájem na vyloučení z ochrany.

Autorství

Pokud zákon autorské dílo definuje jako jedinečný výsledek tvůrčí činnosti svého autora, vyplývá z toho také to, že autorem může být toliko osoba fyzická, a to ta, která dílo vytvořila. To platí o všech formách a druzích děl, včetně počítačových programů, fotografických děl, databází a souborných děl. České právo nepřipouští vznik autorského práva jako takového pro právnickou osobu a ani neumožňuje autorské právo jako takové na právnickou osobu převést. V podmínkách českého právního řádu nemůže být právnická osoba autorem a nemohou jí příslušet autorská práva jako taková, za určitých okolností však právnická osoba může vykonávat majetková práva k určitým dílům.

Autorský zákon zakotvuje tzv. zákonnou domněnku autorství. Podle ní se za autora díla považuje fyzická osoba, jejíž pravé jméno bylo obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem. Jedná se o vyvratitelnou domněnku, lze tedy prokázat opak, tj. že autorem příslušného díla je jiná osoba. Zákonná domněnka autorství se použije i v případech, kdy je autor označen pseudonymem, pokud autorem přijatý pseudonym nevzbuzuje pochybnosti o autorově totožnosti.

Spoluautorství

Pokud určité jiné dílo vzniklo společnou tvůrčí činností dvou nebo více autorů, jedná se o dílo spoluautorů; autorská práva k tomuto dílu přísluší všem spoluautorům společně a nerozdílně. Rozhodující při posuzování, zda se jedná o jediné dílo, je, zda výsledky tvůrčí činnosti jednotlivých spoluautorů do díla jsou, nebo nejsou způsobilé samostatného užití. O dílo spoluautorů se jedná tehdy, pokud tyto výsledky způsobilé samostatného užití nejsou. O dílech spoluautorů lze mluvit pouze ve vztahu ke stejnému oboru autorské činnosti, např. u literárního díla, vědeckého díla, výtvarného díla jako takového. Spoluautorství není možné mezi autory těchto jednotlivých děl kombinovat, např. dílem spoluautorů není píseň jako spojení díla hudebního a díla literárního, v tomto případě přísluší autorské právo ke každému jednotlivému z těchto děl (tedy textu a hudbě) samostatně. Esenciální podmínkou vzniku práva spoluautorů je, že se všichni spoluautoři podíleli na vytvoření díla svou tvůrčí činností, a to až do jeho dokončení. Spoluautorem tedy není například ten, kdo ke vzniku díla přispěl pouze poskytnutím pomoci, rady technické, administrativní nebo odborné povahy, poskytnutím dokumentačního nebo technického materiálu apod.

O nakládání s dílem spoluautorů rozhodují spoluautoři jednomyslně, k nakládání s tímto dílem je tedy třeba souhlasu každého jednotlivého ze spoluautorů. Pokud jednotlivý autor bez vážného důvodu brání nakládání s dílem spoluautorů, mohou se ostatní spoluautoři obrátit na soud a domáhat se nahrazení chybějícího projevu vůle soudním rozhodnutím. Uplatnit ochranu autorského práva k dílu spoluautorů však v případě ohrožení nebo porušení může i každý jednotlivý spoluautor samostatně.

1.2.2 Podmínky ochrany

Jak bylo již shora uvedeno, ochrana autorského díla vzniká neformálně, aniž by bylo třeba dílo nebo autorské právo k němu registrovat nebo přihlašovat k ochraně u jakékoli veřejné nebo jiné instituce. Jakýkoli případný záznam o dílu, jeho vnesení do seznamu, zaznamenání u určité (soukromé) instituce nebo jiná forma „registrace“ nemá žádné přímé právní účinky. Svou hodnotu takové postupy mohou mít pouze z hlediska důkazního v případě sporu, zda vzniklo autorské právo k určitému dílu a/nebo zda autorská práva k určitému dílu přísluší určité osobě nebo osobám. Důkazní prostředky, jimiž lze prokázat autorské právo k určitému dílu, nejsou co do svého druhu nijak omezeny ani předepsány, a to ani v řízení před soudy, ani v řízení před správními úřady. Za důkaz existence autorského práva je tak nutno připustit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, včetně výslechu svědků, znaleckých posudků, zpráv a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářských a exekutorských zápisů a jiných listin, ohledání a výslechu účastníků řízení.

Autorské právo k dílu vzniká okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, např. kdy je literární dílo zachyceno písmem na papíře, elektronickém nosiči informací, kdy je dílo výtvarné zaznamenáno na plátně apod. Rozhodující je vnímatelnost objektivní, nezáleží na tom, zda forma vyjádření díla je srozumitelná, vnímatelná určitou konkrétní osobou nebo okruhem konkrétních osob, postačuje, pokud je to podoba vnímatelná pro alespoň omezený okruh osob (např. Braillovo slepecké písmo, mrtvý jazyk, umělý jazyk, šifra apod.).

Pro vznik autorského práva je irelevantní, zda je u díla uvedeno jméno subjektu autorského práva a symbol ©. Tato tzv. copyrightová výhrada má význam pouze pro zajištění autorskoprávní ochrany v zemích, jež jsou členskými státy Všeobecné úmluvy o právu autorském a které podle svého vnitřního zákonodárství vyžadují splnění různých formálních náležitostí jako podmínek vzniku autorskoprávní ochrany (např. registraci apod.). Česká republika, jak shora uvedeno, žádné formální náležitosti pro vznik autorskoprávní ochrany nevyžaduje (ač je členským státem Všeobecné úmluvy o právu autorském).

Autorské právo je nezávislé na hmotném substrátu, v němž je dílo vyjádřeno. Nezaniká zničením tohoto hmotného substrátu, např. původního rukopisu literárního díla apod. Nabytím vlastnického práva jiného věcného práva k hmotnému substrátu díla nedochází automaticky k převodu nebo vzniku oprávnění k výkonu práva dílo užít. Naopak poskytnutím oprávnění k výkonu práva dílo užít zůstává nedotčeno vlastnické právo nebo jiná věcná práva k hmotnému substrátu, v němž je dílo vyjádřeno.

Důležitá výjimka z těchto zásad platí pro architektonická díla. Vlastník nebo jiný uživatel stavby, která je vyjádřením architektonického díla, je oprávněn provést bez svolení autora přiměřené změny takového díla v míře nezbytně nutné a při zachování hodnoty díla. Ten, kdo

hodlá provést změnu, je však v zásadě povinen o svém úmyslu uvědomit autora architektonického díla a poskytnout mu dokumentaci stavby včetně vyobrazení, vystihující stav před zahájením stavebních změn.

1.2.3 Subjektivní práva

Platný autorský zákon je založen na koncepci tzv. duality osobnostních (morálních) a majetkových autorských práv (tzv. dualistické teorii). Opakem dualistické teorie je teorie monistická, založená na jednotném obsahu autorského práva. Na určité oslabené verzi monistické teorie byl založen dříve platný zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon). Současně platný zákon pracuje s oslabenou verzí tzv. dualistické teorie (tzv. kvazidualistickou koncepcí). Kvazidualistická koncepce se projevuje v tom, že i majetková práva autorská teoreticky vyplývají z osobnostně právní skutečnosti vytvoření díla a naopak osobnostní práva autorská v sobě zahrnují určitý majetkový prvek.

1.2.3.1 Osobnostní práva autorská

Mezi osobnostní autorská práva patří:

- právo autora rozhodnout o zveřejnění svého díla;
- právo osobovat si autorství, včetně práva rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění díla;
- autorovo právo na nedotknutelnost díla.

Jen autor, tj. fyzická osoba, která svou tvůrčí činností dílo vytvořila, je oprávněn rozhodnout o tom, zda dílo bude zveřejněno. Zveřejnění zákon definuje jako první oprávněné veřejné přednesení, provedení, předvedení, vystavení, vydání či jiné zpřístupnění veřejnosti.

Osobnostní práva autorská dále zahrnují právo na autorské označení, tedy právo autora na to, aby rozhodl, zda dílo bude při jeho zveřejnění označeno jménem jeho autora. Právo osobovat si autorství dále zahrnuje oprávnění bránit osobám od autora odlišným, aby si osobovaly autorství k dílu.

Právo na nedotknutelnost díla je v zákoně specifikováno demonstrativním výčtem jednotlivých oprávnění. Toto právo zahrnuje zejména právo udělit svolení k jakékoli změně nebo jinému zásahu do díla a dále v případě, že dílo je užíváno jinou osobou, právo, aby se tak nedělo způsobem snižujícím hodnotu díla. V rámci práva na nedotknutelnost díla přísluší autorovi i právo na tzv. autorský dohled, tj. právo na to, aby sám autor dohlížel nad plněním příslušných povinností jinou osobou. Právo na nedotknutelnost díla zahrnuje rovněž právo na autorskou korekturu. To znamená, že autor je oprávněn před vydáním díla v přiměřené lhůtě poskytnuté nabyvatelem licence (např. vydavatelem) provést drobné tvůrčí změny díla, pokud nevyvolají na straně nabyvatele potřebu vynaložení nepřiměřených nákladů nebo nezmění-li se jimi povaha díla.

Osobnostními autorskými právy nelze platně smluvně disponovat. Autor se jich nemůže vzdát ani je převést na jinou osobu.

Autorovou smrtí osobnostní autorská práva zanikají. Ani po smrti autora si však nikdo nesmí osobovat jeho autorství k dílu, dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a musí být uveden autor díla, ledaže se jedná o dílo anonymní. Ochrany těchto práv se může domáhat kterákoli z osob autorovi blízkých, a to bez ohledu na trvání majetkových práv autorských (tedy i po jejich uplynutí). Za osobu blízkou označuje občanský zákoník příbuzné v řadě přímé, sourozence, manžela a partnera ve smyslu zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, a dále jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá osoba důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Ochrany těchto práv po smrti autora se může domáhat rovněž vždy i právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce.

1.2.3.2 Majetková autorská práva

Autorská majetková práva zahrnují:

- autorovo právo své dílo užít;
- autorovo právo udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu práva dílo užít;
- autorovo právo na zpřístupnění hmotného substrátu díla, je-li toho třeba k výkonu práv autorských;
- autorovo právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého (tzv. droit de suite);
- autorovo právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu.

Zákon specifikuje některé způsoby užití autorského díla a v závislosti na tom příkladem vymezuje, jaká práva zahrnuje právo dílo užít. Jedná se zejména o

- právo na rozmnožování díla;
- právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla;
- právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla;
- právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla;
- právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla;
- právo na sdělování díla veřejnosti, které zejména zahrnuje:
 - o právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla;
 - o právo na vysílání díla rozhlasem či televizí;
 - o právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla;
 - o právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla.

Autorům uměleckých děl (na rozdíl od jiných autorských děl) přísluší dále tzv. droit de suite. Jedná se o právo na dodatečnou odměnu, která autorovi přísluší v případě, že originál uměleckého díla (tzv. hmotný substrát, který jeho autor převedl do vlastnictví jiné osoby), je dále prodáván za kupní cenu, která činí 1.500,-EUR a více, a jestliže se takového prodeje jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatel účastní provozovatel galerie, dražebník nebo jiná osoba, která soustavně obchoduje s uměleckými díly („obchodník“). Tuto dodatečnou odměnu je povinen platit prodávající a obchodník společně a nerozdílně.

Originálem uměleckého díla se rozumí zejména originální obraz, kresba, malba, koláž, tapisérie, rytina, litografie či jiná grafika, socha, keramika, autorský šperk, fotografie nebo autorská rozmnoženina, která je podle zvyklostí považována za originál. Tzv. droit de suite se

nevztahuje na díla architektonická, díla užitého umění a na rukopisy spisovatelů a skladatelů. Právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého patří mezi práva povinně kolektivně spravovaná. Odměnu vybírá příslušný kolektivní správce. Sazebník odměn je stanoven v příloze autorského zákona.

Autoři zveřejněných děl, která lze rozmnožovat pro osobní potřebu fyzické osoby nebo pro vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad anebo pro osobní potřebu pouze fyzické osoby na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu, rozhlasového či televizního vysílání jejich přenesením pomocí přístroje na nenahrané nosiče záznamu, mají zvláštní právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu. Jedná se například o zhotovování rozmnoženin literárních děl pro osobní potřebu prostřednictvím kopírek, zhotovování rozmnoženin hudebních děl pro osobní potřebu na nenahrané nosiče záznamu apod. Osobou povinnou platit tuto odměnu je

- výrobce, dovozce nebo příjemce přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů;
- výrobce, dovozce nebo příjemce přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin;
- výrobce, dovozce nebo příjemce nenahraných nosičů záznamů;
- dopravce nebo zasilatel namísto shora uvedených osob, pokud na písemnou výzvu příslušného kolektivního správce bez zbytečného odkladu nesdělí údaje potřebné pro určení totožnosti dovozce, výrobce nebo příjemce;
- poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu, jde-li o tiskové rozmnoženiny, přičemž poskytovatelem rozmnožovacích služeb za úplatu je i ten, kdo za úplatu zpřístupní přístroj k zhotovování tiskových rozmnoženin.

Odměna autorovi přísluší při dovozu, přijetí nebo prvním prodeji přístrojů umožňujících zhotovení příslušných rozmnoženin nebo záznamů, v případě rozmnožovacích služeb pak v závislosti na počtu zhotovených tiskových rozmnoženin. Typy přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin a typy nenahraných nosičů, z nichž se platí odměna a výši paušální odměny podle jednotlivých typů stanoví vyhláškou Ministerstvo kultury ČR. Právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu patří mezi práva povinně kolektivně spravovaná; odměny vybírají příslušní kolektivní správci.

Je třeba zdůraznit, že ani majetkovými autorskými právy nemůže autor volně smluvně disponovat. I majetková autorská práva jsou nepřevoditelná a autor se jich nemůže platně vzdát. Tato práva nelze postihnout výkonem rozhodnutí; to však neplatí pro pohledávky vzniklé z takových majetkových práv.

1.2.3.3 Licenční smlouva

Autor je oprávněn udělit jiným osobám svolení k užití svého díla na základě licenční smlouvy, a to zpravidla za odměnu. V teorii se v souvislosti s licenční smlouvou hovoří o tzv. konstitutivním převodu autorských práv, tj. takovém převodu, kdy nabyvatel licence nabývá v rámci autorova originálního autorského práva určitá oprávnění, aniž by však autor jako poskytovatel licence těchto práv jako takových pozbýval; poskytovatel licence pouze zřizuje pro nabyvatele licence v rámci svého práva určité odvozené právo k užití díla způsobem vymezeným v licenční smlouvě. Zánikem licence dochází k obnovení původního autorova práva v plném rozsahu. Opakem tzv. konstitutivního převodu v rámci licenční smlouvy je tzv. převod translativní, kdy nabyvatel získává převáděné právo v plném rozsahu a převodce toto

právo současně pozbývá (jedná se o obdobu převodu vlastnického práva k věci). Takový konstitutivní převod autorských práv není v podmínkách českého právního řádu přípustný, a to ani pokud jde o osobnostní autorská práva, ani pokud jde o autorská práva majetková (na rozdíl od většiny průmyslových práv, kde právní řád konstitutivní převody připouští).

Svá majetková práva k dílu autor realizuje zpravidla tím, že uzavře s třetí osobou nebo osobami licenční smlouvu, jíž poskytne nabyvateli licence oprávnění k výkonu svého práva dílo užit v určitém rozsahu, přičemž nabyvatel licence se zpravidla zaváže za toto právo poskytnout autorovi odměnu. Podstatnou náležitostí licenční smlouvy tak zejména je specifikace díla, k němuž se licence vztahuje, specifikace jednotlivých způsobů užití tohoto díla a dále specifikace územního a časového rozsahu takového užití. Licenční smlouva by tedy měla specifikovat, zda se licence vztahuje např. na celé území České republiky, nebo jen na jeho část a na jakou, případně zda se vztahuje i na teritoria mimo Českou republiku, a dále zda se uděluje na určité časové období, např. jednoho roku, několika let, nebo na celé období trvání majetkových práv autorských k dílu.

Licenci lze udělit buď jako výhradní, nebo jako nevýhradní. Má-li být licence udělena jako výhradní, musí to být ve smlouvě uvedeno; nevyplývá-li ze smlouvy jinak, má se za to, že jde o licenci nevýhradní. Výhradní licence musí být poskytnuta výlučně písemnou formou.

Jak pro výhradní, tak pro nevýhradní licenci platí, že nabyvatel licence je povinen licenci využít, ledaže je ve smlouvě sjednáno jinak.

V případě výhradní licence autor nesmí poskytnout licenci třetí osobě, a není-li sjednáno jinak, je povinen se i sám zdržet výkonu práva dílo užit způsobem, ke kterému licenci udělil. Poskytnutí výhradní licence v neomezeném územním rozsahu na celé období trvání autorských práv a ke všem způsobům užití autorského díla má tak nejbližší k translativnímu převodu autorského práva, které český právní řád nepřipouští.

Poskytnutí nevýhradní licence znamená, že autor je nadále oprávněn dílo užit způsobem, ke kterému licenci udělil, a je rovněž oprávněn poskytnout licenci k tomu způsobu užití díla třetím osobám.

V případě, že autor udělil k určitému způsobu užití díla výhradní licenci, je smlouva, kterou by autor poskytl třetí osobě k tomuto způsobu užití díla licenci za trvání výhradní licence, neplatná, ledaže by nabyvatel výhradní licence s uzavřením takové smlouvy souhlasil.

Nabyvatel licence může udělit v rámci svého licenčního oprávnění podlicenci, tj. poskytnout svá oprávnění z licence zcela nebo zčásti třetí osobě, jen je-li tak sjednáno ve smlouvě. Postoupení licenční smlouvy je přípustné pouze s písemným souhlasem autora a nabyvatel licence je povinen o postoupení licence a o osobě postupníka autora informovat bez zbytečného odkladu. Jedinou výjimkou jsou situace, kdy licence tvoří součást podniku nebo jeho organizační složky a dochází k prodeji podniku nebo jeho organizační složky jako celku; v těchto případech se souhlas autora k postoupení licence nevyžaduje, není-li sjednáno jinak.

V licenční smlouvě musí být určena výše odměny autora za udělení licence nebo v ní musí být obsažen alespoň způsob jejího určení, jinak je smlouva neplatná. To neplatí v případě, že strany ve smlouvě výslovně sjednají, že se licence poskytuje bezúplatně, nebo pokud z jednání stran o uzavření smlouvy vyplývá jejich vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení

výše odměny, v takových případech je nabyvatel licence povinen poskytnout autorovi odměnu v obvyklé výši.

Udělení licence se týká pouze majetkových práv autorských. Nabyvatel licence nesmí za žádných okolností zasahovat do autorových osobnostních práv, zejména do jeho práva na nedotknutelnost díla, včetně práva na to, aby díla nebylo užíváno způsobem snižujícím jeho hodnotu. Nabyvatel licence rovněž nesmí upravit či jinak měnit dílo, jeho název nebo označení autora, ledaže by bylo sjednáno jinak, nebo jde-li o takovou úpravu či jinou změnu díla nebo jeho názvu, u které lze spravedlivě očekávat, že by k ní autor vzhledem k okolnostem užití svolil. To platí obdobně i pro spojení díla s jiným dílem a pro zařazení díla do díla souborného.

Autor může od licenční smlouvy odstoupit, pokud nabyvatel nevyužívá výhradní licenci buď vůbec, nebo nedostatečně a jsou-li tím značně nepříznivě dotčeny oprávněné zájmy autora. Autor může rovněž od licenční smlouvy odstoupit tehdy, pokud jeho dosud nezveřejněné dílo již neodpovídá jeho přesvědčení a zveřejněním díla by byly značně nepříznivě dotčeny jeho oprávněné osobní zájmy. V takovém případě je však autor povinen nahradit nabyvateli licence škodu, která mu takovým odstoupením vznikla.

Určité zvláštnosti platí pro licenční smlouvu nakladatelskou, tedy licenční smlouvu k rozmnožování a rozšiřování díla slovesného, hudebně dramatického nebo hudebního, výtvarného, fotografického či díla vyjádřeného způsobem podobným fotografii. Nakladatelská smlouva se považuje za výhradní, ledaže by z ní vyplývalo jinak a s výjimkou rozšiřování a rozmnožování děl v periodických publikacích. Autorovi přísluší právo na autorskou korekturu; pokud nabyvatel licence (nakladatel) autorovi provedení autorské korektury neumožní, má autor právo od smlouvy odstoupit, došlo-li by v důsledku toho k užití díla způsobem snižujícím jeho hodnotu.

1.2.4 Omezení autorského práva

Platný autorský zákon autorská práva omezuje zejména v případech tzv. volných užití a bezúplatných zákonných licencí. Omezení práva autorského je třeba odlišovat od případů, kdy ochrana podle práva autorského ve vztahu k určitým dílům vůbec nevzniká, jak je tomu u úředních děl a výtvorů tradiční lidové kultury (viz 1.2.1. shora).

Volným užitím díla je užití díla pro osobní potřebu, takové užití se vůbec nepovažuje za užití díla ve smyslu autorského zákona, a nevyžaduje souhlas autora. Účelem užití díla pro osobní potřebu však nesmí být dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Možnost volného užití díla pro osobní potřebu neplatí pro zhotovení rozmnoženiny počítačového programu či elektronické databáze a rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonického stavbou, jakož i pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování nebo jeho přenosu (např. pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho promítání v kinech, zpravidla skrytou kamerou).

V rámci volných užití do práva autorského nezasahuje ten, kdo pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla, přičemž rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného musí být jako taková zřetelně označena.

Do práva autorského nezasahuje ani ten, kdo zhotoví tiskovou rozmnoženinu díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky, ledaže by se jednalo o vydanou partituru díla hudebního, tím není dotčena povinnost platit odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (viz výše 1.2.3.). Tato výjimka se však uplatňuje pouze tehdy, je-li tisková rozmnoženina zhotovena pro osobní potřebu fyzické osoby nebo vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby.

Do práva autorského nezasahuje ani ten, kdo užije díla v souvislosti s předvedením či opravou přístroje zákazníkovi.

Mezi případy bezúplatných zákonných licencí patří:

- citace;
- katalogová licence;
- užití díla umístěného na veřejném prostranství;
- úřední a zpravodajská licence;
- užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního;
- užívání souborného díla jeho oprávněným uživatelem za účelem přístupu k jeho obsahu a pro běžné využívání jeho obsahu;
- částečně knihovní licence (tím však není dotčeno právo na odměnu za podmínek stanovených v ust. § 37 odst. 2 autorského zákona, viz níže);
- licence pro zdravotně postižené;
- licence pro dočasné rozmnoženiny;
- licence pro fotografickou podobiznu;
- nepodstatné vedlejší užití díla;
- licence k dílům užitého umění a dílům architektonickým;
- licence pro sociální zařízení;
- výstavní licence.

V případě citací je vždy nutno uvést jméno autora, ledaže by se jednalo o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž se dílo uvádí na veřejnost, a název díla a pramen. Citovat lze pouze díla zveřejněná.

Úřední a zpravodajská licence se vztahuje na užití děl k úřednímu účelu na základě zákona, dále na zpravodajství o aktuální události při které je takové dílo provozováno, vystaveno nebo jinak užito, a při převzetí děl do periodického tisku či jiného hromadného sdělovacího prostředku, jedná-li se o články s obsahem časového významu o věcech politických, hospodářských nebo náboženských, které již byly uveřejněny v jiném hromadném sdělovacím prostředku, naposled uvedené převzetí navíc není přípustné tehdy, bylo-li výslovně zapovězeno. I v těchto případech je nutno vždy uvést jméno autora a název díla a pramen.

Bezúplatná zákonná licence pro rozmnožování a rozšiřování rozmnoženin díla (tzv. knihovní licence) platí v některých případech pro knihovnu, archiv, muzeum, policii, školu a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení, zejména pokud rozmnoženinu zhotovuje pro své archivní a konzervační účely. I v těchto případech však zůstává zachováno právo autora na zaplacení odměny ve výši stanovené v příloze autorského zákona. Právo na odměnu autor nemá v případě půjčování zveřejněných děl na místě samém nebo půjčují-li originály nebo rozmnoženiny vydaných děl konkrétně jmenované knihovny.

1.2.5 Trvání autorských práv

Osobnostní autorská práva zanikají smrtí autora (viz výše 1.2.3.). I po smrti autora však platí, že si nikdo nesmí osobovat jeho autorství, že dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a musí být uveden autor díla.

Majetková autorská práva trvají po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti.

V případě děl spoluautorů doba trvání majetkových práv autorských počítá od smrti toho spoluautora, který ostatní přežil, tj. který zemřel později než ostatní.

V případě audiovizuálních děl (např. filmů) se doba trvání majetkových autorských práv počítá od okamžiku, kdy zemřela poslední z těchto osob: režisér, autor scénáře, autor dialogů a skladatel hudby zvlášť vytvořené pro užití v audiovizuálním díle.

Majetková práva k dílu anonymnímu a pseudonymnímu trvají 70 let od oprávněného zveřejnění díla, ledaže se autor takového díla veřejně prohlásí nebo stane-li se pravé jméno autora anonymního díla obecně známým v průběhu této sedmdesátileté doby. V případě nezveřejněných anonymních a pseudonymních děl zanikají majetková práva uplynutím doby sedmdesáti let od jejich vytvoření. Totéž platí i pro kolektivní dílo s výjimkou případů, kdy autoři, kteří dílo jako takové vytvořili, jsou u díla nebo na díle při jeho zpřístupnění veřejnosti jako autoři označeni; v takovém případě platí úprava trvání majetkových práv shodná s úpravou pro dílo jediného autora nebo pro dílo spoluautorské.

Doba trvání majetkových práv se počítá od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání (zejména smrt autora, zveřejnění díla). Pokud je pro počítání doby trvání majetkových práv rozhodné zveřejnění díla a dílo se zveřejňuje po určitou dobu ve svazcích, dílech, na pokračování nebo v řadách, počítá se doba trvání majetkových práv pro každou takovou část díla samostatně.

Majetková práva autorská se dědí a platí pro ně v zásadě stejný právní režim jako pro jiná práva, která jsou předmětem dědění. Zanikne-li právnická osoba, která zdědila majetková práva k dílu, bez právního nástupce, připadají tato majetková práva státu.

Po uplynutí doby trvání majetkových práv se dílo stává volným a každý je může bez dalšího volně užít. Tomu, kdo poprvé zveřejní dosud nezveřejněné dílo, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv, vznikají takovým zveřejněním výlučná majetková práva k dílu v rozsahu, v jakém by je měl autor díla, pokud by jeho majetková práva k dílu ještě trvala. Toto právo trvá 25 let od zveřejnění díla.

1.2.6 Nároky z porušení práv

Na rozdíl od průmyslových práv upravuje nároky z porušení autorského práva přímo autorský zákon, nikoli zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákona na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví).

Autorovi, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, přísluší zejména tato práva, resp. nároky:

- nárok na určení autorství;
- zdržovací nárok;
- odstraňovací nárok;
- nárok na poskytnutí informací;
- nárok na uveřejnění rozsudku v případě úspěšného uplatnění jiného nároku u soudu;
- nárok na přiměřené zadostiučinění za způsobené nemajetkové ujmy;
- nárok na náhradu škody;
- nárok na vydání bezdůvodného obohacení.

Zdržovací nárok v případě zásahu do autorského práva zahrnuje zejména právo na to, aby ohrožení autorského práva, včetně hrozícího opakování, bylo zakázáno a aby byl zakázán neoprávněný zásah do autorského práva, např. zákaz neoprávněné výroby, odbytu, dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny, či napodobeniny díla, neoprávněné sdělování díla veřejnosti, jeho neoprávněná propagace, inzerce a reklama.

Odstraňovací nárok zahrnuje zejména právo domáhat se stažení neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla a zničení takové neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla. Totéž platí pro pomůcky zamýšlené k odstranění, vyřazení z provozu nebo omezení funkčnosti technických zařízení či jiných prostředků k ochraně práv, např. různá dekódovací zařízení, prostředky k odstranění mechanismu kontrolní rozmnoženiny aj.

Právo na poskytnutí informací zahrnuje právo na sdělení údajů o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím souvisí, a o osobách, které se neoprávněného zhotovení, nebo popř. neoprávněného rozšiřování účastní.

Zákon dále výslovně zakotvuje autorovo právo požadovat od celních orgánů a od orgánů vykonávajících státní statistickou službu informace o obsahu a rozsahu dovozu nebo přijetí zboží, které je rozmnoženinou jeho díla nebo zvukovým, zvukově obrazovým či jiným záznamem, případně které má sloužit jako nosič k pořízení takové rozmnoženiny, je přístrojem k zhotovení zvukových nebo zvukově obrazových, popř. jiných záznamů nebo tiskové rozmnoženiny, případně pomůckou k odstranění k vyřazení z provozu nebo omezení funkčnosti technických zařízení nebo jiných prostředků k ochraně práv. Ke zjištění údajů rozhodných pro uplatnění svých práv a ke zjištění, zda dovoz zboží k užití na území České republiky je oprávněný podle autorského zákona, je autor oprávněn i nahlížet do celních dokumentů. Obdobně to platí i při vývozu zboží nebo při odeslání zboží. Stejně informace může od celních orgánů požadovat i příslušný kolektivní správce a osoba oprávněná ze zákona vykonávat majetková práva k dílu, jakož i nabyvatel výhradní licence.

V případě, že neoprávněný zásah nebo neoprávněný hrozící zásah do autorských práv způsobil autorovi nemajetkovou újmu, má autor nárok na přiměřené zadostiučinění, které lze poskytnout zejména v podobě omluvy a/nebo v podobě peněžité, pokud by se přiznání jiného zadostiučinění nejevilo postačujícím, výši peněžitého zadostiučinění určí soud s ohledem na závažnost vzniklé újmy a k okolnosti zásahu do práva.

Pro právo na náhradu škody a na vydávání bezdůvodného obohacení, k nimž došlo v souvislosti s neoprávněným zásahem do autorských práv, platí obecné občanskoprávní předpisy, tj. ust. § 415 a násl. a § 541 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění. Specifikem autorského práva však je, že místo skutečně ušlého zisku se autor

může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání dílem. Dalším specifickým pak je, že výše bezdůvodného obohacení na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem bez potřebné licence, se určuje jako dvojnásobek odměny, která by jinak byla za získání odpovídající licence v době neoprávněného nakládání s dílem obvyklá. Jedná se o určitou sankci pro osoby porušující autorská práva a současně o určitou formu zadostiučinění pro osoby, jejichž autorská práva byla porušena. Ke zjištění výše obvyklé licence v soudním řízení bude zpravidla nutno jmenovat znalce.

Osobou oprávněnou uplatňovat nároky z porušení nebo ohrožení autorského práva je zpravidla sám autor. Pokud však autor udělil k výkonu práva dílo užít výhradní licenci, je zdržovací a odstraňovací nárok a nárok na poskytnutí informací, jakož i právo na uveřejnění rozsudku, na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení oprávněn uplatnit pouze nabyvatel této licence, totéž platí v případech, kdy zákon svěřuje výkon majetkových práv k určitému dílu osobě od autora odlišné. I v těchto případech však zůstává nedotčeno autorovo právo domáhat se ostatních nároků.

Soud může rovněž přiznat autorovi právo uveřejnit rozsudek, kterým bylo jeho návrhu vyhověno, na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl.

1.2.7 Zaměstnanecké dílo, obdobná díla, audiovizuální dílo a práva k počítačovým programům

Zaměstnanecké dílo

Pokud dílo bylo vytvořeno ke splnění povinností vyplývajících z pracovněprávního či služebního vztahu, uplatňuje se zvláštní právní režim tzv. zaměstnaneckého díla. Tento zvláštní právní režim spočívá zejména v tom, že autorova majetková práva k zaměstnaneckému dílu vykonává svým jménem a na svůj účet zaměstnavatel, ledaže bylo sjednáno jinak. Výkon těchto majetkových autorských práv však může zaměstnavatel postoupit třetí osobě pouze se souhlasem autora s výjimkou případů, kdy dochází k prodeji podniku nebo jeho části.

I v režimu zaměstnaneckých děl však český autorský zákon důsledně dodržuje zásadu, že u autorských práv je nepřípustný translativní převod. Zaměstnavatel je toliko oprávněn vykonávat autorova majetková práva k dílu a ve všech ostatních ohledech zůstávají autorova práva zachována, a může je vykonávat přímo autor. Nedotčena zůstávají zejména autorova osobnostní práva k zaměstnaneckému dílu. Autorova latentní originální autorská práva k dílu se dále projevují v případech, kdy zaměstnavatel nevykonává majetková práva k zaměstnaneckému dílu vůbec nebo je vykonává nedostatečně. V těchto případech má autor právo požadovat, aby mu zaměstnavatel za obvyklých podmínek udělil licenci. Smrtí nebo zánikem zaměstnavatele bez právního nástupce nabývá oprávnění k výkonu majetkových autorských k zaměstnaneckému dílu znovu autor.

V určitých směrech se však režim zaměstnaneckých děl dotýká i osobnostních práv autorských. Pokud zaměstnavatel vykonává majetková práva k zaměstnaneckému dílu, má se za to, že autor svolil ke zveřejnění, úpravám, zpracování překladu svého díla i k jeho spojení s jiným dílem nebo k zařazení do díla souborného. Zaměstnavatel je rovněž oprávněn uvádět zaměstnanecké dílo na veřejnost pod svým jménem, nebylo-li sjednáno jinak. Není-li

sjednáno jinak, platí rovněž vyvratitelná domněnka, že autor udělil zaměstnavateli svolení k dokončení svého nehotového zaměstnaneckého díla, pokud jeho právní vztah k zaměstnavateli skončí dříve, než dílo dokončí, nebo pokud nastanou důvodné obavy, že zaměstnanec nedokončí dílo řádně a včas.

Autor má vůči zaměstnavateli právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, pokud se mzda nebo jiná odměna vyplacená autorovi zaměstnavatelem dostane do zjevného nepoměru k zisku z využití práv k zaměstnaneckému dílu a významu takového díla pro dosažení takového zisku. Jinak se má za to, že autorská odměna za užití zaměstnaneckého díla je již obsažena ve mzdě nebo jiné odměně, kterou zaměstnavatel autorovi vyplácí na konci pracovního nebo jiného obdobného poměru.

Důležité je, že veškeré počítačové programy a databáze se považují za zaměstnanecká díla, a to i tehdy, pokud byla autorem vytvořena na objednávku. V takovém případě se objednatel považuje za zaměstnavatele a přísluší mu výkon autorových majetkových práv k dílu ve stejném rozsahu jako zaměstnavateli. V případě agenturních zaměstnání ve smyslu ust. § 38a, 38b zákoníku práce se za zaměstnavatele pro účely ustanovení autorského zákona o zaměstnaneckém díle považuje zaměstnavatel, u kterého zaměstnanec agentury práce dočasně vykonává práci, není-li mezi agenturou a zaměstnavatelem dohodnuto jinak.

Kolektivní dílo

Obdobně to platí o tzv. kolektivních dílech. Za kolektivní dílo se považuje dílo, na jehož tvorbě se podílí více autorů, které je vytvářeno z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby a uváděno na veřejnost pod jejím jménem, přičemž příspěvky zahrnuté do takového díla nejsou schopny samostatného užití. Může se jednat např. o kartografická díla, kolektivními díly však nejsou audiovizuální a díla audiovizuálně užitá.

Školní dílo

Zvláštní právní režim platí rovněž pro tzv. školní díla. Jedná se o díla vytvořená žáky nebo studenty ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jejich právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení. Ve vztahu k těmto dílům mají škola nebo školské či vzdělávací zařízení právo na uzavření licenční smlouvy za obvyklých podmínek. Odpírá-li autor školního díla takovou smlouvu uzavřít, lze se domáhat nahrazení chybějícího projevu vůle u soudu. Je třeba zdůraznit, že na rozdíl od zaměstnaneckého díla není škola, resp. školské či vzdělávací zařízení oprávněno bez dalšího vykonávat autorova majetková práva ke školnímu dílu. Do autorského práva ke školnímu dílu nezasahuje škola nebo školitelé či vzdělávací zařízení, užije-li školní dílo nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě.

Dílo vytvořené na objednávku

V případě děl vytvořených na objednávku na základě smlouvy o dílo, nejde-li o počítačové programy, databáze nebo kartografická díla, která nejsou kolektivními díly, platí, že autor poskytl licenci k účelu vyplývajícimu ze smlouvy. Nad rámec takového účelu je objednatel oprávněn dílo užit v zásadě pouze na základě licenční smlouvy.

Audiovizuální dílo

Specifický právní režim platí v určitém směru rovněž pro audiovizuální díla. Ta zákon definuje jako díla vytvořená uspořádáním děl audiovizuálně užitých, ať již zpracovaných, či nezpracovaných, která sestávají z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázených zvukem či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem. Jedná se typicky o filmy, jiná kinematografická díla, televizní díla apod. Autorem audiovizuálního díla je jeho režisér. Práva jednotlivých děl audiovizuálně užitých, např. scénáře, případně námětu, hudby aj., tím nejsou dotčena, tato práva přísluší autorům těchto jednotlivých děl nezávisle na právu k audiovizuálnímu dílu jako takovému. Zákon zakotvuje vyvratitelnou právní domněnku, že prohlášení o audiovizuálním díle a o právech k takovému dílu včetně práv týkajících se jeho užití, zapsané v rejstříku audiovizuálních děl, je pravdivé.

Počítačové programy

Počítačový program, bez ohledu na formu jeho vyjádření, je chráněn jako dílo literární. U počítačových programů však zákon zakotvuje určité zvláštní případy omezení rozsahu autorových práv. Do práva autorského např. nezasahuje ten, kdo si zhotoví záložní rozmnoženinu počítačového programu, je-li nezbytná pro jeho užívání, atp.

1.2.8 Autorskoprávní ochrana v právu mezinárodním

V případě uplatňování autorských práv při užití děl mimo území České republiky, autorských práv zahraničních státních příslušníků nebo zahraničních právnických osob na území České republiky, jakož i v jiných případech tzv. mezinárodního prvku v autorskoprávních vztazích je třeba přihlížet k příslušným ustanovením mezinárodního práva soukromého toho kterého státu a k mezinárodním smlouvám, zejména mnohostranným, závazným pro ten který stát v oblasti autorského práva.

Zásada teritoriality

Z hlediska mezinárodního práva soukromého je autorské právo ovládáno tzv. zásadou teritoriality. To znamená, že autorskoprávní vztahy vznikající na území určitého státu se v zásadě řídí právem tohoto státu. Na autorskoprávní vztahy vznikající na území České republiky, i když se jedná o vztahy k dílům vzniklým nebo zveřejněným v zahraničí nebo k dílům cizích státních příslušníků, se tak v zásadě použije českého práva. V českém mezinárodním právu soukromém, které je upraveno zejména zákonem č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění, neexistují na rozdíl od některých jiných oblastí soukromého práva pro oblast autorského práva kolizní normy, které by stanovily, že se v určitých případech použije práva cizího státu. Nesprávná je tedy představa, že právní ochrana děl zahraničních fyzických nebo právnických osob se i na území České republiky řídí nebo může řídit příslušným zahraničním právem.

Působnost českého autorského zákona

Ochrana prostřednictvím autorského zákona České republiky se vztahuje ve všech případech na díla (jakož i na umělecké výkony výkonných umělců), kteří jsou státními občany České republiky, bez ohledu na to, kde byla vytvořena nebo zveřejněna. Na díla a umělecké výkony cizích státních příslušníků a osob bez státní příslušnosti se vztahují rovněž ustanovení českého autorského zákona, domáhají-li se tyto osoby ochrany na území České republiky před příslušnými českými soudy, případně jinými orgány, a to v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů České republiky, resp. ve Sbírce mezinárodních smluv. Není-li takových mezinárodních smluv, poskytuje se těmto dílům a uměleckým výkonům ochrana, je-li zaručena vzájemnost. Pokud ani tato podmínka není splněna, chrání český autorský zákon díla autorů a výkony výkonných umělců, kteří nejsou státními občany České republiky, byla-li poprvé v České republice zveřejněna, nebo má-li zde autor či výkonný umělec bydliště.

Jediným případem, kdy do režimu ochrany děl cizích státních příslušníků zasahuje příslušné zahraniční právo, je posuzování délky trvání práva. Trvání práva u děl cizích státních příslušníků nemůže být delší než ve státu původu díla. Další modifikace mohou vyplývat z příslušných, zejména mnohostranných mezinárodních úmluv.

Mezinárodní úmluvy

Nejvýznamnější z těchto úmluv je Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl (viz shora 1.1.4 Prameny práva), tzv. Revidovaná úmluva bernská, a dále Všeobecná úmluva o autorském právu. Jedná se v obou případech o mnohostranné mezinárodní úmluvy, k nimž přistoupila většina států světa. Vztahy České republiky ke státům, které jsou členskými státy obou úmluv, se řídí v zásadě Revidovanou úmluvou bernskou.

Revidovaná úmluva bernská je postavena na dvou základních principech. Prvním z nich je princip tzv. asimilace. Podle tohoto principu, vyjádřeného v článku 5 odst. 1 Úmluvy, mají autoři ve vztahu k dílům, pro něž jsou chráněni podle této úmluvy, v ostatních členských státech kromě státu původu díla práva, která příslušné zákony již přiznávají nebo v budoucnu přiznají jejich občanům. Revidovaná úmluva bernská tedy potvrzuje zásadu teritoriality autorskoprávní ochrany a ukládá svým členským státům poskytovat dílům chráněným na základě Úmluvy stejná práva, jaká přiznávají na základě svého národního zákonodárství svým vlastním občanům. Druhým základním stavebním kamenem Revidované úmluvy bernské je zakotvení určitých práv přímo v této úmluvě. Jedná se o tzv. *iura ex conventione*. Sem patří např. právo na autorství, právo na minimální dobu ochrany, právo na překlad díla, na jeho rozmnožování, citace a zpravodajská licence. Tzv. *iura ex conventione* lze uplatňovat pouze v jiných členských státech Úmluvy, než je stát původu díla.

Na zásadách teritoriality a asimilace je vybudována i Všeobecná úmluva o autorském právu. Jedinou podstatnější specifičností Všeobecné úmluvy o autorském právu oproti Revidované úmluvě bernské je ustanovení o tzv. copyrightové výhradě. Podle této výhrady musí každý členský stát, jehož zákonodárství váže vznik autorskoprávní ochrany na splnění určitých formálních podmínek (např. registrace), považovat tyto podmínky za splněné pro každé dílo, které bylo poprvé uveřejněno mimo území tohoto státu a jehož autor není občanem tohoto státu, jestliže od prvního uveřejnění tohoto díla byly všechny výtisky díla uveřejněné se

svolením subjektu autorského práva způsobem a na místě jasně patrném opatřeny značku © s připojením jména nositele autorského práva a roku prvního uveřejnění.

Ochranu autorského práva založenou Bernskou úmluvou dále rozšiřuje Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském uzavřená v Ženevě 20.12.1996 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb.m.s.), která reaguje na aktuální vývoj technických prostředků, kterými je možné díla vytvářet, sdělovat, rozmnožovat a dále upravovat. Smlouva např. rozšiřuje právo autora sdělovat dílo veřejnosti i na sdělování pomocí bezdrátových komunikačních prostředků, apod.

1.3 Jiná práva upravená autorským zákonem

Vedle samotného autorského práva upravuje autorský zákon některá další práva. Většina těchto práv se zařazuje do kategorie práv souvisejících s právem autorským. Vedle těchto práv stojí ještě zvláštní právo pořizovatele k jím pořizené databázi, které je rovněž upraveno autorským zákonem.

Jednotlivá práva související s právem autorským, jakož i zvláštní právo pořizovatele databáze existují nezávisle na autorském právu. K jednomu a témuž nehmotnému statku nebo nehmotným statkům, které spolu souvisí nebo na sebe navazují, tak může existovat paralelní ochrana autorským právem, jednotlivými právy souvisejícími s autorským právem a/nebo zvláštním právem pořizovatele databáze.

1.3.1 Práva související s právem autorským

Mezi práva související s právem autorským zařazujeme:

- práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu;
- práva výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu;
- právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu;
- právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání;
- právo zveřejnitel k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv;
- právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu.

Míra souvislosti těchto jednotlivých práv s autorským právem je různá. Nejblíže autorskému právu stojí práva výkonných umělců k jejich uměleckým výkonům; tato práva mají podobně jako autorské právo neopominutelnou osobnostní složku, která je dána jedinečnou tvůrčí povahou nehmotného statku, který je těmito právy chráněn, totiž uměleckého výkonu. Další úzká provázanost práv výkonných umělců s autorským právem vyplývá z toho, že při výkonu výkonného umělce dochází k provádění uměleckého díla a výtvorů tradiční lidové kultury, tj. k provádění autorského díla. Pouze práva výkonných umělců, nikoli jiná práva související s právem autorským, se dříve zařazovala do kategorie práv příbuzných autorskému právu.

Ostatní práva související s právem autorským již vykazují nižší stupeň podobnosti s autorským právem. Tato práva nejsou osobnostní povahy, nýbrž mají spíše technický či podnikatelský charakter. Slouží k ochraně určitých výkonů v podstatě podnikatelského či soutěžního rázu, které vznikají v procesu společenského uplatnění autorských děl a uměleckých výkonů, včetně ochrany investic. Společným rysem těchto práv s autorským právem je kromě toho, že se nepřímo týkají autorských děl, resp. uměleckých výkonů, i to, že i tato práva mají nehmotnou podstatu, nejsou vázána na konkrétní hmotný substrát. Například předmětem práva výrobce zvukově obrazového záznamu je záznam jako takový, tj. určitý nehmotný statek, který existuje nezávisle na hmotných věcech, prostřednictvím nichž je záznam uskutečněn, např. CD-ROM, DVD nosič, gramofonová deska apod., bez ohledu na tento hmotný substrát lze také záznam jako takový užívat a nakládat s ním. Jedná se tedy o nehmotný statek, který se vyznačuje tzv. potenciální ubikvitou jako typickou vlastností všech nehmotných statků (viz výše 1.1.1.).

1.3.1.1 Práva výkonného umělce k uměleckému výkonu

Umělecký výkon zákon definuje jako výkon herce, zpěváka, hudebníka, tanečníka, dirigenta, sbormistra, režiséra nebo jiné osoby, která hraje, zpívá, recituje, předvádí nebo jinak provádí umělecké dílo a výtvořiny tradiční lidové kultury. Za umělecký výkon zákon považuje rovněž výkon artisty, a to i když jím neprovádí umělecké dílo.

Aby určitý výkon mohl být kvalifikován jako umělecký výkon, je v první řadě nezbytně zapotřebí, aby jím bylo prováděno umělecké dílo a nikoli dílo jiné, např. vědecké (přednáška vědeckého díla není uměleckým výkonem). Další nezbytnou podmínkou vzniku uměleckého výkonu je předchozí existence uměleckého díla, které existuje nezávisle na uměleckém výkonu, naopak umělecký výkon nemůže bez díla existovat; pokud by výkonný umělec svým výkonem neprováděl (neinterpretoval) již existující umělecké dílo, nýbrž např. improvizoval, bylo by výsledkem této činnosti nové autorské dílo, které by bylo chráněno za splnění zákonných podmínek prostředky autorského práva (nikoli práva k uměleckému výkonu). Jedinou výjimkou v tomto směru je shora zmíněný výkon artisty. Jakákoli jiná samotná performanční či jiná veřejná výkonná činnost, při níž však nedochází k provádění uměleckého díla, např. výkon moderátora, modelky, sportovce, není chráněna jako umělecký výkon, ledaže by předmětem této činnosti v konkrétním případě skutečně bylo provádění autorského díla (např. moderátor bude přednášet báseň, sportovec - krasobruslař bude předvádět choreografické dílo apod.).

V teorii se dovozuje, že umělecký výkon má svou podstatou individuální povahu, je vázán na osobu konkrétního výkonného umělce. Subjektem práv výkonných umělců může být pouze fyzická osoba.

Podobně jako u autorského díla je nezbytnou podmínkou vzniku práva k uměleckému výkonu vyjádření tohoto výkonu v objektivní smyslově vnímatelné podobě, tj. tak, aby umělecký výkon byl vnímatelný smysly jiných fyzických osob, zejména zrakem a sluchem. Podmínkou ochrany není, zda umělecký výkon je v okamžiku svého vyjádření zaznamenán na jakýkoli nosič.

Umělecké výkony lze rozdělit zejména na umělecké výkony slovesné (zejména recitace apod.), divadelní, hudební a taneční.

Umělecké výkony jsou vytvářeny často kolektivně skupinou osob, např. členy orchestru, tanečního souboru, hudební skupiny apod. Při nakládání s právy k uměleckým výkonům takto společně vytvořeným při provedení téhož díla více výkonnými umělci zastupuje tyto výkonné umělce jejich jménem a na jejich účet umělecký vedoucí tělesa jako společný zástupce. Členové uměleckého tělesa však mají možnost určit takovým společným zástupcem jinou osobu, než je umělecký vedoucí tělesa; to vyžaduje písemnou formu a podpis většiny členů uměleckého tělesa. Pravidlo o společném zástupci neplatí pro sólistu, dirigenta a režiséra divadelního představení.

Podobně jako autorské právo zahrnuje právo výkonného umělce výlučná práva osobnostní a výlučná práva majetková

1.3.1.1.1 Osobnostní práva výkonného umělce

K osobnostním právům výkonného umělce patří právo rozhodnout o zveřejnění jeho uměleckého výkonu a právo na to, aby umělecký výkon, je-li užíván jinou osobou, nebyl užit způsobem snižujícím hodnotu výkonu. V některých případech zahrnují osobnostní práva výkonného umělce rovněž práva rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jméno výkonného umělce uvedeno při zveřejnění jeho výkonu. Toto naposled uvedené právo platí pouze pro sólistu, vytváří-li výkon sám, a dirigenta, sbormistra, divadelního režiséra a sólistu, vytváří-li výkon spolu s členy uměleckého tělesa. Ostatním výkonným umělcům, kteří jsou členy uměleckého tělesa, přísluší pouze právo ve vztahu k uvedení společného jména uměleckého tělesa; není však vyloučena dohoda o uvedení jména jiným způsobem.

Výkonný umělec má dále právo na ochranu před znetvořením, zkomolením nebo jinou změnou svého výkonu, která by byla na újmu jeho pověsti.

1.3.1.1.2 Majetková práva výkonného umělce

Majetková práva výkonného umělce zahrnují právo umělecký výkon užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva; jedná se o období majetkových práv autorů. Právo umělecký výkon užít zahrnuje

- právo na vysílání a jiné sdělování živého výkonu veřejnosti;
- právo na záznam živého výkonu;
- právo na rozmnožování zaznamenaného výkonu;
- právo na rozšiřování rozmnoženin zaznamenaného výkonu;
- právo na pronájem rozmnoženin zaznamenaného výkonu;
- právo na půjčování rozmnoženin zaznamenaného výkonu;
- právo na sdělování zaznamenaného výkonu veřejnosti.

Výkonný umělec má dále právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním jeho zaznamenaného výkonu pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu nebo rozhlasového či televizního vysílání obdobně, jako toto právo přísluší autorům.

Zákon omezuje práva výkonných umělců zvláštním případem úplatné zákonné licence. Ta platí pro užití uměleckého výkonu zaznamenaného na zvukový záznam vydaný k obchodním účelům vysíláním rozhlasem nebo televizí, přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání. Pokud byl zaznamenaný umělecký výkon již jednou vydán formou rozmnoženin určených k obchodním účelům, nevyžaduje se svolení výkonného umělce k jejich vysílání rozhlasem nebo televizí a k přenosu rozhlasového nebo televizního vysílání. Výkonnému umělci však ze zákona přísluší právo na odměnu za takové užití. Jedná se o právo povinně kolektivně spravované. Před užitím uměleckého výkonu shora uvedeným způsobem je třeba uzavřít smlouvu s příslušným kolektivním správcem.

Majetková práva výkonného umělce trvají 50 let od vytvoření výkonu. Pokud je však v této době padesáti let zveřejněn záznam tohoto výkonu, zanikají práva výkonného umělce až za 50 let od takového zveřejnění.

Pro práva výkonných umělců jinak platí obdobně většina ustanovení autorského zákona týkající se autorského práva, včetně mj. režimu volných užití uměleckých výkonů, bezúplatných zákonných licencí, nároků z porušení práv a ustanovení o licenčních smlouvách k užití uměleckého výkonu.

1.3.1.2 Právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu

Zvukový záznam je autorským zákonem definován jako výlučně sluchem vnímatelný záznam zvuků výkonů výkonného umělce či jiných zvuků nebo jejich vyjádření. Zvukový záznam je nehmotným statkem, který je nezávislý na hmotném substrátu, jehož prostřednictvím je záznam uskutečněn, resp. jehož prostřednictvím může být užit. Předmětem zvukového záznamu nemusí být nutně výkon výkonného umělce při provádění autorského díla, může se jednat i o jiné zvuky.

Právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu má ryze majetkovou povahu. Předmětem ochrany tu není tvůrčí výkon vycházející z osobnosti určité lidské osoby, nýbrž výkon v podstatě podnikatelské (organizačně-technické a finanční povahy), který spočívá v prvotním zaznamenání určitých zvuků.

Subjektem práva výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu je výrobce tohoto záznamu. Výrobce zvukového záznamu je autorským zákonem definován jako fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost poprvé zaznamená zvuky výkonu výkonného umělce či jiné zvuky, nebo jejich vyjádření, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba; v naposled uvedeném případě práva výrobce přísluší objednateli. Do popředí tak vystupuje podnikatelská, resp. finanční a organizační stránka pořízení zvukového záznamu, která má přednost před stránkou technickou.

Výrobce zvukového záznamu má výlučné majetkové právo svůj zvukový záznam užit a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Právo zvukový záznam užit zahrnuje

- právo na rozmnožování zvukového záznamu;
- právo na rozšiřování originálů nebo rozmnoženin zvukového záznamu;
- právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny zvukového záznamu;
- právo na půjčování originálu nebo rozmnoženin zvukového záznamu;
- právo na vysílání a jiné sdělování zvukového záznamu veřejnosti.

I pro výrobce zvukového záznamu platí úplatná zákonná licence pro vysílání rozhlasem nebo televizí a přednos rozhlasového nebo televizního vysílání zvukového záznamu vydaného k obchodnímu účelu.

Výrobce zvukového záznamu má právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním jeho záznamu pro osobní potřebu.

Právo výrobce zvukového záznamu je – na rozdíl od autorského práva a některých jiných práv souvisejících s právem autorským - převoditelné. Toto právo jako takové tedy může být předmětem tzv. translativního převodu, kdy převodce převáděného práva v důsledku převodu pozbude ve prospěch nabyvatele (takový translativní převod není přípustný u autorského práva ani u práv výkonných umělců).

Právo výrobce zvukového záznamu trvá 50 let od pořízení zvukového záznamu. Pokud je však v této padesátileté době zvukový záznam oprávněně vydán, zaniká právo výrobce až za 50 let od takového vydání. Nedojde-li během doby podle věty první k oprávněnému vydání díla a byl-li během této doby zvukový záznam oprávněně sdělen veřejnosti, zaniká uvedené právo uplynutím 50 let ode dne tohoto sdělení.

I pro práva výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu platí obdobně celá řada ustanovení autorského zákona týkající se autorského práva.

1.3.1.3 Právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu

Zvukově obrazový záznam zákon definuje jako záznam audiovizuálního díla nebo záznam jiné řady zaznamenaných, spolu souvisejících obrazů vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázený zvukem, či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem. Předmětem zvukově obrazového záznamu tedy nemusejí být nutně jiné předměty autorskoprávní ochrany, např. výkony výkonných umělců, audiovizuální díla. Pokud předmětem zvukově obrazového záznamu bude audiovizuální dílo, existuje právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu nezávisle na autorských právech k audiovizuálnímu dílu a vedle těchto práv. Příslušným nehmotným statkem je v případě práv ke zvukově obrazovému záznamu zvukově obrazový záznam jako takový, bez ohledu na jeho hmotný substrát a bez ohledu na to, že předmětem tohoto záznamu mohou případně být jiné nehmotné statky (např. audiovizuální dílo). Nutným pojmovým znakem zvukově obrazového záznamu je, že se jedná o dynamický sled obrazů vyvolávajících dojem pohybu, akustická složka tohoto záznamu je pouze doplňková a její výskyt není nezbytnou podmínkou pro to, aby se jednalo o zvukově obrazový záznam ve smyslu zákona.

Za výrobce zvukově obrazového záznamu zákon označuje fyzickou nebo právnickou osobu, která na svou odpovědnost poprvé pořídí zvukově obrazový záznam, nebo pro kterou tak z jejího podnětu jiná osoba. Předmětem ochrany je tak v postatě podnikatelský, resp. soutěžní výkon v podstatě organizační a finanční povahy, resp. investice. Podnikatelská, resp. organizační a finanční stránka věci má přitom podobně jako v případě práv výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu přednost před stránkou technickou, neboť subjektem práv výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu je, není-li dohodnuto jinak, objednatel tohoto záznamu, i když vlastním pořizovatelem záznamu je jiná osoba. Právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu má výlučně majetkovou povahu.

Výrobce zvukově obrazového záznamu má výlučné majetkové právo svůj zvukově obrazový záznam užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Právo zvukově obrazových záznam užít zahrnuje

- právo na rozmnožování zvukově obrazového záznamu;
- právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženin zvukově obrazového záznamu;
- právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny zvukově obrazového záznamu;
- právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny zvukově obrazového záznamu;
- právo na vysílání a jiné sdělování zvukově obrazového záznamu veřejnosti.

Podstatné v této souvislosti je, že na rozdíl od práv výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu a na rozdíl od práv výkonných umělců k jejich uměleckým výkonům nezakotvuje

zákon ve vztahu k právu výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu úplatnou zákonnou licenci pro vysílání rozhlasem nebo televizí nebo přenos rozhlasového nebo televizního vysílání. Pro vysílání zvukově obrazového záznamu, resp. přenos rozhlasového nebo televizního vysílání je tak třeba uzavření smlouvy přímo s výrobcem zvukově obrazového záznamu, popř. nabyvatelem tohoto práva.

Právo výrobce zvukově obrazového záznamu je podobně jako právo výrobce zvukového záznamu převoditelné, tj. zákon zde připouští možnost tzv. translativního převodu.

Právo výrobce zvukově obrazového záznamu trvá 50 let od pořízení zvukově obrazového záznamu. Je-li však v této padesátileté době zvukově obrazový záznam zveřejněn, zaniká právo výrobce až 50 let od takového zveřejnění.

I pro práva výrobce zvukově obrazového záznamu platí obdobně celá řada ustanovení autorského zákona týkajících se autorského práva.

1.3.1.4 Právo rozhlasového a televizního vysílatele

Předmětem práva rozhlasového a televizního vysílatele, tj. příslušným nehmotným statkem, je vysílání. Vysílání zákon definuje jako výsledek šíření zvuků nebo obrazů a zvuků nebo jejich vyjádření rozhlasem nebo televizí pro příjem veřejností. Jedná se opět o nehmotný statek nezávislý na jakémkoli hmotném substrátu.

Vysílateli k takto definovanému vysílání přísluší výlučná majetková práva. Vysílatele zákon vymezuje jako fyzickou nebo právnickou osobu, která na svou odpovědnost uskutečňuje vysílání zvuků nebo obrazů a zvuků nebo jejich vyjádření rozhlasem nebo televizí, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Rozhodující pro vznik práv vysílatele je tedy podobně jako v případě práv výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů aspekt podnikatelský, resp. organizačně finanční, nikoli aspekt technický.

Vysílatel má výlučné majetkové právo své vysílání užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Právo vysílání užít zahrnuje

- právo na záznam vysílání;
- právo na rozmnožování zaznamenaného vysílání;
- právo na rozšiřování rozmnoženin zaznamenaného vysílání;
- právo na sdělování vysílání veřejnosti.

Právo vysílatele je podobně jako právo výrobce zvukového a zvukově obrazového záznamu převoditelné translativním převodem.

Toto právo trvá 50 let po prvním vysílání.

1.3.1.5 Právo nakladatele

Mezi práva související s právem autorským patří i právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu. Jedná se o jediné

nakladatelovo oprávnění povahy nehmotného práva k jím vydanému dílu. Toto právo trvá 50 let od vydání díla. Jedná se právo povinně kolektivně spravované.

1.3.2 Zvláštní právo pořizovatele databáze

Databázi zákon rozumí soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření. Databáze může, ale nemusí vždy být souborným autorským dílem. Souborným dílem je databáze tehdy, pokud je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora (§ 2 odst. 5 autorského zákona), nebo pokud je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvorem (§ 2 odst. 2 autorského zákona). V naposled uvedených případech, kdy databáze je současně dílem, k databázi vzniká dvojí druh práv: jednak autorské právo k databázi jako dílu, jednak zvláštní právo pořizovatele databáze. Vedle těchto práv vztahujících se k databázi jako takové samozřejmě ještě mohou existovat autorská práva k jednotlivým dílům, které jsou součástí obsahu databáze.

K databázi, bez ohledu na to, zda je souborným dílem, vzniká zvláštní právo pořizovatele databáze, pokud pořízení, ověření nebo předvedení obsahu databáze představuje kvalitativně nebo kvantitativně podstatný vklad bez ohledu na to, zda databáze nebo její obsah jsou předmětem autorskoprávní nebo jiné ochrany.

Pořizovatelem databáze je fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost pořídí databázi, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Pořizovatelem databáze tak může, ale nemusí být autor databáze jako souborného díla a ve většině případů tomu tak nebude.

Zvláštní právo pořizovatele databáze má výlučně majetkovou povahu. Pořizovatel databáze má právo na vytěžování nebo na zužitkování celého obsahu databáze nebo její kvalitativně nebo kvantitativně podstatné části a právo udělit jinému oprávnění k výkonu tohoto práva. Vytěžováním se přitom rozumí trvalý nebo dočasný přepis celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části na jiný podklad, a to jakýmkoli prostředky nebo jakýmkoliv způsobem. Zužitkováním se rozumí jakýkoli způsob zpřístupnění veřejnosti celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části, rozšiřováním rozmnoženin, pronájmem, spojením on-line nebo jinými způsoby přenosu. Zákon zakazuje rovněž opakované a systematické vytěžování nebo zužitkování nepodstatných částí obsahu databáze i jiné jednání, které není běžné, přiměřené a je na újmu oprávněným zájmům pořizovatele databáze.

Zvláštní práva pořizovatele databáze je omezeno v případech, kdy kvalitativně nebo kvantitativně nepodstatné části obsahu databáze nebo její části vytězuje oprávněný uživatel, a to k jakémukoli účelu, za podmínky, že tento uživatel databázi užívá běžně a přiměřeně, nikoli systematicky či opakovaně, a bez újmy oprávněných zájmů pořizovatele databáze, a že nezpůsobuje újmu autorovi ani nositeli práv souvisejících s právem autorským k dílům nebo jiným předmětům ochrany obsaženým v databázi. Předpokladem tohoto omezení zvláštního práva pořizovatele databáze je, že databáze je vytěžována nebo zužitkována oprávněným uživatelem, tedy konzumentem, resp. konečným uživatelem databáze (např. odběratelem sbírky soudních rozhodnutí, nabyvatelem licence k elektronické encyklopedii apod.).

Zákon dále zakotvuje zvláštní případy bezúplatných zákonných licencí, které omezují zvláštní práva pořizovatele k jím pořízené databázi. Tyto bezúplatné zákonné licence platí ve prospěch oprávněného uživatele, který vytěžuje nebo zužitkovává podstatnou část obsahu databáze

- pro svou osobní potřebu;
- pro účely vědecké nebo vyučovací, uvede-li pramen v rozsahu odůvodněném sledovaným nevýdělečným účelem;
- pro účely veřejné bezpečnosti nebo správního či soudního řízení.

Oprávněný uživatel vytěžující nebo zužitkovávající podstatnou část obsahu databáze pro svou osobní potřebu však není oprávněn zhotovit rozmnoženiny počítačového programu či elektronické databáze.

Zvláštní práva pořizovatele databáze trvá 15 let od pořízení databáze. Je-li však až v této době (tj. nikoli v současné s jejím pořízením) databáze zpřístupněna, zaniká zvláštní právo pořizovatele databáze až za 15 let od prvního takového zpřístupnění.

Pro zvláštní práva pořizovatele databáze platí i celá řada ustanovení autorského zákona týkající se autorského práva.

1.3.3 Ochrana práv souvisejících s autorským právem v mezinárodním právu

Podobně jako v oblasti autorského práva i v oblasti práv souvisejících s autorským právem je Česká republika vázána řadou mnohostranných mezinárodních smluv a úmluv, které tvoří základní rámec pro posuzování právních vztahů týkajících se práv souvisejících s právem autorským, které zahrnují mezinárodní prvek.

V této oblasti je podobně jako v právech průmyslových právní ochrana z hlediska mezinárodního práva soukromého založena na tzv. principu teritoriality. To znamená, že každý národní právní řád si v zásadě sám určuje podmínky, za nichž poskytuje ochranu jednotlivým druhům těchto nehmotných práv na svém území. Mezinárodní úmluvy uzavřené na tomto úseku, zejména mnohostranné, pak zajišťují, aby v zásadě stejný režim ochrany poskytovaly členské státy i osobám pocházejícím z jiných členských států příslušné mezinárodní úmluvy, než je stát, na jehož území je právo uplatňováno.

Nejvýznamnějšími mezinárodními úmluvami v této oblasti je tzv. Římská úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací. Tato Úmluva zakládá podobně jako např. Revidovaná úmluva Bernská princip asimilace, zavazující členské státy uplatňovat národní právní režim ve vztahu k občanům ostatních členských států Úmluvy, resp. organizacím se sídlem na území ostatních členských států Úmluvy. Tento asimilační režim je pak doplněn o určitý základní kodex práv vyplývajících přímo ze smlouvy (iura ex conventionem), která se každý členský stát zavázal respektovat.

Dalšími významnými mezinárodními mnohostrannými úmluvami je Úmluva o ochranně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů (tzv. Protipirátská ženevská úmluva). Tato Úmluva zavazuje Českou republiku chránit výrobce zvukových záznamů, kteří jsou příslušníky jiných smluvních států, proti pořizování snímků takových záznamů bez souhlasu výrobce a proti dovozu takových snímků, pokud se pořízení či dovoz uskuteční za účelem veřejného rozšiřování, jakož i proti veřejnému

rozšiřování takových snímků. Úmluva zakládá obdobu tzv. copyrightové výhrady, když zavádí symbol (P) s připojením prvního roku uveřejnění, který je uveden na oprávněně vyhotovených snímcích zvukového záznamu nebo jejich obalech. Uvedením tohoto symbolu se považují za splněné veškeré formality, které kterýkoli smluvní stát může požadovat podle svého vnitřního zákonodárství jako podmínku ochrany výrobců zvukových záznamů.

Významnou smlouvou je Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech z roku 1996 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb.m.s.), která upřesňuje a rozšiřuje práva výkonných umělců založená již Římskou úmluvou.

1.4 Patenty a užitné vzory

1.4.1 Pojem patentu a užitného vzoru

Předmětem ochrany prostřednictvím patentů na vynálezy a prostřednictvím užitných vzorů jsou tvůrčí řešení z oblasti techniky. Jedná se o nehmotné statky tvůrčí povahy, které jsou primárně výsledkem tvůrčí činnosti určité fyzické osoby nebo fyzických osob; tento výsledek však není jedinečný ve smyslu autorskoprávní individuality (na rozdíl od autorského díla), neboť je objektivně dán empiricky zjistitelnými přírodními zákony. Tvůrčí povaha tohoto řešení spočívá v postupu vedoucím k nalezení řešení určitého technického problému. Ke stejnému výsledku může teoreticky nezávisle na sobě dospět více osob.

Nehmotným statkem chráněným jak patentem, tak i užitným vzorem je určité řešení z oblasti techniky. Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v platném znění (dále jen „patentový zákon“) toto technické řešení nazývá vynálezem, zatímco zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, v platném znění (dále jen „zákon o užitných vzorech“) termín „vynález“ neužívá. Mezi technickými řešeními chránitelnými patentovým zákonem a zákonem o užitných vzorech však není principiální rozdíl, rozdíl spočívá pouze v přísnosti kritéria vynálezecké výše, které je kladeno na tato technická řešení. I v souvislosti s technickými řešeními, které jsou chráněny užitnými vzory, lze tak hovořit o vynálezech.

Je v zásadě na rozhodnutí každého autora vynálezu nebo jeho právního nástupce, který usiluje o získání právní ochrany pro toto technické řešení, zda využije ochrany prostřednictvím patentu, nebo užitného vzoru.

Ochranu prostřednictvím užitného vzoru lze snáze získat vzhledem k tomu, že zákonné požadavky k získání právní ochrany jsou méně přísné; na druhou stranu tomu odpovídá nižší stupeň právní jistoty vlastníka užitného vzoru a užší rozsah práv vyplývajících z užitného vzoru pro jeho vlastníka, zejména pokud jde o jejich trvání. V případě patentů udělovaných na vynálezy jsou podmínky pro získání právní ochrany přísnější, a je tedy obtížnější je splnit, to je však vyváжено širším rozsahem práv vyplývajícím z patentu pro jeho vlastníka, zejména jejich delším trváním, a vyšším stupněm právní jistoty vyplývajících z uděleného patentu.

Jak patenty, tak užitné vzory patří mezi průmyslová práva, jež vznikají na registračním principu. K jejich vzniku nepostačuje samotné vytvoření technického řešení splňujícího podmínky předvídané zákonem, nýbrž je třeba, aby příslušné právo udělil příslušný orgán svým vrchnostenským aktem po provedeném přihlašovacím řízení. Tímto orgánem je v České republice Úřad průmyslového vlastnictví; na území České republiky však dále platí i tzv. evropské patenty, které uděluje Evropský patentový úřad. Užitné vzory na rozdíl od patentů jsou v současné době registrovány pouze na národní úrovni a k jejich udělování je výlučně příslušný Úřad průmyslového vlastnictví ČR.

Velmi podstatným rozdílem mezi patentem a užitným vzorem je, že patenty se udělují až po provedení úplného průzkumu přihlášky vynálezu, kdy je zkoumáno, zda přihláška splňuje obecné podmínky stanovené zákonem pro udělení patentu. Naproti tomu užitné vzory jsou udělovány na tzv. registračním principu. Přihláška užitného vzoru není před zápisem užitného vzoru do rejstříku podrobována úplnému průzkumu, nýbrž probíhá pouze průzkum formální. Užitný vzor je Úřadem registrován do určité míry „automaticky“ a skutečnost, že byl registrován, neskýtá dostatečný stupeň právní jistoty o tom, že řešení chráněné užitným

vzorem skutečně splňuje podmínky ochrany ve smyslu zákona. Je na ostatních soutěžitelích – konkurentech vlastníka užitého vzoru, aby si v případě kolize s tímto užitným vzorem ověřili, zda daný užitný vzor skutečně odpovídá zákonem kladeným požadavkům na užité vzory, a pokud mají pochybnosti o tom, zda tomu tak je, aby zahájili řízení o výmaz užitého vzoru. Jakékoli veřejnoprávní orgány, které mají působnost v oblasti ochrany průmyslového vlastnictví, je tak třeba varovat před neuváženým razantním postupem směřujícím k zajištění práv vlastníka užitého vzoru jen na základě zjištění, že užitný vzor byl řádně registrován; na rozdíl od patentů i jiných registrovaných průmyslových práv samotné toto zjištění ještě neskýtá jistotu ani vysokou pravděpodobnost, že příslušné průmyslové právo vzniklo po právu.

1.4.2 Předmět ochrany

1.4.2.1 Patentovatelný vynález

Předmětem ochrany prostřednictvím patentů jsou vynálezy; patenty podle patentového zákona se udělují na vynálezy, které jsou nové, jsou výsledkem vynálezecké činnosti a jsou průmyslově využitelné.

Aby se jednalo o vynález, musí být tedy kumulativně splněny tyto podmínky:

- musí se jednat o řešení z oblasti techniky,
- které je nové,
- je výsledkem vynálezecké činnosti a
- je průmyslově využitelné.

Všechny shora uvedené podmínky jsou nutné a zároveň postačující k tomu, aby se jednalo o patentovatelné řešení. Pokud jsou splněny, přihlašovatelé vzniká právní nárok na udělení patentu.

Výluky z patentovatelnosti

O určitých duševních obsazích nebo výsledcích duševní činnosti zákon explicitně prohlašuje, že se za vynálezy nepovažují. Sem patří

- objevy, vědecké teorie a matematické metody,
- estetické výtvořky,
- plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti, hraní her nebo vykonávání obchodní činnosti, jakož i programy počítačů,
- podávání informací.

Tyto předměty či činnosti však nejsou patentovatelné pouze za předpokladu, že se přihláška vynálezu nebo patent týká pouze těchto předmětů nebo činností. Vyloučeny z patentovatelnosti jsou tedy např. způsoby vykonávání duševní činnosti jako takové, způsoby vykonávání obchodní činnosti jako takové, programy počítačů jako takové; na rozdíl od některých zahraničních mimoevropských právních řádů, zejména amerického práva, nelze v českém právním řádu (ale ani jinde v zemích Evropské Unie) chránit prostřednictvím patentu software jako takový ani obchodní metody. Pokud jsou však software nebo obchodní

metody, případně jiné předměty nebo činnosti vyloučené z patentovatelnosti na základě shora uvedené definice pouze součástí širšího technického řešení, mohou být patentem chráněny jako součást takového technického řešení.

Za průmyslově využitelné vynálezy se dále nepovažují způsoby chirurgického nebo terapeutického ošetřování lidského nebo zvířecího těla a diagnostické metody používané na lidském nebo zvířecím těle.

Patentem však lze chránit výrobky určené k použití při těchto způsobech ošetřování a při těchto diagnostických metodách, zejména látky nebo směsi, tedy zejména určité léčivé látky.

Prostřednictvím patentů (na rozdíl od užitných vzorů) lze chránit i způsoby, zejména tzv. výrobní způsoby. Patent lze dále získat pro chirurgické, terapeutické a diagnostické nástroje a zařízení pro použití při způsobech chirurgického nebo terapeutického ošetřování.

Ve vztahu k určitým řešením, která by jinak podmínky patentovatelnosti mohla splňovat, se patenty neudělují. Patenty se tak neudělují na vynálezy, jejichž využití by se přičilo veřejnému pořádku nebo dobrým mravům, a na odrůdy rostlin a plemena zvířat nebo v zásadě biologické způsoby pěstování rostlin či chovu zvířat, což však neplatí pro mikrobiologické způsoby a výrobky těmito způsoby získané.

Pojem patentovatelného vynálezu, podmínek patentovatelnosti a výluky z patentovatelnosti jsou upraveny v českém patentovém zákoně analogicky s příslušnou úpravou v Úmluvě o udělování evropských patentů. Rovněž interpretační praxe Úřadu průmyslového vlastnictví ČR a Evropského patentového úřadu při aplikaci těchto příslušných ustanovení je velmi podobná. Judikatura Evropského patentového úřadu k těmto otázkám je velmi podrobná a konstantní a je respektována i v praxi Úřadu průmyslového vlastnictví ČR, byť pro něj není závazným pramenem práva.

1.4.2.2 Užitný vzor

Užitné vzory se zapisují na technická řešení, která jsou nová, přesahují rámec pouhé odborné dovednosti a jsou průmyslově využitelná. Definice technického řešení chránitelného užitným vzorem je tak téměř shodná s definicí vynálezu, rozdíl spočívá pouze v tom, že zatímco patentovatelné vynálezy musí být výsledkem vynálezecké činnosti, u technických řešení chránitelných užitným vzorem postačuje, že tato řešení přesahují rámec pouhé odborné dovednosti. Rozdíl je tedy v kritériu tzv. vynálezecké výše, kde u užitných vzorů zákon stanoví nižší požadavky na tvůrčí přínos autora technického řešení k jeho vytvoření.

Výluky z ochrany užitných vzorů

Za technická řešení chránitelná užitným vzorem se nepovažují zejména

- objevy, vědecké teorie a matematické metody,
- pouhé vnější úpravy výrobků,
- plány, pravidla a způsoby vykonávání duševní činnosti,
- programy počítačů,
- pouhé uvedení informace.

Užitnými vzory nelze chránit

- technická řešení, která jsou v rozporu s obecnými zájmy, zejména se zásadami lidskosti a veřejné morálky,
- odrůdy rostlin a plemena zvířat, jakož i biologické reproduktivní materiály,
- způsoby výroby nebo pracovní činnosti.

Většina těchto výluk platí shodně jak pro patenty, tak pro užitné vzory. Rozdíl je v tom, že způsoby výroby nebo pracovní činnosti patentem chránit lze, ale nelze je chránit užitným vzorem.

1.4.3 Podmínky ochrany

Jak bylo shora uvedeno, jak patenty, tak užitnými vzory lze chránit pouze řešení z oblasti techniky, která jsou nová, průmyslově využitelná a která plní v různé míře kritérium tzv. vynálezecké výše (v případě patentů musí jít o výsledky vynálezecké činnosti, v případě užitných vzorů postačuje, že jde o řešení přesahující rámec pouhé odborné dovednosti).

1.4.3.1 Oblast techniky

Řešení z oblasti techniky znamená, že se musí jednat o řešení, které k vyřešení určitého problému užívá technických prostředků. Samotný problém přitom samozřejmě nemusí být problémem z oblasti techniky, nýbrž z jakékoli oblasti lidského života, např. obchodu, kultury, životního prostředí, komunikace aj.

1.4.3.2 Novost

Dalším nezbytným znakem tohoto řešení je novost. Tato podmínka se považuje za splněnou, není-li dané technické řešení součástí stavu techniky. Stavem techniky se přitom rozumí vše, k čemu byl přede dnem, od něhož přísluší přihlašovatelovi právo přednost, umožněn přístup veřejnosti písemně, ústně, využíváním nebo jiným způsobem. Stav techniky tedy zahrnuje např. vědecké články, přednášky na vědeckých konferencích, výrobky uváděné do oběhu apod., v nichž je technické řešení opsáno nebo ztělesněno. Pokud byl k takovýmto předmětům umožněn přístup veřejnosti přede dnem podání přihlášky patentu nebo užitného vzoru, není již splněna podmínka novosti. To znamená, že přihlašovatel usilující o ochranu vynálezu patentem nebo užitným vzorem musí vynález uchovávat v tajnosti před veřejností až do okamžiku podání přihlášky.

Kritérium novosti se posuzuje celosvětově, tj. na újmu novosti je tzv. předzveřejnění přihlašovaného řešení v kterémkoli státě světa. Z toho by za normálních okolností plynul nežádoucí důsledek v té podobě, že buď by přihlašovatel musel ve všech státech či teritoriích světa podat přihlášku svého vynálezu ve stejný den, nebo již by ve všech státech či teritoriích, kam by přihlášku podal den následující po podání první přihlášky, nebyl splněn požadavek novosti. Tomuto nežádoucímu důsledku zamezuje institut tzv. unijní priority podle Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví. Podáním přihlášky vynálezu v kterémkoli z členských států této Úmluvy vzniká přihlašovatelovi tzv. právo přednosti, které mu umožňuje

podat národní, popř. i mezinárodní přihlášku v jiných členských státech Úmluvy ve lhůtě jednoho roku od podání přihlášky v prvním státě, aniž by to bylo na újmu novosti.

Za stav techniky se však nepovažuje takové zveřejnění vynálezu, k němuž došlo v průběhu šesti měsíců před podáním přihlášky vynálezu a které přímo nebo nepřímo vyplývá

- ze zřejmého zneužití vzhledem k přihlašovatelovi nebo k jeho právnímu předchůdci,
- ze skutečnosti, že přihlašovatel nebo jeho právní předchůdce vystavil vynález na úřední nebo úředně uznané výstavě ve smyslu Úmluvy o mezinárodních výstavách sjednané v Paříži dne 22. listopadu 1928 (č. 46/1932 Sb.).

1.4.3.3 Průmyslová využitelnost

Vynález se považuje za průmyslově využitelný, může-li jeho předmět být vyráběn nebo jinak využíván v průmyslu, zemědělství nebo jiných oblastech hospodářství. Pro užitný vzor se požaduje, aby technické řešení mohlo být opakovaně využíváno k hospodářské činnosti. Požadavek na průmyslovou využitelnost v podstatě znamená, že vynález musí být uskutečnitelný, realizovatelný, a to v zásadě jakýmkoli odborníkem nebo skupinou odborníků v daném oboru.

1.4.3.4 Vynálezecká činnost

Vynález se považuje za výsledek vynálezecké činnosti, jestliže pro odborníka nevyplývá zřejmým způsobem ze stavu techniky. V případě užitných vzorů ovšem postačuje, že řešení přesahuje rámec pouhé odborné dovednosti. Kritérium vynálezecké činnosti se posuzuje ke dni, od něhož přísluší přihlašovatelovi právo přednosti, tedy poměřuje se obsahem patentových přihlášek, které byly zveřejněny nejpozději k tomuto dni a s nimiž se tedy alespoň teoreticky přihlašovatel měl možnost seznámit.

Patentovatelný vynález musí být určitým přínosem vynálezce do stavu techniky jako celku, musí tedy obsahovat určitou „přidanou hodnotu“ ve vztahu ke stavu techniky, který byl znám v okamžiku podání patentové přihlášky. Právě v této „přidané hodnotě“ může jediné spočívat vynálezecká činnost, a to bez ohledu na to, zda přihlašovatel příslušnou část stavu techniky znal, nebo neznal.

1.4.3.5 Další podmínky

Vedle shora uvedených čtyř základních podmínek patentovatelnosti (řešení z oblasti techniky, novost, vynálezecká výše, průmyslová využitelnost) musí předmět patentu přihlášky splňovat určité další podmínky, jejichž absence může vyvolat zrušení patentu. Jedná se konkrétně o to, že vynález musí být v patentu, a tím již i v patentové přihlášce popsán tak jasně a úplně, aby jej mohl odborník uskutečnit, a o to, že předmět patentu nesmí přesahovat obsah původního podání přihlášky vynálezu, resp. předměty patentů udělených na základě rozdělení přihlášky nesmějí přesahovat obsah jejího původního podání.

1.4.4 Právo na vynález

K platnému vzniku patentové ochrany je dále třeba, aby majitel patentu na vynález měl právo; toto právo přísluší původci vynálezu nebo jeho právnímu nástupci. Absence kterékoli z těchto dalších podmínek může vést ke zrušení patentu, byl-li již udělen, a to se zpětnými účinky ode dne počátku jeho platnosti.

Původcem vynálezu je osoba, která vynález vytvořila vlastní tvůrčí prací. Pokud se na vytvoření vynálezu podílelo vlastní tvůrčí prací více osob, mají společně jako spolupůvodci právo na patent v rozsahu, v jakém se podíleli na vytvoření vynálezu.

Toto právo na patent lze převést na jakoukoli jinou fyzickou nebo právnickou osobu. Jedná se o tzv. translativní převod, kdy právo na patent je jako takové převedeno právnímu nástupci původce vynálezu, takže původce vynálezu své právo na patent převodem pozbude ve prospěch svého právního nástupce. Původce vynálezu má však vždy právo na to, aby byl uveden jako jeho původce v přihlášce vynálezu, v rozhodnutí o udělení patentu a v patentové listině. K převodu práva na patent dochází v praxi velmi často vzhledem k tomu, že náklady spojené se získáním patentové ochrany zejména ve více státech nebo na celosvětové úrovni mohou být efektivně vynaloženy zpravidla silnými hospodářskými hráči, nikoli samotnými vynálezci.

K převodu práva na patent samozřejmě dochází zpravidla za úplatu.

Podnikový (zaměstnanecký) vynález

Specifický právní režim existuje ve vztahu k podnikovým vynálezům. Za takové vynálezy se považují vynálezy vytvořené původcem ke splnění jeho úkolu z pracovního poměru, popř. z členského nebo jiného obdobného pracovněprávního vztahu k zaměstnavateli. Právo na patent k podnikovému vynálezu přísluší zaměstnavateli. Původce, který vytvořil vynález v pracovním poměru, je povinen o tom zaměstnavatele neprodleně písemně informovat a předat mu podklady potřebné k posouzení vynálezu. Zaměstnavatel má následně lhůtu 3 měsíců, v průběhu nichž může uplatnit právo na patent. Pokud v této lhůtě právo na patent neuplatní, přechází toto právo zpět na původce. V této lhůtě jsou zaměstnavatel i původce povinni zachovávat o vynálezu mlčenlivost vůči třetím osobám. Původci, který vytvořil v pracovním poměru vynález, na nějž zaměstnavatel uplatnil právo na patent, pak přísluší vůči zaměstnavateli právo na přiměřenou odměnu.

1.4.5 Subjektivní práva

Subjektivní práva k patentu vznikají až udělením patentu Úřadem průmyslového vlastnictví, popř. jiným příslušným orgánem (na území České republiky jsou v současné době kromě národních patentů účinné patenty udělované Evropským patentovým úřadem za předpokladu splnění zákonných podmínek). Obzvláště je třeba zdůraznit, že subjektivní výlučná práva k patentu nepřísluší přihlašovatel patentové přihlášky; pokud patent ještě nebyl udělen, přihlašovatel má pouze právo na přiměřenou náhradu od toho, kdo po zveřejnění přihlášky vynálezu její předmět využíval, a to pouze za předpokladu, že patent byl následně udělen. Toto právo lze uplatnit až ode dne, od něhož nastávají účinky patentu.

1.4.5.1 Oprávnění majitele patentu

Majitel patentu má výlučné právo:

- využívat vynález;
- poskytnout souhlas k využívání vynálezu jiným osobám;
- patent převést.

Trojice jednotlivých prerogativ vyplývajících z vlastnictví patentu odpovídá třem klasickým prerogativám vlastnického práva, které se tradují od dob římského práva: *ius utendi*, *ius fruendi*, *ius disponendi*.

Majitel patentu tak má k předmětu vynálezu výlučné subjektivní právo působící vůči neomezenému okruhu třetích osob, *erga omnes*, které tyto osoby vylučuje z možnosti využívat patent. Jen majitel patentu je oprávněn patentem chráněný vynález sám využívat, udělit svolení s tím, aby vynález užívaly třetí osoby, k čemuž dochází zpravidla za úplatu na základě licenční smlouvy, a konečně rozhodnout se, zda patent jako takový převede (translativně) na třetí osobu, k čemuž dochází zpravidla opět za úplatu.

Obdobné prerogativy vlastníka přísluší i majiteli užitého vzoru.

Jednotlivé nároky majitele patentu a užitého vzoru v případě porušení jeho práv v současné době upravuje zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví. Tyto nároky zahrnují:

- zdržovací nárok, tj. nárok domáhat se toho, aby se porušovatel zdržel jednání, jímž dochází k porušení nebo ohrožení patentu;
- odstraňovací nárok, tj. nárok domáhat se toho, aby následky ohrožení nebo porušení patentu byly odstraněny, a to zejména prostřednictvím stažením porušujících výrobků z trhu, trvalým odstraněním nebo zničením porušujících výrobků, a/nebo stažením, trvalým odstraněním nebo zničením materiálů, nástrojů a zařízení určených nebo používaných výlučně nebo převážně při činnostech porušujících nebo ohrožujících patent;
- nárok na náhradu škody utrpěné v důsledku porušování patentu;
- nárok na vydání bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo porušení patentu;
- nárok na přiměřené zadostiučinění, byla-li zásahem do práv k patentu způsobena nemajetková újma; přiměřené zadostiučinění může spočívat i v peněžitém plnění.

Podobně jako u jiných průmyslových práv může soud na návrh strany nahradit škody, vydání bezdůvodného obohacení a přiměřené zadostiučinění paušální částkou nejméně ve výši dvojnásobku licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání práva v době neoprávněného zásahu do něj.

1.4.5.2 Využívání patentu

Co se rozumí využíváním patentu, blíže vymezuje patentový zákon. Rozlišuje se tzv. přímé a nepřímé využívání.

Za přímé využívání se považuje:

- výroba, nabízení, uvádění na trh nebo používání výrobku, který je předmětem patentu, nebo dovážení či skladování výrobku k tomuto účelu, nebo jiné nakládání s ním;
- v případě způsobových patentů využívání způsobu, který je předmětem patentu, popř. nabízení tohoto způsobu k využití;
- v případě způsobových patentů dále i nabízení, uvádění na trh, používání nebo dovoz či skladování za tímto účelem výrobku přímo získaného způsobem, který je předmětem patentu; shodné výrobky se považují za získané způsobem, který je předmětem patentu, je-li nanejvýš pravděpodobné, že výrobek byl vyroben způsobem, který je předmětem patentu, a majiteli patentu se přes přiměřené úsilí nepodařilo určit skutečně užitý výrobní způsob, dokud se neprokáže opak. Zde zákon zakotvuje institut tzv. obrácení důkazního břemene ve prospěch majitele patentu na výrobní způsob, který tvrdí o určitém výrobku, že byl vyroben způsobem chráněným jeho patentem. Majitel takového patentu totiž zpravidla nemá možnost přístupu do výrobních zařízení osoby, o níž se domnívá, že porušuje jeho patent, tak aby mohl zjistit, jakým způsobem je vyráběn výrobek, o němž se domnívá, že porušuje jeho patent. Zákon proto zakládá vyvratitelnou právní domněnku, že shodné výrobky se považují za vyrobené patentovaným způsobem, je-li to nanejvýš pravděpodobné a majiteli patentu se přes přiměřené úsilí nepodařilo určit skutečně užitý výrobní způsob; žalovaná strana má však vždy možnost prokázat opak, tj. prokázat, jakým způsobem byl vyroben její výrobek.

Nepřímé využívání patentu zahrnuje dodávání nebo nabízení dodávek neoprávněným osobám prostředků týkajících se podstatných prvků vynálezů a sloužících v tomto ohledu k jeho uskutečnění, je-li vzhledem k okolnostem zřejmé, že tyto prostředky jsou způsobilé k uskutečnění patentovaného vynálezu a jsou k tomu určeny. I toto tzv. nepřímé využívání je porušování patentu, ledaže by se jednalo o prostředky běžně se vyskytující na trhu.

1.4.5.3 Dispozice s patentem

Výkon práva majitele patentu udělit souhlas k užívání patentu a patent převést vyžaduje v obou případech písemnou formu.

Souhlas k užívání vynálezu chráněného patentem se uděluje písemnou licenční smlouvou, která nabývá účinnosti vůči třetím osobám zápisem do patentového rejstříku.

Rovněž převod patentu vyžaduje pořízení písemné smlouvy, která nabývá účinnosti vůči třetím osobám až zápisem do patentového rejstříku.

Zápis do patentového rejstříku není nutný k tomu, aby se smlouva stala perfektní mezi stranami (inter partes) a tyto strany zavazovala. Jakékoli účinky smlouvy o převodu patentu nebo o udělení licence k patentu vůči třetím stranám však nastávají až zápisem příslušné smlouvy do patentového rejstříku. Proto například nabyvatel licence k patentu nebo majitel patentu, na nějž byl patent převeden původním majitelem, mohou uplatnit nároky z porušování patentu podle zákona č. 221/2006 Sb. až k okamžiku, kdy je příslušná smlouva zapsána do patentového rejstříku.

1.4.5.4 Vyčerpání práv

Podobně jako u některých jiných průmyslových práv zákon zakotvuje princip tzv. vyčerpání patentových práv. Podle tohoto principu majitel patentu nemá právo zakázat třetím osobám nakládat s výrobkem, který je předmětem chráněného vynálezu, jestliže byl tento výrobek uveden na trh v České republice majitelem patentu nebo s jeho souhlasem, ledaže by tu byly důvody pro rozšíření práv z patentu na uvedené činnosti. Pokud tedy majitel patentu již udělil souhlas s tím, aby určitý výrobek využívající jeho patent byl uveden na trh v České republice, nemůže již zabránit v užívání tohoto výrobku na území České republiky žádnou další osobou.

1.4.5.5 Jiná omezení účinků patentu

Účinky patentu jsou omezeny ve vztahu k předchozímu uživateli vynálezu. Předchozím uživatelem je osoba, která před vznikem práva přednosti využívala vynález nezávislý na původci nebo majiteli patentu nebo k tomu vykonala prokazatelná opatření. Tento tzv. předchozí uživatel nadále oprávněn užívat vynález bez souhlasu majitele patentu.

Zákon dále zakotvuje některé další případy omezení účinků patentu. Jedná se o užití vynálezu:

- na lodích jiných zemí, které jsou členy Pařížské unie na ochranu průmyslového vlastnictví v lodním tělese, ve stroji, vodní výstroji, v přístrojích a v jiném příslušenství, když se tyto lodě dostanou přechodně nebo náhodně do České republiky, jestliže se tu těchto předmětů užije jenom pro potřeby lodi;
- při stavbě nebo provozu letadel či vozidel unijních zemí nebo u součástí těchto letadel či vozidel, dostanou-li se přechodně nebo náhodně do České republiky;
- při individuální přípravě léků v lékárně na základě lékařského předpisu včetně nakládání s lékem takto připraveným;
- při činnosti prováděné pro neobchodní účely;
- při činnosti prováděné s předmětem vynálezu pro experimentální účely.

1.4.6 Trvání a zánik ochrany

Patent platí 20 let od podání přihlášky vynálezu.

Za udržování patentu v platnosti je majitel povinen každoročně platit správní poplatky, tzv. anuity. Placení těchto poplatků je upraveno zvláštním zákonem (zákonem č. 183/2002 Sb., o poplatcích za udržování patentů a dodatkových ochranných osvědčení pro léčiva a přípravky na ochranu rostlin a o změně některých zákonů). V případě nezaplacení udržovacích poplatků ve stanovené lhůtě patent zanikne.

Kromě uplynutí doby platnosti a nezaplacení udržovacích poplatků patent zaniká také v případě, že se ho majitel vzdá, a dále v důsledku svého zrušení.

1.4.7 Zrušení patentu

Po udělení patentu může být patent na návrh nebo i z úřední povinnosti Úřadem průmyslového vlastnictví zrušen, a to v těchto případech:

- vynález nesplňoval podmínky patentovatelnosti (viz výše 1.4.3);
- vynález není v patentu popsán tak jasně a úplně, aby jej mohl odborník uskutečnit;
- předmět patentu přesahuje obsah původního podání přihlášky vynálezu, nebo předměty patentů udělených na základě rozdělení přihlášky přesahují obsah jejího původního podání nebo rozsah ochrany vyplývající z patentu byl rozšířen;
- majitel patentu nemá na patent právo; v tomto případě lze zrušení provést na návrh oprávněné osoby.

Udělení patentu, byť mu předchází úplný průzkum, tedy ještě neznamená stoprocentní jistotu (a ani jakoukoli formu právní garance ze strany Úřadu průmyslového vlastnictví), že patent nebude zrušen ze shora uvedených důvodů. Podání návrhu na zrušení patentu bývá dosti často reakcí na zahájení sporu o porušování patentu majitelem patentu; teprve v průběhu řízení o zrušení patentu se může zjistit, že patentovaný vynález např. nesplňoval některé z podmínek patentovatelnosti, např. se zjistilo, že již v době přede dnem podání přihlášky vynálezu bylo zveřejněno stejné technické řešení v cizí zemi, apod. Z obdobných důvodů lze zrušit (vymazat) i užitný vzor. Pravděpodobnost výmazu užitého vzoru z rejstříku z důvodů, že se nejedná o technické řešení způsobilé k ochraně, je o to vyšší, že rozhodnutí o zápisu užitého vzoru do rejstříku nepředchází úplný průzkum přihlášky (na rozdíl od patentu).

Možnost následného zrušení patentu, resp. výmazu užitého vzoru po jeho udělení je nutno brát v úvahu při podnikání jakýchkoli opatření na ochranu příslušného technického řešení. Platí ovšem, že pokud patent na vynález, resp. užitný vzor byl udělen, je nutno, nebude-li prokázáno jinak, předpokládat, že veškeré zákonné podmínky ochrany splňoval a nahlížet na něj jako na platný až do pravomocného rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví, popř. Evropského patentového úřadu o jeho zrušení/výmazu. Obecný návod na to, jak postupovat v případě, kdy po zahájení řízení o porušování práv z patentu nebo užitého vzoru byla napadena platnost patentu nebo užitého vzoru, bohužel neexistuje. Nelze zejména doporučit automatické přerušování řízení o porušování práv z patentu nebo užitého vzoru v těchto případech, neboť by to mohlo oddálit a často zcela znemožnit (vzhledem k omezené časové době platnosti obou těchto průmyslových práv) efektivní ochranu majitele patentu, resp. užitého vzoru. Na druhou stranu je však i k uděleným patentům a zejména k užitným vzorům třeba přistupovat s určitou mírou kritičnosti zejména tehdy, je-li předmětem ochrany řešení na první pohled k patentové ochraně nevhodné, banální, netechnické, např. týkající se spíše obchodních způsobů, hraní her, metod vykonávání duševní činnosti; pokud lze v takových případech odůvodněně předpokládat, že patent bude zrušen, je na místě upustit od zejména takových kroků k ochraně práv majitele patentu, které by se mohly nezvratným způsobem projevit v právní sféře údajného porušovatele, a podle okolností je vhodné i přerušit řízení o porušování práv k patentu až do okamžiku pravomocného rozhodnutí ve věci jeho zrušení.

1.4.8 Patentová ochrana v právu mezinárodním

1.4.8.1 Princip teritoriality

Podobně jako v oblasti práv k nehmotným statkům, platí i pro patentové právo z hlediska mezinárodního práva soukromého princip teritoriality. To znamená, že právní ochrana patentů a užitných vzorů se na území České republiky řídí v zásadě českým právem a nepřichází v úvahu aplikace zahraničních právních řádů na základě kolizních norem. To platí bez ohledu

na to, zda práva k patentu uplatňuje na území České republiky česká nebo zahraniční osoba, o jaký patent se jedná, kdo je žalovaným, apod.

Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že české soudy a správní úřady mají pravomoc rozhodovat ve věcech patentů pouze v míře, v jaké má, resp. může mít ten který patent účinky na území České republiky.

1.4.8.2 České národní a evropské patenty

Na území České republiky v současné době mají účinky dva druhy patentů: jednak národní patenty udělované Úřadem průmyslového vlastnictví, jednak tzv. evropské patenty udělované Evropským patentovým úřadem na základě Úmluvy o udělování evropských patentů, to však pouze za předpokladu, že řádně došlo k jejich tzv. validaci v souladu s ust. §§ 35 a násl. patentového zákona. Validace znamená, že přihlašovatel evropské patentové přihlášky předložil Úřadu průmyslového vlastnictví ČR překlad patentových nároků do jazyka českého a zaplatil správní poplatek za zpřístupnění, Úřad tento překlad zpřístupnil veřejnosti a tuto skutečnost oznámil ve Věstníku. Obdobně účinky uděleného evropského patentů nastávají na území České republiky teprve tehdy, pokud majitel patentů předal Úřadu do tří měsíců ode dne oznámení o udělení evropského patentů v Evropském patentovém věstníku překlad patentového spisu do jazyka českého a zaplatil správní poplatek za jeho zveřejnění; následně Úřad průmyslového vlastnictví oznámí udělení evropského patentů ve svém Věstníku a zveřejní překlad evropského patentového spisu.

Veškeré patenty účinné na území České republiky tedy musely být zveřejněny Úřadem průmyslového vlastnictví ČR v české verzi a jejich existenci lze ověřit u Úřadu průmyslového vlastnictví ČR, resp. v jeho Věstníku.

Nebyl-li překlad evropského patentového spisu do českého jazyka předložen v zákonné lhůtě, evropský patent se v České republice pokládá za neúčinný od samého počátku.

1.4.8.3 Podávání patentových přihlášek v mezinárodním měřítku

Na rozdíl od ochranných známek a některých jiných druhů průmyslových práv neexistují mezinárodní patenty jako takové.

Mnohostranné mezinárodní úmluvy z oblasti patentového práva pouze určitým způsobem harmonizují pravidla podávání patentových přihlášek v různých členských zemích a proces přihlašování s tím, že o udělení patentů nakonec musí vždy rozhodnout až národní úřady jednotlivých států, případně nadnárodní instituce, jakou je např. Evropský patentový úřad.

Nejvýznamnějšími mnohostrannými mezinárodními úmluvami v oblasti patentového práva Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví, Smlouva o patentové spolupráci (PCT) a Úmluva o udělování evropských patentů.

Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví zakotvuje tzv. institut unijní priority. Tento institut umožňuje podat patentovou přihlášku v jedné unijní zemi jako první s tím, že přihlášky stejného vynálezu v ostatních členských zemích může podat v prioritní lhůtě dvanácti měsíců ode dne podání této přihlášky (nebýt institutu tzv. unijní priority, musely by

se přihlášky patentů a užitných vzorů podávat ve všech zemích, v nichž přihlašovatel usiluje o ochranu, ve stejný den, neboť jinak by přihláška podaná jako první v pořadí byla v ostatních zemích na překážku novosti přihlašovaného vynálezu).

Smlouva o patentové spolupráci (PCT) určitým způsobem dále usnadňuje proces podávání patentových přihlášek v mezinárodním měřítku. Přihlašovatel má možnost podat v jednorocní prioritní lhůtě podle Pařížské unijní úmluvy tzv. mezinárodní patentovou přihlášku podle PCT, která má účinky národní přihlášky ve všech členských státech PCT, které přihlašovatel v mezinárodní přihlášce uvede. Podáním této tzv. mezinárodní přihlášky začíná běžet zpravidla dvacetiměsíční nebo třicetiměsíční (někdy třicetijednaměsíční) lhůta k zahájení tzv. národních fází mezinárodní patentové přihlášky v jednotlivých členských státech PCT. Zahájení těchto tzv. národních fází předchází vydání mezinárodní rešeršní zprávy a případně i provedení mezinárodního předběžného průzkumu. Ve všech případech však je k udělení patentu nutné zahájit tzv. národní fázi u příslušného národního nebo nadnárodního (evropského) patentového úřadu, který postupem podle svého národního zákonodárství určí, zda patentová přihláška splňuje podmínky k udělení a o udělení rozhodne. Mezinárodní patentová přihláška podaná na základě PCT tedy vyústí v národní patenty udělené jednotlivými národními úřady členských států PCT, nikoliv v mezinárodní patent.

Mezi členskými státy EU a některými dalšími evropskými zeměmi byla uzavřena Úmluva o udělování evropských patentů. Smluvní stranou této Úmluvy je i Česká republika. Úmluva o udělování evropských patentů umožňuje na základě jediné patentové přihlášky, podané k Evropskému patentovému úřadu se sídlem v Mnichově, získání patentové ochrany na území všech států Evropské patentové úmluvy na základě udělení jediného evropského patentu Evropským patentovým úřadem. Předpokladem účinků evropského patentu v jednotlivých členských zemích však zpravidla je proces tzv. validace, spočívající ve zveřejnění překladu evropského patentového spisu v národním jazyce patentovým úřadem příslušného státu. Tak je tomu i v České republice (viz shora 1.4.8.2).

1.5 Ochranné známky

Právo k ochranné známce je základním právem k označení. Předmětem nehmotného statku, jímž je ochranná známka, není tedy výsledek tvůrčí činnosti nějaké lidské osoby, nýbrž označení. Toto označení může, ale nemusí být výsledkem tvůrčí duševní činnosti. Pokud tomu tak je, může být takové označení chráněno vedle prostředků známkového práva také např. autorským právem. Pro otázky známkoprávní ochrany je však případná tvůrčí povaha označení chráněného jako ochranná známka irelevantní.

Na území České republiky platí tři druhy ochranných známek:

- národní ochranné známky zapisované Úřadem průmyslového vlastnictví České republiky;
- mezinárodní ochranné známky podle Madridské úmluvy o mezinárodním zápisu továrních a obchodních známek a Protokolu k této Úmluvě, za předpokladu, že mezinárodní ochranná známka byla designována pro Českou republiku;
- ochranné známky Společenství zapisované Úřadem pro harmonizaci ve vnitřním trhu se sídlem ve španělském Alicante; tyto ochranné známky mají jednotné účinky na celém území Evropské unie, tedy i v České republice.

Účinky národních a mezinárodních ochranných známek na území České republiky mají v zásadě shodný právní režim, který je dán zákonem č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon implementuje do českého právního řádu ustanovení směrnice č. 89/104/EHS, kterou se sblížují právní předpisy členských států o ochranných známkách. Mezinárodní ochranné známky podle Madridské úmluvy nebo Protokolu mají v zásadě stejné účinky na území České republiky jako národní ochranné známky, takže z hlediska vymáhání práv k těmto ochranným známkám v zásadě není podstatné, zda jsou vymáhaná práva ze známky národní, nebo mezinárodní (významnou výjimkou je ustanovení o vzájemné závislosti mezinárodních a národních ochranných známek v průběhu prvních 5 let zápisu mezinárodní ochranné známky a ustanovení o tzv. avis de refus (viz níže 1.5.8.)).

Oproti tomu právní režim ochranných známek Společenství (tzv. komunitárních ochranných známek) je dán nařízením Rady č. 40/94 o ochranné známce Společenství. Toto nařízení upravuje jak podmínky registrace ochranné známky Společenství a průběh přihlašovacího řízení, tak - až na určité drobné výjimky - i účinky ochranné známky Společenství. Pro ochranné známky Společenství tedy v zásadě neplatí ustanovení zákona č. 441/2003 Sb., nýbrž právní úprava je přímo dána nařízením č. 40/94. I na ochranné známky Společenství však dopadají ustanovení zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví.

Vedle shora uvedených tří kategorií registrovaných ochranných známek platí na území České republiky rovněž všeobecně známé ochranné známky ve smyslu článku 6bis Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví (viz níže 1.5.8.).

1.5.1 Předmět ochrany

Ochrannou známkou dle výše uvedeného zákona se rozumí označení schopné grafického znázornění, tvořené zejména slovy, písmeny, číslicemi, barvou, kresbou nebo tvarem či obalem výrobku, které je způsobilé oddělit výrobky a služby různých podniků, resp. soutěžitelů nebo i jiných osob. Označení splňující tyto podmínky však nemůže být chráněno samo o sobě, ale jen ve spojení s určitými výrobky nebo službami.

1.5.2 Podmínky ochrany

Označení přihlašované jako ochranná známka musí především plnit svou rozlišovací funkci, která slouží spotřebiteli k odlišení výrobků a služeb. To znamená, že takové označení musí být svým obsahem a formou do té míry originální, aby spotřebitelská veřejnost mohla příslušné výrobky nebo služby přiřadit určitému subjektu.

Ze slovních označení jsou ochrany schopná zejména fantazijní označení nebo více slov vytvářejících slovní spojení, dále jména, příjmení a obchodní názvy. Ochrany schopná jsou rovněž označení tvořená určitou zkratkou, tedy sledem nebo kombinací několika písmen nebo číslic, avšak za předpokladu, že tato zkratka není běžně užívána.

Zápisu schopná jsou rovněž označení sestávající z kombinace slovních a obrazových prvků. Tato označení patří mezi označení s velkou rozlišovací způsobilostí pro spotřebitele.

Slogany mohou být ochrannou známkou zejména tehdy, jsou-li originální heslo nebo výzva doplněny dalším rozlišujícím prvkem, např. zkratkou obchodního jména nebo kmenovou ochrannou známkou vlastníka.

Označení spočívající výlučně v barvě nebo kombinaci barev mohou být ochrannou známkou za podmínky jejich rozlišovací způsobilosti ve vztahu ke zboží nebo službám, pro něž se ochrana požaduje.

Prostorová označení odpovídají obvykle tvaru výrobku nebo jeho obalu a jsou ochrany schopná tehdy, kdy jde o originální, běžně neužívané prostorové ztvárnění.

Dnem podání přihlášky ochranné známky u Úřadu průmyslového vlastnictví vzniká přihlašovatelovi právo přednosti před později podanou přihláškou shodné nebo podobné ochranné známky pro shodné nebo podobné výrobky nebo služby.

Přihlášku ochranné známky může podat kterákoli česká nebo i zahraniční fyzická nebo právnická osoba.

1.5.2.1 Absolutní překážky zápisu

Podmínky vzniku zákonné ochrany ochranné známky jsou dále definovány negativně výčtem tzv. absolutních a relativních překážek zápisné způsobilosti. Absolutní překážky zápisné způsobilosti jsou ty, k nimž Úřad průmyslového vlastnictví přihlíží ze zákona při věcném průzkumu přihlášky ochranné známky. Absolutní překážky zápisné způsobilosti jsou povahy

veřejnoprávní a odráží se v nich veřejný zájem na tom, aby nedocházelo k zápisům určitých druhů označení do rejstříku. Vyloučena ze zápisu na základě absolutních překážek zápisné způsobilosti jsou označení:

- která nemají rozlišovací způsobilost,
- která jsou tvořena výlučně označeními nebo údaji, které slouží v obchodě k určení druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného původu nebo doby výroby výrobků nebo poskytnutí služby nebo k označení jiných jejich vlastností,
- která jsou tvořena výlučně označeními nebo údaji, jež se staly obvyklými v běžném jazyce nebo v poctivých obchodních zvyklostech,
- která jsou tvořena výlučně tvarem, který vyplývá z povahy samotného výrobku nebo který je nezbytný pro dosažení technického výsledku anebo který dává výrobku podstatnou užitnou hodnotu,
- která jsou v rozporu s veřejným pořádkem nebo dobrými mravy,
- která by mohla klamat veřejnost, zejména pokud jde o povahu, jakost nebo zeměpisný původ výrobku nebo služby,
- přihlašovaná pro vína či lihoviny, která obsahují zeměpisné označení, aniž by víno či lihovina měly takovýto zeměpisný původ,
- která obsahují označení požívající ochrany podle článku 6ter Pařížské úmluvy, k jehož zápisu nebyl dán souhlas příslušnými orgány,
- která obsahují jiné znaky, emblémy a erby než uvedené v článku 6ter Pařížské úmluvy, jestliže jejich užití je předmětem zvláštního veřejného zájmu, ledaže by příslušný orgán dal souhlas k jeho zápisu,
- která obsahují znak vysoké symbolické hodnoty, zejména náboženský symbol,
- jejichž užívání se přiči ustanovení jiného právního předpisu nebo je v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv,
- jestliže je zjevné, že přihláška ochranné známky nebyla podána v dobré víře.

Ve třech prvních výše uvedených případech může být dané označení zapsáno do rejstříku za podmínky, kdy přihlašovatel prokáže hodnověrnými doklady, že označení získalo dostatečnou rozlišovací způsobilost v důsledku užívání v obchodním styku předtím, než došlo k zápisu ochranné známky.

1.5.2.2 Relativní překážky zápisu

Relativní překážky zápisu jsou ty, které Úřad v rámci přihlašovacího řízení nezkontroluje z úřední povinnosti, nýbrž jen v případě, že se zápisu přihlašovaného označení do rejstříku brání třetí osoba, která se cítí dotčena ve svých vlastnických právech. Relativní překážky zápisu mají povahu soukromoprávní a spočívají v kolizi přihlašovaného označení se staršími subjektivními právy.

Po zveřejnění přihlášky ochranné známky ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví může v tříměsíční lhůtě podat námitky proti jejímu zápisu

- vlastník starší ochranné známky shodné nebo podobné, zapsané pro shodné nebo podobné výrobky nebo služby, pokud existuje na straně veřejnosti pravděpodobnost záměny včetně pravděpodobnosti asociace se starší ochrannou známkou,

- vlastník starší ochranné známky shodné nebo podobné, pokud má být přihlášené označení zapsáno pro výrobky nebo služby, které sice nejsou podobné těm, pro které je starší známka zapsána, avšak jde o starší ochrannou známku, která má v České republice dobré jméno a užívání přihlašovaného označení by nepoctivě těžilo z rozlišovací způsobilosti nebo dobrého jména starší ochranné známky nebo jim bylo na újmu,
- vlastník starší všeobecně známé známky, pokud z důvodu shodnosti či podobnosti se starší všeobecně známou ochrannou známkou a shodností nebo podobností výrobků nebo služeb, na něž se přihlašované označení a všeobecně známá ochranná známka vztahují, existuje pravděpodobnost záměny na straně veřejnosti včetně pravděpodobnosti asociace se starší ochrannou známkou,
- vlastník starší všeobecně známé ochranné známky, která je shodná s přihlašovaným označením nebo je mu podobná, pokud má být takové označení zapsáno pro výrobky nebo služby, které sice nejsou podobné těm, pro které je starší všeobecně známá známka chráněna, avšak jde o starší všeobecně známou ochrannou známku, která má v České republice dobré jméno, za předpokladu, že užívání této ochranné známky ve vztahu k přihlášeným výrobkům nebo službám by ukazovalo na vztah mezi těmito výrobky nebo službami a vlastníkem všeobecně známé ochranné známky,
- vlastník starší ochranné známky Společenství, která je shodná s přihlašovaným označením nebo je mu podobná, pokud má být takové označení zapsáno pro výrobky nebo služby, které sice nejsou podobné těm, pro které je starší ochranná známka zapsána, avšak jde o starší ochrannou známku, která má na území Evropských společenství dobré jméno, a užívání přihlašovaného označení bez řádného důvodu by nepoctivě těžilo z rozlišovací způsobilosti nebo dobrého jména starší ochranné známky Společenství nebo jim bylo na újmu,
- vlastník ochranné známky zapsané v jiné unijní zemi Pařížské unijní úmluvy nebo ve státě, který je členem Světové obchodní organizace, pokud přihlášku ochranné známky podal zástupce, zprostředkovatel, obstaravatel nebo jiná osoba pověřená hájit hospodářské zájmy vlastníka ochranné známky podle článku 6septies Pařížské úmluvy na své vlastní jméno a bez souhlasu vlastníka, ledaže by tento obstaravatel své jednání řádně odůvodnil,
- uživatel nezapsaného označení nebo jiného označení užívaného v obchodním styku pro shodné nebo podobné výrobky nebo služby, které jsou shodné s přihlašovaným označením nebo je mu podobné, pokud označení nemá místní dosah a právo k tomuto označení vzniklo před dnem podání přihlášky,
- fyzickou osobou, jejíž práva na jméno a na ochranu projevů osobní povahy mohou být dotčena přihlašovaným označením, popřípadě osobou oprávněnou uplatňovat tato práva na ochranu osobnosti,
- osobou, které náleží práva k autorskému dílu, pokud autorské dílo může být užíváním přihlašovaného označení dotčeno,
- vlastník staršího práva z jiného průmyslového vlastnictví, pokud práva z průmyslového vlastnictví mohou být užíváním přihlašovaného označení dotčena,
- tím, kdo je dotčen ve svých právech přihláškou ochranné známky, která nebyla podána v dobré víře.

V případě, že osoba oprávněná podat námitky udělí po jejich podání písemný souhlas se zápisem přihlášené ochranné známky do rejstříku, bere tím své námitky zpět a Úřad řízení o námitkách zastaví.

1.5.3 Subjektivní práva

Práva vlastníka ochranné známky mají pozitivní a negativní stránku.

Pozitivní stránka práva vlastníka ochranné známky spočívá v tom, že vlastník ochranné známky má výlučné právo užívat ochrannou známku ve spojení s výrobky nebo službami, pro něž je chráněna. Z tohoto pozitivního aspektu známkového práva vyplývá oprávnění vlastníka ochranné známky domáhat se vůči třetím osobám, které by výkonu tohoto vlastnickova pozitivního práva bránily, např. vlastníkovi ochranné známky bránily užívat ochrannou známku, aby se zdržely takových rušivých zásahů do tohoto práva.

Další oprávnění vlastníka ochranné známky mají povahu oprávnění negativních; spočívají v právem sankcionované možnosti vlastníka ochranné známky vyloučit z užívání označení zapsaného jako ochranná známka nebo vyvolávající pravděpodobnost záměny s tímto označením třetí osoby jednající bez souhlasu vlastníka ochranné známky. Toto výlučné právo vlastníka ochranné známky se vztahuje pouze na užívání ochranné známky v obchodním styku. Za užívání ochranné známky v obchodním styku se považuje zejména

- umístování označení na výrobky nebo jejich obaly;
- nabídka výrobků pod tímto označením, jejich uvádění na trh nebo skladování za tímto účelem anebo nabídka či poskytování služeb pod tímto označením;
- dovoz nebo vývoz výrobků pod tímto označením;
- užívání označení v obchodních listinách a v reklamě.

Z jiného hlediska lze právo vlastníka ochranné známky vyjádřit klasickou triádou vlastnických prerogativ *ius utendi*, *ius fruendi*, *ius disponendi*. Vlastník ochranné známky má výlučné právo užívat ochrannou známku a vyloučit z tohoto užívání jiné osoby, dále právo ochrannou známku požívat, tj. udělit souhlas s jejím užíváním třetími osobami zpravidla za úplatu, a konečně s ochrannou známkou disponovat, tj. zejména ji převést, případně zatížit zástavním právem.

Nejdůležitějším subjektivním právem vlastníka ochranné známky k ochranné známce, které vyjadřuje podstatu známkoprávní ochrany, je oprávnění výlučně užívat ochrannou známku ve spojení s výrobky nebo službami, pro něž je chráněna, a zakázat její užívání v obchodním styku třetími osobami, které nemají souhlas vlastníka. Toto tzv. záповědní právo umožňuje vlastníku ochranné známky zakázat užívání určitých označení ve třech různých situacích:

- V první řadě je vlastník ochranné známky oprávněn zakázat užívání označení shodného s ochrannou známkou pro výrobky nebo služby shodné s těmi, pro něž je ochranná známka zapsána.
- Záповědní právo vlastníku ochranné známky dále umožňuje zakázat užívání označení, u nichž z důvodů jejich shodnosti nebo podobnosti s ochrannou známkou a shodnosti nebo podobnosti výrobků nebo služeb označených ochrannou známkou a označením existuje pravděpodobnost záměny na straně veřejnosti, včetně pravděpodobnosti asociace mezi označením a ochrannou známkou. Základní a nutnou podmínkou k naplnění této skutkové podstaty je, že existuje pravděpodobnost záměny na straně veřejnosti, přičemž na pravděpodobnost záměny na straně veřejnosti je třeba soudit vždy minimálně ze dvou okolností, jednak ze shodnosti nebo podobnosti označení a ochranné známky,

jednak ze shodnosti nebo podobnosti výrobků nebo služeb označených ochrannou známkou a označením. K výkladu pojmu pravděpodobnost záměny existuje poměrně rozsáhlá a ustálená judikatura Evropského soudního dvora a Úřadu pro harmonizaci ve vnitřním trhu. Judikatura Evropského soudního dvora v této otázce je pro české soudy a jiné orgány aplikující zákon č. 441/2003 Sb. závazná.

- Ještě širší ochranu požívají ochranné známky s dobrým jménem. Tato ochrana se uplatňuje i ve vztahu k výrobkům nebo službám, které nejsou podobné těm, pro které je ochranná známka zapsána; ochrana ochranných známek s dobrým jménem rovněž není vázána na podmínku vzniku pravděpodobnosti záměny na straně veřejnosti. Vlastník ochranné známky s dobrým jménem v České republice je oprávněn zakázat v obchodním styku užívání označení shodného s ochrannou známkou nebo jí podobného pro výrobky nebo služby, které nejsou podobné těm, pro které je ochranná známka zapsána, pokud by takové užívání nepoctivě těžilo z rozlišovací způsobilosti nebo dobrého jména ochranné známky nebo jim bylo na újmu.

1.5.4 Omezení práv k ochranné známce

Zápovědní oprávnění vlastníka ochranné známky neplatí neomezeně. V určitých případech zákon tato výlučná oprávnění prolamuje. Je tomu tak v případech omezení účinků ochranné známky a tzv. vyčerpání práv.

1.5.4.1 Omezení účinků ochranné známky

Omezení účinků ochranné známky se projevuje v tom, že vlastník ochranné známky není oprávněn zakázat třetím osobám užívat v obchodním styku

- jejich jméno a příjmení, obchodní firmu nebo název nebo adresu,
- údaje týkající se druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného původu, doby výroby výrobku nebo poskytnutí služby nebo jiných jejich vlastností,
- označení nezbytné k určení účelu výrobku nebo služby, zejména u příslušenství nebo náhradních dílů,

to však pouze za předpokladu, že takové užívání je v souladu s obchodními zvyklostmi, dobrými mravy a pravidly hospodářské soutěže.

Vlastník ochranné známky je dále povinen v obchodním styku strpět užívání shodného či podobného označení, jestliže práva k tomuto označení vznikla před podáním přihlášky ochranné známky a užívání tohoto označení je v souladu s právem České republiky (tzv. právo předchozího uživatele).

1.5.4.2 Vyčerpání práv k ochranné známce

Vyčerpání práv k ochranné známce spočívá v tom, že vlastník ochranné známky není oprávněn zakázat její užívání na výrobcích, které již jednou byly s touto ochrannou známkou uvedeny na trh v České republice, v členském státě Evropských společenství nebo státě tvořícím Evropský hospodářský prostor tímto vlastníkem nebo s jeho souhlasem. Vyčerpání

práv k ochranné známce však nenastupuje, pokud se stav, případně povaha výrobků po jejich uvedení na trh změnilo nebo zhoršilo, nebo pokud má vlastník ochranné známky jiné oprávněné důvody zakázat následné obchodní uvedení výrobků na trh označených příslušnou ochrannou známkou.

1.5.5 Práva a nároky z porušení ochranné známky

Práva a nároky (viz níže oddíl 3.2.2) z porušování ochranné známky upravuje zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví.

Na základě tohoto zákona má vlastník ochranné známky, případně jiná osoba oprávněná vymáhat práva k ochranné známce, tedy nabyvatel licence k ochranné známce, tato práva, resp. nároky:

- právo na informace;
- zdržovací nárok;
- odstraňovací nárok;
- nárok na náhradu škody;
- nárok na vydání bezdůvodného obohacení;
- nárok na přiměřené zadostiučinění za utrpěné nemajetkové újmy.

Právo na informace zahrnuje právo požadovat vůči porušovateli ochranné známky nebo osobám, které se podílejí na porušování práv k ochranné známce, informace zejména o

- původu zboží či služeb porušujících ochrannou známku;
- distribučních sítích, prostřednictvím nichž je toto zboží uváděno na trh;
- údaje o množství zboží nebo služeb porušujících práva k ochranné známce, které bylo vyrobeno, zpracováno, dodáno, skladováno, přijato nebo objednáno a o ceně za toto zboží či služby obdržené.

Zdržovací nárok spočívá v tom, že oprávněná osoba se může u soudu domáhat, aby se porušovatel zdržel jednání, jímž dochází k porušení nebo ohrožení ochranné známky, typicky například aby se zdržel uvádění zboží označeného ochrannou známkou na trh, aby se zdržel užívání ochranné známky v reklamě apod.

Odstraňovací nárok spočívá v oprávnění domáhat se u soudu, aby byly odstraněny následky ohrožení nebo porušení práva k ochranné známce. K tomu může dojít zejména stažením výrobků, které porušují práva k ochranné známce, z trhu, trvalým odstraněním nebo zničením těchto výrobků, jakož i stažením, trvalým odstraněním nebo zničením materiálů, nástrojů a zařízení určených nebo používaných při porušování ochranné známky. Vlastník ochranné známky, případně jiná oprávněná osoba může požadovat libovolnou z těchto forem realizace odstraňovacího nároku; zničení výrobků však soud nenařídí, jestliže by porušení práva mohlo být odstraněno jinak a zničení by bylo nepřiměřené tomuto porušení. Odstraňovací nárok může postihovat i věci, které jsou ve vlastnictví nikoli osoby porušující ochrannou známku, ale třetích osob, např. provozovatelů obchodních řetězců apod. V těchto případech zákon ukládá soudu přihlížet v rozhodování o odstraňovacím nároku k zájmům těchto třetích osob, zejména jedná-li se o spotřebitele a osoby jednající v dobré víře. Pouhé odstranění označení

porušujícího ochrannou známku z výrobků před jejich uvedením na trh lze však připustit jen ve výjimečných případech.

Zdržovací a odstraňovací nárok může být za určitých okolností soudem uspokojen namísto shora uvedených opatření pouhým přiznáním peněžního vyrovnání vlastníku ochranné známky, resp. jiné oprávněné osobě. Tak je tomu tehdy, pokud porušovatel nevěděl ani nemohl vědět, že jeho jednání je porušováním ochranné známky, a jestliže by mu jiná opatření způsobila nepřiměřenou újmu a peněžní vyrovnání s oprávněnou osobou se jeví dostatečným. Takto postupuje soud však pouze tehdy, pokud to porušovatel práv navrhne.

Soud může rovněž přiznat vlastníku ochranné známky, resp. jiné oprávněné osobě právo uveřejnit rozsudek na náklady porušovatele, který ve sporu neuspěl.

Pro právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení v zásadě platí obecné soukromoprávní předpisy, tedy především zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění. Tento obecný soukromoprávní režim je však v řadě významných ohledů zákonem č. 221/2006 Sb. modifikován. Tyto modifikace spočívají mj. zejména v tom, že výši všech peněžitých nároků v porušování ochranné známky, tedy nároku na náhradu škody, nároku na vydání bezdůvodného obohacení a nároku na přiměřené zadostiučinění, může soud na návrh stanovit paušální částkou nejméně ve výši dvojnásobku licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání ochranné známky v době oprávněného zásahu do známkových práv. To může být pro vlastníka ochranné známky výhodné zejména v situacích, kdy je pro něj obtížné unést důkazní břemeno o tom, jakou skutečnou škodu, např. v podobě ušlého zisku, v důsledku porušování své ochranné známky utrpěl, případně v jaké výši se porušovatel ochranné známky na jeho úkor neoprávněným užíváním ochranné známky obohatil. V těchto případech zákon umožňuje konstruovat hypotetickou situaci, která by nastala, pokud by porušovatel ochranné známky ochrannou známku užíval se souhlasem jejího vlastníka na základě licenční smlouvy; v takovém případě by porušovatel býval povinen platit vlastníku ochranné známky za její užívání licenční poplatek. Výši peněžitých nároků lze tak stanovit paušální částkou, jejíž výše se odvíjí od tohoto hypotetického licenčního poplatku. Vzhledem k tomu, že peněžité nároky tu nemají pouze reparační funkci pro vlastníka ochranné známky, nýbrž i funkci satisfakční, prevenční a penalizační, stanoví zákon, že příslušný peněžitý nárok bude v těchto případech určen dvojnásobkem takového hypotetického licenčního poplatku. Pokud však porušovatel nevěděl ani nemohl vědět, že svým jednáním porušuje ochrannou známku, může být příslušný nárok přiznán ve výši toliko jednonásobku takového hypotetického licenčního poplatku. Při rozhodování o těchto peněžitých nárocích soud přihlíží ke všem odpovídajícím okolnostem, jako jsou například nežádoucí hospodářské důsledky, včetně ztrátu zisku, které vlastník ochranné známky, případně jiná oprávněná osoba utrpěla, k neoprávněným ziskům porušovatele práv a případně i k jiným než hospodářským hlediskům, jako např. k morální újmě způsobené oprávněné osobě porušovatelem.

1.5.6 Trvání právní ochrany

Doba ochrany zapsané ochranné známky běží od data podání přihlášky a činí deset let. Tuto ochranu lze před uplynutím desetileté lhůty nebo v poshověcí lhůtě šesti měsíců po uplynutí lhůty obnovit zpoplatněnou žádostí na dalších deset let. Takto lze platnost ochranné známky prodlužovat znovu a znovu vždy o dalších deset, takže známková ochrana může trvat neomezenou dobu.

Ochranná známka může zaniknout uplynutím doby platnosti registrace, zrušením ochranné známky nebo prohlášením za neplatnou. Vlastník ochranné známky se svého práva může také vzdát.

1.5.7 Neplatnost a zrušení

Třetí osoby mohou podat návrh na prohlášení ochranné známky za neplatnou v případě, že přihláška ochranné známky již od počátku nesplňovala podmínky zápisné způsobilosti, jakož i na základě všech důvodů specifikovaných pro podání námitek, tedy jak na základě absolutních, tak i relativních překážek zápisné způsobilosti.

V řízení o návrhu na prohlášení neplatnosti ochranné známky vydá Úřad na základě vyjádření vlastníka rozhodnutí. Tímto rozhodnutím může být ochranná známka prohlášena za neplatnou jako celek nebo pouze částečně ve vztahu k některým z výrobků nebo služeb, pro které byla zapsána. Ochranná známka prohlášená za neplatnou pozbývá účinnosti ode dne přihlášení (ex tunc), tedy hledí se na ni, jako by nikdy nebyla zapsána.

Dále mohou třetí osoby napadnout zapsanou ochrannou známku návrhem na zrušení. Mezi důvody návrhu na zrušení známky patří neužívání ochranné známky v rozhodné době pěti let od zápisu, zdruhovění ochranné známky a klamavé užívání ochranné známky vlastníkem.

Po vyjádření vlastníka ochranné známky k návrhu na zrušení vydá Úřad příslušné rozhodnutí. Zrušení ochranné známky může být částečné nebo úplné a jeho účinek nastává od data, kdy příslušné rozhodnutí nabude právní moci.

O neplatnosti a zrušení ochranné známky rozhoduje u českých národních ochranných známek výlučně Úřad průmyslového vlastnictví, nikoli soudy, jak je tomu v některých jiných státech EU. Dokud nebylo vydáno pravomocné rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví o zrušení nebo prohlášení neplatnosti ochranné známky, je nutno na známku zejména pro účely vymáhání práv z ochranné známky nahlížet jako na platnou. V případech, kdy se zrušení či prohlášení neplatnosti ochranné známky jeví zejména s ohledem na již zahájené řízení o zrušení nebo neplatnost pravděpodobným, však bude zpravidla namíste přerušeno příslušného řízení o vymáhání práv. V těchto případech zejména není vhodné provádět jakékoli fakticky nevratné nebo nezrušitelné kroky při vymáhání známkových práv.

1.5.8 Známkoprávní ochrana v právu mezinárodním

1.5.8.1 Základní principy

Jedním ze základních principů známkoprávní ochrany je princip teritoriality, který znamená, že ochranná známka požívá ochrany pouze na území státu, případně nadstátního celku, jenž ochranu poskytl. Na základě mnohostranných mezinárodních smluv však mají příslušníci členských států stejné postavení, pokud jde o práva a povinnosti před zápisným úřadem, jako příslušníci dotyčného státu.

Vzhledem k členství České republiky v mezinárodních smlouvách a dohodách platí na území České republiky mimo národních ochranných známek zapsaných v rejstříku Úřadu průmyslového vlastnictví ještě další známková práva. Jde o tyto ochranné známky:

- mezinárodní ochranné známky zapsané na základě mezinárodní přihlášky podle Madridské dohody o mezinárodním zápisu továrních a obchodních známek a Protokolu k Madridské dohodě o továrních a obchodních známkách,
- všeobecně známé ochranné známky definované článkem 6bis Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví a článkem 16 Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví a
- ochranné známky Společenství zapsané Úřadem pro harmonizaci ve vnitřním trhu podle nařízení Rady ES č. 40/94.

1.5.8.2 Mezinárodní ochranná známka

Madridská dohoda a Protokol k této Dohodě zajišťují příslušníkům smluvních stran možnost ochrany jejich známek ve všech smluvních státech na podkladě jediné přihlášky, podané u Mezinárodního úřadu Světové organizace duševního vlastnictví v Ženevě prostřednictvím příslušného zápisného úřadu země původu přihlašovatele.

Přihláška mezinárodní ochranné známky u Mezinárodního úřadu je založena na zápisu nebo přihlášce ochranné známky v zemi původu. Je-li přihláška ochranné známky podána do šesti měsíců od podání přihlášky v zemi původu, lze uplatnit právo přednosti ze základní přihlášky.

Přihláškou mezinárodní ochranné známky nárokuje přihlašovatel její ochranu ve vyznačených (tzv. designovaných) státech; od října 2004 je možné formou mezinárodního zápisu přihlásit ochrannou známku i pro Evropské společenství jako celek.

Zápisné úřady smluvních států Madridské dohody mohou do jednoho roku od data mezinárodního zápisu odmítnout ochranu mezinárodní ochranné známce v případě, že známka nespňuje podmínky zápisu podle vnitrostátních předpisů. Smluvní státy Protokolu mohou na základě svého prohlášení prodloužit tuto lhůtu na osmáct měsíců. V takovém případě národní zápisné úřady smluvních států, např. v České republice Úřad průmyslového vlastnictví, mohou vydat tzv. avis de refus (prohlášení o odmítnutí), kterým prohlásí, že neuznávají účinky příslušné mezinárodní ochranné známky na svém území. Proti tomuto tzv. avis de refus může vlastník mezinárodní ochranné známky uplatnit opravné prostředky postupem podle vnitrostátního práva příslušného členského státu. Pokud tyto opravné prostředky podány nejsou nebo nejsou úspěšné, stane se tzv. prozatímní odmítnutí ochrany (avis de refus provisoire) konečným (avis de refus définitif) a mezinárodní ochranná známka tak na území příslušného členského státu, který avis de refus vydal, pozbude již od samého počátku právních účinků. Vymáhat práva k mezinárodním ochranným známkám na území České republiky lze přirozeně pouze ve vztahu k těm mezinárodním ochranným známkám, které byly designovány pro území České republiky a u nichž nedošlo k vydání konečného odmítnutí ochrany.

Mezinárodní zápis ochranné známky je závislý po dobu pěti let na existenci zápisu základní ochranné známky v zemi původu. V případě, že dojde k zániku této ochranné známky v dané pětileté lhůtě, pozbývá i její mezinárodní zápis platnosti.

1.5.8.3 Ochranná známka Společenství

Od data vstupu České republiky do Evropského společenství, tedy od 1.5.2004, platí na našem území i ochranné známky Společenství, vedené rejstříkem Úřadu pro harmonizaci ve vnitřním trhu v Alicante.

Systém ochranné známky Společenství poskytuje možnost dosáhnout zápisu ochranné známky pro všechny členské státy Evropského společenství na základě podání jediné přihlášky u Úřadu pro harmonizaci ve vnitřním trhu. Na rozdíl od mezinárodní ochranné známky, která je účinná pouze ve smluvních státech, jež jí přiznaly ochranu, se ochranná známka Společenství vyznačuje jednotnou povahou.

Tato jednotná povaha ochranné známky Společenství znamená, že příslušná známka má stejné účinky ve všech zemích Společenství. Zápis ochranné známky, její převod, vydání, zrušení nebo prohlášení za neplatnou včetně zákazu užívání platí pro všechny členské země Společenství jako celek. Jedinou výjimku tvoří licence k ochranné známce Společenství, která může být poskytnuta jen pro část území Evropského společenství.

1.5.8.4 Všeobecně známé ochranné známky

Všeobecně známé ochranné známky představují označení, které se pro shodné nebo podobné výrobky či služby svého vlastníka vžilo ve spotřebitelské veřejnosti tak, že vykazuje rozlišovací způsobilost, aniž je zapsáno do rejstříku. Na stupeň této tzv. vžitosti jsou kladeny poměrně přísné podmínky

Ve smyslu článku 6bis Pařížské úmluvy a článku 16 Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví je takové označení chráněno v každé smluvní zemi, v níž je pro shodné a podobné výrobky nebo služby všeobecně známo. Všeobecnou známost ochranné známky je třeba hodnověrnými doklady v příslušném konkrétním řízení, např. v řízení týkajícím se vymáhání práv k této ochranné známce, prokazovat.

1.6 Průmyslové vzory

Právo k průmyslovému vzoru patří svou povahou na rozhraní mezi právy na označení a právy k výsledkům tvůrčí duševní činnosti. Průmyslové vzory bývají tradičně zařazovány mezi nehmotné statky tvůrčí povahy. V současné době platný zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů hovoří stejně tak dříve platný zákon upravující průmyslové vzory č. 527/1990 Sb., o tom, že průmyslový vzor je výsledkem tvůrčí duševní činnosti svého původce. V rámci ochrany průmyslovým vzorem však vystupuje do popředí spíše distinktivní, resp. individuální povaha průmyslového vzoru než skutečnost, že se jedná o tvůrčí výtvar. V tomto směru se institut průmyslového vzoru do určité míry přibližuje ochranným známkám a v některých případech může dokonce vzniknout pro tentýž předmět paralelní ochrana průmyslovým vzorem a ochrannou známkou.

Průmyslový vzor je vzhled výrobku nebo jeho části. Nejedná se tedy o řešení technické povahy, jakými jsou vynálezy a užité vzory, nýbrž výsledek tvůrčí činnosti v podstatě výtvarné povahy, zejména činnosti průmyslových výtvarníků a designérů. Průmyslovými vzory nelze chránit technická řešení, nýbrž určité estetické a dekorativní aspekty výrobků.

V České republice je v současné době ochrana průmyslových vzorů upravena zákonem č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb. o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je plně harmonizován se směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 98/71/ES ze dne 13. října 1998 o právní ochraně (průmyslových) vzorů.

V současné době na území České republiky platí dva druhy průmyslových vzorů. Jsou jimi jednak průmyslové vzory národní, registrované Úřadem průmyslového vlastnictví ČR na základě zákona č. 207/2000 Sb., jednak průmyslové vzory Společenství, zapisované Úřadem pro harmonizaci ve vnitřním trhu se sídlem ve španělském Alicante na základě nařízení Rady (ES) č. 6/2002 z 12. prosince 2001 o průmyslových vzorech Společenství. Právní účinky i celkový právní režim obou těchto dvou druhů průmyslových vzorů je ve většině směrů analogický. Nejvýznamnějším rozdílem mezi národní a komunitární úpravou je to, že komunitární právo připouští vedle registrovaných průmyslových vzorů ochranu i pro tzv. neregistrované průmyslové vzory Společenství. Průmyslový vzor tedy sice tradičně patří mezi průmyslová práva, která podléhají registraci, avšak tato zásada je do určité míry prolomena v oblasti komunitárních průmyslových vzorů.

1.6.1 Předmět ochrany

Průmyslový vzor je zákonem definován jako vzhled výrobku nebo jeho části, která spočívá zejména ve znacích linií, obrysů, barev, tvaru, struktury nebo materiálu výrobku. Jde o celý soubor vzhledových znaků charakteristických pro výrobek.

Výrobkem se rozumí průmyslově nebo řemeslně vyrobený předmět včetně součástí určených k sestavení do jednoho složeného výrobku, obal, úprava, grafický symbol a typografický znak, s výjimkou počítačových programů. Složeným výrobkem je rozebíratelný výrobek sestavený z několika součástí, které lze případně vyměnit.

Průmyslový vzor musí být výsledkem vlastní tvůrčí činnosti svého původce nebo spolupůvodců.

1.6.2 Podmínky ochrany

Průmyslový vzor lze chránit tehdy, splňuje-li podmínku novosti a současně individuální povahy. V případě, že je průmyslovým vzorem součástka začleněná do složeného výrobku, je třeba, aby byla při běžném užívání konečným uživatelem tohoto výrobku viditelná jako celek nebo podstatná část a splňovala rovněž požadavek novosti a individuální povahy.

Novost průmyslového výrobku je dána, jestliže před datem podání příslušné přihlášky nebo před dnem vzniku práva přednosti nebyl veřejnosti zpřístupněn shodný průmyslový vzor nebo vzor lišící se pouze v nepodstatných znacích.

Za průmyslový vzor vykazující individuální povahu lze považovat takový vzor, který u spotřebitele vyvolává dojem výrazně se odlišující od dojmů z jiných vzorů, které byly zpřístupněny široké veřejnosti ještě před datem podání přihlášky průmyslového vzoru.

Zpřístupněním průmyslového vzoru veřejnosti se rozumí jakékoli zveřejnění, např. vystavení průmyslového vzoru, užívání v obchodním styku, které nebylo omezeno pouze na odborné kruhy, zveřejnění na základě zápisu do rejstříku aj.

Pokud však průmyslový vzor zpřístupní veřejnosti v rámci poskytnutí informací nebo svého uskutečněného jednání jeho původce či jeho právní nástupce v době 12 měsíců před datem podání přihlášky průmyslového vzoru, není toto zveřejnění na závadu novosti.

Předmětem ochrany průmyslovým vzorem nemůže být jakékoli technické nebo konstrukční řešení výrobku, způsob nebo postup jeho výroby, vnitřní mechanismus nebo pohon výrobku, přenos vnější úpravy stávajícího výrobku na výrobek jiného druhu, rozměrové přizpůsobení již existující vnější úpravy, zejména materiálu, architektonické řešení budovy apod.

V případě, že předmět vyrobený podle průmyslového vzoru zahrnuje nějakou technickou funkci, Úřad k ní nepřihlíží a posuzuje vzor pouze v rozsahu zbývajících vzhledových znaků. Pokud však průmyslový vzor umožňuje spojení nebo propojení s výrobky z jiných zdrojů, pak je ochrana průmyslovým vzorem možná.

1.6.3 Právo na průmyslový vzor

Právo na ochranu průmyslového vzoru přísluší původci, který tento vzor vytvořil a je výsledkem jeho tvůrčí činnosti. V případě, že se na vytvoření průmyslového vzoru podílelo více tvůrců, právo na ochranu průmyslového vzoru náleží všem spoluvůrcům.

Pokud původce vytvořil průmyslový vzor v rámci plnění úkolů vyplývajících z pracovního poměru nebo podobného vztahu, pak má právo na ochranu průmyslového vzoru ten, kdo původce vytvoření průmyslového vzoru zadal. Původce je povinen zadavatele o vytvoření průmyslového vzoru písemně vyrozumět a poskytnout mu veškeré podklady potřebné pro podání přihlášky průmyslového vzoru. Právo na původcovství však zůstává zcela

nedotčeno a původce má v tomto případě nárok na přiměřenou odměnu odpovídající přínosu, kterého se dosáhne v důsledku užívání průmyslového vzoru.

Pouze v případě, kdy zadavatel úkolu ve lhůtě tří měsíců své právo na průmyslový vzor neuplatní, přechází právo na průmyslový vzor zpět na původce a zadavateli je uložena povinnost zachování mlčenlivosti o průmyslovém vzoru ještě po dobu jednoho měsíce od uplynutí zmíněné lhůty.

Právo původce je nepřevoditelné. Přihlášku průmyslového vzoru a zapsaný průmyslový vzor však lze převést na jiného vlastníka; k zapsanému průmyslovému vzoru lze rovněž udělit na užívání průmyslového vzoru licenci.

1.6.4 Subjektivní práva

Vlastník zapsaného průmyslového vzoru má výlučné právo užívat průmyslový vzor, udělovat souhlas s jeho využíváním a převádět jej. Jedná se opět o klasickou triádu vlastnických prerogativ *ius utendi*, *ius fruendi*, *ius disponendi*.

Právo užívat průmyslový vzor má pozitivní a negativní stránku. Pozitivní stránka spočívá v tom, že vlastník průmyslového vzoru má sám právo tento průmyslový vzor užívat, a je oprávněn se bránit proti tomu, aby třetí osoby vlastníkově bránily ve výkonu tohoto práva. Negativní, záporná stránka tohoto práva spočívá v tom, že vlastník průmyslového vzoru je oprávněn bránit třetím osobám v užívání vzoru bez jeho souhlasu. Užívání průmyslového vzoru se rozumí zejména výroba, nabízení, uvedení na trh, dovoz, vývoz nebo užívání výrobku, ve kterém je tento průmyslový vzor ztělesněn nebo na kterém je aplikován, nebo skladování takového výrobku k těmto účelům.

Právo na převod průmyslového vzoru se realizuje písemnou smlouvou, která nabývá účinnosti vůči třetím osobám zápisem do rejstříku průmyslových vzorů. Právní nástupce původního vlastníka průmyslového vzoru se může vůči třetím osobám dovolávat práv ze zapsaného průmyslového vzoru až od okamžiku, kdy převod je v rejstříku vyznačen.

Souhlas k využívání zapsaného průmyslového vzoru se uděluje licenční smlouvou. Licenční smlouva musí být písemná a nabývá účinnosti vůči třetím osobám až zápisem do rejstříku průmyslových vzorů.

Průmyslový vzor může být i předmětem zástavního práva; zástavní právo vzniká zápisem do rejstříku. Zapsaný průmyslový vzor může být rovněž předmětem výkonu rozhodnutí.

Práva ze zapsaného průmyslového vzoru platí ode dne podání přihlášky, samozřejmě za předpokladu, že průmyslový vzor byl zapsán do rejstříku.

1.6.5 Omezení práv z průmyslového vzoru

Výlučná práva vlastníka zapsaného průmyslového vzoru jsou však v určitých případech prolomena. Jedná se o případy omezení práv vyplývajících ze zapsaného průmyslového vzoru v užším smyslu a dále o případy vyčerpání práv a existence práv předchozího uživatele.

Práva vyplývající ze zapsaného průmyslového vzoru se nevztahují zejména na jednání třetích osob uskutečněná pro neobchodní účely, pro experimentální účely, jednání třetích osob spočívající v reprodukci pro účely citace nebo výuky. Naposled uvedená výjimka platí pouze za předpokladu, že taková jednání jsou slučitelná s poctivou obchodní praxí a nejsou nepřiměřeně na úkor řádnému užívání průmyslového vzoru a že je uveden zdroj. Právo vyplývající ze zapsaného průmyslového vzoru se dále nevztahují zejména na zařízení lodí a letadel registrovaných v jiné zemi, dostanou-li se přechodně na území České republiky, na dovoz náhradních dílů a příslušenství do České republiky za účelem opravy takového dopravního prostředku a na uskutečnění oprav tohoto dopravního prostředku.

I ve vztahu k průmyslovým vzorům se podobně jako u jiných druhů průmyslových práv uplatňuje tzv. princip komunitárního vyčerpání práv. Podle tohoto principu nemůže vlastník průmyslového vzoru uplatňovat svá práva vyplývající ze zapsaného průmyslového vzoru ve vztahu k výrobkům, ve kterém je průmyslový vzor ztělesněn nebo na němž je aplikován, pokud tento výrobek byl již jednou uveden na trh v evropském Společenství vlastníkem zapsaného průmyslového vzoru nebo s jeho souhlasem.

Vlastník zapsaného průmyslového vzoru nemůže rovněž uplatňovat svá práva vyplývající z průmyslového vzoru vůči třetí osobě, které přísluší tzv. právo předchozího uživatele. Právo předchozího uživatele přísluší osobě, která přede dnem podání přihlášky nebo přede dnem vzniku práva přednosti průmyslového vzoru začala na území České republiky s užíváním průmyslového vzoru, pokud užívaný průmyslový vzor byl vytvořený nezávisle na zapsaném průmyslovém vzoru nebo za tímto účelem byly učiněny vážné přípravy. Právo předchozího uživatele nemůže být převedeno odděleně od podniku nebo jeho části, ke které se vztahuje.

1.6.6 Nároky z porušování průmyslového vzoru

Pro nároky z porušování průmyslového vzoru platí ust. zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákona na ochranu průmyslového vlastnictví. V tomto směru v plném rozsahu odkazujeme na výklady o těchto nárocích v kapitole 1.5.5.

1.6.7 Doba ochrany průmyslového vzoru

Základní doba ochrany průmyslového vzoru činí pět let od data podání přihlášky. Tuto dobu trvání ochrany lze prodloužit zpoplatněnou žádostí o obnovu průmyslového vzoru. Žádost podaná vždy před uplynutím příslušného pětiletého období umožňuje prodloužit celkovou dobu ochrany průmyslového vzoru až na 25 let od data podání přihlášky.

V případě, že vlastník nepodá žádost o obnovu průmyslového vzoru ve stanoveném termínu, lze o ni požádat v dodatečné šestiměsíční lhůtě za podmínky úhrady úředního poplatku v dvojnásobné výši.

Ochrana průmyslového může zaniknout několikerým způsobem a to

1. uplynutím doby ochrany průmyslového vzoru,
2. písemným prohlášením vlastníka, že se vzdává svého práva a
3. rozhodnutím o výmazu průmyslového vzoru.

1.6.8 Výmaz průmyslového vzoru

Věcně zdůvodněný návrh na celkový nebo částečný výmaz průmyslového vzoru mohou podat u Úřadu průmyslového vlastnictví osoby uvedené v příslušném ustanovení zákona. Tento návrh je třeba opřít o důvody stanovené zákonem a doložit jej potřebnými důkazními prostředky.

Mezi důvody výmazu patří zejména nedostatek zápisné způsobilosti průmyslového vzoru, shodnost s prioritně starším právem, neoprávněné užití autorského díla, použití symbolických znaků dle mezinárodní úmluvy aj.

Na základě vyjádření vlastníka průmyslového vzoru projedná návrh na výmaz odborná komise Úřadu a vydá rozhodnutí o úplném nebo částečném výmazu průmyslového vzoru nebo návrh na výmaz zamítne.

Účinky výmazu nebo částečného výmazu nastávají zpětně ke dni počátku platnosti průmyslového vzoru, tj. ke dni podání jeho přihlášky.

1.6.9 Průmyslové vzory v právu mezinárodním

I ve vztahu k průmyslovým vzorům se z hlediska mezinárodního práva soukromého uplatňuje tzv. princip teritoriality. Podle tohoto principu se právní ochrana poskytovaná průmyslovým vzorům na území určitého státu řídí v zásadě vždy právním řádem tohoto státu. Na právní vztahy vyplývající z průmyslových vzorů zapsaných Úřadem průmyslového vlastnictví ČR se tak v zásadě aplikuje české právo.

I pro oblast průmyslových vzorů má význam Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví. Důležité je zejména to, že tato úmluva zakotvuje institut tzv. unijní priority. Na základě tohoto principu může ten, kdo podal přihlášku průmyslového vzoru v jednom členském státě Úmluvy, podat přihlášku téhož vzoru v ostatních členských státech v prioritní lhůtě šesti měsíců, aniž by původně podaná přihláška byla na újmu novosti později podaných přihlášek.

Ve všech členských státech Evropské Unie platí průmyslové vzory Společenství, upravené nařízením Rady (ES) č. 6/2002 z 12. prosince 2001 o průmyslových vzorech Společenství. Tyto průmyslové vzory mají jednotné účinky ve všech členských státech EU a jsou podobně jako komunitární ochranné známky zapisovány Úřadem pro harmonizaci ve vnitřním trhu v Alicante. Vedle registrovaných komunitárních průmyslových vzorů existují i neregistrované komunitární průmyslové vzory. Jako neregistrované komunitární průmyslové vzory jsou chráněny takové vzory, které byly zveřejněny, vystaveny, užívány v obchodním styku nebo jinak zpřístupněny veřejnosti způsobem, který se za normálního chodu obchodu mohl rozumně stát známým v příslušných obchodních kruzích. Neregistrovaný komunitární průmyslový platí po dobu tří let ode dne, kdy byl poprvé zpřístupněn veřejnosti v rámci Společenství.

1.7 Topografie polovodičových výrobků

Nové struktury polovodičových výrobků – topografie lze chránit podle zákona č. 529/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je plně v souladu se směrnicí Evropských Společenství o právní ochraně topografií polovodičových výrobků č. 87/54/EHS.

1.7.1 Předmět ochrany

Topografie polovodičových výrobků je série zakotvených nebo zakódovaných, vzájemně souvisejících zobrazení trojrozměrného uspořádání vrstev různých materiálů, z nichž se polovodičový výrobek skládá. Každé z těchto zobrazení znázorňuje vzor, resp. masku jedné vrstvy polovodičového výrobku nebo jeho části, případně povrchu polovodičového výrobku v jednotlivých etapách jeho výroby nebo zhotovování částí polovodičového výrobku.

Jde o konečnou nebo mezitímní formu polovodičového výrobku, který má plnit danou elektronickou funkci a je tvořen nejméně jednou vrstvou vodivého, izolačního nebo polovodičového materiálu v určitém uspořádání.

Předmětem právní ochrany je konstrukční schéma polovodičového výrobku, resp. trojrozměrná struktura sestávající z jednotlivých vrstev vytvářejících polovodičový výrobek, které jsou vzájemně propojeny.

Ochrana se vztahuje pouze na vnější uspořádání topografie polovodičového výrobku nebo jeho částí; není tedy chráněna technologie užitá při zhotovování topografie a výrobě polovodičového výrobku, ani jeho elektronická funkce, ani informace v něm uložené.

1.7.2 Podmínky ochrany

Ochrany schopná topografie polovodičového výrobku musí být výsledkem tvůrčí činnosti původce, představuje tedy technické řešení, které není nasnadě. Jde o konstrukční uspořádání původní v tom smyslu, že je výsledkem tvůrčího úsilí jeho původce a v době jeho vytvoření není běžné.

Pokud topografie polovodičového výrobku sestává z všeobecně známých prvků, je schopná ochrany pouze za podmínky, jestliže je tato kombinace známých prvků osobitá.

Z výše uvedeného vyplývá, že podmínkou ochrany topografie polovodičových výrobků není novost ve smyslu patentového práva, konstrukční schéma polovodičového výrobku však musí vykazovat charakteristické, neběžné prvky.

1.7.3 Právo na ochranu topografie

Právo na ochranu topografie polovodičového výrobku mohou uplatnit občané České republiky nebo osoby, které mají na území Republiky bydliště nebo sídlo. Příslušníci jiných států mohou podávat přihlášky topografie polovodičového výrobku na základě reciprocity a uplatnit právo přednosti.

Původci nebo jeho právnímu nástupci přísluší právo na ochranu topografie polovodičového výrobku. Vzhledem ke složité technické povaze topografie polovodičového výrobku však nedochází k jejímu spontánnímu vytvoření původcem. Topografie polovodičového výrobku bývá obvykle výsledkem zadání na základě pracovního nebo jiného smluvního vztahu. V tomto případě má právo na ochranu topografie polovodičového výrobku zaměstnavatel nebo příslušná smluvní strana.

Právo na ochranu topografie polovodičového výrobku se uplatňuje podáním přihlášky topografie polovodičového výrobku u Úřadu průmyslového vlastnictví, který provede zápis do rejstříku a zveřejní jej v úředním věstníku.

Na právo k topografii polovodičového výrobku lze poskytnout licenci; toto právo lze rovněž převádět a dědit.

1.7.4 Přihlašovací řízení, doba ochrany

Ochrana topografie polovodičového výrobku vzniká na základě řádné přihlášky podané u Úřadu průmyslového vlastnictví spolu s podklady, které umožňují její identifikaci a obsahují příslušné časové údaje. Tato ochrana může vzniknout dvojím způsobem.

Přihlašovatel podá písemnou přihlášku topografie polovodičového výrobku, která nebyla předtím nijak obchodně využita nebo byla využívána pouze neveřejně. Ochrana vzniká ke dni podání přihlášky.

V případě, že byla topografie polovodičového výrobku již zjevně v obchodním styku využívána, je možno podat přihlášku ve lhůtě dvou let ode dne jejího prvního využití, od kterého ochrana vzniká.

Podklady přihlášky topografie polovodičového výrobku musí umožňovat identifikaci této topografie. Je třeba předložit výkresy nebo fotografie vzorů vrstev nebo masek pro výrobu polovodičového výrobku dle časové posloupnosti při výrobě a doplnit je případně i polovodičovým výrobkem. Zákon umožňuje, aby některé z podkladů přihlášky topografie polovodičového výrobku předložené přihlašovatelem byly označeny jako výrobní tajemství. Takové podklady slouží pro řízení před Úřadem a nejsou zpřístupněny k nahlédnutí třetím osobám.

Úřad provádí pouze formální průzkum, resp. průzkum způsobilosti topografie polovodičového výrobku k zápisu, ve kterém vyloučí předměty zjevně neschopné ochrany a odstraní vady formálního rázu. Poté Úřad zapíše topografii polovodičového výrobku do rejstříku včetně příslušných údajů, zveřejní zápis ve svém Věstníku a předá vlastníku topografie příslušné osvědčení o zápisu.

Doba trvání ochrany topografie polovodičového výrobku končí uplynutím 10 let od konce kalendářního roku, v němž vznikla. Obnovu ochrany topografie polovodičového výrobku vzhledem k předpokládanému technickému zastarání konstrukčního schématu zákon neumožňuje. Po uplynutí doby ochrany vyzve Úřad průmyslového vlastnictví vlastníka topografie, aby převzal podklady umožňující identifikaci topografie. Pokud se tak nestane, Úřad tyto podklady zničí.

1.7.5 Subjektivní práva a nároky z porušování

Bez souhlasu vlastníka nelze topografii polovodičového výrobku nebo její samostatné části reprodukovat, vyrábět, zhotovovat její zobrazení pro výrobní účely a jakkoli obchodně využívat. Totéž se vztahuje i na polovodičový výrobek obsahující příslušnou topografii.

Účinky ochrany topografie se nevztahují na využívání, kdy nemá běžný odběratel možnost zjistit, že jde o chráněnou topografii polovodičového výrobku.

Nároky z porušování práv k topografii polovodičového výrobku jsou upraveny zákonem č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv průmyslového vlastnictví a o změně zákona na ochranu průmyslového vlastnictví. V tomto směru odkazuje na naše výklady k ochranným známkám pod bodem 1.5.5. výše.

1.7.6 Výmaz topografie polovodičového výrobku

Jelikož Úřad průmyslového vlastnictví provádí zápis topografie polovodičového výrobku bez věcného úředního průzkumu, může kdokoliv podat návrh na výmaz zápisu topografie z rejstříku u tohoto Úřadu.

Mezi výmazové důvody patří především nedostatek zápisné způsobilosti, uplynutí řádné lhůty pro podání přihlášky, podání přihlášky neoprávněnou osobou apod.

Úřad průmyslového vlastnictví vyzve vlastníka topografie polovodičového výrobku, aby se k návrhu na výmaz vyjádřil. Vzhledem k technické povaze předmětu ochrany si může Úřad v průběhu výmazového řízení vyžádat znalecký posudek.

Jestliže se ve výmazovém řízení prokáže důvod uplatněný v návrhu, vymaže Úřad topografii z rejstříku s účinkem *ex tunc*. Náklady řízení včetně nákladů na znalecký posudek hradí účastník řízení, který neuspěl.

1.8 Označení původu a zeměpisná označení

Práva k označení původu a k zeměpisným označením patří mezi práva na označení. Označení původu a zeměpisná označení nemají sloužit na rozdíl od ochranných známek k rozlišení výrobků nebo služeb různých soutěžitelů, podniků soutěžících na trhu, případně jiných osob, nýbrž k informování o zeměpisném původu určitého výrobku, a to bez ohledu na to, který subjekt (podnik, soutěžitel) je jeho výrobce. Z tohoto důvodu převažují v ochraně označení původu a zeměpisných označení veřejnoprávní prvky, sledující ochranu veřejného zájmu na užívání pravdivých označení původu a zeměpisných označení, před prvky soukromoprávními. Institut označení původu a zeměpisných označení má ze všech průmyslových práv nejvýraznější veřejnoprávní povahu.

Ochranu označení původu a ochranu zeměpisných označení upravuje zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele. Tento zákon nahradil předchozí právní úpravu z r. 1973 s ohledem na Dohodu o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) a v souladu s nařízením Rady (EHS) 2081/92 o ochraně zeměpisných označení a označení původu.

1.8.1 Předmět ochrany

Podle shora uvedeného zákona je označením původu název oblasti, určitého místa nebo země používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštní zeměpisným prostředím s jeho charakteristickými přírodními a lidskými faktory a jestliže výroba, zpracování a příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území; za označení původu pro zemědělské výrobky nebo potraviny jsou pokládána i tradiční zeměpisná nebo nezeměpisná označení pro zboží pocházející z vymezeného území, splní-li takové zboží ostatní zákonné podmínky ve shora uvedeném smyslu.

Zeměpisné označení je zákonem definováno jako název území používaný k označení zboží pocházejícího z tohoto území, jestliže toto zboží má určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze přičíst tomuto zeměpisnému původu, jestliže výroba nebo zpracování anebo příprava takového zboží probíhá ve vymezeném území.

Rozdíl mezi označením původu a zeměpisným označením tedy spočívá zejména v intenzitě sepětí zboží označeného příslušným označením s určitým zeměpisným územím. V případě zeměpisných označení je stupeň tohoto sepětí nižší. Postačuje, že zeměpisnému původu příslušného výrobku lze přičíst určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti zboží, není nutné, aby kvalita nebo vlastnosti zboží byly výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím daného území. Za druhé postačuje, aby ve vymezeném území probíhala výroba nebo zpracování nebo příprava příslušného zboží, tedy kterákoli z těchto činností, zatímco v případě označení původu je nutné, aby na vymezeném území probíhala jak výroba, tak i zpracování a příprava daného zboží.

V této souvislosti se pojmem zboží rozumí jakákoli movitá věc vyrobená, vytěžená nebo jiným způsobem na daném území získaná, a to bez ohledu na stupeň jejího zpracování, která je určena k nabídce spotřebitelské veřejnosti. Za zboží se dle výše uvedeného zákona považují i služby.

Jako označení původu nebo zeměpisné označení nelze chránit označení,

- jehož znění sice odpovídá názvu území původu zboží, může však vyvolat mylnou domněnku, že pochází z jiného území,
- které je shodné s již chráněným označením původu, zeměpisným označením, všeobecně známou ochrannou známkou nebo zapsanou ochrannou známkou nebo označení shodné s názvem odrůdy rostlin nebo plemene zvířat, která by mohla vést ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží a
- obecný název druhu zboží, a to bez ohledu na to, zda zboží pochází z takto vymezeného území.

1.8.2 Podmínky ochrany

Ochrana označení původu nebo zeměpisného označení vzniká dnem zápisu do rejstříku vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví.

O zápis označení původu nebo zeměpisného označení může požádat u Úřadu průmyslového vlastnictví sdružení výrobců nebo zpracovatelů se sídlem v České republice pro zboží jimi vyráběné na daném území.

Jednotlivá fyzická nebo právnická osoba se sídlem nebo bydlištěm v České republice může o zápis označení původu nebo zeměpisného označení požádat pouze tehdy, jestliže v době podání přihlášky jako jediná na příslušném území vyrábí, zpracovává a připravuje zboží, pro které ochranu požaduje.

Navíc mohou žádost o zápis označení původu nebo zeměpisného označení uplatnit i žadatelé, kteří nemají sídlo nebo bydliště na území České republiky, na základě reciprocit.

Žádost o zápis označení původu nebo zeměpisného označení je třeba doplnit doklady potvrzujícími, že se provozovna žadatele, která vyrábí, zpracovává nebo připravuje zboží, nachází na vymezeném území. Rovněž je nutno k žádosti přiložit specifikaci s výčtem zboží, ve které se příslušné zboží charakterizuje podrobným popisem včetně vlastností a způsobu přípravy. Specifikace musí zejména obsahovat

- název a popis výrobku nebo potraviny včetně jeho charakteristik,
- vymezení zeměpisné oblasti a důkaz, že výrobek nebo potravina z tohoto území pochází,
- popis získání výrobku nebo potraviny a význam zeměpisné oblasti pro výrobek nebo potravinu.

Tato specifikace je v podstatě určitou normou, kterou má splňovat veškeré zboží distribuované pod označením původu nebo zeměpisným označením. Jako orgán kontroly potravinářských a zemědělských výrobků z ní při své činnosti vychází Česká zemědělská a potravinářská inspekce. V případě, že dojde ke změnám ve vymezení území nebo změně technologie zpracování zboží či jiné změně, může žadatel požádat Úřad průmyslového vlastnictví o zápis změny specifikace v rejstříku.

Úřad průmyslového vlastnictví přezkoumá, zda označení původu nebo zeměpisné označení uvedené v žádosti splňuje podmínky pro zápis do rejstříku a zda má žádost veškeré náležitosti

požadované zákonem. Po tomto průzkumu Úřad zapíše označení původu nebo zeměpisné označení do rejstříku se všemi potřebnými údaji, zápis zveřejní ve svém Věstníku a žadateli vydá osvědčení.

1.8.3 Subjektivní práva

Na rozdíl od jiných předmětů průmyslového vlastnictví nezakotvuje zápis označení původu nebo zeměpisného označení výlučné právo jediného subjektu užívat příslušné označení, tedy pouze právo zapsaného subjektu. Právo k označení původu nebo zeměpisnému označení náleží všem subjektům, které splňují zákonem stanovené podmínky, a to bez ohledu na to, zda jsou zapsány do rejstříku či nikoliv. Zapsané označení původu nebo zeměpisné označení je oprávněn užívat každý, kdo vyrábí, zpracovává a připravuje příslušné zboží s odpovídající kvalitou nebo vlastnostmi na vymezeném území.

Vzhledem k nevýlučnému charakteru předmětu ochrany nelze na zapsané označení původu nebo zeměpisné označení udělovat licenci. Rovněž není možno poskytovat tato označení jako zástavu.

1.8.4 Doba ochrany

Ochrana označení původu a zeměpisného označení vzniká zápisem do rejstříku. Trvání této ochrany není časově omezeno.

Zapsané označení původu a zeměpisné označení může zaniknout rozhodnutím Úřadu průmyslového vlastnictví ve zrušovacím řízení.

1.8.5 Účinky ochrany

Zapsané označení původu nebo zeměpisné označení je oprávněn užívat, zejména umísťovat na zboží každý, kdo ve vymezeném území příslušné zboží vyrábí, zpracovává a připravuje.

Mimo uvedené subjekty nesmí nikdo zapsaná označení užívat nebo zneužívat, přisvojovat si je nebo napodobovat, ani je užívat jako označení druhu zboží. Je možno se domáhat zákazu užívání zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení pro srovnatelné zboží, které nespĺňuje podmínky dané příslušnou specifikací.

Zapsaná označení původu a zeměpisná označení jsou chráněna proti

- jakémukoli obchodnímu užití zapsaného označení na zboží, na které se zápis nevztahuje,
- zneužití, napodobení nebo připomenutí zapsaného označení srovnáním nebo označením druhu,
- jakémukoli nepravdivému nebo klamavému údaji o zeměpisném původu a vlastnostech zboží na jeho obalu, při přepravě, reklamě a dále
- jakémukoli jednání vedoucímu ke klamání o původu.

Každá osoba se může soudní cestou domáhat zákazu užívání zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení pro srovnatelné zboží, které nesplňuje podmínky dané příslušnou specifikací včetně jeho stažení z trhu.

Pro vymáhání práv z označení původu a zeměpisných označení platí zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákona na ochranu průmyslového vlastnictví. V tomto směru plně odkazujeme na výklady pod bodem 1.5.5. shora.

1.8.6 Zrušení označení původu nebo zeměpisného označení

Ke zrušení zápisu označení původu nebo zeměpisného označení může dojít na základě návrhu dotčené osoby, kontrolního orgánu nebo z podnětu Úřadu průmyslového vlastnictví. Rovněž může podmínky stanovené zákonem ovlivnit trvalá kvalitativní změna přírodního prostředí, klimatu nebo vyčerpání přírodních zdrojů.

Důvodem k zrušení zápisu je

- nesplnění podmínek stanovených zákonem,
- odpadnutí podmínek stanovených zákonem,
- zboží označované označením původu nebo zeměpisným označením nesplňuje požadavky stanovené příslušnou specifikací.

V případě nesplnění podmínek zápisu označení původu nebo zeměpisného označení nastává zrušení ex tunc, v dalších dvou případech ex nunc.

1.8.7 Ochrana označení původu a zeměpisných označení v právu mezinárodním

1.8.7.1 Obecné principy

Na rozdíl od většiny ostatních druhů průmyslových práv jsou práva k označení původu předmětem řady bilaterálních smluv, kterými je Česká republika vázána. Jedná se například o smlouvu se Švýcarskem (vyhl. č. 13/1976 Sb.) a s Rakouskem (vyhl. č. 19/1981 Sb.). Ochrana vyplývající z těchto dvoustranných dohod může být širší než ochrana vyplývající z vnitrostátního práva, resp. mnohostranných mezinárodních smluv, a v případě posuzování konkrétní věci je vždy třeba zjistit, zda ve vztazích mezi dotčenými státy neplatí dvoustranná dohoda. Ve vztazích členským státům Evropské Unie je třeba při aplikaci těchto smluv nejprve zjistit, zda závazky z těchto smluv obstojí z hlediska vstupu České republiky do Evropské Unie.

Oblast označení původu a zeměpisných označení dále upravují tři významné multilaterální mezinárodní smlouvy, a to Dohoda o obchodních aspektech duševního vlastnictví (TRIPS), Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů a Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu.

1.8.7.2 Mezinárodní zápis označení původu

Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu umožňuje mezinárodní zápis označení původu, která jsou chráněna podle vnitrostátního práva členských států Dohody. Mezinárodně zapsaná označení původu jsou pak chráněna ve všech členských

státech Dohody proti veškerému přisvojování nebo napodobování, a to i když pravý původ výrobku je značen nebo i když označení je použito v překladu nebo je doprovázeno výrazy jako např. „druh“, „typ“, „způsob“, „imitace“ apod., ledaže by příslušný členský stát prohlásil, že nemůže určitému mezinárodně zapsanému označení poskytnou ochranu; toto prohlášení však musí příslušný členský stát učinit ve lhůtě jednoho roku ode dne přijetí oznámení o mezinárodním zápisu.

1.8.7.3 Ochrana v EU

V Evropské unii je oblast zeměpisných označení na označení původu upravena nařízením Rady č. 510/2006 ze dne 20. března 2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin, které nahradilo nařízení Rady č. 2081/92 ze dne 14. července 1992. Toto nařízení upravuje ochranu zeměpisných označení původu zemědělských produktů a potravin určených k lidské spotřebě, avšak nevztahuje se na vína a lihoviny. Toto nařízení – na rozdíl od českého zákona na ochranu označení původu – neposkytuje ochranu zeměpisných označení původu jiných výrobků než zemědělských produktů a potravin. Právní úprava tímto nařízením je výlučná v tom smyslu, že výrazy chráněné označením původu nebo chráněné zeměpisné označení nebo podobná tradiční národní označení lze používat jen na zemědělských výrobcích a potravinách, které vyhovují podmínkám nařízení.

Tuto výlučnost potvrdil i Soudní dvůr Evropských společenství, když dovodil, že členské státy nemohou měnit vnitrostátními právními předpisy označení původu, o jehož ochranu žádaly prostřednictvím nařízení, a chránit takové označení na národní úrovni.

Zeměpisná označení a označení původu zemědělských produktů a potravin registruje na základě nařízení č. 510/2006 Komise. Žádosti o registraci se předávají Komisi prostřednictvím příslušného národního orgánu členského státu, kde leží daná zeměpisná oblast. Pokud Komise považuje žádost za oprávněnou, zveřejní specifikaci v Úředním listu Evropských společenství. Každý členský stát může ve lhůtě do šesti měsíců od zveřejnění podat proti zápisu protest; příslušné orgány členských států jsou přitom povinny zajistit, aby osoby, které mají oprávněný ekonomický zájem, byly oprávněny se k žádosti vyjádřit. Pokud protest není přípustný nebo pokud žádný protest nebyl podán, zapíše Komise název do rejstříku.

Zapsaná označení jsou chráněna proti:

- přímému či nepřímému obchodnímu užití zapsaného označení na výrobcích, na které se zápis nevztahuje, pokud jsou tyto výrobky srovnatelné s výrobky zapsanými pod tímto názvem, nebo (tam, kde výrobky nejsou srovnatelné) pokud užívání označení těží z dobrého pověsti chráněného označení;
- každému zneužití, napodobení nebo připomínání, i když je skutečný původ výrobku uveden nebo i když je chráněný název přeložen nebo provázen výrazem „druh“, „typ“, „imitace“, „na způsob“ apod.;
- každému jinému lživému nebo klamavému údaji o provenienci, původu, povaze nebo základních vlastnostech výrobku uvedenému na obalu, reklamních materiálech apod., způsobem, který by mohl vyvolat nepravdivý dojem o jeho původu;
- všem ostatním praktikám způsobilým klamat veřejnost ohledně skutečného původu výrobku.

Nařízení výslovně stanoví, že chráněná označení nemohou zdruhověť.

1.9 Obchodní firma (obchodní jméno)

K právům duševního vlastnictví se zpravidla zařazuje rovněž právo k obchodní firmě (k obchodnímu jménu). Institut obchodní firmy (obchodního jména) mezi práva duševního vlastnictví systematicky patří zejména s ohledem na to, že předmětem tohoto práva je nehmotný statek – určité označení, které individualizuje podnikatele v právních vztazích a na trhu. Z hlediska systematického třídění práv k nehmotným statkům tedy právo k obchodní firmě (obchodnímu jménu) patří mezi práva na označení, tedy práva k předmětům netvůrčí povahy. Jistou příbuznost tohoto institutu s průmyslovými právy lze spatřovat v tom, že i právo k obchodní firmě v českém právním řádu podléhá registraci, ovšem nikoli Úřadem průmyslového vlastnictví, nýbrž soudem, který je pověřen vedením obchodního rejstříku.

Právo k obchodní firmě (obchodnímu jménu) však nepatří mezi typická průmyslová práva svou genezí ani svým místem v rámci systému právního řádu. Jde o institut typicky obchodněprávní, který se vyvíjel odlišně od ostatních průmyslových práv. Právo k obchodní firmě (obchodnímu jménu) také nepodléhá některým institutům typickým pro průmyslová práva a nevztahují se na ně některé právní předpisy, které se jinak týkají všech průmyslových práv, zejména se na ně nevztahuje zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů ochranu průmyslového vlastnictví.

Přesto je institut obchodní firmy (obchodního jména) neopominutelným prvkem komplexního systému ochrany průmyslových práv, který tento systém ve významných ohledech doplňuje a koriguje. Ochrana obchodního jména je zakotvena v základní mnohostranné mezinárodní úmluvě v oblasti průmyslového vlastnictví – Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví. Stručné pojednání o tomto právním institutu tak nemůže chybět ani v tomto stručném přehledu, byť řada institucí povolaných k prosazování práv z duševního vlastnictví nebude mít v oblasti práv k obchodní firmě (obchodního jména) (na rozdíl od průmyslových práv) kompetence.

1.9.1 Pojem

Institut obchodní firmy je v českém právním řádu upraven v ust. §§ 8 až 12 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, v platném znění. Obchodní firmu obchodní zákoník definuje jako název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku, a stanoví povinnost podnikatele činit právní úkony pod svou firmou.

Obchodní firma je označením, které má obligatorně každý podnikatel, který je zapsán do obchodního rejstříku, zejména každá obchodní společnost, a které slouží k identifikaci tohoto podnikatele v právních vztazích. Výlučně pod obchodní firmou je podnikatel povinen se označovat např. ve smlouvách, v jednostranných právních úkonech, jakýchkoliv jiných právních úkonech, pod obchodní firmou je podnikatel povinen vystupovat před soudy a státními orgány, zejména v soudním a správním řízení, atd. Ve všech těchto případech existuje zájem na tom, aby podnikatel vystupující v příslušném právním vztahu byl jednoznačně určen tak, aby jej bylo možno identifikovat jako určitou konkrétní osobu a odlišit jej od jakýchkoliv jiných osob, ať už podnikatelů, či dalších osob.

Absolutní a relativní ochrana obchodního jména

K obchodní firmě zapsané v obchodním rejstříku vznikají podnikateli výlučná subjektivní práva absolutní povahy, která působí vůči všem třetím osobám. Vedle tohoto institutu povahy absolutní existuje ochrana obchodního jména povahy relativní, jež není vázána na zápis obchodního jména do jakéhokoliv rejstříku a jež působí pouze relativně v rámci právních vztahů, které vznikají v hospodářské soutěži. Institut obchodního jména v tomto smyslu zná např. francouzské právo. Za „obchodní jméno“ v tomto smyslu lze v současném českém právním řádu považovat i název osoby a zvláštního označení podniku užívaného určitým soutěžitelem, jemuž přísluší ochrana prostředky práva proti nekalé soutěži, zejména na základě ust. § 47 písm. a) obchodního zákoníku. V nedávné minulosti (před novelizací obchodního zákoníku provedenou zákonem č. 370/2000 Sb.) se institut „registrované“ obchodní firmy (s určitými obměnami) nazýval obchodním jménem. Mezi „obchodním jménem“ ve smyslu obchodního zákoníku ve znění před novelou provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. a „obchodní firmou“ ve smyslu současné právní úpravy lze tedy s jistými výhradami vést rovnítko. Od „obchodního jména“ ve smyslu dříve platné právní úpravy obchodního zákoníku je třeba odlišovat institut nezapsaného obchodního jména ve smyslu výše uvedeném.

Firemní kmen a dodatky

Obchodní firma je tvořena firemním kmenem a dodatky.

Obligatními firemními dodatky jsou v případě obchodních společností zkratky jejich právních forem, tedy „v.o.s.“ v případě veřejné obchodní společnosti, „k.s.“ v případě komanditní společnosti, „s.r.o.“, popř. „spol. s r.o.“ v případě společnosti s ručením omezeným a „a.s.“ v případě akciové společnosti, v případě družstev je dodatkem označení „družstvo“.

Firemním kmenem je zbývající část obchodní firmy, která tvoří vlastní název podnikatele. Tento název může mít povahu osobní, věcnou, fantazijní a smíšenou. V případě osobní povahy firemního kmene je firemní kmen tvořen již existujícím jménem, typicky jménem podnikatele – fyzické osoby. Věcný firemní kmen má určitou sémantickou hodnotu, která určitým způsobem souvisí s předmětem podnikání daného podnikatele. Fantazijní firemní kmen je vymyšlený a je zpravidla tvořen neexistujícím slovem. Smíšený firemní kmen je kmen tvořený kombinací osobních a/nebo věcných a/nebo fantazijních prvků.

Firma fyzické osoby

Firmou fyzické osoby musí být vždy její jméno a příjmení, firma fyzické osoby tedy má vždy osobní povahu. Vedle toho může firma fyzické osoby obsahovat dodatek odlišující osobu podnikatele nebo druh podnikání vztahující se zpravidla k této osobě nebo druhu podnikání. Obchodní firmou fyzické osoby tedy je např. „Karel Novák“; podnikatel – fyzická osoba však má fakultativní možnost k této obligatorní části své obchodní firmy přidat dodatek charakterizující jeho podnikání nebo jeho osobu, např. „výroba nábytku“, „léčitel“, „mladší“, apod. Celá obchodní firma fyzické osoby tak může znít např. „Karel Novák, výroba nábytku“. Tento dodatek podle zavedené praxe a výkladu obchodního zákoníku může mít i fantazijní

charakter, např. „Karel Novák – Gumotex“. Nezbytnou součástí obchodní firmy fyzické osoby však vždy zůstává jméno a příjmení podnikatele; bez tohoto firemního kmene nelze firmu fyzické osoby užívat. Pokud by např. fantazijní označení, které podnikatel – fyzická osoba - užívá při své podnikatelské činnosti, stálo samostatně, např. „Gumotex“, nejednalo by se o obchodní firmu, ale mohlo by se jednat o zvláštní označení podniku chráněné prostředky práva proti nekalé soutěži.

Firma právnické osoby

Firmou obchodní společnosti nebo družstva, jakož i jiných právnických osob, které vznikají zápisem do obchodního rejstříku, je název, pod nímž jsou zapsány v obchodním rejstříku. Firemní kmen v těchto případech může mít jak osobní, tak i věcnou nebo fantazijní, popř. smíšenou povahu, nesmí však působit klamavě. Obchodní firma společnosti s ručením omezeným tedy může znít např. „Gumotex, s.r.o.“, stejně tak jako „Martin Holý, s.r.o.“, popř. „Holý – Gumotex, s.r.o.“, „Nábytek Pilař, spol. s r.o.“ apod., to vše za předpokladu, že znění obchodní firmy nepůsobí s ohledem na předmět podnikání dané společnosti klamavě.

Některé zvláštní zákony zakotvují specifické požadavky na firmy některých druhů právnických osob; např. obchodní firmy bank musí obsahovat označení „banka“, podobně obchodní firmy burz musí obsahovat označení „burza“, přičemž jiné osoby nesmí ve své firmě ani názvu tato označení užívat. Součástí firmy právnických osob je i dodatek označující jejich právní formu. Bez tohoto dodatku tedy není obchodní firma příslušného podnikatele úplná a nesmí být užívána (např. společnost s obchodní firmou „Gumotex, s.r.o.“ se nesmí označovat jen jako „Gumotex“, takové označení by nebylo obchodní firmou).

1.9.2 Podmínky ochrany

Ochrana obchodní firmy je vázána na její zápis do obchodního rejstříku. Obchodní firma a práva k ní vznikají teprve tímto zápisem.

Volba obchodní firmy je zásadně věcí volby podnikatele (fyzické nebo právnické osoby), který se nechává zapsat nebo již je zapsán v obchodním rejstříku. Obchodní firmu si podnikatel musí zvolit vždy při tzv. prvotním zápisu, tedy v okamžiku, kdy se nechává poprvé zapsat do obchodního rejstříku. Podnikatel již jednou zapsaný v obchodním rejstříku může za zákonem stanovených podmínek svou obchodní firmu změnit; v takovém případě však musí požádat o zápis příslušné změny do obchodního rejstříku a nové znění obchodní firmy je účinné až jeho zápisem do obchodního rejstříku.

Při volbě obchodní firmy musí podnikatel respektovat tato základní pravidla:

- obchodní firma fyzické osoby musí vždy obsahovat její jméno a příjmení;
- obchodní firma právnické osoby musí obsahovat dodatek označující jejich právní formu, případně další označení podle zvláštních právních předpisů (např. „banka“, „burza“, „pojišťovna“ apod.);
- obchodní firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele;
- obchodní firma nesmí působit klamavě.

K odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu, tj. měly by být vedle zapsány v obchodním rejstříku např. společnosti „Gumotex, a.s.“ a „Gumotex, s.r.o.“. U fyzické osoby postačí zpravidla k odlišení uvedení jiného místa podnikání, např. „Karel Novák, Olomouc“, „Karel Novák, Broumov“. Má-li však jedna fyzická osoba stejné jméno jako jiný podnikatel působící v témže místě, je povinen doplnit ve firmě údaj o jménu dostatečně odlišujícím dodatkem.

Splnění shora uvedených podmínek posuzuje soud vedoucí obchodní rejstřík; ten by obchodní firmu nevyhovující shora uvedeným podmínkám neměl zapsat do rejstříku. Takové označení by tak jako obchodní firma vůbec nemělo být chráněno. Pokud (a dokud) určitá obchodní firma do obchodního rejstříku zapsána je, je nutno vycházet z toho, že splňuje příslušné požadavky obchodního zákoníku. To však nevylučuje možnost domáhat se změny obchodní firmy jiného podnikatele, pokud tato obchodní firma nevyhovuje zákonným podmínkám; změně obchodní firmy v obchodním rejstříku ovšem musí předcházet přijetí rozhodnutí podnikatele o změně jeho obchodní firmy zákonem předepsaným způsobem, např. přijetím usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným.

Kdo zdědí podnik po podnikateli fyzické osobě nebo takový podnik nabude smlouvou, může podnikat pod dosavadní firmou s nástupnickým dodatkem, a to pouze tehdy, má-li k tomu výslovný souhlas zůstavitele nebo dědiců nebo svého právního předchůdce.

Firma právnické osoby přechází na nástupnickou právnickou osobu s podnikem, zaniká-li původní právnická osoba bez likvidace a nástupnická právnická osoba firmu převezme, tedy v případech fúzí, převedení jmění na společníka, rozdělení nebo změny právní formy. Má-li nástupnická právnická osoba jinou právní formu, musí být dodatek obchodní firmy v souladu s její právní formou.

Je nepřípustný převod firmy bez současného převodu podniku. Podnik naopak lze převést i bez obchodní firmy.

1.9.3 Subjektivní práva

Ač to zákon výslovně nestanoví, přísluší podnikateli k obchodní firmě výlučné subjektivní právo absolutní povahy, které vylučuje neomezený okruh třetích osob v užívání téže obchodní firmy. Podnikatel má ovšem nejen právo, ale i právní povinnost činit právní úkony pod svou firmou, a to přesně v té podobě, jak je zapsána v obchodním rejstříku.

Obchodní zákoník dále stanoví určité specifické nároky, které přísluší v případě porušení práv k obchodní firmě. Tomu, kdo byl dotčen na svých právech neoprávněným užíváním firmy, přísluší tyto právní nároky:

- zdržovací nárok, tj. nárok na to, aby si neoprávněný uživatel zdržel svého jednání;
- odstraňovací nárok, tj. nárok, aby neoprávněný uživatel odstranil závadný stav;
- nárok na vydání bezdůvodného obohacení;
- nárok na přiměřené zadostiučinění, které může být poskytnuto i v penězích;
- nárok na náhradu škody, byla-li neoprávněným užíváním firmy způsobena škoda.

Vedle toho může soud přiznat účastníkovi, jehož návrhu bylo vyhověno, v rozsudku týkajícím se práv k obchodní firmě právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.

Shora uvedené nároky lze uplatňovat v občanském soudním řízení.

1.9.4 Trvání a zánik ochrany

Právní ochrana obchodní firmy je spjata s jejím zápisem do obchodního rejstříku a za předpokladu, že obchodní firma splňuje zákonné podmínky, trvá tak dlouho, jak dlouho trvá zápis obchodní firmy v obchodním rejstříku. Podobně jako registrace podnikatele v obchodním rejstříku, je i registrace obchodní firmy prováděna v zásadě na dobu neurčitou a práva k obchodní firmě tak trvají v zásadě po neomezenou dobu, aniž by bylo třeba registraci jakýmkoliv způsobem obnovovat, prodlužovat, apod.

Ochrana obchodní firmy v zásadě zaniká výmazem podnikatele z obchodního rejstříku, zejména v případě zániku právnické osoby s likvidací bez právního nástupce a v případě úmrtí fyzické osoby – podnikatele zapsaného do obchodního rejstříku, pokud jeho dědicové nepokračují v podnikání pod dosavadní firmou.

1.9.5 Ochrana obchodního jména v mezinárodním právu

Jak je zmíněno v úvodu, zakotvuje ochranu obchodního jména Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví. Článek 8 této úmluvy stanoví, že obchodní jméno je chráněno ve všech unijních zemích, aniž by bylo třeba je přihlašovat nebo zapisovat. Pařížská unijní úmluva tedy vychází z francouzské koncepce obchodního jména (viz výše bod 1.9.1), jehož právní ochrana nevyžaduje registraci.

Ačkoli tedy v českém právním řádu je nezbytnou podmínkou vzniku práva k obchodní firmě pro české státní příslušníky (občany ČR a společnosti zřízené a existující podle práva České republiky) zápis obchodní firmy do obchodního rejstříku, Česká republika je povinna poskytovat ochranu obchodním jménům osob z jiných členských států Pařížské unijní úmluvy, a to bez ohledu na to, zda tato obchodní jména jsou zapsána v České republice v obchodním rejstříku, případně jiném rejstříku. V zásadě je tedy nepřipustné, aby se český podnikatel nechal zapsat do obchodního rejstříku pod obchodní firmou, která je shodná nebo zaměnitelná se starším obchodním jménem jiného podnikatele ze zemí Pařížské unijní úmluvy.

1.10 Nekalá soutěž

Do oblasti práv duševního vlastnictví bývá tradičně zařazováno i právo proti nekalé soutěži.

Právo proti nekalé soutěži souvisí s právy k duševnímu vlastnictví především tím, že prostředky práva na ochranu před nekalou soutěží lze chránit určité soutěžní výkony nehmotné povahy, které mohou mít povahu nehmotných statků nebo jsou nehmotným statkům velmi podobné. Jedná se zejména o označení fakticky užívaná soutěžiteli na trhu, avšak formálně neregistrovaná jako ochranné známky.

Práva chráněná prostředky nekalé soutěže se však od jiných druhů práv k duševnímu vlastnictví v řadě podstatných směrů liší. Tyto odlišnosti jsou tak výrazné, že mohou dokonce vést k závěru, že právo nekalé soutěže mezi práva k duševnímu vlastnictví vůbec nepatří. Nejpodstatnější z těchto odlišností je, že právo nekalé soutěže poskytuje ochranu subjektivním právům pouze v rámci relativního právního vztahu mezi soutěžiteli navzájem, případně mezi soutěžiteli a spotřebiteli. Právo nekalé soutěže nezakládá práva absolutní povahy, která by bylo možno uplatňovat erga omnes, vůči neomezenému okruhu třetích osob. Podmínkou úspěšného uplatnění nároků z nekalé soutěže tak většinou bývá prokázání existence tzv. soutěžního vztahu, v jehož rámci teprve subjektivní práva chráněná prostředky ochrany před nekalou soutěží mohou vznikat a požívat ochrany (viz dále). Jiným významným rozdílem je, že práva chráněná institutem nekalé soutěže nepodléhají registraci na rozdíl od průmyslových práv.

Právní ochranu před nekalou soutěží poskytují téměř výhradně soudy. Právo nekalé soutěže je v českém právním řádu upraveno v ust. §§ 44 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, v platném znění a nevztahují se na ně zpravidla předpisy týkající se průmyslových práv. Ochrany před nekalou soutěží se zejména nelze domáhat na základě zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví, a na základě zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, v platném znění, resp. nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 ze dne 22. července 2003 týkajících se celního zásahu proti zboží podezřelému z porušování určitých práv duševního vlastnictví a opatření, jež mají být přijata proti zboží, které prokazatelně taková práva porušilo.

1.10.1 Pojem

Nekalou soutěž vymezuje obchodní zákoník jako jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. Jednání, které je ve smyslu této definice nekalou soutěží, je jednáním protiprávním a je zákonem zakázáno. Z pojmového vymezení nekalé soutěže je zřejmá deliktní povaha práva nekalé soutěže. Právo nekalé soutěže na rozdíl od jiných práv k duševnímu vlastnictví nezakládá žádná vlastní subjektivní práva pozitivní povahy, nýbrž zakazuje určité formy deliktního jednání, které označuje za protiprávní. Teprve pokud k takovým jednáním deliktní povahy dojde, vznikne právní vztah, v jehož rámci mohou jeho účastníkům vznikat subjektivní práva a závazky k sobě navzájem. Obsah těchto práv a závazků je dán právními prostředky ochrany před nekalou soutěží, resp. vymezením jednotlivých nároků z nekalé soutěže (viz níže 1.10.3).

Pojmové znaky nutné ke kvalifikaci určitého jednání jako nekalé soutěže jsou tedy tři:

- musí jít o jednání v hospodářské soutěži;
- které je v rozporu s dobrými mravy soutěže;
- a které je s to přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům.

1.10.1.1 Generální klauzule vs. zvláštní skutkové podstaty

Tři shora uvedené podmínky jsou podmínkami nutnými, ale i dostačujícími ke kvalifikaci určitého jednání jako jednání nekalosoutěžního. Tyto podmínky vyplývají přímo tzv. generální klauzule na ochranu před nekalou soutěží, která v obecné rovině vymezuje nekalou soutěž.

Tato generální klauzule je doplněna příkladným výčtem jednotlivých skutkových podstat nekalého soutěžního jednání. Tento výčet je příkladný, není tedy vyčerpávající. To znamená, že ačkoli zpravidla lze konkrétní nekalé soutěžní jednání podřadit pod některou ze zvláštních skutkových podstat nekalé soutěže, není možnost kvalifikace určitého jednání jako naplňujícího určitou zvláštní skutkovou podstatu nekalé soutěže nutnou podmínkou pro kvalifikaci takového jednání jako jednání nekalosoutěžního.

Ke kvalifikaci určitého jednání jako jednání nekalé soutěže vždy stačí, že toto jednání naplňuje tzv. generální klauzuli nekalé soutěže, tedy že splňuje shora uvedené tři podmínky, a to i kdyby toto konkrétní jednání nebylo možno podřadit pod žádnou ze zvláštních skutkových podstat nekalé soutěže. Zákonodárce tak záměrně ponechal poměrně široký prostor soudům rozhodujícím ve věcech nekalé soutěže k dotváření nekalosoutěžního práva judikaturou. Je tomu tak proto, že praxe hospodářského života je nesmírně bohatá a různorodá a s postupem času se vyvíjí a mění; nelze tak předem vyčerpávajícím způsobem popsat jednotlivé možné formy nekalého soutěžního jednání, k nimž dochází nebo k nimž může někdy v budoucnosti dojít.

Zvláštními skutkovými podstatami nekalé soutěže jsou:

- klamavá reklama;
- klamavé označování zboží a služeb;
- vyvolávání nebezpečí záměny;
- parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele;
- podplácení;
- zlehčování;
- srovnávací reklama;
- porušování obchodního tajemství;
- ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí.

1.10.1.2 Jednání v hospodářské soutěži

Jednání v hospodářské soutěži je jakýmkoli jednáním, k němuž dochází v rámci hospodářského soutěžení na trhu, v mimoprávním kontextu nazývaného také konkurenčním bojem. Nezáleží na tom, zda účastníky takové hospodářské soutěže jsou podnikatelé ve

smyslu obchodního zákoníku; postačuje, jedná-li se o soutěžitele, tedy jakékoli osoby, které se fakticky hospodářské soutěži účastní, i kdyby například v konkrétním případě neměli živnostenské nebo jiné oprávnění k příslušnému druhu podnikatelské činnosti. Toto jednání nemusí být nutně zaměřeno jen na dosažení zisku, cíl takového jednání může být i jiný, např. odstranění konkurenta, získání vyššího podílu na trhu, redukce nebo minimalizace ztráty, apod. Cílem soutěžního jednání by však mělo být dosažení nějakého hospodářského prospěchu, ať již vlastního, či cizího.

S vymezením cíle soutěžního jednání úzce souvisí pojem tzv. soutěžního vztahu. K nekalému soutěžnímu jednání může dojít jen v rámci soutěžního vztahu, který je ovšem vykládán velmi široce. V soutěžním vztahu jsou nejen přímí soutěžitelé, např. producenti dvou výrobků, které si přímo konkurují na trhu, ale všechny jiné subjekty, které působí v podobných, nebo navzájem substituovatelných oborech nebo hospodářských činnostech. Nejširěji lze soutěžní vztah chápat jako souhrn vztahů vznikajících v rámci okruhu osob, které mohou být dotčeny ve svých zájmech nejen jako subjekty, ale i jako objekty soutěže.

1.10.1.3 Dobré mravy soutěže

Pojem dobrých mravů soutěže je pojmem metapravním. Tento pojem vyjadřuje etické hodnocení určitého konkrétního jednání z hlediska obecně uznávaných zásad slušnosti, přijímaných v dané společnosti. Zákonodárce tu tak odkazuje na mimopravní soubor norem, který objektivně ve společnosti existuje a je uznáván jako pravidla, jak si mají soutěžitelé ve svém soupeření na trhu slušně počínat. Jedná se o pravidla aspoň teoreticky empiricky zjištělná, nikoli o etická pravidla zcela abstraktní povahy, která by bylo lze nahlédnout jen čistým rozumem nebo transcendentními postupy. Jedná se o pravidla obecně uznávaná v určité společnosti, která se v průběhu času mohou vyvíjet. Tato pravidla nelze ztotožňovat ani se subjektivním etickým přesvědčením konkrétního jednotlivce, ani se souborem určitých partikulárních etických pravidel zastávaných určitým lidským společenstvím, např. v určitém náboženství, církvi, filozofickém učení, apod.

Konkrétní určení, jaké jednání je, a jaké není v rozporu s dobrými mravy soutěže, je věcí rozhodovací činnosti soudu, který ovšem musí přihlížet k ve společnosti fakticky uznávaným morálním pravidlům. Dobré mravy soutěže jsou odlišným konceptem než dobré mravy vůbec, avšak s pojmem dobrých mravů jako takových úzce souvisí. V konkrétních případech mohou dobré mravy soutěže zahrnovat i pravidla, která mezi pravidla dobrých mravů platných obecně nepatří, v jiných případech mohou dobré mravy soutěže zahrnout pravidla, která určitým způsobem modifikují nebo dokonce negují určitá pravidla obecných dobrých mravů. Zejména se obecně přijímá, že prvotním účelem hospodářského soutěžení je dosažení zisku a legitimním prostředkem k dosažení zisku je dosažení soutěžní výhody nad ostatními konkurenty. Samotný takový soutěžní boj směřující k dosažení zisku třeba i za cenu oslabení nebo úplného hospodářského zničení konkurenta je v souladu s dobrými mravy soutěže, avšak hospodářský zápas musí probíhat férovými prostředky spravedlivě, poctivě, čestně a svědomitě. Existence rozporu s dobrými mravy soutěže je otázkou právní, nikoli skutkovou. Hodnocení, jaké jednání je, a jaké není v souladu s dobrými mravy soutěže, tak nemůže být předmětem dokazování ve sporu; jedná se o otázku, jejíž posouzení přísluší výhradně soudu.

1.10.1.4 Způsobilost přivodit újmu

Třetí nutnou podmínkou pro kvalifikaci určitého jednání jako jednání nekalosoutěžního je, že toto jednání je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. Postačuje tedy pouhá způsobilost daného jednání přivodit újmu, není nutné, aby taková újma již skutečně nastala a byla prokázána. Tato újma může nastat buď jen jinému soutěžiteli nebo jiným soutěžitelům, nebo jen spotřebitelům, nebo jak jiným soutěžitelům, tak i spotřebitelům. Může se jednat o skutečnou škodu, např. pokles zisku jiného soutěžitele, snížení majetkových hodnot spotřebitele, ale i materiální újmu, např. zásah do dobrého jména soutěžitele, jeho dobré pověsti, dobré pověsti jeho podniku, apod.

1.10.2 Jednotlivé skutkové podstaty nekalé soutěže

1.10.2.1 Klamavá reklama

Klamavou reklamu (§ 45 obchodního zákoníku) zákon definuje jako šíření údajů o vlastním nebo cizím podniku, jeho výrobcích, či výkonech, které jsou způsobilé vyvolat klamnou představu a zjednat tím vlastnímu nebo cizímu podniku v hospodářské soutěži prospěch na úkor jiných soutěžitelů či spotřebitelů. Nezáleží na tom, jakým způsobem k šíření údajů dochází, může se jednat o šíření mluveným nebo psaným slovem, tiskem, vyobrazením, fotografií, rozhlasem, televizí či jiným sdělovacím prostředkem. Za klamavé se přitom považují i údaje, které jsou samy o sobě pravdivé, jestliže vzhledem k okolnostem a souvislostem, za nichž byly učiněny, mohou uvést v omyl.

1.10.2.2 Klamavé označení zboží a služeb

Klamavé označení zboží a služeb zákon definuje jako každé označení, které je způsobilé vyvolat v hospodářském styku mylnou domněnku, že jím označené zboží nebo služby pocházejí z určitého státu, určité oblasti či místa nebo od určitého výrobce, anebo že vykazují zvláštní charakteristické znaky nebo zvláštní jakost. Za klamavé je považováno i takové označení, které je samo o sobě pravdivé, jestliže může uvést v omyl vzhledem k okolnostem a souvislostem, za nichž bylo učiněno. Za klamavé označení se považuje i takové nesprávné označení zboží nebo služeb, k němuž je připojen dodatek sloužící k odlišení od pravého původu, jako výrazy „druh“, „typ“, „způsob“, pokud je takové označení přesto způsobilé vyvolat mylnou domněnku o původu nebo povaze zboží či služeb. Za klamavé označení však není považován název, který se v hospodářském styku již všeobecně vžil jako údaj sloužící k označování druhu nebo jakosti zboží, ledaže by k němu byl připojen dodatek způsobilý klamat o původu, jako například „pravý“, „původní“, apod.

1.10.2.3 Vyvolání nebezpečí záměny

Vyvolání nebezpečí záměny bude spočívat v jedné ze tří forem jednání, vždy však je nutné, aby takové jednání bylo způsobilé vyvolat nebezpečí záměny nebo klamnou představu o spojení s podnikem, firmou, zvláštním označením, nebo výrobky anebo výkony jiného soutěžitele. Může jít o jeden z těchto druhů jednání:

- užití firmy nebo názvu osoby nebo zvláštní označení podniku užívaného již po právu jiným soutěžitelem;
- užití zvláštních označení podniku nebo zvláštních označení či úpravy výrobků, výkonů a nebo obchodních materiálů podniku, které v zákaznických kruzích platí pro určitý podnik nebo za příznačné (např. i označení obalů, tiskopisů, katalogů, reklamních prostředků);
- napodobení cizích výrobků, jejich obalů nebo výkonů, ledaže by šlo o napodobení v prvcích, které jsou již z povahy výrobků funkčně, technicky nebo esteticky předurčeny, a napodobitel učinil veškerá opatření, která od něho lze požadovat, aby nebezpečí záměny vyloučil nebo alespoň podstatně omezil.

Zatímco firma nebo název osoby, ale i zvláštní označení podniku užívané již po právu jiným soutěžitelem jsou chráněny bez dalšího, jiná označení či úprava výrobků, výkonů nebo obchodních materiálů podniku (např. nezapsané značky, firemní barvy, loga, apod.) jsou chráněna pouze za předpokladu, že v zákaznických kruzích platí pro určitý podnik nebo závod za příznačné. Pokud jde o napodobení cizích výrobků, zákon nezakazuje napodobování technických řešení, která nejsou chráněna patentem nebo užitným vzorem, resp. tam, kde patentová ochrana nebo ochrana užitným vzorem již vypršela. V těchto případech je naopak účelem právní úpravy umožnit napodobování a přebírání technických řešení vyvinutých nebo užívaných jinými soutěžiteli nebo osobami, neboť takové napodobování, resp. navazování na cizí úkony je nezbytnou podmínkou společenského a hospodářského pokroku. Zakazuje se však tzv. otrocké napodobování cizích výrobků, kdy soutěžitel převezme bez dalšího výrobek jiného soutěžitele, aniž by na něm provedl jakékoli změny a napodobuje všechny nebo téměř všechny jeho prvky, i takové, které nejsou podmíněny funkcí, technicky ani esteticky.

1.10.2.4 Parazitování na pověsti

Parazitování na pověsti zákon definuje jako využívání pověsti podniku, výrobků nebo služeb jiného soutěžitele s cílem získat pro výsledky vlastního nebo cizího podnikání prospěch, jehož by soutěžitel jinak nedosáhl. Nutnou podmínkou k naplnění této skutkové podstaty není, že na trhu dochází k záměně nebo, že může taková záměna nastat; postačuje, že jeden soutěžitel využívá neoprávněně pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele s cílem získat pro výsledky vlastního nebo cizího podnikání prospěch, jehož by jinak nedosáhl. Příkladem může být např. užívání určité proslulé obchodní značky pro výrobky, které spotřebitel nebude s touto značkou spojovat, avšak jejíž užití může ve spotřebiteli vyvolat pozitivní asociace s ohledem na dobrou pověst spojenou s touto značkou, např. užívání značky „Roles Royce“ pro jízdní kola.

1.10.2.5 Podplácení

Skutková podstata podplácení (§ 49 obchodního zákoníku) zahrnuje jak aktivní, tak i pasivní podplácení a je vymezena jako jednání, jímž:

- soutěžitel osobě, která je členem statutárního nebo jiného orgánu jiného soutěžitele nebo je v pracovním či jiném obdobném poměru k jinému soutěžiteli, přímo nebo nepřímo nabídne, slíbí či poskytne jakýkoli prospěch za tím účelem, aby jejím nekalým postupem docílil na úkor jiných soutěžitelů pro sebe nebo jiného soutěžitele přednost nebo jinou neoprávněnou výhodu v soutěži, nebo

- osoba, která je členem statutárního nebo jiného orgánu jiného soutěžitele nebo je v pracovním či jiném obdobném poměru k jinému soutěžiteli, přímo či nepřímo žádá, dá si slíbit nebo přijme jakýkoli prospěch za tím účelem, aby svým nekalým postupem docílila na úkor jiných soutěžitelů pro sebe nebo jiného soutěžitele přednost nebo jinou neoprávněnou výhodu v soutěži.

1.10.2.6 Zlehčování

Zlehčování (§ 50 obchodního zákoníku) je definováno jako jednání, jímž soutěžitel uvede nebo rozšiřuje o poměrech, výrobcích nebo výkonech jiného soutěžitele nepravdivé údaje způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu. Toto základní vymezení je dále rozšířeno i na případy, kdy jsou uváděny nebo rozšiřovány pravdivé údaje o poměrech, výrobcích či výkonech jiného soutěžitele, pokud jsou způsobilé tomuto soutěžiteli přivodit újmu. V případě uvedení a rozšiřování pravdivých údajů však jako nekalou soutěž nelze kvalifikovat takové jednání, k němuž byl soutěžitel donucen okolnostmi, tedy zpravidla jednáním jiného soutěžitele (oprávněná obrana).

1.10.2.7 Srovnávací reklama

Na rozdíl od jiných zvláštních skutkových podstat nekalé soutěže je srovnávací reklama zakázána pouze tehdy, pokud nesplňuje zákonem přesně vymezené podmínky. Srovnávací reklama je zákonem definována jako jakákoli reklama, která výslovně nebo i nepřímo identifikuje jiného soutěžitele anebo zboží nebo služby nabízené jiným soutěžitелеm. Srovnávací reklama je přípustná, pokud splňuje kumulativně všechny následující podmínky:

- není klamavá;
- srovnává jen zboží nebo služby uspokojující stejné potřeby nebo určené ke stejnému účelu;
- objektivně srovnává jen takové znaky daného zboží nebo služeb, které jsou pro ně podstatné, relevantní, ověřitelné a reprezentativní; zpravidla musí být srovnání ve více znacích, mezi něž může patřit i cena; jen výjimečně lze připustit srovnání v jediném znaku, splňuje-li takové srovnání v plné míře všechny uvedené podmínky;
- nevede k vyvolání nebezpečné záměny na trhu mezi tím, jehož výrobky nebo služby reklama podporuje, a soutěžitелеm nebo mezi jejich podniky, zbožím nebo službami, ochrannými známkami, firmami nebo jinými zvláštními označeními, která se pro jednoho nebo druhého z nich stala příznačnými;
- nezlehčuje nepravdivými údaji podnik, zboží nebo služby soutěžitele ani jeho ochranné známky, firmu či jiná zvláštní označení, která se stala pro něj příznačnými, ani jeho činnost, poměry či jiné okolnosti, jež se jej týkají;
- vztahuje se u výrobků, ve kterém má soutěžitel oprávnění užívat chráněné označení původu, vždy jenom na výrobky se stejným označením původu;
- nevede k nepoctivému těžení z dobré pověsti spjaté s ochrannou známkou soutěžitele, jeho firmou či jinými zvláštními označeními, která se pro něj stala příznačnými, anebo z dobré pověsti spjaté s označením původu konkurenčního zboží;
- nenabízí zboží nebo služby jako napodobení nebo reprodukci zboží nebo služeb označených ochrannou známkou nebo obchodním jménem nebo firmou.

Pokud srovnávací reklama kteroukoli ze shora uvedených podmínek nesplňuje, jedná se o zakázanou srovnávací reklamu. Pokud srovnání odkazuje na zvláštní nabídku, musí být jasně a jednoznačně uvedeno datum, ke kterému tato nabídka končí, nebo musí být uvedeno, že bude ukončena v závislosti na vyčerpání zásob nabízeného zboží nebo služeb; pokud taková zvláštní nabídka ještě nezačala působit, musí být uvedeno také datum, jímž začíná období, v němž se uplatní zvláštní cena nebo jiné zvláštní podmínky.

1.10.2.8 Porušení obchodního tajemství

Porušení obchodního tajemství je zákonem definováno jako jednání, jímž jednající jiné osobě neoprávněně sdělí, zpřístupní pro sebe nebo pro jiného využije obchodní tajemství, které může být využito v soutěži a o němž se dozvěděl některým ze z níže uvedených dvou způsobů:

- tím, že mu tajemství bylo svěřeno nebo jinak se stalo přístupným (např. z technických předloh, návodů, výkresů, modelů, vzorů) na základě jeho pracovního vztahu se soutěžiteli nebo na základě jiného vztahu k němu, popřípadě v rámci výkonu funkce, k níž byl soudem nebo jiným orgánem povolán;
- vlastním nebo cizím jednáním přičícím se zákonu.

Aby se jednalo o obchodní tajemství, musí být splněny kumulativně následující podmínky:

- jedná se o skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem;
- mající skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu;
- které nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné;
- mají být podle vůle podnikatele utajeny;
- podnikatel jejich utajení odpovídajícím způsobem zajišťuje.

1.10.2.9 Ohrožování zdraví a životního prostředí

Ohrožování zdraví a životního prostředí zákon definuje jako jednání, jímž soutěžitel zkresluje podmínky hospodářské soutěže tím, že provozuje výrobu, uvádí na trh výrobky nebo provádí výkony ohrožující zájmy ochrany zdraví anebo životní prostředí chráněné zákonem, aby tak získal pro sebe nebo pro jiného prospěch na úkor jiných soutěžitelů nebo spotřebitelů. Tato skutková podstata je tedy definována tzv. blanketním způsobem tak, že odkazuje na jiné zákony chránící zdraví nebo životní prostředí. Porušení těchto zákonů, zpravidla veřejnoprávní povahy, může za podmínek stanovených obchodním zákoníkem být současně posouzeno i jako nekalé soutěžní jednání, tedy soukromoprávní delikt, a být postiženo soukromoprávními prostředky na ochranu před nekalou soutěží.

1.10.3 Nároky z nekalé soutěže

Pokud k nekalému soutěžnímu jednání došlo, mohou se osoby, jejichž práva tím byla porušena nebo ohrožena, proti rušiteli domáhat určitých nároků. Osobami, jejichž práva byla nekalou soutěží porušena nebo ohrožena, mohou být jak ostatní soutěžitelé, tak i spotřebitelé.

Nároky z nekalé soutěže upravuje obchodní zákoník. Jedná se o tyto nároky:

- zdržovací nárok (nárok, aby se rušitel zdržel svého protiprávního jednání);
- odstraňovací nárok (nárok na odstranění závadného stavu vzniklého nekalým soutěžním jednáním);
- nárok na přiměřené zadostiučinění, které může být poskytnuto i v penězích;
- nárok na náhradu škody;
- nárok na vydání bezdůvodného obohacení.

O těchto nárocích rozhodují v zásadě soudy v občanském soudním řízení. To samozřejmě nebrání tomu, aby k uspokojení těchto nároků došlo i na základě mimosoudní dohody ještě před tím, než bylo příslušné soudní řízení zahájeno, případně v jeho průběhu. Pro nárok na náhradu škody platí ustanovení §§ 373 a násl. obchodního zákoníku obdobně, neboť se jedná o škodu způsobenou porušením povinností stanovených obchodním zákoníkem (§ 757 obchodního zákoníku).

1.10.4 Vzájemný vztah práva nekalé soutěže a práva k duševnímu vlastnictví

Právní úprava práva nekalé soutěže a průmyslových práv, popř. i jiných práv k duševnímu vlastnictví se navzájem doplňují. Tyto právní úpravy stojí vedle sebe a mohou se uplatňovat paralelně v zásadě nezávisle na sobě. Například určité jednání může být současně porušováním ochranné známky a patentu a současně ještě může být kvalifikováno jako nekalá soutěž. Je pak na osobě, jejíž práva byla takovým jednáním dotčena, zda se bude domáhat ochrany na základě známkového práva, resp. patentového práva, nebo jen na základě práva na ochranu před nekalou soutěží, nebo na základě všech těchto institutů, a jaké právní prostředky ochrany zvolí. V občanském soudním řízení dochází velmi často k situacím, že se žalobce určitých nároků domáhá z několika právních titulů, např. z titulu porušování práv k ochranné známce a z titulu ochrany před nekalou soutěží.

Předměty práv k duševnímu vlastnictví požívají v řadě směrů zesílené právní ochrany. Tato silnější ochrana se projevuje zejména v absolutní povaze práv k duševnímu vlastnictví, která lze uplatnit proti kterékoli třetí osobě jednající bez souhlasu vlastníka příslušného práva bez ohledu na to, zda mezi touto osobou a vlastníkem existuje soutěžní vztah. Vlastník práva k duševnímu vlastnictví má také oproti žalobci v nekalosoutěžním sporu zpravidla daleko snazší důkazní pozici, neboť k úspěchu ve sporu mu stačí prokázat jen to, že je vlastníkem příslušného duševního práva a že do jeho práva je neoprávněně zasahováno. Nemusí prokazovat účast v hospodářské soutěži, existenci soutěžního vztahu, způsoblost jednání žalované strany způsobit mu újmu v hospodářské soutěži ani jiné podmínky nutné ke kvalifikaci jednání žalované strany jako nekalé soutěže, ať již podle obecné klauzule, nebo na základě některé ze zvláštních skutkových podstat nekalého soutěžního jednání (např. v případě ochrany nezapsaných označení příznačnost tohoto označení pro žalobce v zákaznických kruzích).

Zesílená ochrana práv k duševnímu vlastnictví se dále projevuje v tom, že na rozdíl od práva nekalé soutěže mají vlastníci práv k duševnímu vlastnictví, zejména průmyslových práv, k dispozici širší okruh právních prostředků ochrany, který je dán zejména zvláštním zákonem č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně některých dalších zákonů. Na ochraně práv k duševnímu vlastnictví existuje zvýšený veřejný zájem a pravomoc k zásahům proti porušování těchto práv je tak svěřena nejen soudům, ale i některým správním úřadům, které při své činnosti postupují z úřední povinnosti (viz kapitola 2.). Naopak

pravomoci k ochraně před nekalým soutěžním jednáním jsou svěřeny téměř výhradně soudům. Je tomu tak i proto, že rozhodování ve věcech nekalé soutěže bývá zpravidla složitější po skutkové i právní stránce než rozhodování o porušování práv k duševnímu vlastnictví, zejména v případech tzv. boje proti piraterii.

Právo nekalé soutěže může za určitých okolností působit i jako určitý korektiv ve vztahu k právům duševního vlastnictví. I vlastníci duševních práv, zejména průmyslových, si musí v hospodářské soutěži počínat v souladu se zákonem a s dobrými mravy soutěže. Podle ustálené judikatury tak může být např. i užívání zapsané ochranné známky jejím vlastníkem za určitých okolností nekalým soutěžním jednáním. Na právo nekalé soutěže odkazuje zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, pokud zakotvuje pro určité případy omezení účinků ochranné známky. Vlastník ochranné známky není oprávněn na základě svých práv k ochranné známce zakázat třetím osobám užívat v obchodním styku:

- jejich jméno a příjmení, obchodní firmu nebo název anebo adresu;
- údaje týkající se druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného původu, doby výroby výrobku nebo poskytnutí služby nebo jiných jejich vlastností;
- označení nezbytné k určení účelu výrobku nebo služby, zejména příslušenství nebo náhradních dílů,

to však pouze za předpokladu, že takové užívání je v souladu s obchodními zvyklostmi, dobrými mravy a pravidly hospodářské soutěže. Podle zákona č. 441/2003 Sb. také platí, že Úřad průmyslového vlastnictví zruší ochrannou známku, pokud bylo vydáno pravomocné soudní rozhodnutí, podle něhož je užití ochranné známky nedovoleným soutěžním jednáním; návrh na zrušení ochranné známky lze v takovém případě podat v prekluzivní lhůtě šesti měsíců od právní moci soudního rozhodnutí.

1.10.5 Nekalá soutěž v právu mezinárodním

Z hlediska mezinárodního práva soukromého se v právu nekalé soutěže podobně jako v oblasti práv k duševnímu vlastnictví uplatňuje tzv. princip teritoriality. To znamená, že ochrany podle právního řádu určitého státu, resp. právního řádu účinného na určitém území se lze domáhat ve vztahu k jednáním, jejichž účinky nastávají na území tohoto státu, resp. na daném území. Podle českého práva na ochranu před nekalou soutěží lze tak např. postihovat jednání, k nimž došlo na území České republiky, resp. které mají soutěžní účinky na území České republiky; jednání, které se odehrává na trhu ve Spolkové republice Německo nebo na tomto území rozvíjí soutěžní účinky, lze postihovat v zásadě pouze podle práva Spolkové republiky Německo atd.

V určité rudimentární podobě zakotvuje institut nekalé soutěže Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví. Tato Úmluva obsahuje podobně jako obchodní zákoník obecnou klauzuli na ochranu proti nekalé soutěži, která nekalou soutěž vymezuje jako jednání v hospodářské soutěži, které odporuje poctivým zvyklostem v průmyslu nebo obchodě. Tato obecná skutková podstata je dále doplněna příkladným výčtem tří zvláštních skutkových podstat nekalého soutěžního jednání. Jedná se o jednání,

- které by mohlo jakkoli způsobit záměnu s podnikem, výrobky anebo s průmyslovou nebo obchodní činností soutěžitele;

- falešné údaje při provozování obchodu, které by mohly poškodit dobrou pověst podniku, výrobků anebo průmyslové či obchodní činnosti soutěžitele;
- údaje nebo tvrzení, jejichž používání při provozu obchodu by mohlo uvádět veřejnost v omyl o vlastnosti, způsobu výroby, charakteristice, způsobilosti k použití nebo o množství výrobků.

Pařížská unijní úmluva zavazuje členské státy, aby zajistily vhodné zákonné prostředky k účinnému potlačování nekalé soutěže. Příslušníci členských států Pařížské unijní úmluvy se tak na území České republiky mohou dovolávat ochrany před nekalou soutěží minimálně v rozsahu, který vyplývá z vymezení nekalé soutěže v této Úmluvě.

Na rozdíl od řady průmyslových práv jiných práv k duševnímu vlastnictví bylo právo nekalé soutěže zatím podrobena harmonizaci evropskými směnicemi jen v minimálním rozsahu (pouze v oblasti klamavé a srovnávací reklamy). V ostatním směru zůstává právo nekalé soutěže doménou národních právních řádů členských států a právní úprava se může v jednotlivých členských státech výrazně lišit.

2. Správní orgány podílející se na ochraně a prosazování práv k duševnímu vlastnictví, jejich kompetence a postupy

2.1 Úřad průmyslového vlastnictví

2.1.1 Postavení Úřadu a jeho činnost

Úřad průmyslového vlastnictví (dále též jen jako „Úřad“) byl zřízen zákonem České národní rady č. 21/1993 Sb. ze dne 21.12.1992, kterým se mění a doplňuje zákona ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, jako jeden z ústředních orgánů státní správy. Jeho pravomoci a oblast působnosti upravuje zákon č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, podle jehož § 2 Úřad rozhoduje o poskytování ochrany na vynálezy, průmyslové vzory, užitné vzory, topografie polovodičových výrobků, ochranné známky a označení původu výrobků, vykonává činnost podle předpisů o patentových zástupcích a vede ústřední fond patentové literatury. Z definice předmětu činnosti Úřadu je patrné, že plní především funkci patentového a známkového úřadu, resp. že jde o registrační místo průmyslových práv. Úřad tak v první řadě v rámci správního řízení rozhoduje o tom, zda lze některému z potenciálních předmětů průmyslového vlastnictví udělit ochranu nebo nikoliv (přihlašovací řízení) a zda byla již existující ochrana poskytnuta oprávněně (řízení výmazová, resp. zrušovací).

V řízení před Úřadem se uplatňují zvláštní předpisy, jimiž jsou upraveny podmínky získání ochrany pro jednotlivé předměty průmyslového vlastnictví (zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin, č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení, č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách) a dále obecné předpisy o správním řízení (zejména zákon č. 500/2004 Sb., správní řád a zákon č. 201/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím správního řádu).

Kromě zmíněných předpisů se v řízení před Úřadem uplatňují dále zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, zákon č. 173/2002 Sb., o poplatcích za udržování patentů a dodatkových ochranných osvědčení na léčiva, a mezinárodní smlouvy, jimiž je v dané oblasti Česká republika vázána, které mohou odchýlně upravit účastenství v řízení a postupy a které je nutno v případě jejich kolize s vnitrostátními předpisy aplikovat přednostně. Jedná se zejména o Úmluvu o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví, Dohodu o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (přílohy Dohody o zřízení WTO), Pařížskou úmluvu na ochranu průmyslového vlastnictví z 20.3.1883, Smlouvu o patentové spolupráci z 19.6.1970, Úmluvu o udělování evropských patentů, Madridskou dohodu o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek z 14.4.1891, Lisabonskou dohodu na ochranu označení původu a jejich mezinárodním zápisu z 31.10.1958, Smlouva o založení Evropského společenství, aj.

Po přistoupení České republiky k Evropské unii se součástí českého právního řádu stalo také právo Evropských společenství (komunitární právo), které je v případě nařízení Rady aplikovatelné přímo, tj. bez toho, aniž by bylo nutné je transformovat do národního právního předpisu. Úřad je tak povinen v řízení aplikovat také právo Evropských společenství upravující danou oblast, přičemž přímo aplikovatelné předpisy komunitárního práva mají dokonce přednost před předpisy práva národního.

Pokud jde o procesní postupy před Úřadem, právo Evropských společenství tuto oblast neupravuje. V řízení před Úřadem je proto nutné postupovat podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád a podle zákonů upravujících poskytování ochrany jednotlivým předmětům průmyslového vlastnictví.

Úřad se tedy ze zákona podílí na ochraně práv k průmyslovému vlastnictví především udělováním a správou těchto práv. Registrace (udělení práva) poskytuje vlastníkovému absolutní práva k registrovanému předmětu průmyslového vlastnictví (patentu na vynález, ochranné známce, užitému vzoru, označení původu, atd.).

V případě porušení těchto absolutních práv má Úřad pouze omezené pravomoci vyplývající z jednotlivých zákonů na ochranu toho kterého předmětu průmyslového vlastnictví. Tak v případě porušení absolutních práv vlastníka ochranné známky podáním přihlášky ochranné známky, u níž z důvodu podobnosti nebo shodnosti se starší ochrannou známkou a shodnosti či podobnosti výrobků nebo služeb, na něž se přihlašované označení a ochranná známka vztahují, existuje pravděpodobnost záměny na straně veřejnosti, rozhoduje Úřad v rámci námitkového řízení o oprávněnosti požadavku vlastníka starší ochranné známky na odmítnutí zápisu mladšího přihlášeného označení. Svým rozhodnutím pak Úřad mj. prosazuje starší práva namítajícího (vlastníka starší ochranné známky) a brání jejich porušení zápisem shodného nebo podobného označení.

Stejně lze o prosazování práv hovořit také v případě projednávání žádosti o určení, zda určitý výrobek nebo postup spadá do rozsahu konkrétního patentu nebo užitého vzoru, kdy žádost o určení může podat jak vlastník ochranného dokumentu, tak údajný porušovatel.

Se shora popsanými postupy Úřadu souvisí i další nástroj, který má Úřad k dispozici k ochraně absolutních práv k průmyslovému vlastnictví. Registraci předchází v případě řízení o přihlášce ochranné známky a o přihlášce patentu úplný průzkum, v rámci kterého Úřad zkoumá, zda přihlášený předmět nezasahuje do zákonem chráněných starších práv třetích osob. Prováděním rešerší a průzkumovým řízením se Úřad tedy podílí také na prosazování práv k průmyslovému vlastnictví, neboť na základě výsledků rešerše proti přihlášce namítá starší práva třetích osob ke shodným předmětům průmyslového vlastnictví. Tím brání již existující starší práva proti porušení a rozmělnění.

S prosazováním práv k průmyslovému vlastnictví úzce souvisí vzdělávací činnost Úřadu. Tato činnost přispívá ke zvyšování povědomí laické i odborné veřejnosti o ochraně průmyslového vlastnictví, jejím smyslu a účelu včetně prosazování práv k jednotlivým předmětům průmyslového vlastnictví. V této oblasti Úřad vydává a rozesílá informační brožury, které jsou k dispozici zdarma v sídle Úřadu nebo na jeho internetových stránkách. Kromě toho Úřad nabízí školám, profesním komorám, výzkumným ústavům a orgánům státní správy odborné semináře na různá témata související s ochrannou a prosazováním práv k průmyslovému vlastnictví. Opakovaně probíhaly odborné semináře pro pracovníky České obchodní inspekce, Státní zemědělské a potravinářské inspekce, Policie ČR, soudce a státní zástupce. Úřad také spolupracuje na odborných projektech vedených pracovišti vysokých škol, např. s ČVUT v rámci projektu TRIPOD, jehož výsledkem by měl být výukový program – kurz k ochraně a prosazování práv k průmyslovému vlastnictví.

K nezanedbatelným aktivitám Úřadu patří také jeho legislativní činnost, neboť Úřad se aktivně podílí na tvorbě koncepce ochrany průmyslového vlastnictví v České republice i na

mezinárodní úrovni. Úřad je také připomínkovým orgánem pro návrhy všech právních předpisů souvisejících s průmyslovým vlastnictvím, jeho ochrannou a prosazováním.

2.1.2 Role Úřadu v existujícím systému prosazování práv z duševního vlastnictví

Úřad průmyslového vlastnictví je připraven spolupracovat a vesměs již spolupracuje se všemi orgány a organizacemi, které jsou odpovědny nebo mají zájem o problematiku prosazování práv z průmyslového vlastnictví.

Úřad průmyslového vlastnictví poskytuje informace, stanoviska a vyjádření na základě požadavků orgánů veřejné moci, zejména Policie ČR, Celní správy, ČOI, SZPI, státních zastupitelství, týkajících se jednotlivých případů řešených těmito orgány. V některých případech je žádost o stanovisko obecná, jindy se Úřad vyjadřuje již ke konkrétnímu případu.

Není vyloučena ani žádost o konzultaci ze strany soudu. Z povahy soudního řízení se však nikdy nejedná o celkové řešení konkrétního sporu, ale pouze o poskytnutí obecného odborného názoru.

O tom, jak dožadující se orgány se stanoviskem Úřadu nakládají, tj. jaké jsou konkrétní výstupy orgánů veřejné moci ve věci prosazování práv z duševního vlastnictví, však následně Úřad zpravidla informován není. Důvodem neinformovanosti je skutečnost, že Úřad není účastníkem konkrétního řízení. Rozhodnutí v konkrétní věci mu proto není notifikováno. Výjimkou je soudní řízení správní, tj. řízení o správní žalobě podané proti rozhodnutí Úřadu, resp. jeho předsedy. V takovém případě je Úřad účastníkem řízení na straně žalované a řízení se aktivně účastní s tím, že je povinen se právním názorem soudu řídit v případném dalším řízení.

Se soudními rozhodnutími se Úřad ve své praxi setkává v následujících případech:

a) Úřad je výrokem soudního rozhodnutí přímo vázán

Jde zejména o řízení před správními soudy, v nichž je Úřad v pozici účastníka sporu (např. řízení o žalobě proti rozhodnutí předsedy Úřadu). V takovém případě je Úřad povinen řídit se právním názorem soudu a tento právní názor v řízení respektovat.

b) Úřad není výrokem soudního rozhodnutí přímo vázán, ale má ze zákona povinnost k rozhodnutí přihlédnout

Jde o případy předvídané v jednotlivých zákonech na ochranu průmyslového vlastnictví:

Podle ustanovení § 31 odst. 2 zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů, Úřad zruší ochrannou známku v řízení zahájeném na návrh podaný do 6 měsíců od právní moci soudního rozhodnutí, podle něhož je užití ochranné známky nedovoleným soutěžním jednáním.

Podle ustanovení § 29 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, Úřad přepíše přihlášku vynálezu, popř. patent, na tu osobu, o níž soud rozhodne, že je původcem vynálezu. Úřad přepíše přihlašovatele nebo majitele patentu, jestliže příslušný orgán ve sporu o právo na patent rozhodne, že toto právo přísluší jiné osobě.

Podle ustanovení § 19 zákona č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění pozdějších předpisů, Úřad na návrh odejme užitný vzor majiteli, jestliže z rozhodnutí soudu zjistí, že mu právo na užitný vzor nepříslušelo. Následně na návrh osoby, které přísluší právo na ochranu užitným vzorem podle rozhodnutí soudu, Úřad zapíše tuto osobu jako majitele užitného vzoru.

Podle ustanovení § 16 zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, ve znění pozdějších předpisů, Úřad na návrh odejme vlastníku zapsaného průmyslového vzoru ochranu, jestliže z rozhodnutí soudu zjistí, že mu právo na průmyslový vzor nepříslušelo. Následně na návrh osoby, které přísluší právo na ochranu průmyslového vzoru podle rozhodnutí soudu, Úřad zapíše tuto osobu jako vlastníka průmyslového vzoru.

Konečně, podle ustanovení § 15 zákona č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, ve znění pozdějších předpisů, Úřad na návrh odejme ochranu majiteli zapsané topografie, jestliže z rozhodnutí soudu zjistí, že mu právo na ochranu topografie nepříslušelo. Následně na návrh osoby, které přísluší právo na ochranu topografie podle rozhodnutí soudu, Úřad zapíše tuto osobu jako majitele topografie.

c) Rozhodnutí Evropského soudního dvora

Jak je uvedeno výše, komunitární právo se od okamžiku vstupu České republiky do Evropské unie stalo nedílnou součástí českého právního řádu. Pomineme-li poněkud spornou otázku evropského zvykového práva, rozlišují se tři základní prameny komunitárního práva: základní smlouvy Evropských společenství včetně smlouvy o EU a jejich přílohy a protokoly (primární komunitární právo), právní akty vydané na základě smluv orgány Evropských společenství včetně Evropského soudního dvora (sekundární neboli odvozené komunitární právo) a všeobecné právní zásady včetně základních práv (nepřímé komunitární právo).

Rozhodnutí ESD je tedy jedním z pramenů práva a je bezprostředně závazné, tj. nevyžaduje implementaci do národního práva členské země EU. To konkrétně pro činnost Úřadu znamená v řízení důsledně aplikovat ta rozhodnutí ESD, která se rozhodované věci buď bezprostředně týkají (např. pokud se ESD v rozhodnutí vyjádřil k předběžné otázce, se kterou se na něj obrátil český soud v řízení, jehož je Úřad přímým účastníkem), nebo v nichž se ESD vyjadřuje ke způsobu výkladu a aplikace komunitárního práva v oblasti duševního vlastnictví (např. rozhodnutí, v nichž se ESD vyjadřuje k otázce posuzování zaměnitelnosti označení – viz zejména rozhodnutí ve věci C-251/95 SABEL, ve věci C-39/97 CANON, ve věci C-425/98 Marca Mode, atp.).

Na tomto místě je třeba uvést, že pokud jde o aplikaci rozhodnutí a stanovisek ESD, rozhodovací praxe Úřadu se od vstupu České republiky do EU velmi změnila: Od počáteční neochoty k rozhodnutím ESD přihlídnout až k dnešní standardní praxi, kdy Úřad sám nejdůležitější rozhodnutí ESD cituje na podporu svého právního názoru.

d) Judikatura ostatních soudů

Rozhodnutí ostatních soudů nejsou pro Úřad závazná. S ohledem na obecný požadavek zachování právní jistoty účastníků řízení by však Úřad měl v řízení postupovat konformně i s judikaturou ostatních soudů, zejména soudů vyššího stupně (Vrchní soudy, Nejvyšší soud).

Pro potřeby jiných státních orgánů (policie, celních orgánů, finančních úřadů apod.) Úřad poskytuje informace o probíhajících řízeních v písemné i telefonické podobě, včetně přímých konzultací při posuzování jednotlivých případů.

Úřad spolupracuje také se správci konkurzní podstaty a exekutory při prosazování práv prováděním rešerší a rychlým zaznamenáváním omezení dispozice s předmětem ochrany na mezinárodní úrovni.

2.2 Ministerstvo kultury

2.2.1 Postavení ministerstva a jeho činnost

Ministerstvo kultury ČR bylo zřízeno zákonem ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, jako ústřední orgán státní správy pro umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní památky, pro věci církví a náboženských společností, pro věci tisku, včetně vydávání neperiodického tisku a jiných informačních prostředků, pro rozhlasové a televizní vysílání, nestanoví-li zvláštní zákon jinak, dále pro provádění autorského zákona a pro výrobu a obchod v oblasti kultury (ust. § 8 zákona č. 2/1969 Sb.). V oblasti práv k duševnímu vlastnictví je Ministerstvo kultury ČR (dále jen „ministerstvo“) zodpovědné za provádění autorského zákona, tj. za oblast autorských práv.

Úkoly ministerstva v této oblasti plní odbor autorského práva.

2.2.2 Role ministerstva v existujícím systému prosazování práv z duševního vlastnictví

Ministerstvo je v souladu s autorským zákonem dohledovým orgánem nad kolektivními správci práv. Z tohoto titulu je ministerstvo oprávněno vyžádat si od kolektivního správce informace a předložení podkladů, které jsou potřebné pro výkon dohledu, zjišťovat, zda nedochází k porušování povinností uložených autorským zákonem a ukládat při zjištění závad povinnosti k nápravě, stanovit k jejímu splnění přiměřenou lhůtu a ukládat pokuty. Neplní-li kolektivní správce uloženou povinnost, může mu ministerstvo uložit donucovací pokutu až do výše 100.000,-Kč, a to i opakovaně. Úhrn takto uložených pokut nesmí převyšovat částku 500.000,-Kč.

Pokuty ukládané ministerstvem kolektivním správcům, kteří porušují povinnosti stanovené autorským zákonem, mohou dosahovat výše až 500.000,-Kč a mohou být ukládány i opakovaně.

V oblasti vymáhání práv (v širším slova smyslu) jsou úkoly ministerstva, resp. odboru autorského práva, vymezeny organizačním řádem následovně:

Odbor autorského práva

- vyhodnocuje úroveň ochrany práv autorů, výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů a navrhuje opatření k zamezení pirátství a nedovoleného užití děl a jiných předmětů požívajících ochrany podle autorského zákona;
- spolupracuje s autory a uživateli děl a jiných předmětů požívajících ochrany autorského zákona, s ochrannými organizacemi autorskými a profesními, se zájmovými organizacemi autorů a uživatelů, s Českou obchodní inspekcí, Policií České republiky, soudy, Generálním ředitelstvím cel a dalšími státními a jinými orgány a organizacemi za účelem dosažení efektivní ochrany podle autorského zákona a posílení právního vědomí a významu ochrany děl před nedovoleným užitím.

V praxi to znamená, že se ministerstvo podílí na činnosti Meziresortní komise pro potírání nelegálního jednání proti právům z duševního vlastnictví, ustavené v souladu s bodem 13

přílohy usnesení vlády č. 330 ze dne 14. dubna 1999, kde zejména informuje o nové právní úpravě na národní a mezinárodní úrovni, o problémech spojených s vymáháním práv, o kterých se dozvídá od kolektivních správců a dalších subjektů (např. IFPI, České protipirátské unie). Dále se ministerstvo účastní činnosti tzv. Osmidohody, i v tomto případě nejde o praktickou spolupráci přímo při potírání konkrétních případů porušení práv, ale obdobně jako v případě činnosti v rámci zmíněné Meziresortní komise zprostředkovává informace od kolektivních správců a dalších subjektů a konzultuje s ostatními institucemi možnosti zlepšení jejich spolupráce v dané oblasti.

Na základě žádostí ze strany odborné i laické veřejnosti poskytuje základní informace o právní úpravě v oblasti autorského práva, o oprávněních kolektivních správců práv a vypracovává vyjádření a stanoviska v otázkách týkajících se autorského zákona (s výhradou právní nezávaznosti – právně závazný výklad činí pouze soud). Ministerstvo rovněž poskytuje součinnost orgánům činným v trestním řízení podle § 8 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení (trestní řád). Podle odst. 1 tohoto ustanovení jsou státní orgány, právnické a fyzické osoby jsou povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožadáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Státní orgány jsou dále povinny neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejním orgánům skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.

Ministerstvo rovněž zodpovídá dotazy na registraci autorských práv, resp. nositelů práv - autorů, dědiců či odúmrť (většinou ze strany zájemců o užití předmětů ochrany, výjimečně i ze strany notářů působících jako soudní komisaři v rámci projednávání dědictví). V těchto případech ministerstvo odkazuje na příslušné kolektivní správce, kteří vedou rejstříky nositelů práv smluvně zastupovaných a přihlášených k evidenci a rejstříky předmětů ochrany. V této souvislosti vždy ministerstvo upozorňuje na skutečnost, že nejde o rejstříky vyčerpávající. Závisí zcela na vůli nositelů práv, zda a v jakém rozsahu svá práva, resp. předměty ochrany kolektivnímu správci nahlásí. Vzhledem k neformálnosti ochrany autorských práv a k neexistenci žádné úřední evidence práv chráněných autorským zákonem jsou však tyto rejstříky jediným zdrojem informací o nositelích práv a předmětech ochrany, který je veden na základě právního předpisu (autorského zákona).

S účinností od 1.ledna 2003 ministerstvo nerozhoduje jako druhoinstanční orgán o přestupcích týkajících se práv chráněných autorským zákonem. V souladu s ust. zákona č. 320/2002 Sb. a zákona č. 231/2002 Sb., o krajích, v prvním stupni rozhodují o přestupcích obecní úřady obcí s rozšířenou působností, ve druhém stupni krajské úřady. Od novely autorského zákona provedené zákonem č. 216/2006 Sb., který nabyl účinnosti dne 22.května 2006, jsou přestupky v oblasti porušování autorských práv a sankce za ně ukládané upraveny přímo v autorském zákoně. Významně se navýšily sankce, takže nyní je možné za přestupek v oblasti autorský práva udělit pokutu až do výše 150.000,-Kč.

2.3 Ministerstvo spravedlnosti

2.3.1 Postavení ministerstva a jeho činnost

V souladu s ust. § 11 zákona ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy, je Ministerstvo spravedlnosti ČR (dále jen „ministerstvo“) ústředním orgánem státní správy pro soudy, státní zastupitelství, vězeňství, pro probaci a mediaci. Ministerstvo dále vystavuje právní posudky k úvěrovým a garančním dohodám, v nichž je smluvní stranou Česká republika, a zastupuje Českou republiku při vyřizování stížností na porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a jejích Protokolů a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Ministerstvo a jeho jednotlivé resortní složky, zejména soudy a státní zastupitelství, tak v souladu se zákonem č. 2/1969 Sb. především zajišťují soudní ochranu práv z duševního vlastnictví. Ta je uskutečňována ve dvou základních rovinách: v rovině soukromoprávní (občanskoprávní) a v rovině veřejnoprávní (trestněprávní).

2.3.1.1 Ochrana podle právních předpisů z oblasti občanskoprávní

V této oblasti postupuje ministerstvo, resp. soudy podle právních předpisů upravujících jednotlivé oblasti duševního vlastnictví. V rámci implementace směrnice č. 2004/48/ES o vymáhání práv z duševního vlastnictví pak ministerstvo rozšířilo s účinností od 1.1.2006 statistickou evidenci rozhodování soudů tak, že data týkající se řízení ve věcech ochrany práv z duševního vlastnictví jsou evidována v samostatné kategorii. Jedná se právě o řízení podle právních předpisů upravujících jednotlivé oblasti duševního vlastnictví, tj. zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, č. 527/1990, o vynálezech a zlepšovacích návrzích, č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení. Nad rámec směrnice č. 2004/48/ES zařazuje ministerstvo do této samostatné kategorie také řízení vedená podle ust. §§ 11 až 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, tj. řízení na ochranu osobnosti.

Ve všech řízeních vedených podle výše uvedených právních předpisů má vlastník práv z duševního vlastnictví, která jsou porušována třetí osobou, resp. osoba oprávněná užívat tato práva, právo domáhat se u soudu toho, aby se porušovatel zdržel jednání, jímž dochází k porušení nebo ohrožení práva, a následky ohrožení nebo porušení byly odstraněny. Vlastník práva, resp. oprávněná osoba má také právo na náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení a přiměřené zadostiučinění. Tato práva jsou výslovně upravena v ustanovení § 4 odst. 1, § 5 odst. 1 zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, ust. § 40 odst. 1, 4 autorského zákona, a pokud jde o ochranu osobnosti, v ust. § 13 občanského zákoníku.

S ohledem na relativní novost zákona o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, který nabyt účinnosti dne 23.5.2006, neexistuje dosud ustálená judikatura českých soudů, pokud jde o výši náhrady škody a přiměřeného zadostiučinění poskytovaných v řízeních o porušení práv z průmyslového vlastnictví. V oblasti práva autorského již starší soudní rozhodnutí o výši přiměřeného zadostiučinění existují, avšak s ohledem na rozsáhlou novelizaci autorského zákona provedenou zákony č. 61/2006 Sb., č. 186/2006 Sb. a č. 216/2006 Sb., která se

významným způsobem dotkla také ustanovení o ochraně práva autorského (Část první, Hlava I, Díl 5, §§ 40 a násl.), bude nutné soudní praxi v této oblasti revidovat.

Vzhledem k tomu, že zásadní roli při určování výše náhrady škody a přiměřeného zadostiučinění hrají vždy znalci z příslušného oboru, vyžaduje nový právní stav v této oblasti změny také v metodice a práci znalců. Znalecké posudky na výši náhrady škody a přiměřeného zadostiučinění v případech porušení práv z duševního vlastnictví vypracovávali a stále vypracovávají především znalci z oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady, příp. znalci z oboru patentů a vynálezů. Ani jedna z uvedených specializací však není zaměřená přímo na problematiku stanovení výše náhrady škody a přiměřeného zadostiučinění v případech porušení práv z duševního vlastnictví. To se odráží zejména na kvalitě znaleckých posudků, které jsou ve sporech z duševního vlastnictví v současné době znalci vypracovávány a předkládány. Předpokládané postupné zvyšování počtu těchto sporů, v nichž je nutné stanovit výši náhrady škody a příp. přiměřeného zadostiučinění, což zejména v případě zásahu do práva autorského nebo do práv k ochranné známce znamená nikoliv pouze prosté matematické vyčíslení částky, ale též určité abstraktní úvahy o hodnotě porušeného práva a stanovení hypotetického licenčního poplatku s přihlédnutím k řadě dalších souvisejících okolností, si dříve nebo později vyžádá vznik nového samostatného znaleckého oboru na problematiku licencování práv z duševního vlastnictví.

Podle ust. § 3 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, znalce jmenuje pro jednotlivé obory ministr spravedlnosti nebo předseda krajského soudu v rozsahu, v němž je ministrem spravedlnosti k tomu pověřen. Problematika znalců a znalectví je výhradně v působnosti ministerstva spravedlnosti, které by v tomto směru mohlo působit za účelem zlepšení současného nikoliv nejlepšího stavu v oblasti licencování práv z duševního vlastnictví a souvisejícího stanovení výše náhrady škody a přiměřeného zadostiučinění za porušení práv z duševního vlastnictví. Zlepšení stavu by mohl posloužit nový zákon o znalcích a tlumočnících, který ministerstvo připravuje.

2.3.1.2 Ochrana podle veřejnoprávních předpisů

V oblasti veřejnoprávní je na místě zmínit ochranu podle příslušných ustanovení zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona. Trestní zákon v současné době umožňuje státním zástupcům ve spolupráci s Policií ČR účinně vymáhat práva z duševního vlastnictví, neboť definuje celkem tři trestné činy, kterých se osoba porušující některé z práv z duševního vlastnictví v širším smyslu (tj. včetně práva autorského) může dopustit. Jedná se o trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu ve smyslu ust. § 150 TZ, o trestný čin porušování průmyslových práv ve smyslu ust. § 151 TZ a o trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle ust. § 152 TZ. Ve všech třech případech jsou sankcemi zejména trest odnětí svobody na maximálně dva roky (v případě trestného činu podle ust. § 152 odst. 2 maximálně pět let) nebo peněžitý trest.

Státní zastupitelství má ve spolupráci s Policií ČR dostatečné nástroje k prosazování práv z duševního vlastnictví. V praxi se však tyto nástroje uplatňují jen velmi sporadicky, neboť problematika práv z duševního vlastnictví je velmi specifická a znalostí a zkušeností příslušných orgánů státní moci, včetně orgánů moci soudní, nejsou prozatím na odpovídající úrovni. Většina případů porušení práv z duševního vlastnictví se proto řeší pomocí nástrojů soukromoprávních.

2.3.1.3 Systém soudní ochrany práv z duševního vlastnictví

Podle v současné době platné právní úpravy rozhodují spory o nárocích vycházejících z průmyslového vlastnictví, o nárocích z ohrožení a porušení práv z průmyslového vlastnictví a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí právo z průmyslového vlastnictví, v prvním stupni krajské soudy (v Praze Městský soud). Totéž platí pro spory k právu k obchodní firmě. Všechny tyto spory označuje zákon za obchodní spory.

Rovněž spory, jejichž předmětem jsou nároky vycházející z autorského zákona, spory o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, jemuž svědčí práva podle autorského zákona, rozhodují v souladu s ust. § 9 odst. 2 písm. b) OSŘ krajské soudy jako soudy prvního stupně, a to bez ohledu na povahu vztahu mezi účastníky.

Zákonodárce tedy automaticky považoval spory o nárocích vycházejících z autorského zákona za právně i skutkově složité spory, zatímco spory o nárocích vycházejících z průmyslového vlastnictví za složité považuje pouze tehdy, je-li mezi účastníky obchodněprávní vztah.

Tuto nesystematičnost se do jisté míry snaží odstranit zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z duševního vlastnictví, který s účinností od 1.1.2008 výslovně přenáší příslušnost k rozhodování sporů o nárocích vycházejících z průmyslového vlastnictví v prvním stupni na jediný soud, a to na Městský soud v Praze (§ 6 zákona o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví). Od stejného data dochází zároveň ke změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, jehož § 39 odst. 2 věcnou a místní příslušnost Městského soudu v Praze jako soudu prvního stupně k rozhodování sporů o nárocích vycházejících z práv k průmyslovému vlastnictví také zakotvuje.

Je otázkou, zda je toto řešení skutečně řešením nejvhodnějším a zda by nebylo praktičtější zvolit jiné rozložení příslušnosti soudů k rozhodování o nárocích vycházejících z práv z duševního vlastnictví (tj. včetně práv autorských). Koncentrace všech sporů z průmyslových práv u Městského soudu v Praze znamená bez pochyby podstatný nárůst nápadu kauz tohoto druhu počínaje 1.1.2008. To si vyžádá personální i technické změny na tomto soudu, které povedou ke zvýšení stavu jeho soudců i pomocného personálu. Zároveň ale budou již započaté spory o nárocích z průmyslových práv dobíhat na ostatních soudech v České republice, takže nebude možné na Městský soud v Praze přeradit soudce z krajských soudů, kteří se problematikou průmyslového vlastnictví zabývají a kteří mají v tomto směru praktické zkušenosti. Lze proto očekávat, že bude-li navržený a uzákoněný model po 1.1.2008 uskutečněn, bude to mít za následek podstatné zpomalení soudních řízení, jejichž předmětem budou nároky z průmyslových práv.

2.3.2 Role ministerstva v existujícím systému prosazování práv z duševního vlastnictví

Ministerstvo, resp. složky z jeho resortu, poskytují právům z duševního vlastnictví soudní ochranu v souladu s platným právním řádem České republiky. Nejde o činnost aktivně vyhledávací, v rámci které by docházelo k vyhledávání případů porušení práv a osob samotných porušovatelů, ale o standardní nalézací činnost, kdy státní zastupitelství a soudy hodnotí informace a důkazy shromážděné jinými subjekty. Tato činnost v sobě zahrnuje i

spolupráci s jinými orgány státní správy, které jsou aktivní v oblasti práv z duševního vlastnictví, zejména s Úřadem průmyslového vlastnictví, Generálním ředitelstvím cel, Policií ČR a Českou obchodní inspekcí.

Činnost obou zásadních složek z resortu ministerstva (soudů a státních zastupitelství) tak stojí na pomyslném vrcholu celého systému a zastřešuje činnost a aktivity všech ostatních zainteresovaných orgánů státní moci.

V souladu s bodem 2 přílohy vládního usnesení č. 330 ze dne 14.4.1999 se ministerstvo rovněž účastní realizace společných vzdělávacích projektů orientovaných na problémy ochrany duševního vlastnictví.

Kromě shora uvedené běžné soudní ochrany práv z duševního vlastnictví v souladu s platnou legislativou České republiky ministerstvo ani jiné resortní složky v této oblasti neuplatňují žádné další zvláštní postupy. Prostor pro činnost ministerstva se kromě úvah nad změnou existujícího soudního systému ve vztahu ke sporům vycházejícím z práv k duševnímu vlastnictví nabízí zejména v oblasti dalšího vzdělávání soudců. S ohledem na starou a stále platnou zásadu *iura novit curia* je spolehlivá znalost právních předpisů v této oblasti důležitá. Neméně důležitá je však rovněž schopnost soudů právo aplikovat v konkrétních případech a konzistentně a přesvědčivě vykládat právní normy v jejich vzájemných souvislostech a s přihlédnutím k účelu a smyslu příslušné právní úpravy. V oblasti práv k duševnímu vlastnictví je k tomu třeba rovněž určitých znalostí o tom, jakou roli nehmotné statky mají v hospodářském životě na makroekonomické, ale zejména i na mikroekonomické úrovni.

2.4 Ministerstvo průmyslu a obchodu

2.4.1 Postavení ministerstva a jeho činnost

V souladu s ust. § 13 odst. 1 zákona ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy, je ministerstvo průmyslu (dále jen „ministerstvo“) ústředním orgánem státní správy mj. pro vnitřní obchod a ochranu zájmu spotřebitelů.

Ochranou zájmu spotřebitelů se rozumí také ochrana spotřebitelů při porušování práv z duševního vlastnictví, neboť zájmem spotřebitele je v první řadě nebýt klamán. Zákaz klamání spotřebitele je výslovně zakotven v zákoně č. 631/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, a to v ust. § 8 odst. 1, přičemž podle odst. 2 téhož ustanovení se za klamání spotřebitele považuje také nabídka nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví, jakož i skladování těchto výrobků nebo zboží za účelem nabídky nebo prodeje.

Orgánem, který je v resortu ministerstva odpovědný za plnění úkolů v oblasti ochrany spotřebitele, a který je tedy odpovědný také za prosazování práv z duševního vlastnictví za účelem zajištění ochrany spotřebitele, je Česká obchodní inspekce.

2.4.2 Česká obchodní inspekce

2.4.2.1 Postavení ČOI v systému orgánů státní správy, její činnost

Česká obchodní inspekce (dále jen „ČOI“) byla zřízena zákonem č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, jako nástupnická organizace Státní obchodní inspekce. ČOI je orgánem státní správy podřízeným Ministerstvu průmyslu a obchodu. Člení se na ústřední inspektorát a jemu podřízené inspektoráty. V čele ČOI je ústřední ředitel, kterého řídí Ministerstvo průmyslu a obchodu. V čele inspektorátu je ředitel, kterého řídí ústřední ředitel. Ústřední inspektorát plní řídicí, metodickou a obslužnou funkci a sídlí v Praze. Dozorovou a kontrolní činnost provádí inspektoráty, kterých je na území České republiky sedm.

Hlavní náplní činnosti ČOI je dozor nad dodržováním právních předpisů v oblasti ochrany spotřebitele a vnitřního trhu. V návaznosti na legislativní změny (mj. nabytí účinnosti zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách, který přenechává dozor nad kvalitou potravinářských výrobků Státní zemědělské a potravinářské inspekci) se ČOI v průběhu uplynulých let stala hlavním dozorovým orgánem pro oblast nepotravinářských výrobků z hlediska technických požadavků na výrobky a bezpečnosti výrobků, dále dozorovým orgánem v oblasti ekonomických zájmů spotřebitelů a v oblasti chránící ve vymezeném rozsahu i fiskální zájmy státu.

ČOI kontroluje právnické a fyzické osoby prodávající nebo dodávající výrobky a zboží na vnitřní trh, poskytující služby nebo vyvíjející jinou podobnou činnost na vnitřním trhu nebo poskytující spotřebitelský úvěr, pokud podle zvláštních právních předpisů nevykonává dozor jiný správní úřad. Dlouhodobým cílem ČOI je mimo jiné zabránit klamání spotřebitele prodejem výrobků porušujících některá práva duševního vlastnictví.

Základní právní rámec činnosti ČOI v oblasti ochrany práv z duševního vlastnictví tvoří zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, který definuje pravomoci ČOI a její postavení v systému orgánů státní správy. Dále je to zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně

spotřebitele, který definuje pojem „klamání spotřebitele“ pro účely ochrany spotřebitelů a který rovněž definuje výrobky, které porušují práva z duševního vlastnictví.

Při provádění vlastní kontrolní a dozorové činnosti ČOI postupuje podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, s přihlédnutím k ustanovením zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole.

Konkrétní inspektor provádějící kontrolu pak musí mít minimálně základní znalosti jednotlivých předpisů upravující práva z duševního vlastnictví. Bez těchto znalostí nemůže být schopen řádně posoudit, zda konkrétní výrobek porušuje právo z duševního vlastnictví či nikoliv. Tato potřeba automaticky vyplývá ze samotných definic základních pojmů uvedených v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

2.4.2.2 Postup ČOI

2.4.2.2.1 Vymezení základních pojmů

Výrobkem nebo zbožím porušujícím některá práva duševního vlastnictví se v souladu s ust. § 2 odst. 1 písm. r) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, rozumí:

- padělek, jímž je výrobek nebo zboží, včetně jeho obalu, na němž je bez souhlasu majitele ochranné známky umístěno označení stejné nebo zaměnitelné s ochrannou známkou, porušující práva majitele ochranné známky podle zvláštního právního předpisu (zák. č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách), dále veškeré věci nesoucí takové označení (značky, loga, etikety, nálepky, prospekty, návody k použití, doklady o záruce apod.), a to i tehdy, jsou-li uváděny samostatně, a samostatné obaly, na nichž je umístěno takové označení;
- nedovolená napodobenina, již je výrobek nebo zboží, které je rozmnoženinou nebo zahrnuje rozmnoženinu vyrobenou bez souhlasu majitele autorských nebo příbuzných práv nebo bez souhlasu majitele práv k průmyslovému vzoru, jestliže pořízení rozmnoženiny porušuje tato práva podle zvláštních právních předpisů (zák. č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zák. č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů);
- výrobek nebo zboží, porušující práva majitele patentu (zák. č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích) nebo užitého vzoru (zák. č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech) nebo práva majitele dodatkového ochranného osvědčení pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin podle zvláštního právního předpisu (zák. č. 527/1990 Sb., nařízení Rady (EHS) č. 1768/92 o udělování dodatkových osvědčení na léčiva);
- výrobek nebo zboží, porušující práva toho, jemuž svědčí ochrana zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení (zák. č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení, nařízení Rady (ES) č. 510/2006 Sb., o ochraně zeměpisných označení a označení původu pro zemědělské výrobky a potraviny).

Podle ust. § 8 odst. 1 zákona o ochraně spotřebitele nesmí nikdo klamat spotřebitele, zejména uvádět nepravdivé, nedoložené, neúplné, nepřesné, nejasné, dvojsmyslné nebo přehnané údaje anebo zamlčet údaje o skutečných vlastnostech výrobků nebo služeb či úrovni nákupních podmínek. Podle odstavce 2 téhož ustanovení se za klamání spotřebitele považuje také nabídka nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví, jakož i skladování těchto výrobků nebo zboží za účelem nabídky nebo prodeje.

Skladováním výrobků nebo zboží porušujících práva k duševnímu vlastnictví se pro účely zákona o ochraně spotřebitele rozumí jejich umístění ve skladových prostorách, dopravních prostředcích, kancelářích nebo jiných nebytových prostorách a v prodejních místech včetně stánkového prodeje (§ 8 odst. 6 zákona o ochraně spotřebitele).

Zatímco naprostá většina povinností stanovených v zákoně o ochraně spotřebitele je adresována prodávajícím, tj. podnikatelům, kteří prodávají výrobky nebo poskytují služby spotřebiteli, ustanovení týkající se zákazu klamání spotřebitele se vzhledem k použití výrazu „nikdo“ vztahují též na výrobce, dovozce a dodavatele. Zákon o ochraně spotřebitele tak umožňuje ČOI postihnout velmi široký okruh subjektů, které by se dopouštěly klamání spotřebitelů ve smyslu definice dle ust. § 8 odst. 2 zákona.

2.4.2.2.2 Podněty ke kontrole, dokumentace, jistota

Kontroly zaměřené na výrobky nebo zboží porušující práva z duševního vlastnictví provádí ČOI v souladu s ust. § 5a zákona č. 64/1986 Sb. na základě vlastního podnětu nebo podnětu jiného státního orgánu, dále na základě podnětu spotřebitele, nebo jiné osoby, která prokáže právní zájem ve věci; podat podnět ke kontrole může též majitel nebo spolumajitel patentu, majitel autorského osvědčení, majitel ochranné známky, majitel autorského práva nebo jiného práva chráněného autorským zákonem nebo majitel práva k zapsanému průmyslovému vzoru nebo užitému vzoru nebo jeho zástupce.

Jinou osobou, která prokáže právní zájem ve věci ve smyslu shora citovaného ustanovení, může být například podnikatel, který hodlá výrobek dále prodat nebo jinak použít pro účely své podnikatelské činnosti. Nutnou podmínkou je prokázání právního zájmu ve věci. Ten je dán v případě, že je tato osoba tvrzeným klamáním dotčena na svých právech.

Podněty ke kontrole mohou výše oprávněné osoby podat přímo ústřednímu inspektorátu České obchodní inspekce nebo jednotlivým regionálním inspektorátům ČOI, kde je k těmto účelům zřízena rovněž Poradenská a informační služba, a to ve všech pracovních dnech.

Podle ust. § 8a zákona o ochraně spotřebitele je majitel nebo spolumajitel patentu, majitel autorského osvědčení, majitel ochranné známky, majitel autorského práva nebo jiného práva chráněného autorským zákonem nebo majitel práva k zapsanému průmyslovému vzoru nebo užitému vzoru nebo jeho zástupce (dále jen „majitel práva duševního vlastnictví“) povinen na vyzvání předložit dozorovému orgánu dokumentaci potřebnou k provedení posouzení výrobků nebo zboží, a to ve lhůtě do 15 pracovních dnů ode dne vyrozumění. Odpovídá za to, že předaná dokumentace je pravdivá, přesná, úplná a platná. Je povinen dozorovému orgánu neprodleně oznámit veškeré změny, které mohou mít vliv na správnost posuzování výrobků nebo zboží. Pokud má dozorový orgán pochybnosti o oprávněnosti nebo věcné správnosti předložené dokumentace, písemně vyrozumí majitele práva duševního vlastnictví o této skutečnosti. Majitel práva duševního vlastnictví podá ve lhůtě 15 dnů od doručení takového vyrozumění písemné stanovisko ke zjištěným vadám dokumentace.

Dokumentací potřebnou pro posouzení výrobků nebo zboží se rozumí například osvědčení o registraci ochranné známky, osvědčení o zápisu užitého vzoru, osvědčení o zápisu průmyslového vzoru, v jejichž souvislosti k porušování práv duševního vlastnictví dochází, patentová listina apod. V případě poskytnutí licence jiné osobě je nutné doložení licenční smlouvy, popřípadě uvedení čísla zápisu konkrétně pro každou ochrannou známku, užiténý či

průmyslový vzor nebo patent, kterého se licence týká, komu byla licence udělena, kdy a jaká je její platnost.

Vhodné je dodat i další identifikační údaje, které pomohou pracovníkům ČOI při prvotním posouzení pravosti zajišťovaného zboží. Dostatečně podrobnými podklady jsou např. vzorky či fotografie originálních výrobků, katalogy, vzorky obalů výrobků, atd., které jsou významné při identifikaci falz v rámci prováděných kontrol, a další. Je možné rovněž dodat na porovnání i vzorky padělků, případně fotografie padělků či jinou formu popisu padělků (s důrazem na rozdíly mezi originálními výrobky a padělký).

Jsou-li k dispozici, může oprávněná osoba poskytnout informace o konkrétních místech, kde je předpoklad nabídky, prodeje nebo skladování falz.

Při podnětu podaném majitelem práva duševního vlastnictví nebo jiné osoby, která prokázala právní zájem ve věci, jsou tyto osoby povinny složit přiměřenou jistotu za účelem úhrady nákladů dozorového orgánu v případech, kdy kontrolou nebude prokázána oprávněnost podnětu. Základem pro výpočet její výše jsou průměrné náklady na výkon kontrolní činnosti za jednoho kontrolního pracovníka a den podle skutečnosti předcházejícího roku. Jistotu je majitel práva duševního vlastnictví nebo osoba, která prokázala právní zájem ve věci, povinen složit na účet dozorového orgánu do 15 dnů od podání podnětu. Nebude-li jistota ve stanoveném termínu složena, nemá dozorový orgán povinnost podnět prošetřit. Prokáže-li se kontrolou oprávněnost podnětu, je dozorový orgán povinen poukázat zpět složenou jistotu do 10 dnů od ukončení kontroly. V případě, že nebude prokázána oprávněnost podnětu, dozorový orgán zúčtuje skutečně vynaložené náklady na provedenou kontrolu (ust. § 8a odst. 2 a 3 zákona o ochraně spotřebitele).

Podle ust. § 8a odst. 4 citovaného zákona, v případě, kdy majitel práva duševního vlastnictví předá dozorovému orgánu nepravdivou, nepřesnou, neúplnou nebo neplatnou dokumentaci a vznikne-li na základě těchto podkladů rozhodnutím dozorového orgánu kontrolované osobě škoda, odpovídá za tuto skutečnost majitel práva duševního vlastnictví.

Pro zajištění co nejlepšího výsledku činnosti ČOI je nezbytná spolupráce vlastníků práv z duševního vlastnictví. Za tím účelem je nutné v každém podnětu uvést kontaktní osobu, která bude ČOI poskytovat potřebnou součinnost a informace o dotčených právech z duševního vlastnictví. Kontaktní osobou ve většině případů bývá zástupce vlastníka (advokát, patentový nebo známkový zástupce), který vlastníka zároveň zastupuje i v jiných řízeních, jejichž předmětem je dotčené právo z duševního vlastnictví (řízení před ÚPV, před celními orgány, soudní řízení apod.).

2.4.2.2.3 Oprávnění ČOI při kontrole

ČOI je v souladu s ustanovením § 2 odst. 2 písm. f) zákona č. 64/1986, o České obchodní inspekci, jako dozorový orgán oprávněna v rámci své činnosti kontrolovat, zda nedochází ke klamání spotřebitele.

Za tím účelem je oprávněna:

- odebírat od kontrolovaných osob potřebné vzorky výrobků nebo zboží k posouzení (§ 4 odst. 1 písm. d) zákona o ČOI);

- provádět nebo zajišťovat provedení rozborů k ověření, přizvat k účasti na kontrole osoby odborně způsobilé, tj. specializované odborníky, znalce, tlumočníky (§ 6 odst. 1 zákona o ČOI);
- vyzvat majitele práva duševního vlastnictví k předložení dokumentace, potřebné k posouzení (ust. § 5a odst. 1 písm. b) zákona o ČOI a § 8a odst. 1 zákona o ochraně spotřebitele);
- vyzvat majitele práva duševního vlastnictví nebo jinou osobu, která prokáže právní zájem ve věci, ke složení jistoty (§ 8a odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele);
- uložit opatření (zajištění, vydání, odnětí, propadnutí, zabránění, zničení) při prokázání porušení některá práva duševního vlastnictví.

2.4.2.2.4 Postup ČOI při kontrole

Činnost ČOI se v první řadě zaměřuje zejména na přípravu kontroly, která představuje ověření předložené dokumentace a posouzení všech podkladů i rizik kontroly. V rámci přípravy jsou zhotoveny pokyny ke kontrole a rozhodnuto o nutnosti odběru vzorku, příp. o dalších úkonech vhodných, resp. nutných k úspěšnému provedení kontroly v konkrétní věci.

Vzhledem k tomu, že problematika porušování některých práv duševního vlastnictví je velmi obsáhlá, nelze aplikovat jednotný metodický postup shodný ve všech případech. Podobné postupy jsou dodržovány například u případů zaměřených na porušování práv k ochranné známce, kde lze předem odhadnout poměrně vysoké procento rizik kontroly. V ostatních případech je zpravidla zvolen individuální postup.

Obecně postup kontrolora ČOI vychází z ust. § 7b zákona o ČOI. Podle tohoto ustanovení je inspektor povinen při prokázání zjištění nabídky, prodeje nebo skladování výrobků nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům, uložit zajištění těchto výrobků nebo zboží. Inspektor ústně oznámí opatření o zajištění výrobků nebo zboží kontrolované osobě nebo osobě zúčastněné při kontrole a neprodleně vyhotoví úřední záznam, ve kterém bude uveden i důvod zajištění, popis zajištěných výrobků nebo zboží a jejich množství. Kopii úředního záznamu předá inspektor kontrolované osobě.

V rámci kontroly je ČOI oprávněna uskladnit zajištěné výrobky nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům, mimo dosah kontrolované osoby. Kontrolovaná osoba je povinna zajištěné výrobky nebo zboží inspektorovi vydat. Odmítá-li vydání, budou tyto výrobky nebo zboží kontrolované osobě odňaty. O vydání nebo odnětí sepíše inspektor úřední záznam. Náklady na skladování hradí kontrolovaná osoba, u které bylo nabízení, prodej nebo skladování takovýchto výrobků nebo zboží zjištěno. Kontrolovaná osoba není povinna uhradit náklady na uskladnění výrobky, jestliže se prokáže, že výrobky nebo zboží zvláštním právním předpisům odpovídají. Zajištění výrobků nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům, trvá do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o jejich propadnutí nebo zabránění, případně do doby, kdy bude prokázáno, že se nejedná o takovéto výrobky nebo zboží. Zrušení opatření o zajištění výrobků nebo zboží, o kterých se prokáže, že odpovídají zvláštním právním předpisům, provede písemně ředitel inspektorátu. Písemnost se doručí kontrolované osobě. Pokud bylo zrušeno opatření o zajištění, musí být kontrolované osobě zajištěné výrobky nebo zboží bez zbytečných průtahů vráceny v neporušeném stavu, s výjimkou výrobků nebo zboží použitých pro posouzení. O vrácení sepíše inspektor písemný záznam.

Proti uloženému opatření o zajištění výrobků nebo zboží, které neodpovídají zvláštním právním předpisům, může kontrolovaná osoba podat do 3 pracovních dnů ode dne seznámení s uloženým opatřením písemné námitky místně příslušnému inspektorátu. Námitky nemají odkladný účinek. Ředitel inspektorátu rozhodne o námitkách bez zbytečných průtahů. Jeho rozhodnutí je konečné. Písemné rozhodnutí o námitkách se doručí kontrolované osobě.

2.4.2.2.5 Sankce, další nakládání se zajištěnými výrobky

V souladu s ust. § 24 odst. 1 zákona o ochraně spotřebitele může ČOI za porušení povinností stanovených v § 8 odst. 1, 2 a § 8a odst. 1 zákona o ochraně spotřebitele uložit pokutu až do výše 50.000.000,-Kč. Při stanovení výše pokuty se přihlíží k povaze protiprávního jednání a k rozsahu jeho následků.

Navíc má ČOI možnost sankcionovat kontrolované osoby podle ust. § 9 odst. 1 zákona o ČOI, v platném znění, při nesplnění opatření uložených podle tohoto zákona, nebo i formou pořádkových pokut, kdy může kontrolované fyzické osobě, která maří, narušuje nebo jinak ztěžuje výkon kontroly, uložit pokutu až do výše 50.000,-Kč, a to i opakovaně.

Platná právní úprava (ust. § 7b odst. 8 – 13 zákona o ČOI) umožňuje ČOI za splnění konkrétních podmínek poskytnout zajištěné výrobky porušující práva z duševního vlastnictví k humanitárním účelům. Pro humanitární účely mohou být poskytnuty výrobky nebo zboží, které nejsou zdravotně závadné, jsou bezpečné a ze kterých byly přejímající organizací beze zbytku odstraněny a zničeny prvky porušující práva duševního vlastnictví. Každý výrobek nebo zboží musí být neodstranitelnou barvou označen nápisem „humanita“ tak, aby nebyla snižována důstojnost fyzických osob, které budou tyto výrobky užívat.

Výrobky nebo zboží mohou být pro humanitární účely poskytnuty přejímajícím organizacím, kterými mohou být pouze organizační složky a příspěvkové organizace státu nebo územních samosprávných celků, zřízené za účelem poskytování sociální péče nebo působící v oblasti zdravotnictví nebo školství, nebo jiné právnické osoby, které nebyly zřízeny za účelem podnikání, předmětem jejich činnosti je pouze poskytování sociální péče nebo působících v oblasti zdravotnictví nebo školství, poskytují humanitární pomoc nejméně 2 roky, a doloží, že nemají daňové nedoplatky nebo nedoplatky na platbách pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, a není-li proti nim vedeno soudní řízení.

V případě, že přejímající organizace poruší některou z povinností stanovených zákonem o ČOI pro nakládání se zajištěnými výrobky porušujícími některá práva z duševního vlastnictví (neodstranění prvků porušujících práva, neumístění nápisu „humanita“, atd.), může jí ČOI uložit pokutu až do výše 1.000.000,-Kč (ust. § 9 odst. 2 zákona o ČOI).

2.4.2.3 Spolupráce ČOI s ostatními orgány státní správy

V rámci dozoru ČOI spolupracuje se všemi institucemi, které jsou nějakým způsobem zainteresovány v ochraně práv duševního vlastnictví. Jedná se nejen o přímou součinnost např. s Policií ČR nebo s pracovníky Celní správy při kontrolních akcích, ale i o vzájemné předávání zkušeností, informací a metodických postupů. Významnou iniciativou v oblasti boje proti porušování práv duševního vlastnictví je tzv. Osmidohoda, což je dohoda institucí

za účelem zmíněné spolupráce, zejména v oblasti stánkového prodeje, jejímž je ČOI aktivním členem.

Platná právní úprava poskytuje ČOI řadu oprávnění, které lze využít při ochraně a prosazování práv z duševního vlastnictví. Ze statistiky finančních sankcí, uložených ČOI za protiprávní jednání, zveřejněné na internetové stránce ČOI (www.coi.cz), je zřejmé, že ČOI svá oprávnění také aktivně využívá.

2.5 Ministerstvo financí

2.5.1 Postavení ministerstva a jeho činnost

Ministerstvo financí (dále jen „ministerstvo“) je ústředním orgánem státní správy také pro státní rozpočet republiky, státní pokladnu České republiky, finanční trh a ochranu zájmů spotřebitelů na finančním trhu s výjimkou dohledu nad finančním trhem v rozsahu působnosti české národní banky, clo, daně a poplatky a pro činnost zaměřenou proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. (ust. § 13 odst. 1 zákona ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy).

V souladu s citovaným ustanovením kompetenčního zákona je ministerstvu podřízena Celní správa České republiky, jejíž orgány (jmenovitě celní úřady) jsou v souladu s ustanovením § 23 odst. 6 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, oprávněny provádět dozor nad dodržováním zákona o ochraně spotřebitele také pokud jde o dodržování zákazu klamání spotřebitele nabízením nebo prodejem výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví, jakož i skladováním těchto výrobků nebo zboží za účelem nabídky nebo prodeje ve smyslu ust. § 8 odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele.

Rozsáhlé kompetence v oblasti práv z duševního vlastnictví poskytuje ministerstvu, resp. Celní správě a jejím orgánům, rovněž bezprostředně závazný právní předpis Společenství, kterým je nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 o celním zásahu proti zboží podezřelému z porušování určitých práv duševního vlastnictví a o opatřeních, jež mají být přijata proti zboží, které prokazatelně taková práva porušilo. Uvedené nařízení bylo převzato do zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví, který je částečně upřesňuje. Nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 a jeho prováděcí předpis, kterým je nařízení Komise (ES) č. 1891/2004, stanoví podmínky, za kterých se provádí zásah celního úřadu proti osobám, které vlastní, drží, skladují nebo prodávají zboží, jehož výrobou nebo úpravou byla porušena práva k duševnímu vlastnictví na celním území Evropských společenství.

2.5.2 Celní správa České republiky

2.5.2.1 Organizace Celní správy, její kompetence a činnost v oblasti duševního vlastnictví

Celní správa České republiky (dále jen „celní správa“) byla zřízena zákonem č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky (dále jen „zákon o celní správě“). Tvoří ji Generální ředitelství cel, osm celních ředitelství a jim podřízených 54 celních úřadů. Celní správa je bezpečnostním sborem.

2.5.2.1.1 Generální ředitelství cel

Generální ředitelství cel je správním úřadem pro oblast celnictví s celostátní působností a je podřízeno Ministerstvu financí. V čele Generálního ředitelství cel stojí generální ředitel, který je zároveň v čele celé celní správy. Podle ust. § 1 odst. 8 zákona o celní správě je generální ředitel v celní správě oprávněn činit právní úkony jménem státu ve všech majetkoprávních a

pracovněprávních věcech. Generální ředitel schvaluje organizační řád celní správy, kterým zřizuje i pobočky celních úřadů pro zabezpečení výkonu některých činností, které jsou v kompetenci jednotlivých celních úřadů. Generálním ředitelem může být pouze celník, kterého na toto služební místo ustanovuje, řídí ho a ze služebního místa odvolává ministr financí.

Generální ředitelství cel je pověřeným celním orgánem, který má v souladu s ust. § 12 odst. 2 zákona č. 141/1961, trestní řád, ve spojení s ust. § 3 odst. 3 zákona o celní správě postavení policejního orgánu v řízeních o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sborů a služeb, a dále porušením právních předpisů při umístění a pořízení zboží v členských státech Společenství, je-li toto zboží dopravováno přes státní hranice České republiky, a v případech porušení daňových předpisů, jsou-li celní orgány správcem daně, jde-li o případy celostátního nebo mezinárodního významu. Generální ředitelství cel vystupuje jako policejní orgán i v případech porušování práv z duševního vlastnictví včetně práva autorského, jde-li o případy celostátního nebo mezinárodního významu.

Konkrétně má Generální ředitelství cel jako pověřený celní orgán věcnou příslušnost mj. k odhalování a dokumentování tří trestných činů, kterých se osoby porušující některé z práv z duševního vlastnictví dopouští. Jedná se o trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu ve smyslu ust. § 150 trestního zákona, o trestný čin porušování průmyslových práv ve smyslu ust. § 151 trestního zákona a o trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi ve smyslu ust. § 152. Ve všech třech případech se jedná o úmyslné trestné činy, kdy pachatel jedná s úmyslem poškodit příslušná práva z duševního vlastnictví. Ve vztahu k citovaným trestným činům mají dle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění, ve smyslu jeho ustanovení § 8 odst. 1 státní orgány povinnost neprodleně oznamovat státnímu zástupci nebo policejním orgánům (pověřeným celním orgánům) skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Státní orgán tuto povinnost splní podáním trestního oznámení u jednoho z jmenovaných subjektů trestního řízení.

2.5.2.1.2 Celní ředitelství

Ve věcech, v nichž nejde o případy celostátního nebo mezinárodního významu, je pověřeným celním orgánem celní ředitelství. Celní ředitelství řídí ředitel celního ředitelství, kterým může být pouze celník a kterého na toto služební místo ustanovuje a z něj odvolává generální ředitel.

Celní ředitelství mj. řídí celní úřady ve svém územním obvodu, koordinuje provádění kontrolních a asistenčních činností, jejichž výkon spadá do věcné působnosti celních úřadů v jeho územním obvodu a je orgánem činným v trestním řízení ve věcech trestných činů v oblasti porušování práv z duševního vlastnictví včetně práva autorského, není-li dána pravomoc a příslušnost Generálního ředitelství cel.

V oblasti prosazování a ochrany práv z duševního vlastnictví má mezi celními ředitelstvími výjimečné postavení Celní ředitelství Hradec Králové. Celní ředitelství Hradec Králové je v souladu s ust. § 4 odst. 1 zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví, orgánem, u něhož

majitel práva z duševního vlastnictví podává žádost o zásah celního úřadu a který rozhoduje o schválení nebo zamítnutí této žádosti. V případě, že dojde ke schválení žádosti o zásah celního úřadu, informuje Celní ředitelství Hradec Králové neprodleně příslušný celní úřad, který má zásah provést, a toto rozhodnutí (stejně jako rozhodnutí o zamítnutí žádosti) zašle majiteli práva. Vlastní zásah podle zákona č. 191/1999 Sb. pak provádí příslušný celní úřad.

Celní ředitelství Hradec Králové je orgánem, který s celostátní působností rozhoduje o vhodnosti zajištěného zboží porušujícího práva z duševního vlastnictví k dalšímu využití pro humanitární účely.

2.5.2.1.3 Celní úřady

Celní úřad řídí ředitel celního úřadu, kterým může být pouze celník a kterého na toto služební místo ustanovuje a z něj odvolává generální ředitel na návrh ředitele příslušného celního ředitelství (ust. § 5 odst. 1 zákona o celní správě).

Celní úřad má rozsáhlé kompetence v oblasti celnictví, které jsou podrobně vyjmenovány v ust. § 5 odst. 3, 4 zákona o celní správě. Kompetence v oblasti prosazování a ochrany práv z duševního vlastnictví poskytují celním úřadům shora citované nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 implementované zákonem č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví (dále jen „zákon o opatřeních“) a zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

2.5.2.2 Postup celního úřadu podle zákona č. 191/1999 Sb.

Tento zákon konkretizuje podmínky stanovené nařízením Rady (ES) č. 1383/2003, za kterých se provádí zásah celního úřadu proti osobám, které vlastní, drží, skladují nebo prodávají zboží, jehož výrobou nebo úpravou byla porušena práva k duševnímu vlastnictví na celém území Evropských společenství podle bezprostředně závazných právních předpisů Společenství (ust. § 1 odst. 1 zákona o opatřeních).

Jak je uvedeno již výše, nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 je bezprostředně závazné a není nutné je do českého právního řádu implementovat prostřednictvím zvláštního zákona. Zákon o opatřeních se o jeho implementaci přesto pokusil novelou provedenou zákonem č. 255/2004 Sb. a jeho ustanovení buď výslovně převzal a dále je konkretizuje, nebo na ně minimálně odkazuje prostřednictvím poznámek pod čarou.

Nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 a související zákon o opatřeních stanoví podmínky, za nichž je celní úřad oprávněn:

- a) zajistit zboží, o němž má důvodné podezření, že jeho výrobou nebo úpravou byla porušena práva z duševního vlastnictví,
- b) zajistit zničení tohoto zboží,
- c) vyřadit zboží z obchodování a jiného nakládání se zbožím, které bylo soudem uznáno za zboží porušující práva z duševního vlastnictví,
- d) projednat přestupky a správní delikty při jeho porušení.

Podle ust. § 2 zákona o opatřeních se „zásahem celního úřadu“ rozumí úkony, které celní úřad provádí podle tohoto zákona. Mezi základní úkony tak patří především celní dohled,

tj. veškeré úkony, které celní orgány považují za nutné provést za účelem kontroly plnění povinností stanovených celními předpisy (čl. 13 nařízení Rady (EHS) č. 2913/92), dále zajištění podezřelého zboží, jeho zničení, případně jeho vyřazení z obchodování nebo z jiného nakládání s ním.

Žádost o zásah celního úřadu podává majitel práva Celnímu ředitelství Hradec Králové (dále jen „celní ředitelství“), které rozhoduje o schválení nebo zamítnutí žádosti.

Pojem „majitel práva“ není v zákoně přímo definován. Podle ust. čl. 2 (2) nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 je držitelem práva („right-holder“), tj. majitelem práva ve znění zákona o opatřeních, vlastník ochranné známky registrované pro území celého Společenství (komunitární ochranná známka) nebo na území členského státu, v němž je žádáno o zásah celního úřadu, dále ten, jemuž svědčí práva autorská nebo práva příbuzná autorskému právu, vlastník registrovaného užitého vzoru, průmyslového vzoru, patentu, držitel dodatečného ochranného osvědčení, držitel ochranných práv k odrůdám rostlin, oprávněný uživatel chráněného označení původu, chráněného zeměpisného označení, nebo jakákoliv jiná osoba oprávněná k užívání kteréhokoliv z citovaných práv z duševního vlastnictví, nebo zástupce držitele práv nebo oprávněný uživatel. Jde o na první pohled složitou definici, v praxi však její znění nepůsobí větší obtíže a celní ředitelství je většinou schopna bez problémů určit, zda ten, kdo podává žádost o zásah celního úřadu, je „majitelem práva“ ve smyslu zákona o opatřeních či nikoliv.

Žádost se podává na předepsaném formuláři, jehož podobu stanoví příloha nařízení Komise (ES) č. 1891/2004. Formulář je k dispozici ve fyzické podobě na každém celním úřadu nebo v elektronické podobě na internetových stránkách Celní správy ČR (www.cs.mfcr.cz).

Dojde-li ke schválení žádosti, celní ředitelství neprodleně informuje příslušný celní úřad, který má zásah provést, a toto rozhodnutí zašle majiteli práva. Celní úřad, který zboží zajistil, zašle majiteli práva na jeho žádost písemně (tj. faxem nebo poštou) nebo elektronicky sdělení obsahující jméno, popř. jména, příjmení a adresu místa trvalého pobytu nebo název nebo obchodní firmu a sídlo, jméno podnikající fyzické osoby a adresu místa trvalého pobytu deklaranta, vlastníka nebo držitele zboží, a pokud jsou mu známe, tytéž údaje o příjemci a odesílateli, jakož i údaje o původu a místě odeslání zboží, jehož výrobou nebo úpravou byla porušena práva z duševního vlastnictví, aby mohl uplatnit ochranu svého práva. Vzorky zadržенého zboží může celní úřad zaslat nebo předat majiteli práva na jeho výslovnou žádost pouze za účelem analýzy a usnadnění dalšího řízení. Poté musí majitel práva celní úřad neprodleně písemně nebo elektronickou formou informovat o tom, že bylo zahájeno řízení o určení, zda jde o zboží, jehož výrobou nebo úpravou byla porušena práva k duševnímu vlastnictví, tj. zda jde o padělky (ust. § 11 zákona o opatřeních).

Majitel práva musí poté, co jej celní úřad informuje o zadržení zboží podezřelého z porušení jeho práv z duševního vlastnictví a co mu sdělí údaje o deklarantovi, vlastníku nebo držiteli zboží, podat u příslušného soudu návrh na zahájení řízení o určení, že zadržенé zboží je padělkem. Návrh na zahájení řízení je třeba podat co nejdříve, aby bylo možné „neprodleně“ informovat celní úřad o zahájení tohoto řízení.

Pokud celní úřad zajistil zboží při provádění celního dohledu v době, kdy nebyla žádost o přijetí opatření ještě podána, sdělí bezodkladně majiteli práva tuto skutečnost o možném porušení jeho práva tak, aby mohl žádost podat. Obdobně postupuje celní úřad v případě, kdy

je mu předáno zboží jiným orgánem podle zvláštního právního předpisu (např. zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele).

Pokud je zajištěno zboží, jehož výrobou nebo úpravou byla porušena práva majitele práv z duševního vlastnictví, celní úřad na žádost majitele práv rozhodne o zničení zboží a zajistí jeho zničení pod dohledem tří celníků, aniž by bylo třeba dále prověřovat, že šlo skutečně o padělky. Jde o zjednodušený postup celního úřadu, jehož podmínkou je, že majitel práva do deseti pracovních dnů od sdělení, že bylo zajištěno zboží, informuje celní úřad, že jde o padělky, a předá celnímu úřadu souhlas deklaranta, vlastníka nebo držitele zboží učiněný písemně se zničením zboží. Před zničením se odeberou vzorky, které celní úřad uchová tak, aby bylo možné je použít jako důkaz v případném soudním řízení. Zničení se provede na náklady a odpovědnost deklaranta, vlastníka nebo držitele zboží (ust. § 14 odst. 1 zákona o opatřeních).

Rozhodne-li pravomocně soud v řízení o určení zahájeném majitelem práva o tom, že se jedná o padělky, a nebylo-li rozhodnuto o propadnutí nebo zabrání tohoto zboží, celní úřad zajistí zničení tohoto zboží na náklady deklaranta, vlastníka nebo držitele zboží. Není-li vlastník nebo držitel padělků celnímu úřadu znám, zajistí úhradu nákladů zničení padělků majitel práva (ust. § 14 odst. 2 zákona o opatřeních). Toto ustanovení umožňuje celnímu úřadu zničit zajištěné zboží v případě, že soudní řízení o určení trvá tak dlouho, že uplynou lhůty pro uložení pokuty a zabrání nebo propadnutí zboží.

Pokud soud pravomocně rozhodne, že se jedná o padělky a že před dalším nakládáním s padělky postačí z nich odstranit ochranné známky, celní úřad v souladu s pravomocným rozhodnutím zajistí jejich odstranění a zničení na náklady deklaranta, vlastníka nebo držitele zboží (ust. § 14 odst. 3 zákona o opatřeních).

Celní úřad na náklady pachatele přestupku nebo správního deliktu zajistí

- a) se souhlasem majitele práva odstranění ochranných známek z propadlých nebo zabraných padělků podle rozhodnutí soudu tak, aby s nimi bylo možno nakládat jiným způsobem než jejich prodejem;
- b) se souhlasem majitele práva provedení jiných úprav na propadlých nebo zabraných padělcích, pokud se tím nezmění povaha zboží;
- c) zničení propadlého nebo zabraného zboží (padělků), ochranných známek odstraněných dle písmene a) a odpadu a zbytků vzniklých při jiných úpravách (písm. b)) (ust. § 14 odst. 4 zákona o opatřeních).

Postup podle citovaného ustanovení a zejména postup podle jeho písmene c) je v praxi celního úřadu nejčastěji užívaným postupem.

Pokud majitel práva vysloví souhlas s tím, aby padělky po příslušné úpravě (odstranění ochranných známek) byly využity pro humanitární účely, rozhodne celní ředitelství o tom, které padělky je vhodné pro humanitární účely použít a které lze bezúplatně převést k humanitárním účelům na přejímající organizaci (ust. § 14 odst. 6 zákona o opatřeních). Přejímající organizace je povinna na své náklady a za podmínek stanovených celních ředitelstvím zajistit odstranění ochranných známek nebo provedení jiných úprav a zničení odstraněných ochranných známek, odpadu a zbytků po těchto úpravách.

Přejímajícími organizacemi mohou být pouze organizační složky a příspěvkové organizace státu nebo územních samosprávných celků, zřízené za účelem poskytování sociální péče nebo

působících v oblasti zdravotnictví nebo školství, nebo jiné právnické osoby, které nebyly zřízeny za účelem podnikání, předmětem jejichž činnosti je pouze poskytování sociální péče nebo působících v oblasti zdravotnictví nebo školství, poskytují humanitární pomoc nejméně 2 roky, a doloží, že nemají daňové nedoplatky nebo nedoplatky na platbách pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, a není-li proti nim vedeno soudní řízení.

Každý padělek poskytnutý k humanitárním účelům musí být neodstranitelnou barvou označen nápisem „humanita“ tak, aby nebyla snižována důstojnost fyzických osob, které budou tyto výrobky užívat.

O bezúplatném převodu padělků k humanitárním účelům uzavře Generální ředitelství cel a přejímající organizace písemnou smlouvu, která musí kromě obvyklých podstatných náležitostí obsahovat vždy druh a množství bezúplatně převedených padělků, podmínky Celního ředitelství Hradec Králové, za nichž má dojít k odstranění ochranných známek z padělků a k jejich zničení a dále ustanovení o smluvní pokutě pro případ porušení závazku o bezúplatném převodu padělků výhradně pro humanitární účely a konkrétní účel, k jakému přejímající organizace padělky použije (ust. § 14 odst. 9 zákona o opatřeních).

Pokud jde o sankce za porušení ustanovení zákona o opatřeních, může celní úřad za přestupek uložit sankci v podobě pokuty a propadnutí zboží. Výše pokut se pohybuje od pokuty do 100.000,-Kč za podání celního prohlášení na propuštění padělků do volného oběhu nebo režimu vývozu až po pokutu ve výši 20.000.000,- za porušení povinností podle ust. § 15 odst. 1 písm. c), d) zákona o opatřeních ve značném rozsahu. Sankci propadnutí zboží lze uložit samostatně nebo společně se sankcí pokuty (ust. §§ 15, 16 zákona o opatřeních).

K řízení o přestupku je v prvním stupni příslušný celní úřad, v jehož územním obvodu byl přestupek zjištěn.

Kromě přestupků upravuje zákon o opatřeních rovněž správní delikty (ust. § 23 a násl. zákona). Správního deliktu se může dopustit právnická osoba a fyzická osoba, která je podnikatelem, pokud se při jejich podnikatelské činnosti dopustí porušení zákona o opatřeních stejným způsobem a ve stejném rozsahu, jako nepodnikatelé v případě přestupků. Tomu odpovídají i sankce, které jsou v případě správních deliktů shodné se sankcemi za přestupky: pokuty a propadnutí zboží s tím, že pokuty jsou ukládány ve stejné výši jako v případě přestupků, tj. maximálně do 20.000.000,-Kč v případě porušení povinnosti ve značném rozsahu.

2.5.2.3 Postup celního úřadu podle zákona č. 634/1992 Sb.

Podle ustanovení § 23 odst. 6 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, provádí dozor nad dodržováním povinností stanovených v §§ 7b, 8 odst. 2 a 8a též celní úřady, a to postupem podle ust. § 23b a 23c tohoto zákona.

Ust. § 7b zákona o ochraně spotřebitele stanoví zákaz nabídky, prodeje a vývozu výrobků nebo zboží určených pro humanitární účely a nesmazatelně označených nápisem „humanita“. Ust. § 8 odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele stanoví zákaz klamání spotřebitele, přičemž za klamání se považuje také nabídka nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva z duševního vlastnictví, jakož i skladování těchto výrobků nebo zboží za účelem nabídky

nebo prodeje. Ust. § 8a zákona o ochraně spotřebitele stanoví podmínky, za nichž majitel práva z duševního vlastnictví podává podnět ke kontrole a postup dozorového orgánu, kterým ve smyslu výše citovaného ust. § 23 odst. 6 zákona o ochraně spotřebitele je i celní úřad.

2.5.2.3.1 Právomoci celního úřadu

V souladu s ust. § 23 odst. 6 zákona o ochraně spotřebitele je celní úřad oprávněn provádět kontrolu obdobně jako Česká obchodní inspekce, resp. ostatní dozorové orgány. Právomoci celního úřadu jsou podrobně vyjmenovány v ust. § 23b zákona o ochraně spotřebitele. Podle tohoto ustanovení jsou celní úřady při kontrole oprávněny:

- kontrolovat právnické a fyzické osoby, které vyrábějí, skladují, distribuují, dovážejí, vyvážejí, nakupují, prodávají nebo dodávají výrobky a zboží na vnitřní trh nebo vyvíjejí jinou podobnou činnost na vnitřním trhu, společně s Českou obchodní inspekcí nebo samostatně, v případech důvodného podezření, že výrobky nebo zboží porušují některá práva duševního vlastnictví;
- vstupovat při výkonu kontroly do provozoven nebo skladových prostor, o kterých mají důvodné podezření, že se v nich nabízejí, skladují nebo prodávají výrobky nebo zboží porušující některá práva duševního vlastnictví; za škodu přitom způsobenou odpovídá stát; této odpovědnosti se nemůže zprostit;
- vstupovat do objektů výrobce, dovozce nebo distributora a vyžadovat předložení příslušné dokumentace a poskytnutí pravdivých informací. Výrobce, dovozce nebo distributor může být celníkem vyzván, aby mu zajistil a předložil odborná vyjádření odborně způsobilé osoby k předmětu dozoru, nebo si k dozoru může celník odborně způsobilou osobu za úhradu přizvat. Cena za výkony odborně způsobilé osoby se sjednává podle zákona č. 526/1990 Sb., o cenách;
- ověřovat totožnost fyzických osob, jsou-li kontrolovanými osobami, a též totožnost fyzických osob, které při kontrole zastupují kontrolované osoby, a oprávnění těchto osob k zastupování;
- požadovat od kontrolovaných osob potřebné doklady, údaje a písemná nebo ústní vysvětlení;
- odebírat za náhradu od kontrolovaných osob potřebné vzorky výrobků nebo zboží k posouzení, zda nejde o výrobek nebo zboží porušující některá práva duševního vlastnictví ke klamání spotřebitele. Za odebrané vzorky výrobků nebo zboží se kontrolované osobě poskytne náhrada ve výši ceny, za kterou se výrobek nebo zboží v okamžiku odebrání vzorku nabízí. Náhrada se neposkytne, jestliže se jí kontrolovaná osoba vzdá. Nárok na náhradu nevzniká, pokud jde o výrobek nebo zboží, o kterém bude pravomocně rozhodnuto, že jde o zboží porušující některá práva duševního vlastnictví.

Při plnění úkolů podle zákona o ochraně spotřebitele se celníci prokazují pověřením celního úřadu a služebním průkazem bez vyzvání. Celníci jsou rovněž povinni zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, tvořících předmět obchodního tajemství, o nichž se dozvěděli při plnění kontrolních úkolů nebo při plnění povinností souvisejících s ním, s výjimkou podání potřebných informací pro účely a v rámci trestního řízení.

2.5.2.3.2 Podnět ke kontrole, dokumentace, jistota

V souladu s ust. § 8a odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele může podnět k zahájení kontroly podat majitel dotčeného práva z duševního vlastnictví nebo osoba, která prokáže právní zájem na zahájení řízení. Kromě toho mohou celní úřady zahájit kontrolní činnost i z vlastního podnětu.

Podle ust. § 8a zákona o ochraně spotřebitele je majitel nebo spolumajitel patentu, majitel autorského osvědčení, majitel ochranné známky, majitel autorského práva nebo jiného práva chráněného autorským zákonem nebo majitel práva k zapsanému průmyslovému vzoru nebo užitému vzoru nebo jeho zástupce (dále jen „majitel práva duševního vlastnictví“) povinen na vyzvání předložit dozorovému orgánu dokumentaci potřebnou k provedení posouzení výrobků nebo zboží, a to ve lhůtě do 15 pracovních dnů ode dne vyrozumění. Odpovídá za to, že předaná dokumentace je pravdivá, přesná, úplná a platná. Je povinen dozorovému orgánu neprodleně oznámit veškeré změny, které mohou mít vliv na správnost posuzování výrobků nebo zboží. Pokud má dozorový orgán pochybnosti o oprávněnosti nebo věcné správnosti předložené dokumentace, písemně vyrozumí majitele práva duševního vlastnictví o této skutečnosti. Majitel práva duševního vlastnictví podá ve lhůtě 15 dnů od doručení takového vyrozumění písemné stanovisko ke zjištěným vadám dokumentace.

Na tomto místě je důležité uvést, že v případě zajištění zboží celním úřadem postupem a na základě zákona o ochraně spotřebitele bude celní úřad rovněž rozhodovat o uložení pokuty a o propadnutí nebo zabrání zboží z důvodu jeho klamavosti ve vztahu ke spotřebitelům. K posouzení, zda nabídkou nebo prodejem zboží skutečně došlo ke klamání spotřebitelů, potřebuje celní úřad takové doklady, na jejichž základě bude schopen bezpečně určit, že zajišťované zboží porušuje práva z duševního vlastnictví. Dokumentací potřebnou pro posouzení výrobků nebo zboží se tak rozumí kromě dokladů osvědčující práva majitele (osvědčení o registraci ochranné známky, osvědčení o zápisu užitého vzoru, osvědčení o zápisu průmyslového vzoru apod.) zejména specifikace originálních výrobků, jejich vyobrazení, fotografie, informace o již známých napodobeninách tohoto zboží, katalog originálních výrobků, apod. V případě poskytnutí licence jiné osobě je nutné doložení licenční smlouvy, popřípadě uvedení čísla zápisu konkrétně pro každou ochrannou známku, užitého či průmyslový vzor nebo patent, kterého se licence týká, komu byla licence udělena, kdy a jaká je její platnost.

V případě kontroly prováděné celním úřadem musí mít ten, jenž provedení kontroly požaduje, na paměti, že požadovaný rozsah kontroly má vliv na výši jistoty, kterou je celní úřad jako dozorový orgán oprávněn v souladu s ust. § 8a odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele požadovat.

Při podnětu podaném majitelem práva duševního vlastnictví nebo jiné osoby, která prokázala právní zájem ve věci, jsou tyto osoby povinny složit přiměřenou jistotu za účelem úhrady nákladů dozorového orgánu v případech, kdy kontrolou nebude prokázána oprávněnost podnětu. Základem pro výpočet její výše jsou průměrné náklady na výkon kontrolní činnosti za jednoho kontrolního pracovníka a den podle skutečnosti předcházejícího roku. Jistotu je majitel práva duševního vlastnictví nebo osoba, která prokázala právní zájem ve věci, povinen složit na účet dozorového orgánu do 15 dnů od podání podnětu. Nebude-li jistota ve stanoveném termínu složena, nemá dozorový orgán povinnost podnět prošetřit. Prokáže-li se kontrolou oprávněnost podnětu, je dozorový orgán povinen poukázat zpět složenou jistotu do 10 dnů od ukončení kontroly. V případě, že nebude prokázána oprávněnost podnětu, dozorový

orgán zúčtuje skutečně vynaložené náklady na provedenou kontrolu (ust. § 8a odst. 2 a 3 zákona o ochraně spotřebitele).

Podle ust. § 8a odst. 4 citovaného zákona, v případě, kdy majitel práva duševního vlastnictví předá dozorovému orgánu nepravdivou, nepřesnou, neúplnou nebo neplatnou dokumentaci a vznikne-li na základě těchto podkladů rozhodnutím dozorového orgánu kontrolované osobě škoda, odpovídá za tuto skutečnost majitel práva duševního vlastnictví.

Stejně jako v případě kontroly prováděné ČOI je i v řízení před celním úřadem nezbytná spolupráce a součinnost majitelů práv z duševního vlastnictví nebo jejich zástupců. Bez této spolupráce není možné, aby celní úřad řádně posoudil při kontrole zajištěné výrobky a mohl dále rozhodnout o jejich osudu.

2.5.2.3.3 Postup při kontrole

Konkrétní postupy celního úřadu, resp. jeho pracovníků – celníků, při kontrole plnění povinností stanovených zákonem o ochraně spotřebitele (kontrola zákazu klamání spotřebitelů ve smyslu ust. § 8 odst. 2 a kontrola zákazu nabídky, prodeje a vývozu výrobků určených pro humanitární účely ve smyslu ust. § 7b) jsou upraveny v ust. § 23c zákona o ochraně spotřebitele).

Celník je povinen při prokázaném zjištění nabídky, prodeje, skladování, distribuce, popřípadě dovozu nebo vývozu výrobků nebo zboží nebo dodávání výrobků a zboží na vnitřní trh nebo vyvíjení jiné podobné činnosti na vnitřním trhu, uvedeného v § 7b a § 8 odst. 2, uložit zajištění těchto výrobků nebo zboží. Celník ústně oznámí opatření o zajištění výrobků nebo zboží kontrolované osobě nebo osobě zúčastněné při kontrole a neprodleně vyhotoví úřední záznam, ve kterém bude uveden i důvod zajištění, popis zajištěných výrobků nebo zboží a jejich množství. Kopii úředního záznamu předá celník kontrolované osobě.

Zajištěné výrobky nebo zboží je celní úřad oprávněn uskladnit mimo dosah kontrolované osoby. Kontrolovaná osoba je povinna zajištěné výrobky nebo zboží celníkovi vydat a pokud odmítá vydání, budou tyto výrobky nebo zboží kontrolované osobě odňaty. O vydání nebo odnětí sepíše celník úřední záznam. Náklady na zajištění, přepravu a skladování hradí kontrolovaná osoba. Pokud se však prokáže, že nejde o výrobky nebo zboží klamající spotřebitele nebo určené pro humanitární účely ve smyslu ust. § 7b a § 8 odst. 2, není kontrolovaná osoba povinna tyto náklady uhradit.

Proti uloženému opatření o zajištění výrobků nebo zboží podle odstavce 1 může kontrolovaná osoba podat do 3 pracovních dnů ode dne seznámení s uloženým opatřením písemné námitky řediteli celního úřadu, který o nich rozhodne bez zbytečných průtahů. Námitky nemají odkladný účinek. Rozhodnutí ředitele celního úřadu je konečné a není proti němu přípustný žádný řádný opravný prostředek. Písemné rozhodnutí o námitkách se doručí kontrolované osobě.

Zajištění výrobků nebo zboží trvá do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o jejich propadnutí nebo zabrání, případně do doby, kdy bude prokázáno, že se nejedná o výrobky nebo zboží porušující některá práva duševního vlastnictví. Zrušení opatření o zajištění výrobků nebo zboží, o kterých se prokáže, že neporušují některá práva duševního vlastnictví, provede písemně ředitel celního úřadu. Rozhodnutí se doručí kontrolované osobě. Pokud bylo

zrušeno opatření o zajištění, musí být kontrolované osobě zajištěné výrobky nebo zboží bez zbytečných průtahů vráceno v neporušeném stavu, s výjimkou výrobků nebo zboží použitých pro posouzení. O vrácení sepíše celník písemný záznam.

2.5.2.3.4 Sankce, další nakládání se zajištěnými výrobky

V souladu s ust. § 24 odst. 1 zákona o ochraně spotřebitele může celní úřad stejně jako ČOI za porušení povinností stanovených v § 8 odst. 1, 2 a § 8a odst. 1 zákona o ochraně spotřebitele uložit pokutu až do výše 50.000.000,-Kč. Při stanovení výše pokuty se přihlíží k povaze protiprávního jednání a k rozsahu jeho následků.

V případě, že zajištěné zboží nebo výrobky mohou klamat spotřebitele nebo jsou určeny pro humanitární účely a došlo k pokusu o jejich další prodej, uloží ředitel celního úřadu rozhodnutím kromě pokuty i propadnutí nebo zabrání výrobků. Vlastníkem propadlých nebo zabraných výrobků nebo zboží se stává stát.

Ředitel celního úřadu určí, že zabrané nebo propadlé výrobky nebo zboží budou zničeny, anebo jsou-li využitelné pro humanitární účely, může ředitel celního úřadu určit, že budou poskytnuty k těmto účelům, a to bezplatně. Humanitárními účely se rozumí činnosti prováděné s cílem zajistit základní potřeby obyvatelstva, které se ocitlo v tíživé životní situaci nebo bylo postiženo mimořádnou událostí, kdy je opodstatněno využití mimořádných materiálních zdrojů.

Mají-li být výrobky zničeny, provede se zničení úředně pod dohledem tříčlenné komise jmenované ředitelem celního úřadu. O zničení sepíše komise protokol, který podepíše všichni tři členové komise. Zničení se provede na náklad kontrolované osoby, která tyto výrobky nebo zboží nabízela, prodávala nebo skladovala. Celní úřad uloží povinnost uhradit náklady na uskladnění a zničení výrobků rozhodnutím s lhůtou splatnosti do 30 dnů ode dne oznámení rozhodnutí. Nejsou-li tyto náklady ve lhůtě splatnosti zaplacený, postupuje celní úřad při jejich vymáhání podle zákona o správě daní a poplatků.

I celní úřady mohou poskytnout výrobky nebo zboží propadlé nebo zabrané na základě pravomocného rozhodnutí k humanitárním účelům. Pro humanitární účely mohou být poskytnuty výrobky nebo zboží, které jsou zřejmě zdravotně nezávadné, jsou bezpečné a ze kterých byly přejímající organizací beze zbytku odstraněny a zničeny prvky porušující práva duševního vlastnictví. Každý výrobek nebo zboží musí být neodstranitelnou barvou označen nápisem „humanita“ tak, aby nebyla snižována důstojnost fyzických osob, které budou tyto výrobky užívat.

Výrobky nebo zboží mohou být pro humanitární účely poskytnuté přejímajícím organizacím, kterými mohou být pouze organizační složky a příspěvkové organizace státu nebo územních samosprávných celků, zřízené za účelem poskytování sociální péče nebo působících v oblasti zdravotnictví nebo školství, nebo jiné právnické osoby, které nebyly zřízeny za účelem podnikání, předmětem jejich činnosti je pouze poskytování sociální péče nebo působících v oblasti zdravotnictví nebo školství, poskytují humanitární pomoc nejméně 2 roky, a doloží, že nemají daňové nedoplatky nebo nedoplatky na platbách pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, a není-li proti nim vedeno soudní řízení.

O poskytnutí výrobku nebo zboží k humanitárním účelům uzavře Generální ředitelství cel a přejímající organizace písemnou smlouvu, která musí kromě obvyklých podstatných náležitostí obsahovat vždy druh a množství poskytnutých výrobků, ustanovení o smluvní pokutě pro případ porušení závazku o poskytnutí výrobků výhradně pro humanitární účely a konkrétní účel, k jakému přejímající organizace výrobky použije. Odstranění prvků porušujících práva duševního vlastnictví, jejich zničení a označení nápisem „humanita“ provede nebo zajistí na své náklady přejímající organizace. O provedených úpravách a zničení sepíše protokol tříčlenná komise jmenovaná ředitelem celního úřadu, jejímiž členy mohou být majitelé práva duševního vlastnictví nebo jejich zástupci. Protokol podepíše všichni tři členové komise.

Bezprostředně závazné právní normy Evropských společenství (zejména nařízení Rady (ES) č. 1383/2003) společně se zákony č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví, a č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, tvoří základ pro činnost celních orgánů v oblasti ochrany práv z duševního vlastnictví. Na jejich základě a s pomocí sankcí a postupů v nich obsažených celní úřady ve spolupráci s majiteli práv, jejich zástupci a ostatními orgány státní správy téměř každý den zadržují a posléze zničí množství padělků, které by se bez existence příslušné zákonné úpravy a bez její důsledné aplikace celními orgány dostalo do volného prodeje nebo by mohlo být na újmu právům a oprávněným zájmům spotřebitelů.

Práce celních úřadů, resp. činnost všech orgánů Celní správy je v boji proti porušování práv z duševního vlastnictví zásadní také z toho důvodu, že Celní správa jako jediný orgán státní správy má kompetence v oblasti práv z duševního vlastnictví nejen na národní úrovni a vůči členským státům EU, ale i ve vztahu k třetím zemím. Její role je proto důležitou součástí globální ochrany práv z duševního vlastnictví.

2.6 Státní zemědělská a potravinářská inspekce

Státní zemědělská a potravinářská inspekce („SZPI“) byla zřízena zákonem č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci, v platném znění, jako právní nástupce České zemědělské a potravinářské inspekce. SZPI je správním úřadem podřízeným Ministerstvu zemědělství, jehož hlavním úkolem je kontrola fyzických a právnických osob, které uvádějí do oběhu zemědělské výrobky a potraviny nebo suroviny k jejich výrobě nebo tabákové výrobky. Člení se na ústřední inspektorát a jemu podřízené inspektoráty, kterých je sedm. Sídlem SZPI je Brno.

V čele SZPI je ústřední ředitel, který řídí ústřední inspektorát a ředitele inspektorátů. Ústředního ředitele řídí ministerstvo.

Ústřední ředitel jedná a rozhoduje jménem SZPI, řídí a kontroluje její chod a odpovídá za plnění povinností vyplývajících ze zákona o SZPI a z dalších právních předpisů z dané oblasti, zejména ze zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, v platném znění, a zákona č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství, v platném znění.

Kontrolní činnosti SZPI se v souladu s ust. § 2 zákona o SZPI rozumí zjišťování prováděná inspektorem nebo inspektorátem, při nichž se zjišťuje soulad kontrolovaných výrobků a surovin, technologických zařízení, pracovních postupů a zdravotních a hygienických předpokladů jako podmínek pro správný výrobní postup při výrobě a uvádění do oběhu zemědělských výrobků, potravin nebo surovin anebo tabákových výrobků s požadavky stanovenými zvláštními právními předpisy, o nichž se vystavuje posudek na místě nebo protokol o kontrole nebo na jejichž základě jsou přijata příslušným orgánem inspekce jiná opatření.

Kontrola dodržování práv z duševního vlastnictví pro SZPI vyplývá z ustanovení zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele v platném znění, zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, v platném znění a zákona č. 146/2002 Sb., o SZPI, v platném znění. Konkrétní kontrolní pravomoci SZPI jsou podrobně stanoveny v § 3 zákona o SZPI a patří mezi ně i kontrola a posuzování, zda nedochází ke klamání spotřebitelů ve smyslu ust. § 8 zákona na ochranu spotřebitele, podle kterého se za klamání spotřebitele považuje také nabídka nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví, jakož i skladování těchto výrobků nebo zboží za účelem nabídky nebo prodeje, a zda nedochází k porušování práv osob, jimž svědčí ochrana zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení výrobků, potravin nebo surovin anebo tabákových výrobků.

2.6.1 Postup při kontrole

Kontrola SZPI v oblasti duševního vlastnictví bývá nejčastěji prováděna na základě:

- podnětu majitele práva duševního vlastnictví nebo jiné osoby, která prokáže právní zájem ve věci,
- podnětu spotřebitele,
- vlastního podnětu,
- podnětu jiného státního orgánu.

Obecně platí, že při kontrole je postupováno tak, aby bylo minimalizováno riziko uplatnění náhrady škody ze strany kontrolovaných osob podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v platném znění.

Za výsledek šetření podnětu prováděného ve věci dodržování práv duševního vlastnictví odpovídá ředitel inspektorátu. Zjistí-li ředitel inspektorátu, že jím řízený inspektorát není příslušný k vyřizování podnětu, postoupí podnět buď příslušnému inspektorátu, nebo jinému příslušnému úřadu. O této skutečnosti je bezodkladně informován předkladatel podnětu. O jakémkoliv šetření v oblasti práva z duševního vlastnictví jsou navíc informováni i další ředitelé inspektorátů SZPI, včetně Ústředního inspektorátu. Pokud se podnět týká více inspektorátů, je zvolen inspektorát řídící, který akci koordinuje a zajišťuje komunikaci s předkladatelem podnětu.

Po přijetí a zaevidování podnětu, který je posouzen jako podnět ke kontrole na ochranu práva z duševního vlastnictví, je ředitelem ustanovena pracovní skupina, která se skládá z následujících osob:

- vedoucí pracovní skupiny (vždy inspektor),
- inspektor specialista,
- právník,
- hospodářka,
- popř. další členové.

Vedoucí pracovní skupiny zajistí výpočet výše jistoty – částky, kterou skládá majitel práva z duševního vlastnictví nebo osoba, která prokázala právní zájem ve věci, na účet SZPI za účelem zajištění případné náhrady škody a nákladů SZPI na provedení kontroly. Jistota je vypočtena na základě nákladů na výkon kontrolní činnosti jednoho pracovníka a den a rovněž musí pokrýt veškeré vynaložené náklady na předpokládanou kontrolu.

Pokud nedojde ke složení jistoty, kontrola není započata a pracovní skupina ukončí svoji činnost.

Pracovní skupina vyzve majitele či osobu, která prokázala právní zájem ve věci, k předložení dokumentace za účelem prokázání tvrzených práv z duševního vlastnictví ve lhůtě 15 dní. V případě tvrzeného porušení práv k ochranné známce se jedná o osvědčení o zápisu ochranné známky do rejstříku ve smyslu ust. § 28 odst. 1, § 8 odst. 1 zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, nebo o výpis z rejstříku ochranných známek dle § 8 odst. 1, § 44 odst. 2 zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách. V odůvodněných případech lze lhůtu danou jako termín k předložení dokumentace prodloužit.

Veškerá dokumentace předložená na základě výzvy musí být porovnána s materiály uvedenými v informačním systému Úřadu průmyslového vlastnictví. Ověří se zejména, zda je domnělý majitel práva z duševního vlastnictví skutečně majitelem tohoto práva a zda je řádně doložen způsob ochrany těchto práv.

Závěrem činnosti pracovní skupiny je posouzení oprávněnosti podnětu ke kontrole dodržování práv z duševního vlastnictví a věcné úplnosti předložené dokumentace, společně s vyhotovením zápisu. V něm pracovní skupina vysloví svůj názor, zda dochází k porušování práv z duševního vlastnictví (popř. v čem porušování spočívá), či nikoliv. Formou dopisu

uvědomí ředitel inspektorátu o závěrech pracovní skupiny ve smyslu porušení/neporušení práva z duševního vlastnictví také předkladatele podnětu.

V případě potvrzení, že dochází k porušování práv z duševního vlastnictví, je zahájena kontrola přímo v terénu, a to u předem specifikovaných subjektů, které mohou vyplynout přímo z podnětu nebo z průběžných šetření inspektorátu.

Na místě kontroly dojde k odběru vzorků za účelem dalšího posouzení na inspektorátu, čímž se minimalizuje riziko nesprávného rozhodnutí. Po posouzení odebraných vzorků vypracuje kontrolující inspektor odborné vyjádření a určí, zda se jedná o výrobky porušující práva z duševního vlastnictví (padělky, falzifikáty), či nikoliv. Jako jeden z důkazních prostředků je možné využít i odborné vyjádření majitele práv z duševního vlastnictví.

O kontrolním zjištění se pořizuje protokol o kontrole, ve kterém inspektor popíše, jak byla práva z duševního vlastnictví porušena, v čem byly zjištěny odlišnosti v porovnání s dokumentací postoupenou majitelem práv z duševního vlastnictví (osobou, která prokázala právní zájem). Dalším úkonem v případě pozitivního nálezu je uložení opatření inspektora vedoucí k zajištění potravin (výrobků) porušujících práva z duševního vlastnictví. Toto zajištění potrvá do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o jejich propadnutí nebo zabrání, popřípadě do doby, kdy bude prokázáno, že k porušení práva duševního vlastnictví u těchto výrobků nedošlo.

Kontrolovaná osoba je povinna zajištěné potraviny a výrobky inspektorovi vydat. Pokud kontrolovaná osoba vydání odmítne, provede inspektor jejich odnětí. O vydání nebo odnětí sepíše inspektor písemný záznam o vydání/odnětí potravin nebo výrobků, ve kterém uvede též důvod zajištění, popis zajištěných potravin (výrobků) a jejich množství.

Při zajištění potravin odebere inspektor vzorek ze šarže pro stanovení těch analytů, u kterých by mohlo během skladování dojít ke změně. Výsledky stanovení pak budou použity v případě, kdy by kontrolovaná osoba při případném vrácení potravin argumentovala, že vinou SZPI došlo k jejímu poškození.

Zajištěné potraviny nebo výrobky jsou uloženy mimo dosah kontrolované osoby, pokud to charakter potravin a výrobků dovoluje. Zajištění uskladnění (včetně přepravy) je v kompetenci inspektorátu, který příslušnou kontrolu provádí. Zajištěné nebo odejmuté potraviny a výrobky musí být uskladněny v takových podmínkách, aby nedošlo k jejich znehodnocení.

V případě, že jsou během kontroly zjištěny potraviny nebo výrobky, které jsou pod celním dohledem, jsou takto zjištěné a zajištěné výrobky předány vedoucím pracovní skupiny příslušnému celnímu orgánu. S touto skutečností je seznámena také osoba, která dala podnět ke kontrole.

Pokud se dodatečně prokáže, že k porušení práva z duševního vlastnictví nedošlo, zruší ředitel inspektorátu opatření a vyzve kontrolovanou osobu k bezodkladnému převzetí zajištěných potravin nebo výrobků. Vnitřním předpisem jsou dále řešeny postupy při nestandardních kontrolách, kdy je kontrolovaná osoba neznámá (např. na tržnicích nebo tržištích). Při těchto kontrolách je spolupracováno s Policií ČR, popř. městskou či obecní policií.

Pokud je kontrolou prokázáno porušení práva z duševního vlastnictví, je zahájeno správní řízení. Ředitel inspektorátu rozhodnutím dle správního řádu uloží pokutu, rozhodne o propadnutí a nařídí zničení potravin. Od uložení pokuty v tomto případě nelze upustit.

Po nabytí právní moci takového rozhodnutí je ředitelem inspektorátu ustanovena tříčlenná komise, pod jejímž dohledem dojde ke zničení potravin. Komise vyhotoví protokol o zničení. Zničení se provádí na náklady kontrolované osoby, která tyto potraviny nebo výrobky uváděla do oběhu.

Samotným závěrem akce je vyúčtování složené jistoty. Prokáže-li se oprávněnost podnětu, pak na základě pokynu vedoucího pracovní skupiny odešle hospodářka inspektorátu pokyn k vrácení jistoty a současně o této skutečnosti informuje ředitele inspektorátu. Složená jistota je vrácena do pěti dnů.

Nebude-li prokázána oprávněnost podnětu, provede hospodářka inspektorátu vyúčtování skutečně vynaložených nákladů na provedenou kontrolu. Řediteli inspektorátu předloží k podpisu „Vyrozumění o vyúčtování skutečně vynaložených nákladů na provedenou kontrolu“, jehož součástí jsou podrobnosti o kontrolních zjištěních a podrobný rozbor skutečně vynaložených nákladů na kontrolu. Budou-li skutečně vynaložené náklady nižší než složená jistota, je vrácen přeplatek složiteli jistoty. Budou-li skutečně vynaložené náklady vyšší než složená jistota, je vystavena faktura, která je zaslána složiteli jistoty k úhradě nedoplatku.

2.7 Ministerstvo vnitra

2.7.1 Postavení ministerstva a jeho činnost

Ministerstvo vnitra ČR (dále jen „ministerstvo“) bylo zřízeno zákonem ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy, jako ústřední orgán státní správy pro vnitřní věci, zejména pro veřejný pořádek a další věci vnitřního pořádku a bezpečnosti ve vymezeném rozsahu, včetně dohledu na bezpečnost a plynulost silničního provozu; jména a příjmení, matriky, státní občanství, občanské průkazy, hlášení pobytu, evidenci obyvatel a rodná čísla; sdružovací a shromažďovací právo a povolování organizací s mezinárodním prvkem; veřejné sbírky; archivnictví a spisovou službu; zbraně a střelivo; požární ochranu; cestovní doklady, povolování pobytu cizinců a postavení uprchlíků; územní členění státu; státní hranice, jejich vyměřování, udržování a vedení dokumentárního díla a zřizování, uzavírání a změny charakteru hraničních přechodů; státní symboly; volby do zastupitelstev územní samosprávy, do Parlamentu České republiky a volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky; krizové řízení, civilní nouzové plánování, ochranu obyvatelstva a integrovaný záchranný systém (ust. § 12 odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb.).

V oblasti prosazování a ochrany práv z duševního vlastnictví, resp. prosazování a ochrany práva obecně plní úkoly v rámci resortu ministerstva Policie České republiky.

2.7.2 Policie ČR

Policie České republiky (dále jen „Policie“) byla zřízena zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky (dále jen „zákon o Policii“) jako bezpečnostní sbor České republiky, který plní úkoly ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti a další úkoly v rozsahu a způsobem stanoveným právními předpisy (ust. § 1 odst. 2 zákona o Policii).

Policie zejména chrání bezpečnost osob a majetku, spolupůsobí při zajišťování veřejného pořádku, a byl-li porušen, činí opatření k jeho obnovení, vede boj proti terorismu, odhaluje trestné činy a zjišťuje jejich pachatele, koná vyšetřování o trestných činech, odhaluje přestupky a projednává přestupky.

Odhalováním a vyšetřováním trestných činů je v rámci policie pověřena Služba kriminální policie a vyšetřování („SKPV“). Ten postupy podle zákona o Policii a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestního řádu), buď z vlastního podnětu, nebo z podnětu fyzických nebo právnických osob nebo jiných orgánů státní správy vyšetřuje trestné činy spáchané na území České republiky. Základní organizační struktura SKPV je analogická se strukturou státních zastupitelství a soudů, tj. existuje úroveň okresní a krajská. Jak okresní, tak krajské útvary SKPV se podílejí na vyšetřování trestných činů z oblasti práv z duševního vlastnictví. Mimo tuto základní strukturu stojí tzv. útvary s celorepublikovou působností, které ale v současné době nemají ve své věcné příslušnosti odhalování a vyšetřování trestných činů z oblasti práv z duševního vlastnictví.

Jaký skutek lze považovat za trestný čin, definuje v § 3 odst. 1 zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon: „Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně“. Trestní zákon obsahuje taxativní výčet a definice činů, které pouze mohou být označeny za trestné činy. Mezi nimi najdeme i činy, které směřují proti právům z duševního vlastnictví.

Trestní zákon (dále jen TZ) v platném znění definuje celkem tři trestné činy, kterých se osoba porušující některé z práv z duševního vlastnictví v širším smyslu (tj. včetně práva autorského) může dopustit. Jedná se o trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu ve smyslu ust. § 150 TZ, o trestný čin porušování průmyslových práv ve smyslu ust. § 151 TZ a o trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle ust. § 152 TZ. Ve všech třech případech jsou sankcemi zejména trest odnětí svobody na maximálně dva roky (s výjimkou trestného činu podle ust. § 152 odst. 2, kde je horní hranice trestu odnětí svobody pět let) nebo peněžitý trest.

Kromě uvedených tří trestných činů se oblasti práv z duševního vlastnictví úzce dotýkají také trestný čin nekalé soutěže ve smyslu ust. § 149 TZ a trestný čin porušení závazných pravidel hospodářské soutěže ve smyslu ust. § 127 TZ. Tato obecněji formulovaná ustanovení lze použít k potrestání pachatelů porušujících práva z duševního vlastnictví mj. i v případech, kdy je prokázání porušení konkrétního práva z duševního vlastnictví (konkrétní ochranné známky, autorská práva, apod.) obtížné či je vyloučeno (samozřejmě za předpokladu naplnění skutkové podstaty podle příslušného ustanovení TZ).

Policie se s problematikou práv z duševního vlastnictví dostává do kontaktu rovněž při řešení internetové kriminality. Právě na internetu je nabízeno k prodeji a následně prodáváno velké množství výrobků porušujících práva z duševního vlastnictví. Úspěšnému zákroku proti pachatelům internetové kriminality brání skutečnost, že v souladu s institutem telekomunikačního tajemství není policie oprávněna zjišťovat, kdo konkrétní internetovou stránku provozuje, z jakého serveru, přes jakého telekomunikačního operátora, dokud není proti příslušné osobě zahájeno trestní řízení. Trestní řízení však nemůže být zahájeno, pokud není známa osoba, která se daného trestného činu měla dopustit (srov. ust. § 88 a 88a ve spojení s § 65 trestního řádu).

Pokud jde o přestupky na úseku porušování práv z duševního vlastnictví, mohou o úloze SKPV a Policie existovat určité pochybnosti. Přestupky z oblasti práv z duševního vlastnictví nejsou uvedeny v taxativním výčtu přestupků v ust. § 58 odst. 2 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění, při jejichž oznamování „učiní orgán policie nezbytná šetření ke zjištění osoby podezřelé ze spáchání přestupku a k zajištění důkazních prostředků“. S ohledem na znění citovaného ustanovení lze mít za to, že Policie není oprávněna vyšetřovat přestupky z oblasti práv z duševního vlastnictví. Jde o poněkud spornou otázku, která si zasluhuje podrobný rozbor, jenž bude následovat ve druhém díle metodik.

Důležitá úloha Policie v oblasti práv z duševního vlastnictví patří Policii rovněž při zajišťování organizace a bezpečnosti při zásazích ostatních dozorových orgánů (ČOI, SZPI, příp. celní úřady). Kromě této formy spolupráce Policie využívá zejména služby ČOI, která může jako nezávislý orgán poskytovat odborná vyjádření, která lze použít i jako důkaz v trestním řízení.

3. Analýza systému prosazování práv z duševního vlastnictví a praktické zkušenosti s ním

První dvě části metodik a postupů prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, měly převážně povahu normativní analýzy platné právní úpravy, a to jednak v oblasti hmotného práva duševního vlastnictví (1. část), jednak v oblasti, kterou lze s určitou licencí nazvat procesní či institucionální, pokud jsme popisovali pravomoci a na tyto pravomoci bezprostředně navazující metodiku jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví (2. část).

Po tomto nutném úvodním výkladu je s ohledem na cíle projektu, jakož i s přihlédnutím zejména k cílům druhého dílu této studie, který se má zabývat metodikou součinnosti mezi orgány veřejné správy České republiky, které se podílejí na prosazování práv z duševního vlastnictví, nutno nyní přikročit k vlastnímu rozboru prosazování práv z duševního vlastnictví jakožto systému a vyhodnocení praktických zkušeností s dosavadním fungováním tohoto systému. Po metodické stránce se tak studie přesunuje z roviny převážně normativního zkoumání na rovinu zkoumání převážně sociologického a právně a institucionálně teoretického. Vzhledem k tomu, že konečné cíle projektu prosazování práv z duševního vlastnictví jsou převážně v oblasti juristické, ovšem nebudeme v následujících výkladech zcela opouštět metodu normativní analýzy, byť se nebude jednat o primární metodický přístup a naše juristické zaměření již nebude vlastním východiskem předkládaných úvah a závěrů, nýbrž spíše prostředkem k dovození závěrů na základě poznatků získaných po metodické stránce odlišnými, převážně empirickými postupy.

Nejprve bude nutno vymezit a v základních rysech popsat samotný systém prosazování práv z duševního vlastnictví včetně vymezení pojmu prosazování práv zejména ve vztahu k ostatním činnostem a aspektům v souvislosti s právy duševního vlastnictví. Toto vymezení bude nezbytně vyžadovat rovněž analýzu prvků veřejného zájmu na ochraně duševního vlastnictví, vzájemných vztahů mezi subjektivními právy nositelů práv z duševního vlastnictví a veřejnoprávními prostředky ochrany těchto práv. Z těchto analýz vyplyne určitý hodnotový rámec, jímž je po obsahové stránce definováno vnější a vnitřní rozhraní systému prosazování práv z duševního vlastnictví jako partikulárního sociálního systému existujícího v rámci širších a užších institucionálních (a z jiného hlediska i právních a sociálních) systémů, s nimiž je právě prostřednictvím tohoto hodnotového rámce vzájemně propojen. Ve světle tohoto hodnotového rámce pak obzvláště vyniknou partikulární cíle, kterým je systém prosazování práv z duševního vlastnictví ve svých v poslední instanci autopoietických rysech charakterizován a které jej prostřednictvím efektivního dosahování těchto cílů z hlediska komplexu ostatních sociálních systémů legitimizují.

Od této ve své podstatě obsahové analýzy pak bude možno přejít k analýze formální, zaměřené na základní prvky systému prosazování práv z duševního vlastnictví. Jako specifické prvky tohoto systému budeme zkoumat osoby (příhlašovatele, vlastníky, porušovatele), subjektivní práva, orgány veřejné moci, pravomoci, činnosti a akty. Tyto prvky nejsou pouze formálními pojítky systému, které zajišťují jeho vnitřní koherenci a současně provázání systému s okolím, nýbrž jedná se současně o oblasti, v nichž se koncentrují obsahové charakteristiky systému definované na cílech a hodnotách vymezených v předchozím analytickém pojednání.

Tyto analýzy budou moci posloužit v druhém dílu metodik součinnosti jako východisko ke zkoumání vzájemných vazeb mezi těmito jednotlivými formálními prvky systému s ohledem na dosahování z legitimizačního hlediska ospravedlnitelných parametrů obsahových cílů a hodnot, kterými je systém prosazování práv k duševnímu vlastnictví definován.

Následovat bude rozbor zkušeností s praktickým fungováním systému, a to na třech rovinách: na rovině vzniku práv (zejména v procesu přihlašování práv), na rovině eliminace práv (zejména v procesu jejich zneplatňování a rušení) a konečně na rovině vlastního prosazování práv, která je ovšem, jak ještě uvidíme, s oběma dříve zmíněnými rovinami úzce spjata.

Na tyto závěry bude v druhém dílu metodik navazovat případová studie ochrany práv z duševního vlastnictví při jejich prosazování z pohledu uživatele systému, tj. nositele práv k duševnímu vlastnictví.

3.1 Cíle a hodnoty vymezující vnější a vnitřní rozhraní systému

3.1.1 Pojem prosazování práv

3.1.1.1 Metodická východiska

Dualismus normativního a fakticistního náhledu na fenomény primárně neuchopitelné bez akceptace noetických východisek vyjímajících oblast normativity jako specifickou oblast přístupnou lidskému poznání je ve svém vzájemném napětí nutným definičním východiskem pro fenomény institucionálně systémové povahy. Termín a pojem prosazování práv nelze z hlediska diskursivní etiky legitimizovat bez současného poukazu na stav a vývoj určitých lidských činností, aniž by však bylo možno odhlédnout od normativního rámce, v němž se tyto činnosti odehrávají a v jehož rámci jsou současně hodnoceny z hlediska dosahování cílů v tomto normativním rámci imanentně obsažených nebo i formálně zakotvených.

Na prosazování práv lze tedy primárně nahlížet jako určitý komplex činností, které jsou definovány určitým komplexem cílů. Tyto činnosti zahrnují

- sledování jednání a chování ekonomických subjektů, zejména soutěžitelů v hospodářské soutěži, jakož i dalších osob a jeho hodnocení z hlediska konformity s platným (objektivním) právem;
- kontrolu tohoto jednání a chování a činnosti směřující k předcházení činností, které lze kvalifikovat jako protiprávní nebo které do protiprávního jednání, případně protiprávních stavů mohou vyústit;
- výkon subjektivních práv cestou uplatňování nároků z porušování těchto práv forenzními i neforenzními způsoby;
- zajišťování ochrany subjektivním právům, která jsou porušována nebo jejichž porušení hrozí, zejména cestou uspokojování uplatněných nároků;
- uplatňování veřejné moci za účelem eliminace protiprávních jednání nebo protiprávních stavů a za účelem obnovy rovnovážného stavu z hlediska partikulárních cílů daného systému;
- ukládání a vymáhání sankcí vůči porušovatelům, a to jak z hlediska ochrany před porušováním subjektivních práv, tak z hlediska ochrany dodržování souladu s objektivním právem.

3.1.1.2 Hmotné právo a jeho prosazování (vymáhání, vykonávání)

V juristickém pojmosloví je pojem prosazování práv úzce spjat s pojmy vymáhání a vykonávání. Tato sémantická souvislost je ostatně zřejmá již z porovnání jednotlivých jazykových znění názvu směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES, jež v českém originálním znění zní „směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví“, zatímco anglické znění hovoří o „enforcement“, německé o „Durchsetzung“, francouzské o „respect“. Český zákonodárce při implementaci této směrnice do českého právního řádu v zákoně č. 221/2006 Sb. užívá termínu „vymáhání“, zatímco v tomto projektu a v některých teoretických pracích se hovoří o „prosazování“.

Východiskem pojmu vymáhání, popř. vykonávání práv ve středoevropské právní kultuře je rozlišování tří rovin právních norem v právním řádu z hlediska jejich působení, a to

1. hmotněprávních norem, které vymezují vlastní normativní rámec pro jednání a chování zejména soukromých osob;
2. normy procesního práva nalézacího, které zajišťují aplikaci hmotněprávních norem na konkrétní případy za účelem formulace normativního pravidla vztahujícího se na konkrétní případ (tzv. „nalézání práva“);
3. procesněprávní normy exekučního řízení, které upravují proces uplatňování vlastního v poslední instanci fyzického donucení respektovat právní pravidlo na druhé, „nalézací“ úrovni nalezené jakožto aplikující se na konkrétní případ.

Tento model byl poplatný původně romantické, historicko-právní představě, že obsah právních norem je přirozeným odrazem kultury určité společnosti (národa) a že tyto právní normy jsou jako takové většinou společností přirozeně respektovány. Vlastní nalézání práva v konkrétních případech bylo tak v tomto modelu redukováno na případy považované za spíše výjimečné, kdy především nebylo jasné, jak má vůbec být abstraktní hmotněprávní pravidlo uplatněno na konkrétní skutkový děj, proto se hovořilo o „hledání“ a „nalézání“ práva. Z toho vyplývala určitá odtažitost třetí, exekuční roviny, která přicházela v úvahu z povahy věci pouze ve výjimečných případech, kdy nalézací rozhodnutí nebylo dobrovolně splněno.

Na základě tohoto modelu však nelze v současné době užívaný pojem prosazování (vykonávání, dodržování, vymáhání) práv smysluplně vymežit. Pro vývoj práva v posledních letech je typický přesun pozornosti od právních norem zakotvujících pravidla samotného chování v rámci určitých právních institutů (substantivních pravidel) k právním normám zaměřeným na praktické prosazení substantivních pravidel v rámci institucí s personálním substrátem (tyto právní normy lze nazvat formálními pravidly). Tento proces probíhá zřejmě na pozadí širší vzájemné interakce mezi tradičním kontinentálním modelem práva a modelem angloamerickým, který je na rozdíl od kontinentálního modelu více zaměřen na ochranu subjektivních práv jednotlivců a formulaci právních pravidel pro konkrétní případy.

O prosazování práv z duševního vlastnictví se začalo hovořit zejména v souvislosti s aktivitami sledujícími zajištění praktického respektu a tím realizace hospodářského potenciálu těchto práv na mezinárodní a nadnárodní úrovni. Na úrovni mezinárodní bylo nejvýznamnějším počinem v této oblasti přijetí Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, v rámci Evropské unie pak přijetí již shora zmíněné směrnice č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví. Při explikaci tohoto pojmu tak nelze odhlédnout od obsahu a kontextu těchto významných dokumentů mezinárodního, resp. komunitárního práva duševního vlastnictví. Dohoda o obchodních aspektech práv

k duševnímu vlastnictví hovoří ve svém článku 7 o tom, že „ochrana a dodržování práv k duševnímu vlastnictví by měly přispět k podpoře technických inovací a k převodu a rozšiřování technologie, ke vzájemným výhodám výrobců a uživatelů technických znalostí způsobem přispívajícím k sociálnímu a ekonomickému blahobytu a k rovnováze práv a povinností.“ Stojí za to připomenout, že v původním anglickém znění tohoto článku se hovoří o „enforcement“, ve francouzské verzi o „respect“, ve španělské verzi o „observancia“. Zatímco anglický výraz „enforcement“ může svádět k překladu do češtiny poměrně úzkým pojmem „vynucování“, je zejména z konfrontace anglického znění s oběma dalšími originálními jazykovými verzemi zřejmé, že tento termín má pokrývat daleko širší škálu opatření, činností, ale i pravidel, které mají co do činění především se samotným působením práv k duševnímu vlastnictví ve společnosti a v globální ekonomice.

3.1.1.3 Pojetí prosazování ve směrnici 2004/48/ES

Směrnice č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví pak ve své preambuli hovoří o tom, že „k vytvoření vnitřního trhu je třeba odstranit omezení svobody pohybu a narušování hospodářské soutěže při vytvoření prostředí podporujícího inovaci a investice“, přičemž „v této souvislosti je ochrana duševního vlastnictví základním předpokladem úspěchu vnitřního trhu; ochrana duševního vlastnictví je důležitá nejen pro podporu inovace a tvořivosti, ale také pro rozvoj zaměstnanosti a zvýšení konkurenceschopnosti.“ Preambule směrnice dále výslovně zdůrazňuje, že nejen samotná ochrana duševního vlastnictví, ale především účinné prostředky k dodržování práv duševního vlastnictví jsou nutnými prostředky k realizaci cílů, kterými je rozvoj inovace a tvořivosti, investic.

Směrnice pokládá za „nezbytné zajistit, aby hmotné právo duševního vlastnictví, které nyní tvoří rozsáhlou část *acquis communautaire*, bylo ve Společenství používáno účinně.“ V kontextu dodržování práv duševního vlastnictví pak preambule směrnice hovoří o „výrazných rozdílech v jednotlivých členských státech mezi prováděcími pravidly pro používání prozatímních opatření, užívaných zejména k zajištění důkazů, stanovení výše náhrady škody, nebo v řízení vedoucím k vydání soudního zákazu“, a o tom, že „v některých členských státech neexistují taková opatření, řízení a nápravná opatření, jako je právo na informace a stažení zboží uvedeného na trh, kterým jsou porušována práva, na náklady porušovatele.“ Tyto rozdíly brání řádnému fungování vnitřního trhu a znemožňují zajištění rovnocenné úrovně ochrany práv duševního vlastnictví v celém Společenství, což je na újmu vytvoření prostředí příznivého pro zdravou hospodářskou soutěž. Již z tohoto výčtu je zřejmé, že pod pojem dodržování práv směrnice zahrnuje řadu opatření či pravidel spadajících do oblasti nalézacího procesního práva a dokonce i hmotného práva, např. pokud jde o předběžná opatření a soudní zákazy (tzv. *injunctios*), jakož i pravidla stanovení výše náhrady škody.

V preambuli směrnice se dále poukazuje na to, že tyto současné rozdíly v právní úpravě těchto institutů v právních řádech jednotlivých států vedou také k oslabení hmotného práva duševního vlastnictví a že účinné dodržování hmotného práva duševního vlastnictví je třeba zajistit zvláštní akcí na úrovni Společenství. Při používání pojmu dodržování práv k duševnímu vlastnictví tak nelze odhlédnout od úzké vzájemné provázanosti prostředků tzv. prosazování těchto práv a vlastní hmotněprávní úpravy jednotlivých druhů těchto práv; mezi oběma oblastmi nelze vést přesnou dělicí linii a nelze ztratit ze zřetele jejich vzájemné ovlivňování.

3.1.1.4 Syntetické shrnutí

Lze tedy uzavřít, že právní prostředky prosazování práv k duševnímu vlastnictví spadají jak do oblasti hmotného práva (zde se jedná zejména o podrobnou reglementaci právních nároků příslušejících majitelům těchto práv), tak do oblasti procesního práva (zejména pokud jde o zvláštní úpravu některých procesních institutů, mj. předběžných opatření, důkazního břemene, zajišťování důkazů aj.) včetně práva exekučního. Dále sem však spadají i specifické veřejnoprávní nástroje a prostředky uplatňované jinými orgány veřejné správy, než jsou soudy, za účelem zajištění respektování jak právních norem objektivního práva z oblasti ochrany duševního vlastnictví, tak i jednotlivých subjektivních práv k duševnímu vlastnictví. Při uplatňování těchto prostředků a nástrojů je však třeba mít již na paměti, že přes existenci veřejného zájmu na ochraně práv duševního vlastnictví zůstávají jednotlivá subjektivní práva k duševnímu vlastnictví subjektivními soukromými právy, která se navzájem velmi často ocitají v konfliktu a která se dále ocitají v konfliktu s jinými soukromými subjektivními právy, než jsou práva k duševnímu vlastnictví. K řešení těchto konfliktů zpravidla nejsou povolány příslušné orgány veřejné správy, nýbrž soudy (blíže k tomu viz níže v kapitole 3.1.3.)

Negativně lze pojem prosazování práv z juristického hlediska naopak vymezit tak, že sem nespadá samotný právní režim vzniku práv k duševnímu vlastnictví (např. úprava podmínek patentovatelnosti technických řešení, úprava podmínek zápisné způsobilosti ochranné známky, úprava přihlašovacího řízení průmyslových práv aj.) ani obecné vymezení obsahu těchto práv; na druhou stranu jednotlivé dílčí nároky, resp. oprávnění, jež jsou reflexí podstatného obsahu subjektivních práv k duševnímu vlastnictví, již pod pojem prostředků k prosazování práv duševního vlastnictví v nejširším smyslu spadají.

Vzhledem k absenci přísné dělicí linie mezi hmotněprávní úpravou práv k duševnímu vlastnictví a oblastí jejich prosazování zejména z juristického pohledu a s ohledem na úzkou vzájemnou provázanost těchto dvou oblastí byl v úvodu tohoto prvního dílu metodiky zpracován poměrně podrobný přehled hmotněprávní úpravy práv z duševního vlastnictví. Při analýze jednotlivých obsahových a formálních znaků systému prosazování práv z duševního vlastnictví je třeba k této hmotněprávní úpravě vhodným způsobem přihlížet a s ohledem na tuto hmotněprávní úpravu konstruovat a koordinovat jednotlivé metodické postupy vlastního prosazování (viz níže kapitola 3.3.)

Systém prosazování práv duševního vlastnictví je tedy definován z normativního hlediska souborem právních norem, které upravují v soudních, případně správních řízeních vymahatelné nároky z porušování těchto práv, procesní instituty, a to jak z oblasti řízení nalézacího, tak i exekučního, soudního i správního, sloužící k efektivní ochraně těchto práv, jakož i zvláštní pravomoci orgánů veřejné správy při zajišťování dodržování těchto práv a právních předpisů z oblasti duševního vlastnictví. Ze sociologického hlediska pak tento systém sestává z prvků, cílů a hodnot, které sledující efektivní společenské uplatňování nehmotných statků v podmínkách vnitřního trhu EU, resp. globální ekonomiky. Průsečíkem těchto dvou pohledů je pohled institucionální, který umožňuje uchopit systém prosazování práv k duševnímu vlastnictví prismatickým činnostmi, postupů a prostředků uplatňovaných při výkonu ekonomických, rozhodovacích, kontrolních, exekutivních a správních činností v souvislosti se společenským uplatňováním nehmotných statků.

3.1.2 Vnější a vnitřní rozhraní systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví

Koherence systému prosazování práv z duševního vlastnictví vyplývá podobně jako koherence většiny jiných společenských systémů ze sítě vazeb tohoto systému na systémy ve vztahu k tomuto systému vnější a na systémy utvářející se a fungující v rámci jednotlivých stavebních prvků tohoto systému (vnitřní systémy). Na rozhraní těchto systémů dochází k výměně informací, které zajišťují na jedné straně fungování a rozvoj vlastního systému prosazování práv z duševního vlastnictví a na druhé straně údržbu a rozvoj vnějších a vnitřních systémů na něj napojených. Tyto informace mají povahu jak konkrétních praktických informací, vyvolávajících určité konkrétní odezvy v rámci vzájemně propojených systémů, tak i povahu abstraktních informací, které nelze bezprostředně převést do odezvy na úrovni kteréhokoli ze zúčastněných systémů, avšak které mají esenciální význam pro možnost vzniku autonomie systému a jeho vnitřní fungování až po autopoietickou úroveň. Tyto abstraktní informace si na sebe při fungování systému berou podobu cílů a hodnot. Tyto cíle a hodnoty tak zajišťují vlastní obsahové vymezení systému ve vztahu k jiným systémům a jeho relativně autonomní fungování. Primárním zdrojem těchto cílů a hodnot však není, jak vyplývá ze shora uvedeného, systém jako takový, nýbrž právě výměna informací, k níž dochází na jeho různých rozhraních.

3.1.2.1 Vnější rozhraní

Vnější rozhraní systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví je dáno

- platným právem, zejména českým právním řádem a evropským komunitárním právem;
- politickými systémy zejména opět na národní (české) a nadnárodní (evropské komunitární) úrovni;
- ekonomickým systémem fungujícím na území ČR, který je neoddělitelně spjat s ekonomikami ostatních členských států Evropské unie v rámci vnitřního trhu a s globální ekonomikou;
- závazky České republiky k mezinárodnímu společenství;
- systémem etických norem všeobecně uznávaných v české společnosti.

Tyto jednotlivé vnější systémy, které z vnějšku působí na systém prosazování práv z duševního vlastnictví, rovněž vzájemně spolupůsobí mezi sebou a podílejí se tak ve své vlastní interakci na genezi určitých hodnot a cílů, které jsou následně přijaty do systému prosazování práv z duševního vlastnictví. K tomu je třeba přihlídnout při analýze jednotlivých těchto cílů a hodnot s ohledem na potřebu jejich slučitelnosti s komplexem abstraktních informací generovaných těmito jednotlivými systémy, jejichž pravidelná výměna se systémem prosazování práv z duševního vlastnictví je nutnou podmínkou udržování a rozvoje tohoto systému. Přínos těchto jednotlivých systémů vytvářejících vnější rozhraní systému prosazování práv z duševního vlastnictví pro tvorbu cílů a hodnot tohoto systému rozebereme níže.

3.1.2.2 Vnitřní rozhraní

Nelze ztratit ze zřetele ani sepjetí systému prosazování práv duševního vlastnictví se systémy, které stojí na jeho jakoby vnitřním rozhraní na úrovni jeho jednotlivých základních prvků. I

na těchto úrovních dochází k podstatným výměnám informací převážně konkrétní povahy, které však nejsou nepoddajné vůči určitým formám zobecnění, které mohou být přínosem pro postupy zajišťující koherentnost systému. Tyto systémy spojené se systémem prosazování práv z duševního vlastnictví vnitřním rozhraním na úrovni jeho jednotlivých základních prvků nejsou na tomto systému zpravidla geneticky závislé, nýbrž jejich sejetí s námi posuzovaným systémem je dáno zpravidla jejich postupnou absorpcí do systému jako jeho stavebních prvků v důsledku reinterpretace jejich postavení ve světle cílů a hodnot vlastních právě posuzovanému systému.

Na tomto tzv. vnitřním rozhraní systému prosazování práv z duševního vlastnictví se nacházejí zejména

- jednotliví ekonomičtí aktéři, tedy soukromé osoby zejména v pozicích přihlašovatelů, vlastníků a porušovatelů práv k duševnímu vlastnictví;
- instituce s personálním substrátem působící v oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví;
- jednotlivé fyzické osoby tvořící personální substrát těchto institucí;
- ekonomické subjekty zabývající se výlučně nebo převážně ochranou práv k duševnímu vlastnictví jakožto svou vlastní podnikatelskou činností (advokáti, patentoví zástupci, ekonomičtí a jiní poradci, výrobci specializovaného software a poskytovatelé dalších specializovaných služeb).

Je třeba mít na zřeteli, že k úspěšnému prosazování práv z duševního vlastnictví je nezbytný i určitý stupeň znalosti vnitřních poměrů, kapacit, hodnot a cílů těchto subjektů, které zajišťují chod systému prosazování práv z duševního vlastnictví „zevnitř“. I tyto subjekty, resp. systémy dodávají do systému prosazování práv z duševního vlastnictví nezastupitelné a velmi cenné informace, schopnost jejichž zobecnění a operacionalizace v rámci systému patří ke kritériím efektivity fungování námi posuzovaného systému.

Zatímco tendence k autopoietickým pochodům na úrovni celého systému prosazování práv z duševního vlastnictví za běžných okolností nemusí být škodlivá pro fungování a rozvoj systému jako celku, pokud taková autopoietizace nevede k potlačení vazeb tohoto systému se systémy stojícími na jeho vnějším rozhraní (podstatou takovéto benigní autopoietizace je formování vlastních cílů a hodnot v rámci systému prosazování práv z duševního vlastnictví schopných adopce vnějšími systémy), autopoietické fungování systémů stojících na vnitřním rozhraní posuzovaného systému může mít v dlouhodobé perspektivě maligní důsledky pro fungování a rozvoj systému, na který jsou tyto systémy napojeny jako jeho základní stavební prvky. Na cíle a hodnoty těchto „vnitřních systémů“ a jejich tendence k autopoietizaci (např. zneužívání práv k duševnímu vlastnictví a jeho důsledky) upozorníme blíže zejména v případové studii pod bodem 3.4.

V dalším textu se soustředíme zejména na vazby systému prosazování práv z duševního vlastnictví k systémům stojícím na jeho vnějším rozhraní, které jsou klíčové pro stanovení hodnotového rámce a cílů tohoto systému. Vzhledem k tomu, že vazbě systému prosazování práv z duševního vlastnictví s právním rámcem hmotněprávní úpravy práv k duševnímu vlastnictví v národním, evropském i mezinárodním právu byla věnována obsáhlá první úvodní část této studie, zaměřují se následující oddíly na rozbor vazeb systému k vnějším systémům uvedeným na dalších místech shora provedeného výčtu.

3.1.3 Veřejný zájem

3.1.3.1 Pojem veřejného zájmu

Pojem veřejného zájmu je východiskem rozlišování mezi veřejným a soukromým právem, které i v dnešní době zůstává minimálně v podmínkách kontinentálních právních řádů, k nimž patří i české právo, stále funkční. Podle zájmové teorie se právní normy či právní vztahy (právo) rozdělují na veřejné a soukromé právě podle toho, zda sledují zájem věcí veřejných, nebo prospěch jednotlivce. Veřejným zájmem přitom je takový zájem, který je jakožto veřejný zájem prosazován politickou mocí a který by měl splývat se zájmy celé společnosti. Tento zájem by měl být v souladu rovněž s individuálními zájmy jednotlivců, resp. podle liberální doktríny by sledování partikulárních zájmů jednotlivců mělo být prospěšné i pro společnost jako celek. Přesto se může zájem jednotlivce v konkrétních případech octnout v rozporu s veřejným zájmem. Z hlediska prosazování práv k duševnímu vlastnictví je podstatné to, že k ochraně subjektivních práv jednotlivců, tedy i jejich partikulárních zájmů, jsou povolány soudy, zatímco správní úřady svou činností zpravidla sledují především zájem veřejný.

Veřejný zájem a soukromý zájem jsou ovšem spolu úzce spjaty ještě řadou dalších způsobů, mj. tím, že existuje veřejný zájem na tom, aby byla řádně a včas poskytována ochrana legitimním soukromým zájmům, zejména subjektivním právům. O tento veřejný zájem jde, hovoří-li se o potřebě zajistit respektování práva, vymahatelnost práva apod. Sem patří i zájem na dodržování (vymáhání, respektu, prosazování) práv k duševnímu vlastnictví.

3.1.3.2 Veřejný zájem na prosazování práv k duševnímu vlastnictví

O veřejném zájmu v oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví lze tedy hovořit ve dvojm smyslu. Jednak existuje veřejný zájem na tom, aby byla zajištěna náležitá ochrana subjektivním právům k duševnímu vlastnictví, což se zpravidla děje cestou uplatňování soudní moci v občanském soudním řízení. Vedle toho však existuje i veřejný zájem na prosazování práv k duševnímu vlastnictví v užším slova smyslu, který není jen reflexí soukromých zájmů vlastníků práv k duševnímu vlastnictví na zajištění efektivní ochrany jejich práv. Tento veřejný zájem na prosazování práv k duševnímu vlastnictví ve vlastním (užším) slova smyslu je odrazem poznání, že vysoká úroveň ochrany duševního vlastnictví a efektivní prosazování práv k duševnímu vlastnictví přispívají k hospodářskému růstu a prosperitě, resp. jsou průvodními jevy ekonomické prosperity.

Prosazování práv k duševnímu vlastnictví se tak stalo jedním z politických cílů na úrovni národní, evropské i mezinárodní. Výrazem toho je např. přijetí usnesení vlády České republiky ze dne 14. dubna 1999 č. 330 ke Koncepci boje proti kriminalitě v oblasti duševního vlastnictví.

3.1.3.3 Veřejný zájem a právo soukromé vs. právo veřejné

Na okraj k problematice veřejného zájmu je třeba s ohledem na časté používání pojmů soukromé a veřejné právo nejen v této studii, nýbrž zejména i v praxi orgánů veřejné správy při prosazování práv z duševního vlastnictví, připomenout podstatu distinkce mezi právem soukromým a veřejným.

Rozdíl mezi veřejným a soukromým právem bývá vystihován na základě různých teorií, z nichž nejvýznamnější jsou teorie zájmová, založena na klasické Ulpianově definici *publicum ius est quod ad statum rei publicae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem*, (jak byla naznačena úvodem této kapitoly), teorie mocenská a teorie organická. Podle mocenské teorie se veřejné a soukromé právo rozlišuje podle toho, zda účastníci právních poměrů jsou k sobě navzájem ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti anebo rovnosti. V oblasti veřejného práva je charakteristický vztah nadřízenosti a podřízenosti, zatímco v oblasti soukromého práva je charakteristický vztah rovnosti. Podle organické teorie je rozhodující, zda se právní subjekt ocitá v určitém právním poměru z důvodů svého členství v některé veřejné korporaci, nebo nikoli. V prvním případě jde o poměr práva veřejného, ve druhém případě o poměr práva soukromého. Podle tzv. materiální organické teorie je veřejné právo úhrnem právních norem, v nichž aspoň jeden subjekt právního poměru je nositelem veřejné moci. Každá z těchto tří teorií umožňuje z jiného pohledu nahlédnout rozdíl mezi soukromým a veřejným právem, který bývá zkušeným právníkům zřejmý spíše intuitivně než na základě aplikace přesných definic. Každá ze tří základních teorií vymezujících soukromé a veřejné právo v sobě však zahrnuje určité prvky, které mohou být v konkrétních případech vodítkem pro tento intuitivní náhled.

V obecném povědomí právníků a úředníků veřejné správy se o soukromé právo „starají“ soudy v občanském soudním řízení, když poskytují ochranu subjektivním soukromým právům, zatímco oblast veřejného práva „mají na starosti“ správní úřady a soudy v trestním řízení. Proti takovému náhledu lze sice namítnout bezpočet konkrétních případů, kdy tomu tak není, nicméně to nic nemění na tom, že tento náhled je ve své podstatě korektní. Korektní proto, že se v něm odrážejí zejména tyto odlišné charakteristiky činnosti soudů na straně jedné a správních úřadů na straně druhé.

3.1.3.4 Veřejný zájem a činnost soudů a správních úřadů

3.1.3.4.1 Postavení a úloha soudů

Soudy jsou povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu (subjektivním) právům. Při svém rozhodování je soudce vázán toliko zákonem, tj. nikoli např. podzákonými právními předpisy, které by byly v rozporu se zákonem, ale ani pokyny jeho nadřízených, politických orgánů aj. Na soudy i na soudce je kladen požadavek nezávislosti a nestrannosti, který má vázanost soudce pouze zákonem vyjadřovat a z něhož vyplývá také to, že soud ve svém rozhodování v občanském soudním řízení nesleduje, nesmí sledovat a uplatňovat žádné specifické soukromé, ale ani veřejné zájmy, kromě těch, které se odrážejí v subjektivních právech, kterým soud poskytuje ochranu, a v zákonech, které při svém rozhodování aplikuje.

Občanský soudní řád soudům v občanském soudním řízení ukládá postupovat tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachovávaní zákonů, k čestnému plnění povinností a úctě k právům jiných osob, a ještě připomíná, že občanské soudní řízení je jednou ze záruk zákonnosti a slouží jejímu upevnování a rozvíjení, přičemž každý má právo domáhat se u soudu ochrany práva, které bylo ohroženo nebo porušeno. Soudy v občanském soudním řízení mají dbát na to, aby nedocházelo k porušování práv a právem chráněných zájmů fyzických a právnických osob a aby práva nebyla zneužívána na úkor těchto osob.

Tyto cíle a hodnoty se v plném rozsahu uplatňují i při prosazování práv z duševního vlastnictví v občanském soudním řízení. Do popředí tu vyvstává nikoli veřejný zájem v užším slova smyslu, např. zájem na ekonomické prosperitě, hospodářském růstu, vysoké úrovni zaměstnanosti, zdravém životním prostředí, rozvoji národního hospodářství aj., nýbrž zájem na ochraně soukromých subjektivních práv účastníků řízení. Soud je povolán tato práva chránit, i kdyby poskytnutí této ochrany v konkrétním případě bylo na úkor některého specifického veřejného zájmu. Např. musí vyhovět oprávněným nárokům vlastníka duševního vlastnictví, byť takový postup ve svých důsledcích povede k úpadku žalovaného, propuštění jeho zaměstnanců a vzrůstu nezaměstnanosti, ke zvýšení ceny léku v důsledku respektování patentových práv k účinné látce, k poškození životního prostředí v důsledku uplatňování patentované technologie apod. Úvahami o naposled příkladem uvedených specifických veřejných zájmech nelze legitimizovat soudní rozhodnutí v občanském soudním řízení, ledaže by relevance těchto kritérií pro soudní rozhodování stanovil přímo zákon. Na okraj k tomu je třeba dodat, že nežádoucí důsledky poskytování ochrany právům k duševnímu vlastnictví z hlediska veřejného zájmu, jež byly shora jmenovány, ve skutečnosti musí ustoupit do pozadí před silnějším veřejným zájmem na poskytování ochrany právům k duševnímu vlastnictví i za cenu krátkodobého poškození těchto zájmů, neboť podle dosavadních zkušeností lidstva dlouhodobý respekt práv duševního vlastnictví ve svých dlouhodobých důsledcích vede k vytváření technologií a ekonomickému jednání, které je prospěšné pro ekonomický růst, udržení vysoké úrovně zaměstnanosti i ochranu životního prostředí.

Nezávislost a nestrannost soudů se ovšem musí projevovat i v opačném scénáři. Soudy nesmí přihlížet ve svém rozhodování ani k veřejnému zájmu na vlastním prosazování práv k duševnímu vlastnictví, které má zajistit dosažení shora uvedených cílů. Soudy musí brát důsledně v úvahu veškeré okolnosti, které svědčí ve prospěch domnělých porušovatelů těchto práv a uspokojovat nároky z porušení práv k duševnímu vlastnictví důsledně jen v těch případech, kdy žalobci tato práva podle zákona skutečně přísluší a jejich výkonu nebrání žádná zákonná překážka, ať již jde např. o vyčerpání práv, existenci práv předchozího uživatele, absenci pravděpodobnosti záměny mezi označením užívaným porušovatelem a ochrannou známkou, odlišnosti technického řešení užívaného domnělým porušovatelem od žalobcova patentu atd., atp.

3.1.3.4.2 Postavení a úloha správních úřadů

Naproti tomu na činnost správních úřadů a jejich úředníků zpravidla požadavek nezávislosti a nestrannosti kladen není. Správní úřady jsou samozřejmě rovněž povinny se ve své činnosti řídit platnými zákony a smějí uplatňovat svou moc pouze v případech stanovených zákonem a způsobem, který zákon stanoví. Přesto je legitimní požadovat po správních úřadech sledování určitých specifických veřejných zájmů, které mohou být diktovány i politicky, např. zájmu na zvýšené ochraně před dovozem neoprávněných napodobenin z třetích zemí, zájmu na podpoře inovací prováděných českými podnikatelskými subjekty, zájem na udržení a zvýšení zaměstnanosti v určitém regionu apod. Je třeba mít na zřeteli, že správní úřady při své činnosti i v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví tyto specifické veřejné zájmy sledují, což může v konkrétních případech vést k odlišným postojům a dokonce i rozhodnutím při prosazování práv k duševnímu vlastnictví. Vzhledem k tomu, že veřejný zájem na prosazování práv k duševnímu vlastnictví je založen na liberální doktríně, podle níž sledování soukromých partikulárních zájmů jednotlivých ekonomických subjektů včetně zájmu na prosazování jejich subjektivních práv k duševnímu vlastnictví ve svých důsledcích vede

k obecnému blahu, měla by být úloha správních úřadů při prosazování práv k duševnímu vlastnictví spíše pomocná ve vztahu k ústřední roli, kterou by při rozhodování sporů, které prosazování práv k duševnímu vlastnictví nutně vyvolává, měly mít nadále soudy. Právě nezávislost a nestrannost soudního rozhodování skýtá totiž největší garanci toho, že bude dosaženo nejen partikulárního soukromého zájmu jednotlivých aktérů (vlastníků a porušovatelů práv) v oblasti duševního vlastnictví, ale i veřejného zájmu na prosazování práv k duševnímu vlastnictví, který se ve skutečnosti redukuje na zájem na poskytování efektivní ochrany subjektivním soukromým právům k předmětům duševního vlastnictví. S tímto ústředním veřejným zájmem v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví mohou některé jiné specifické druhy veřejného zájmu (např. zájem na zdravém životním prostředí, nízké ceně léků, vysoké úrovni zaměstnanosti, aj.) být v rozporu.

3.1.3.4.3 Procesní záruky v občanském soudním řízení

Občanské soudní řízení je koncipováno tak, aby v jeho rámci mohla být v maximální možné míře poskytnuta ochrana subjektivním právům, včetně práv k duševnímu vlastnictví. V občanském soudním řízení se rozhodují zejména spory, kdy proti sobě stojí účastníci řízení s navzájem protichůdnými zájmy, z nichž každý uplatňuje navzájem neslučitelná subjektivní práva, případně tvrdí, že mu přísluší práva, která mu příslušet nemusí a která naopak může vylučovat existence jiných subjektivních práv druhého účastníka řízení. V občanském soudním řízení jde o to tato subjektivní práva „nalézt“ a autoritativně o nich rozhodnout tak, aby byl pokud možno s konečnou platností odstraněn zdroj konfliktu mezi účastníky z hlediska daného předmětu řízení.

K dosažení těchto cílů slouží řada zásad, na nichž je občanské soudní řízení vybudováno. Patří k nim zásada rovnosti účastníků, zásada dispoziční, zásada projednací, institut důkazního břemene a břemene tvrzení, jakož i zásady tzv. spravedlivého procesu, jak jsou blíže uvedeny zejména v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu ČR.

Tyto principy se odrážejí v tom, že občanské soudní řízení je ve věcech prosazování práv k duševnímu vlastnictví zahajováno pouze na návrh, žalobce je tzv. pánem sporu (dominus litis), který svými procesními úkony stanoví předmět řízení a v zásadě může svými jednostrannými úkony řízení kdykoli ukončit nebo jeho předmět změnit. Každý z účastníků má povinnost tvrdit skutečnosti relevantní z hlediska jejich návrhů, jak má soud ve věci samé rozhodnout, a označit důkazy k prokázání svých tvrzení, přičemž neunesení tohoto tzv. břemena tvrzení a břemena důkazního vede k neúspěchu účastníka ve sporu. Každý účastník má právo vyjádřit se ke skutečnostem a důkazům druhé strany, má právo na to, aby v řízení ve věci samé bylo rozhodováno po ústním jednání, aby důkazy byly prováděny při tomto jednání, právo na to, aby jednání bylo veřejné, a řadu dalších dílčích oprávnění v rámci práva na spravedlivý proces.

Těmito garancemi zpravidla není vybaveno řízení před orgány veřejné správy (správní řízení). Tato řízení lze v řadě případů zahajovat z úřední povinnosti (bez návrhu účastníků), účastníci řízení sice mají i ve správním řízení rovné postavení, ve správním řízení se však neuplatňuje v plném rozsahu princip kontradiktornosti řízení, institut břemene tvrzení a důkazního břemene a principy přimosti, ústnosti a veřejnosti řízení, s ohledem na možnost zahájit řízení z úřední povinnosti ve správním řízení zpravidla neplatí dispoziční zásada a neuplatňuje se řada komponentů tzv. spravedlivého procesu. Správním orgánům zákon výslovně ukládá, aby

dbaly na to, aby přijaté řešení bylo v souladu s veřejným zájmem; péče o veřejný zájem je tak postavena na stejnou úroveň jako péče o ochranu práv účastníků řízení.

I s ohledem na tyto odlišné charakteristiky občanského soudního řízení a správního řízení se pro rozhodování sporů v oblasti soukromého práva, kam patří rovněž oblast práv k duševnímu vlastnictví, jeví jako vhodnější občanské soudní řízení před soudy než správní řízení před orgány veřejné správy.

3.1.3.4.4 Specifická role orgánů veřejné správy při prosazování práv z duševního vlastnictví

Oblast práva duševního vlastnictví je součástí soukromého práva. Právo duševního vlastnictví upravuje majetkové, případně osobně majetkové vztahy fyzických a právnických osob mezi sebou. Tyto osoby mají navzájem rovné postavení a žádná z nich nevystupuje ve vzájemných vztazích v pozici nositele veřejné moci. Uplatňování subjektivních práv v rámci těchto vztahů míří na ochranu soukromých zájmů těchto jednotlivých osob, nikoli primárně na ochranu zájmu veřejného. Jak je patrné z tohoto velmi povrchního testu, právo k duševnímu vlastnictví se jeví jako součást soukromého práva z hlediska všech tří dominantních teorií rozlišování mezi veřejným a soukromým právem.

Ze shora uvedené úvahy vyplývá otázka, zda vůbec a proč má být oblast prosazování práv k duševnímu vlastnictví předmětem tak intenzivní pozornosti celé řady orgánů veřejné správy, kterým byla v této oblasti svěřena pravomoc, a jaký je účel svěřených těchto pravomocí. Není vůbec prosazování práv z duševního vlastnictví veřejnoprávními orgány v rozporu s jejich soukromoprávní podstatou? Není systém prosazování práv z duševního vlastnictví, který je do značné míry postaven na výkonu pravomocí správních úřadů a nikoli soudů, systémově vadný?

Na tyto „kacířské“ otázky je nutno odpovědět záporně. Prosazování práv z duševního vlastnictví prostředky veřejného práva má svůj neopomenutelný účel a smysl. Úloha orgánů veřejné správy při prosazování práv z duševního vlastnictví vyplývá z veřejného zájmu na tom, aby práva z duševního vlastnictví byla dodržována. Jak již bylo na několika místech této studie uvedeno, existence tohoto veřejného zájmu je legitimizována úvahou, že dlouhodobé dodržování a efektivní prosazování práv k duševnímu vlastnictví jde ruku v ruce s hospodářskou prosperitou, jejíž dosahování a udržování je nezbytné k dosahování i dalších dílčích veřejných zájmů, např. v oblasti sociální, oblasti životní prostředí, oblasti kulturní aj. Pominout ovšem nelze ani to, že práva k duševnímu vlastnictví jsou jakožto součást vlastnických práv pod přímou ústavní ochranou a pod ochranou řady mezinárodních úmluv o lidských právech. Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti takto požívají další zvláštní ochrany v rámci ústavního pořádku České republiky. Pokud veřejná prospěšnost ochrany, dodržování a prosazování práv k duševnímu vlastnictví je empiricky doložitelná zkušenostmi lidstva pouze za posledních několik málo staletí, institut vlastnického práva je institucionálním základem všech civilizací, které dosud lidstvo úspěšně vybuodovalo. Bez efektivní ochrany vlastnického práva nelze zajistit nejen dlouhodobou hospodářskou prosperitu, ale ani elementární svobodu jedince a uspokojení těch nejzákladnějších životních potřeb lidského jednotlivce. Dlouhodobá pozitivní zkušenost lidstva s institutem vlastnictví je dalším pádným argumentem pro ochranu vlastnictví všech druhů statků, které se v průběhu společenského vývoje staly způsobitelným předmětem vlastnického práva, tedy i statků nehmotných.

Vlastnictví je rovněž právním institutem svou podstatou soukromoprávním. Přesto se dlouhodobě osvědčila a ukázala dokonce jako nutná zesílená ochrana vlastnického práva veřejnoprávními prostředky. Ochranu vlastnického práva nezajišťují pouze soudy v občanském soudním řízení, nýbrž především i celá řada orgánů veřejné správy a veřejné ozbrojené sbory. Respekt vlastnického práva zajišťuje nejen předpisy soukromého práva, ale i práva veřejného, zejména trestního. Tyto právní normy a instituce zajišťují zesílenou a efektivnější ochranu vlastnického práva, než by byly schopny zajistit pouze soudy v řízení občanskoprávním.

Podobná zesílená právní ochrana je na místě i při ochraně práv k duševnímu vlastnictví. Samotní vlastníci práv k duševnímu vlastnictví nejsou často schopni svými vlastními dispozičními úkony v občanském soudním řízení zajistit spolehlivou ochranu a dodržování těchto práv a mnohdy jim k tomu chybí i ekonomická motivace (např. v případech porušování těchto práv v omezeném rozsahu). Přesto v důsledku porušování těchto práv vzniká újma společnosti a ekonomice jako celku. Podle odhadu ekonomických expertů vede porušování práv k duševnímu vlastnictví k reálně měřitelnému poklesu hospodářského růstu, jednak s ohledem na pokles investiční aktivity vlastníků duševních práv, jednak s ohledem na to, že se ekonomická aktivita přesouvá do oblasti šedé a černé ekonomiky.

Veřejný zájem na prosazování práv z duševního vlastnictví tedy není jen pouhým vektorem soukromých zájmů vlastníků těchto práv, nýbrž tyto zájmy i v určitém směru přesahuje tím, že existuje i tam, kde soukromý zájem na prosazování práv z duševního vlastnictví konkrétního vlastníka může absentovat nebo být jen minimální. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že veřejný zájem na prosazování práv z duševního vlastnictví je geneticky odvozen od zájmu jednotlivých vlastníků těchto práv. Nelze si proto představit, že by se mohl obrátit proti zájmům jednotlivých vlastníků těchto práv, neboť takto konstruovaný specifický veřejný zájem by již postrádal svoji legitimizaci s ohledem na základní myšlenku, že prosazování práv k duševnímu vlastnictví jednotlivých vlastníků ve svých důsledcích vede k prosperitě společnosti jako celku.

Při prosazování práv z duševního vlastnictví je také třeba mít na paměti, že veřejný zájem na ochraně těchto práv se odráží především i ve způsobu, jakým způsobem jsou tato práva konstruována a vymezena v jednotlivých právních předpisech na ochranu duševního vlastnictví. Ochrana poskytovaná nad tento zákonný rámec by se tak již mohla octnout v rozporu nejen se zájmem jednotlivých zúčastněných osob, nýbrž i se samotným specifickým veřejným zájmem na prosazování těchto práv. Například poskytování příliš silné patentové ochrany, popř. patentové ochrany k řešením, která k patentové ochraně podle zákona způsobilá nejsou, by ve svých důsledcích mohlo být pro ekonomiku nikoli vzpruhou, nýbrž zátěží. Opět tedy nelze než zdůraznit nutnost solidních znalostí hmotněprávních předpisů na ochranu jednotlivých druhů práv k duševnímu vlastnictví, v nichž je již zpravidla zakomponován žádoucí stupeň vyvážení zájmu ekonomických subjektů, jež jsou vlastníky těchto práv, ostatních ekonomických subjektů a společnosti jako celku.

3.1.4 Mezinárodní závazky České republiky

V oblasti práv duševního vlastnictví je Česká republika vázána celou řadou mezinárodních smluv, zejména multilaterálních, jejichž výčet je podán shora v kapitole 1.1.4. Tyto mezinárodní smlouvy se týkají téměř všech druhů práv duševního vlastnictví, tedy jak

průmyslových práv, tak i autorského práva a práv s autorským právem souvisejících, práv tvůrčí i netvůrčí povahy, práv k výsledkům tvůrčí činnosti i práv k označení.

Vedle toho se oblasti duševního vlastnictví dotýká i řada bilaterálních mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, a to jak bilaterálních mezinárodních smluv, které se speciálně týkají pouze ochrany určitých druhů práv duševního vlastnictví, tak i smluv, které se oblasti ochrany práv duševního vlastnictví týkají okrajově, např. dohod o ochraně a podpoře investic. Z bilaterálních smluv upozorňujeme zejména na dvoustranné mezinárodní dohody o ochraně označení původu a jiných zeměpisných označení, které bývalé Československo uzavřelo se Švýcarskem (vyhl. č. 13/1976 Sb.) a s Rakouskem (vyhl. č. 19/1971 Sb.).

Ne všechny závazky vyplývající pro Českou republiku z mezinárodních smluv v oblasti duševního vlastnictví se týkají prosazování práv z duševního vlastnictví. Lze dokonce říci, že zejména ve starších mezinárodně právních dokumentech je pozornost věnovaná prosazování práv z duševního vlastnictví spíše okrajová, zatímco těžiště mezinárodně právní úpravy leží v procesu přihlašování jednotlivých druhů průmyslových práv, resp. v rozšíření ochrany vyplývající z předpisů národního práva na území smluvního státu i na osoby z ostatních členských států příslušné mezinárodní smlouvy (asimilační princip). V posledních desetiletích se však tento poměr začíná měnit ve prospěch závazků týkajících se vlastního prosazování práv. Typickým představitelem mezinárodní úmluvy, která se zaměřuje především na oblast prosazování práv k duševnímu vlastnictví, je Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS).

Ze závazků vyplývajících z mezinárodních smluv *stricto sensu* je třeba zmínit dokumenty mezinárodního soft law, kam lze zařadit např. doporučení Světové organizace duševního vlastnictví, např. společné doporučení Světové organizace duševního vlastnictví týkající se ustanovení o ochraně všeobecně známých známek a společné doporučení Světové organizace duševního vlastnictví týkající se ustanovení o ochraně známek a jiných práv na označení na internetu.

Z multilaterálních mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a z nichž vyplývají závazky spadající v širším slova smyslu do oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví, je třeba zmínit zejména následující.

3.1.4.1 Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883, revidovaná v Bruselu 14. prosince 1900, ve Washingtonu 2. června 1911, v Haagu 6. listopadu 1925, v Londýně 2. června 1934, v Lisabonu 31. října 1958 a ve Stockholmu 14. července 1967 (vyhl. č. 64/1975 Sb.)

Základní principy

Pařížská unijní úmluva zakotvuje především princip asimilace, podle něhož příslušníci každé unijní země požívají, pokud jde o ochranu průmyslového vlastnictví, ve všech ostatních unijních zemích týchž výhod, které příslušné zákony poskytují nebo poskytnou příslušníkům vlastního státu bez újmy práv zvláště stanovených Úmluvou. To se týká nejen práv podávat přihlášky průmyslových práv a dosahovat jejich registrace, ale i bránit se proti porušování průmyslových práv. V tomto směru Úmluva výslovně stanoví, že příslušníci každé unijní země budou používat téže ochrany jako příslušníci vlastního státu a týchž právních prostředků proti jakémukoli porušování jejich práv, s výhradou, že splní podmínky a formality, které

ukládají předpisy příslušníkům vlastního státu (článek 2 odst. 1 Úmluvy). Působnost Úmluvy se přitom vztahuje na patenty na vynálezy, užité vzory, průmyslové vzory nebo modely, tovární nebo obchodní známky, známky služeb, obchodní jméno a údaje o provenienci zboží nebo označení jeho původu.

Unijní země však mohou stanovit vlastní legislativní opatření, týkající se soudního a správního řízení a příslušnosti, jakož i volby bydliště nebo ustanovení zástupce, kterých by vyžadovaly zákony o průmyslovém vlastnictví. Této výhrady využívá celá řada unijních zemí včetně České republiky např. tím, že stanoví pro zahraniční osoby povinnost právního zastoupení advokátem nebo patentovým zástupcem v řízeních před Úřadem průmyslového vlastnictví. Tento právní zástupce je pak zpravidla zapisován v příslušném rejstříku průmyslových práv (např. v patentovém rejstříku, rejstříku ochranných známek), což usnadňuje komunikaci českých osob a orgánů s vlastníkem (majitelem, přihlašovatelem) příslušného průmyslového práva. Prostřednictvím těchto zástupců probíhá rovněž komunikace s vlastníkem (majitelem) průmyslového práva v případě jeho skutečného nebo domnělého porušování, a to až do okamžiku, než si případně tento vlastník ustanoví v České republice jiného zástupce.

Přímá unijní úmluva

Z Úmluvy pak vyplývají některá přímá unijní práva (iura ex conventione).

Oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví v širším slova smyslu se týká i např. ustanovení o tom, že vynálezce má právo, aby byl jako vynálezce patentu uveden. Podstatné je dále pravidlo, že pro uznání práva se nesmí vyžadovat, aby na výrobku byla nějaká značka nebo zmínka o patentu, o užitém vzoru, o zápisu tovární nebo obchodní známky nebo o přihlášení vzoru nebo modelu. V oblasti patentů Úmluva stanoví, že za porušování práv majitele patentu se nepovažuje, upotřebí-li se na lodích ostatních unijních zemí patentovaných zařízení ve vodním tělese, ve strojích, v lodní výstroji, přístrojích a jiném příslušenství, když se tyto lodě dostanou na čas nebo náhodně do vod příslušné země, s výhradou, že se tu těchto předmětů upotřebí jenom pro potřeby lodní, a dále upotřebí-li se patentovaných zařízení při stavbě nebo provozu leteckých nebo pozemních vozidel jiných unijních zemí, nebo u součástí těchto vozidel, dostanou-li se přechodně nebo náhodně do této země. Pokud jde o způsobové patenty, platí, že doveze-li se výrobek do některé unijní země, kde existuje patent chránící postup výroby tohoto výrobku, budou majiteli patentu příslušet k dovezenému výrobku všechna práva, která mu na podkladě patentu na postup přiznává zákonodárství dovážející země k výrobkům vyrobeným v této zemi.

Ochrana všeobecně známých ochranných známek

V oblasti ochranných známek zakotvuje Pařížská unijní úmluva významné ustanovení na ochranu proti známkovému pirátství (článek 6bis). Tato ochrana spočívá v tom, že unijní země jsou zavázány, a to buď z úřední povinnosti, jestliže to zákonodárství země dovoluje, nebo (ve všech případech alespoň) na žádost zájemce, že odmítnou nebo zruší zápis a zakáží užívání tovární nebo obchodní známky, která je reprodukcí, napodobením nebo překladem, jež je s to vyvolat záměnu se známkou, o které podle posudku příslušného úřadu země zápisu nebo užívání je tam všeobecně známo, že je již známkou osoby oprávněné požívat výhod Úmluvy a užívanou pro stejné nebo podobné výrobky. Totéž platí v případech, kdy podstatná

část označení je reprodukcí takové známky obecně známé nebo napodobením, jež je s to způsobit záměnu s ní. Jedná se o ochranu tzv. všeobecně známých ochranných známek, tedy takových ochranných známek, které sice nejsou zapsány v příslušné unijní zemi (např. v České republice), avšak je o nich v této zemi všeobecně známo, že jsou již známkou osoby oprávněné požívat výhod Pařížské unijní úmluvy a užívanou pro stejné nebo podobné výrobky; tyto tzv. všeobecně známé ochranné známky jsou chráněny bez ohledu na to, zda jsou formálně zapsány v příslušné unijní zemi, a to nejen na úrovni registrační (řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví týkajícím se přihlášek, resp. registrací ochranných známek porušujících práva k všeobecně známé ochranné známce), nýbrž i na úrovni faktického užívání na trhu; z toho vyplývá závazek orgánů, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, uplatnit příslušné právní prostředky za účelem zákazu užívání označení, které porušuje práva k známé ochranné známce, ať již tím, že všeobecně známou ochrannou známkou přímo reprodukuje, nebo reprodukuje její podstatnou část, případně ji napodobuje takovým způsobem, že je s to způsobit záměnu s ní.

Pro domáhání se výmazu známky porušující práva ke všeobecně známé ochranné známce stanoví Úmluva lhůtu nejméně 5 let ode dne zápisu, ve vztahu k zákazu (faktického) užívání mohou unijní země stanovit vlastní lhůtu. Toho využil český zákonodárce v ust. § 12 odst. 1 zák. č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, když stanovil, že vlastník starší ochranné známky (včetně ochranné známky všeobecně známé) není oprávněn se bránit dalšímu užívání pozdější shodné či podobné ochranné známky, jestliže strpěl toto užívání po dobu 5 let ode dne, kdy se o tomto užívání dozvěděl. To však neplatí v případě, že by přihláška pozdější ochranné známky nebyla podána v dobré víře. V takovém případě může vlastník všeobecně známé ochranné známky uplatnit svá práva proti pozdější shodné nebo zaměnitelné ochranné známce bez časového omezení. To je ostatně v souladu s článkem 6bis odst. 3 Pařížské unijní úmluvy, který stanoví, že pro domáhání se výmazu nebo zákazu užívání známek zapsaných nebo užívaných ve zlém úmyslu se lhůta nestanoví.

Erby, vlajky, znaky

Pařížská unijní úmluva dále zavazuje unijní země vhodnými opatřeními zakázat, aby bez zmocnění příslušných míst bylo užíváno jako tovární nebo obchodní známky nebo jako část těchto známek erbů, vlajek a jiných znaků státní svrchovanosti unijních zemí, úředních, zkušebních, puncovních a záručních značek u nich zavedených, jakož i každých napodobenin z hlediska heraldického. Totéž platí pro erby, vlajky a jiné symbolické znaky, zkratky nebo názvy mezinárodních mezivládních organizací, jejichž je jedna nebo více unijních zemí členem, s výjimkou těch erbů, vlajek a jiných symbolických znaků, zkratk a názvů, jejichž ochrana byla již předmětem platných mezinárodních dohod. Za účelem provedení těchto ustanovení se unijní země dohodly si navzájem vyměňovat a zveřejňovat seznamy znaků státní svrchovanosti, úředních zkušebních, puncovních a záručních značek, které mají být podle těchto ustanovení chráněny. Oznámení však není povinné, pokud jde o vlajky států.

Ochrana Telle - Quelle

Za zmínku dále stojí ustanovení článku 6 quinquies Úmluvy, který zakotvuje ochranné známky telle – quelle. Tento institut spočívá v tom, že každá tovární a obchodní známka řádně zapsaná v zemi původu musí být tak, jak jest, připuštěna k přihlášení a chráněna v ostatních unijních zemích, přičemž takovou ochranu lze omezit pouze v případech taxativně

vymezených v Úmluvě. Tovární a obchodní známky chráněné na základě institutu mohou být odmítnuty k zápisu nebo zrušeny jen v případech, kdy

- mohou porušit práva třetích osob v zemi, kde je žádáno o ochranu;
- nemají rozlišovací způsobilost nebo jsou složeny výhradně ze značek nebo údajů, které mohou v obchodě sloužit k označování druhu, jakosti, množství, určení, ceny, místa původu výrobku nebo doby výroby, nebo se staly obvyklými v obecné mluvě nebo v loajálních a stálých obchodních zvyklostech země, kde je požadována ochrana;
- odporují dobrým mravům nebo veřejnému pořádku, a zejména v případech, kdy mohou klamat veřejnost; samotná skutečnost, že známka se neshoduje s některými ustanoveními známkového práva, však nezakládá rozpor této známky s veřejným pořádkem, ledaže by se příslušné ustanovení známkového zákona týkalo samo veřejného pořádku. Ustanovení o ochraně před nekalou soutěží tím však zůstává nedotčeno.
-

Ochrana před nevěrnými agenty

Dalším významným ustanovením Pařížské unijní úmluvy je ustanovení o tzv. nevěrném agentovi (článek 6septies). Toto ustanovení má za cíl zajistit skutečným vlastníkům ochranných známek ochranu před formálními právy, která v důsledku registrace ochranné známky může získat osoba, kterou původně pověřili k hájení svých hospodářských zájmů na území České republiky (tzv. nevěrný agent).

Tyto situace nastávají v praxi poměrně často. Většinou jde o případy, kdy zahraniční podnik naváže v České republice obchodní spolupráci s obchodním zástupcem nebo jinou osobou, kterou pověří hájit jeho hospodářské zájmy, aniž by si však přihlásil sám svou ochrannou známku k ochraně na území České republiky. Tento zástupce na území České republiky pak absence formální ochrany značky patřící zahraniční osobě, pro níž je na území České republiky činný, využije k tomu, aby si toto označení sám přihlásil k formální ochraně; následně se na základě této formální registrace pokouší bránit skutečnému zahraničnímu vlastníku značky v jejím užívání na území České republiky na základě ochranné známky, kterou si přihlásil svým vlastním jménem.

V této souvislosti Úmluva stanoví, že žádá-li jednatel nebo zástupce majitele známky v některé unijní zemi o zápis této známky na své vlastní jméno v jedné nebo několika těchto zemích bez souhlasu tohoto majitele, je majitel oprávněn podat námitky proti požadovanému zápisu a žádat o výmaz, nebo povoluje-li to zákon dotyčné země, o převod zápisu na sebe, pokud by jednatel nebo zástupce neospravedlnil své jednání. Na toto ustanovení Úmluvy navazují ust. § 7 odst. 1 písm. g) a § 16 zák. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, které skutečnému vlastníku ochranné známky v těchto případech jednak umožňují podat námitky, případně návrh na prohlášení neplatnosti ochranné známky registrované, resp. přihlášené nevěrným agentem, jednak vlastníkovu ochranné známky dávají možnost podat žalobu na určení práva na vyznačení změny vlastníka ochranné známky, byla-li ochranná známka zapsána na jméno obstaravatele (nevěrného agenta). Na základě pravomocného rozhodnutí soudu pak Úřad na žádost vyznačí změnu vlastníka ochranné známky v rejstříku a tuto skutečnost zveřejní ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví.

Ochrana obchodního jména

Dalším významným prvkem tzv. ochrany *ex conventione* (přímo ze smlouvy) je ochrana obchodního jména podle článku 8 Úmluvy. Obchodní jméno je chráněno ve všech unijních zemích, aniž by bylo třeba je přihlašovat nebo zapisovat, přičemž nerozhoduje, zdali je, či není částí tovární nebo obchodní známky. Na území České republiky tedy požívají právní ochrany obchodní firmy, obchodní jména a analogické instituty zahraničních právních řádů příslušníků unijních zemí, a to bez ohledu na to, zda tito příslušníci mají v České republice dceřinou společnost, organizační složku, podnik apod. a zda toto obchodní jméno je na území České republiky formálně chráněno (např. zápisem do obchodního rejstříku těchto dceřiných společností, organizačních složek, prostřednictvím registrace ochranné známky apod.). Rozhodující bude pouze den vzniku příslušných práv k obchodnímu jménu a zaměnitelnost kolidujících obchodních jmen.

Zabavení zboží

Výslovně se oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví týká článek 9 Úmluvy, který stanoví, že každý výrobek, který je nedovoleně označen tovární nebo obchodní známkou nebo obchodním jménem, bude při dovozu do těch unijních zemí, ve kterých tato známka nebo toto obchodní jméno mají právo na zákonnou ochranu, zabaven. Zabavení se provede rovněž v zemi, kde došlo k nedovolenému značení, nebo v zemi, kam byl výrobek dovezen. K zabavení dojde buď podle vnitřního zákonodárství každé země, a to buď na návrh prokurátora nebo kteréhokoli jiného příslušného úřadu (tj. z moci úřední), nebo na žádost zúčastněné strany, ať již jde o osobu fyzickou, nebo právnickou. Toto velmi progresivní pravidlo, které bylo zakotveno již v původním znění Pařížské unijní úmluvy, se praktické implementace dočkalo až v posledních letech s ohledem na významné oslabení ustanovení Pařížské unijní úmluvy, které stanoví, že v případě, že zákonodárství některé země nedovoluje zabavení při dovozu, ani zákaz dovozu, ani zabavení ve vnitrozemí, mohou být tato opatření až do příslušné zákonodárné změny nahrazena žalobami a prostředky, které zákon této země propůjčuje ve stejném případě vlastním státním příslušníkům.

Shora uvedená ustanovení o zabavení se aplikují i na přímé nebo nepřímé užívání falešného označení původu výrobku nebo totožnosti výrobce, továrníka nebo obchodníka.

Ochrana před nekalou soutěží

Z Pařížské unijní úmluvy dále vyplývá povinnost unijních zemí zajistit příslušníkům unie účinnou ochranu proti nekalé soutěži (článek 10bis). Nekalou soutěž vymezuje Úmluva jako každou soutěžní činnost, která odporuje poctivým zvyklostem v průmyslu nebo obchodě, přičemž zakazuje obzvláště

- jakékoli činy, které by mohly jakkoli způsobit záměnu s podnikem, výrobkem nebo s průmyslovou činností soutěžitele;
- falešné údaje při provozování obchodu, které by mohly poškodit dobrou pověst podniku, výrobku nebo průmyslové nebo obchodní činnosti soutěžitele;
- údaje nebo tvrzení, jejichž užívání při provozu obchodu by bylo s to uvádět veřejnost v omyl o vlastnosti, způsobu výroby, charakteristice, způsobilosti k použití nebo o množství zboží.

Pokud jde o nedovolené označování výrobků ochrannou známkou nebo obchodním jménem, označení původu nebo totožnosti výrobce, továrníka nebo obchodníka, nebo jednání nekalé soutěže, vyplývá pro unijní země z Úmluvy závazek zajistit příslušníkům ostatních unijních zemí vhodné zákonné prostředky k účinnému potlačování takových jednání. Svazy a sdružení zastupující zúčastněné průmyslníky, výrobce nebo obchodníky z jiných unijních zemí mají právo zakročit u soudů nebo u správních úřadů unijní země ve stejné míře, v jaké to zákon země, kde se žádá o ochranu, dovoluje svazu a sdružení této země.

3.1.4.2 Madridská dohoda o potlačování falešných nebo klamavých údajů o původu zboží ze dne 14. dubna 1891, revidovaná ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934 a v Lisabonu dne 31. října 1958 (vyhláška č. 64/1963 Sb.)

Tato mezinárodní úmluva se vztahuje specificky právě jen na oblast prosazování práv z duševního vlastnictví. Jedná se zřejmě o nejstarší dokument mezinárodního práva veřejného, který je specificky věnován prosazování práv z duševního vlastnictví. Dohoda zavazuje členské země zabavit při dovozu každý výrobek nesoucí falešný nebo klamavý údaj, jímž je přímo nebo nepřímo označena jako země nebo místo původu některá ze zemí, na něž se vztahuje Dohoda, nebo některé místo ležící v některé z těchto zemí. Povinnost zabavit zboží se uplatňuje rovněž v zemi, v níž byl falešný nebo klamavý údaj o původu připojen, nebo v zemi, kam byl výrobek opatřený tímto falešným nebo klamavým údajem dovezen. Pokud zákonodárství některé země nedovoluje zabavení při dovozu, lze toto zabavení nahradit zákazem dovozu. Madridská dohoda ovšem obsahuje další významné oslabení v podobném smyslu jako článek 9 Pařížské unijní úmluvy: pokud zákonodárství některé země nedovoluje ani zabavení při dovozu, ani zákaz dovozu, ani zabavení ve vnitrozemí, mohou být tato opatření nahrazena žalobami a prostředky, které zákon této země zajišťuje ve stejném případě vlastním příslušníkům. Ve svých konečných důsledcích se tak Madridská dohoda omezuje v podstatě na zakotvení principu asimilace postavení příslušníků ostatních členských států Dohody příslušníkům té členské země, na jejímž území mají být příslušná opatření provedena.

Významným je ustanovení o tom, že pokud ve vnitrostátním právním řádu příslušného státu neexistují zvláštní sankce, které by zabezpečovaly potlačení falešných nebo klamavých údajů o původu, použije se sankcí předvídaných příslušnými ustanoveními zákona o známkách a obchodních názvech. Při prosazování práv k údajům o původu se tedy mohou analogicky použít ustanovení zákona o ochranných známkách, pokud speciální zákon na ochranu označení původu, zeměpisných označení, resp. podobných institutů nepředvídá zvláštní sankce.

Madridská dohoda obsahuje i specifická pravidla o tom, jakým způsobem má docházet k zabavování. Dohoda předvídá, že k zabavení dojde na žádost celního úřadu, který o tom neprodleně uvědomí účastníka, osobu fyzickou nebo právnickou tak, aby tato osoba mohla případně podniknout opatření proti zabavení; státní zastupitelství nebo jiný příslušný úřad však může žádat o zabavení buď na návrh poškozeného, nebo z úřední povinnosti.

S ohledem na shora uvedené zůstává prodávajícímu vždy zachováno právo, aby uvedl své jméno nebo svou adresu na výrobky, které pocházejí odjinud než ze země prodeje, přičemž v takovém případě však musí být k adrese nebo ke jménu připojen přesný a zřetelný údaj

země či místa zpracování nebo výroby nebo nějaký jiný údaj, který postačí k tomu, aby byl vyloučen jakýkoli omyl o skutečném původu zboží.

Madridská dohoda dále zakazuje užívání klamavých označení v reklamě. Členské země jsou zavázány zakázat používat při prodeji, vystavování nebo nabízení výrobků všech údajů, které mají charakter publicity a které by byly s to uvést veřejnost v omyl o původu výrobků tím, že by byly uvedeny ve znacích, oznámeních, účtech, listech týkajících se vína, na obchodní korespondenci nebo dokladech nebo jakémkoli jiném obchodním oznámení.

Ochrana podle Madridské dohody se nevztahuje na druhová označení, přičemž určení, která označení jsou označeními druhovými, je ponecháno na rozhodnutí soudů členských států. Za druhová označení se však nesmí považovat krajinná označení původu vinných výrobků.

3.1.4.3 Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek ze dne 14. dubna 1891, revidovaná v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934, v Nice dne 15. června 1957 a ve Stockholmu dne 14. července 1967 (vyhláška č. 65/1975 Sb.)

Tato (tzv. velká) Madridská dohoda spolu s Protokolem k této Dohodě, sjednaným v Madridu dne 27. června 1969 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 238/1996 Sb.) zakládá mezinárodní systém přihlašování a registrace ochranných známek. Většina ustanovení Dohody a Protokolu se tak týká roviny přihlašování a registrace průmyslových práv, nikoli jejich prosazování.

Z hlediska prosazování práv k duševnímu vlastnictví je důležitý článek 4 Madridské dohody, který stanoví, že od té doby, kdy se u Mezinárodního úřadu uskutečnil zápis mezinárodní ochranné známky, bude známka v každé zúčastněné smluvní zemi chráněna právě tak, jako kdyby tam byla přímo přihlášena. Mezinárodní ochranné známky se tak co do účinků v příslušné smluvní zemi stavějí na roveň národním ochranným známkám.

Důležitá jsou dále ustanovení o závislosti mezinárodního zápisu ochranné známky na národní známce dříve zapsané v zemi původu. Tato závislost trvá pouze po dobu prvních pěti let od data mezinárodního zápisu. Pokud v tomto pětiletém období národní známka dříve zapsaná v zemi původu přestala požívat v této zemi zcela nebo zčásti zákonné ochrany (např. bylo vydáno pravomocné rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví o jejím zneplatnění), nelze uplatňovat ochranu vyplývající z mezinárodního zápisu, a to bez ohledu na to, zda mezitím došlo k převodu mezinárodní ochranné známky. Totéž platí i v případě, kdyby zákonná ochrana národní ochranné známky zanikla později následkem žaloby podané před uplynutím lhůty pěti let od mezinárodního zápisu. Při prosazování práv k mezinárodním ochranným známkám účinným na území České republiky je třeba tedy věnovat pozornost tomu, zda se příslušná mezinárodní ochranná známka stala již tzv. nezávislou na (zahraniční) národní známce, na jejímž základě byl mezinárodní zápis proveden, nebo zda taková závislost ještě existuje, a v takovém případě je třeba zkoumat, zda příslušná (zahraniční) národní ochranná známka dosud platí.

Dále je třeba upozornit na oprávnění smluvních států poskytnout ochranu mezinárodní ochranné známce přihlašované do těchto států, pokud mezinárodní ochranná známka nesplňuje požadavky kladené jejich právním řádem na registraci. Toto tzv. předběžné

odmítnutí ochrany (avis de refus) musí být příslušným smluvním státem vydáno do jednoho roku od data mezinárodního zápisu mezinárodní ochranné známky. Vlastník mezinárodní ochranné známky má pak k dispozici stejné právní prostředky, jaké v obdobných případech přísluší přihlašovatelům českých národních ochranných známek. To především znamená, že se může ve stanovené lhůtě k tomuto avis de refus vyjádřit prostřednictvím svého zástupce (advokáta nebo patentového zástupce) v České republice a proti případnému rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví o odnětí ochrany může podat rozklad. Pokud tyto opravné prostředky uspějí, avis de refus se ruší a mezinárodní ochranná známka zůstává i na území České republiky v platnosti; v opačném případě dojde k tzv. definitivnímu odmítnutí ochrany. Jak provizorní, tak definitivní odmítnutí ochrany je vyznačeno v rejstříku mezinárodních ochranných známek.

3.1.4.4 Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněná v Paříži dne 4. května 1896, revidovaná v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněná v Bernu dne 20. března 1914 a revidovaná v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1938, ve Stockholmu dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971 (vyhl. č. 133/1980 Sb.)

Bernská úmluva je založena na kombinaci principu asimilace a zakotvení zvláštních práv přímo v úmluvě (iura ex conventionione), viz k tomu bod 1.2.8 shora. Z hlediska prosazování práv k duševnímu vlastnictví mají význam právě některá ustanovení Úmluvy týkající se tzv. práv ex conventionione.

Právo na autorství

Přímo z Úmluvy vyplývá autorovo právo uplatňovat jeho autorství a odporovat každému znetvoření, zkomolení nebo jiné změně díla, jakož i jinému zásahu do díla, který by byl na újmu jeho cti nebo dobré pověsti. Tato práva zůstávají zachována alespoň do zániku majetkových práv autorských i po smrti autora. Právní prostředky ochrany práva na autorství podle Úmluvy se řídí právním řádem státu, kde se uplatňuje nárok na ochranu; na území České republiky tedy českým právním řádem.

Právo na překlad

Úmluva dále jako ius ex conventionione zakotvuje právo autorů literárních a uměleckých děl chráněných Úmluvou na překlad; tito autoři mají po celou dobu trvání svých práv k původnímu dílu výlučné právo svá díla překládat nebo udílet svolení k jejich překladu.

Právo na rozmnožování

Autorům literárních a uměleckých děl chráněných Bernskou úmluvou dále přísluší výlučné právo udílet svolení k rozmnožování těchto děl jakýmkoli způsobem nebo v jakékoli podobě (právo na rozmnožování). Právní předpisy členských států Úmluvy však mohou dovolit rozmnožování těchto děl v určitých zvláštních případech, pokud takové rozmnožování nenarušuje normální využívání díla a nezpůsobuje neospravedlnitelnou újmu oprávněným

zájmům autora. Za rozmnožení ve smyslu Bernské úmluvy se považuje i její každý zvukový nebo obrazový záznam.

Práva autorů dramatických, hudebně-dramatických a hudebních děl

Autorům dramatických, hudebně dramatických a hudebních děl přísluší přímo z Úmluvy výlučné právo udílet svolení k veřejnému provozování a provedení jejich děl, ať již se takové veřejné provozování a provedení uskutečňuje jakýmkoli prostředky nebo způsoby, a dále k veřejnému přenosu, provozování a provedení děl, a to jakýmkoli prostředky. Totéž výlučné právo přísluší i autorům dramatických nebo hudebně dramatických děl ve vztahu k překladům těchto děl.

Práva autorů literárních a uměleckých děl

Autoři literárních a uměleckých děl mají již přímo z Bernské úmluvy výlučné právo udílet svolení

- k vysílání svých děl rozhlasem či televizí nebo k jejich veřejnému sdělování jakýmkoli jinými prostředky sloužícími k bezdrátovému šíření znaků, zvuků nebo obrazů;
- k jakémukoli veřejnému sdělování po drátě nebo bezdrátově díla vysílaného rozhlasem či televizí, uskutečňuje-li toto sdělování jiná organizace než původní;
- k veřejnému sdělování díla vysílaného rozhlasem či televizí tlapačem nebo jakýmkoli jiným obdobným zařízením k přenosu znaků, zvuků nebo obrazů.

Autorům literárních děl Úmluva zaručuje výlučné právo udílet svolení

- k veřejnému přednášení jejich děl, ať již se takový veřejný přenos uskutečňuje jakýmkoli způsobem a prostředky;
- k veřejnému přenosu přednesení jejich děl, a to jakýmkoli prostředky;

Totéž platí i ve vztahu k překladům literárních děl.

Autorům literárních nebo uměleckých děl dále přísluší výlučné právo na zpracování, tj. právo udílet svolení ke zpracování, úpravám nebo k jiným změnám jejich děl.

Bernská úmluva dále zaručuje autorům literárních nebo uměleckých děl výlučné právo udílet svolení:

- k filmovému zpracování a rozmnožování těchto děl a k rozšiřování takto zpracovaných nebo rozmnožených děl;
- k veřejnému provozování a provedení a přenosu po drátě na veřejnost takto zpracovaných nebo rozmnožených děl.
-

Ochrana filmového díla

Bernská úmluva dále zakotvuje princip, že filmové dílo je chráněno jako dílo původní, a to bez újmy autorského práva k jakémukoli jinému dílu, popřípadě zpracovanému nebo

rozmnoženému. Nositel autorského práva k filmovému dílu požívá týchž práv jako autor díla původního, přičemž Úmluva vyhrazuje zákonodárství státu, kde se uplatňuje nárok na ochranu, aby sledoval nositele autorského práva k filmovému dílu. V podmínkách českého právního řádu je tímto nositelem režisér.

Droit de suite

Bernská úmluva rovněž zakládá tzv. droit de suite. Toto právo opravňuje autora nebo po jeho smrti osobu nebo instituce oprávněné podle vnitrostátního zákonodárství požadovat podíl z výtěžku prodeje originálů uměleckých děl a původních rukopisů spisovatelů a skladatelů při prodeji těchto děl (jejich hmotných substrátů) následujících po prvním převodu vlastnictví uskutečněném autorem díla. Tuto ochranu lze však uplatňovat pouze tehdy, pokud ji připouští právní řád toho státu, k němuž autor přísluší, a v rozsahu, v jakém to dovoluje právní řád, kde se tato ochrana uplatňuje, přičemž vnitrostátní zákonodárství určuje i způsob výběru a výši podílů.

Prokazování autorství

Významné ustanovení Bernské úmluvy se týká prokazování autorství. Úmluva stanoví, že za autora literárního nebo uměleckého díla musí být považována, a to i z hlediska soudního uplatňování jejich práv, osoba, jejíž jméno bylo uvedeno na díle obvyklým způsobem, ledaže by byl prokázán opak. Za výrobce filmového díla se považuje osoba fyzická nebo právnická, jejíž jméno je uvedeno obvyklým způsobem na filmovém díle. U děl anonymních a u děl pseudonymních, kdy autorem přijatý pseudonym vzbuzuje pochybnosti o jeho totožnosti, se má za to, autora zastupuje nakladatel, jehož jméno je uvedeno na díle, není-li prokázán opak.

Zabavení zboží

Již Bernská úmluva obsahuje rovněž ustanovení umožňující zabavení neoprávněně pořízených rozmnoženin. Úmluva stanoví, že každá neoprávněně pořízená rozmnoženina díla může být ve státě Úmluvy, kde dílo požívá právní ochrany, zabavena, přičemž to platí i o rozmnoženinách pocházejících ze státu, kde dílo není chráněno nebo kde ochrany pozbylo. Zabavení se má uskutečnit podle právního řádu příslušného státu.

3.1.4.5 Všeobecná úmluva o autorském právu ze dne 6. září 1952, revidovaná v Paříži dne 24. července 1971

Tato Úmluva zavazuje všechny smluvní státy učinit všechna opatření nutná k zajištění dostatečné a účinné ochrany práv autorů a všech ostatních nositelů autorských práv k dílům literárním, vědeckým a uměleckým, jako jsou díla písemná, díla hudební, dramatická, filmová, malby, rytiny a díla sochařská. Tento obecný závazek lze vztáhnout i na oblast prosazování práv z duševního vlastnictví, pokud se v něm hovoří o „dostatečné a účinné ochraně“.

Podobně jako Bernská úmluva, je i Všeobecná úmluva o autorském právu založena na principu asimilace; uveřejněná díla občanů každého smluvního státu, jakož i díla uveřejněná

poprvé na území takového státu požívají v každém jiném smluvním státě ochrany, kterou tento jiný stát poskytuje dílům svých občanů poprvé uveřejněním na jeho vlastním území. Úmluva dále rozšiřuje princip asimilace i na neuveřejněná díla občanů každého smluvního státu; to znamená, že i neuveřejněná díla členů každého smluvního státu požívají v ostatních smluvních státech ochrany, ovšem pouze v té míře, v jaké tuto ochranu tento jiný stát poskytuje neuveřejněným dílům svých vlastních občanů.

Tato práva jsou doplněna katalogem práv, která vyplývají přímo z Úmluvy (iura ex conventione).

Z hlediska prosazování práv k duševnímu vlastnictví je třeba zmínit, že práva autorů a ostatních nositelů autorských práv chráněná Úmluvou zahrnují majetková práva, tj. základní práva, která zajišťují ochranu majetkových zájmů autorů, zejména výlučné právo autora udílet svolení k rozmnožování jakýmkoli způsobem, k veřejnému provozování a provedení a k vysílání rozhlasem či televizí, a to jak ve vztahu k dílům v jejich původní formě, tak i ve formě odvozené zřejmě od původního díla. Tato práva lze omezit vnitřním zákonodárstvím jednotlivých smluvních států, avšak každému z práv, pro něž takové omezení bylo stanoveno, musí být poskytnuta rozumná úroveň účinné ochrany. Práva chráněná Úmluvou dále zahrnují výlučné právo pořizovat a uveřejňovat překlady, jakož i udílet svolení k pořízení a uveřejnění překladů děl chráněných podle Úmluvy.

3.1.4.6 Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu ze dne 31. října 1958, revidovaná ve Stockholmu dne 14. července 1967 (vyhl. č. 67/1975 Sb.)

Lisabonská dohoda zakládá systém mezinárodní registrace označení původu a zavazuje členské státy Zvláštní unie, kterou zakládá, na jejich území chránit označení původu výrobků jiných zemí, a to za dvou podmínek: tato označení původu jednak musí být uznávána a chráněna z tohoto titulu v zemi původu, jednak musí být zapsána u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví v rejstříku mezinárodních označení původu.

Označením původu ve smyslu Dohody se rozumí zeměpisný název země, oblasti nebo místa sloužící k označení, odkud pochází výrobek, jehož jakost anebo znaky jsou dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím, čítaje v to činitele přírodní a činitele lidské.

Z Lisabonské dohody vyplývá závazek členských států zajistit ochranu proti veškerému přisvojování nebo napodobování, i když pravý původ výrobku je označen nebo i když označení je použito v překladu nebo je doprovázeno výrazy jako např. „druhu“, „typ“, „způsob“, „imitace“ apod. Samotná Lisabonská dohoda však nespécifikuje právní prostředky (např. pokud jde o subjektivní práva, nároky, procesní prostředky apod.), kterými má být v členských státech taková ochrana zajištěna. Lisabonská dohoda vylučuje již platnou ochranu označení původu poskytovanou v jednotlivých zemích Zvláštní unie na základě jiných mezinárodních smluv.

Členské státy mají možnost prohlásit ve lhůtě jednoho roku ode dne přijetí oznámení o zápisu označení původu u mezinárodního rejstříku, že nemohou zajistit ochranu určitého označení původu, jehož zápis jim byl oznámen.

Lisabonská dohoda zakotvuje v určité oslabené podobě právo předchozího uživatele. Poskytnutí ochrany určitému označení původu na základě jeho mezinárodního zápisu v jedné unijní zemi není na újmu práva třetí osoby pokračovat v užívání tohoto označení, pokud taková třetí strana toto označení užívala již v období před oznámením o jeho mezinárodním zápisu; toto právo však platí pouze po dobu dvou let, povolí-li to příslušný úřad dané země.

3.1.4.7 Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (TRIPS) (vyhl. č. 191/1995 Sb.)

3.1.4.7.1 Geneze, obecné principy, cíle

Na rozdíl od většiny ostatních multilaterálních mezinárodních úmluv z oblasti duševního vlastnictví nebyla Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (dále jen Dohoda) sjednána na půdě Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO), nýbrž na půdě Světové obchodní organizace (WTO). Na rozdíl od většiny základních mezinárodních multilaterálních úmluv, které tvoří základ systému ochrany práv duševního vlastnictví na mezinárodní úrovni, je také Dohoda přibližně o 100 let mladší. Tomu odpovídá zvýšený akcent právě na obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví a jejich praktické prosazování.

Dohoda se týká téměř všech kategorií práv k duševnímu vlastnictví, a to jak průmyslových práv, tak i práva autorského a práv příbuzných. Dohoda se vztahuje na autorské právo, práva autorskému právu příbuzná, ochranné známky, zeměpisná označení, průmyslové vzory, patenty, topografie integrovaných obvodů a konečně i ochranu práv k obchodnímu tajemství.

Z ustanovení Dohody vyjímáme ta, která se obzvláště dotýkají prosazování práv k duševnímu vlastnictví. Dohoda je úzce spjata s ostatními multilaterálními mezinárodními úmluvami týkajícími se ochrany duševního vlastnictví, zejména Pařížskou úmluvou na ochranu průmyslového vlastnictví, Bernskou úmluvou na ochranu děl literárních a uměleckých, Římskou úmluvou o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací aj. Na tyto dohody odkazuje, pokud jde o určení kritérií způsobilosti pro ochranu pro fyzické a právnické osoby pocházejících z ostatních členských států TRIPS. Členské státy TRIPS se dále zavázaly zachovávat nejvýznamnější ustanovení Pařížské úmluvy a ustanovení Dohody se nedotýkají povinností, které pro členské státy vyplývají z Pařížské úmluvy, Bernské úmluvy, Římské úmluvy a Smlouvy o duševním vlastnictví v oboru integrovaných obvodů.

Jako své cíle deklaruje Dohoda podporu technických inovací a převodu a rozšiřování technologie, vzájemné výhody výrobců a uživatelů technických znalostí způsobem, který přispívá k sociálnímu a ekonomickému blahobytu a k rovnováze práv a povinností. Dohoda dále uznává právo členských států v přípravě nebo změnách národních právních předpisů přijímat opatření nezbytná k ochraně veřejného zdraví a výživy a podporovat veřejný zájem v oblasti životního významu svého sociálně ekonomického a technického vývoje za předpokladu, že taková opatření jsou v souladu s ustanoveními Dohody. Taková nezbytná přiměřená opatření mohou zahrnovat i opatření zamezující zneužití práv k duševnímu vlastnictví se strany majitelů práv nebo uchylování se k praktikám, které nevhodně omezují obchod nebo nepříznivě ovlivňují mezinárodní převod technologie.

3.1.4.7.2 Autorské právo

V oblasti autorského práva Dohoda zavazuje členské státy chránit jakožto literární díla podle Bernské úmluvy počítačové programy, a to až již ve zdrojovém nebo strojovém kódu. Dohoda také zavazuje členské státy poskytovat ochranu databázím: jako takové musí být chráněno sestavování údajů nebo jiných materiálů, ať schopné zpracování počítačem nebo v jiné formě, které buď z důvodu výběru nebo uspořádání jejich obsahu představují duševní výtvar. Veškerá tato ochrana se však nevztahuje na samotné údaje nebo materiály a není na újmu autorskému právu k samotným těmto údajům nebo materiálům.

Dohoda zavazuje členské státy poskytnout, a to minimálně ve vztahu k počítačovým programům a kinematografickým dílům, autorům a jejich právním nástupcům práva povolit nebo zakázat komerční pronajímání originálů nebo kopií jejich autorských děl veřejnosti (práva pronajímání).

Dohoda dále zajišťuje ochranu práv výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací. Výkonným umělcům poskytuje právo zabránit zhotovení záznamu jejich nezaznamenaného výkonu a reprodukce takového zachycení, jakož i bezdrátovému vysílání a veřejnému předvádění jejich výkonů. Výrobcům zvukových záznamů přiznává právo povolit nebo zakázat přímou nebo nepřímou reprodukci jejich zvukových záznamů. Rozhlasovým a televizním organizacím Dohoda poskytuje právo zakázat záznam, reprodukce záznamu a opakované vysílání bezdrátovými prostředky rozhlasového vysílání, jakož i přenášení jejich televizního vysílání pro veřejnost.

3.1.4.7.3 Ochranné známky

V oblasti ochranných známek Dohoda přináší především závazné vymezení, jaké označení je způsobilé být chráněno jako ochranná známka: ochrany způsobilé musí být jakékoli označení nebo jakákoli kombinace označení, způsobilá odlišit výrobky nebo služby jednoho podniku od výrobků nebo služeb jiných podniků, zvláště pak slova, včetně osobních jmen, písmen, číslovek, obrazových prvků a kombinací barev, jakož i jakákoli kombinace těchto označení. Členské státy mají možnost podmínit zápisnou způsobilost označení, která postrádají inherentní rozlišovací způsobilost tím, že tato označení získala rozlišovací způsobilost v důsledku užívání. Dohoda přiznává členským státům právo učinit zápisnou způsobilost závislou na užívání, avšak skutečné užívání známky nesmí být podmínkou pro podání přihlášky k zápisu (potvrzuje se zásada priority přihlášky). Překážku pro zápis ochranné známky nesmí představovat povaha zboží nebo služeb, pro které se má ochranná známka používat.

Dohoda dále ukládá členským státům zveřejnit každou ochrannou známku buď před provedením zápisu, nebo bezprostředně po něm a poskytnout přiměřenou možnost k podání žádosti o výmaz zápisu, případně i odporu (v podmínkách českého právního řádu se jedná o instituty námitek, návrhu na zrušení a návrhu na prohlášení neplatnosti ochranné známky).

Dohoda dále přímo stanoví i některá práva, která majiteli zapsané ochranné známky přísluší. K těmto právům musí patřit především výlučné právo zabránit všem třetím osobám, které nemají souhlas majitele, aby při obchodní činnosti užívaly shodná nebo podobná označení pro zboží nebo služby, které jsou stejné nebo podobné těm, pro které byla zapsána ochranná známka, jestliže by takové užívání mělo za následek pravděpodobnost záměny. V případě

užívání shodného označení pro shodné zboží nebo služby se pravděpodobnost záměny předpokládá.

Ustanovení článku 6bis Pařížské unijní úmluvy týkající se ochrany všeobecně známých ochranných známek Dohoda rozšiřuje i na ochranné známky služeb. Dohoda také specifikuje kritéria, k nimž bude přihlíženo při určování, zda je ochranná známka všeobecně známá: členské státy jsou zavázány brát zřetel na to, zda taková ochranná známka je známa v příslušném okruhu veřejnosti, včetně známosti u dotyčného Člena, získané jako důsledek propagace této ochranné známky. Dohoda dále rozšiřuje ochranu všeobecně známých ochranných známek podle Pařížské unijní úmluvy i ve vztahu ke zbožím a službám, které nejsou podobné těm, pro které byla ochranná známka zapsána, pokud by užívání ochranné známky ve vztahu k tomuto zboží nebo službám ukazovalo na vztah mezi tímto zbožím nebo službami a majitelem zapsané ochranné známky a za předpokladu, že zájmy majitele zapsané ochranné známky pravděpodobně takovým užíváním byly poškozeny. Jedná se o významné prolomení tzv. zásady speciality známkoprávní ochrany, podle níž ochranná známka v zásadě chrání pouze ty druhy výrobků nebo služeb, pro něž je zapsána, případně výrobky a služby jim podobné. V podmínkách českého právního řádu je zásada speciality známkoprávní ochrany prolomena nejen ve vztahu ke všeobecně známým ochranným známkám, ale i ve vztahu k ochranným známkám s dobrým jménem.

Významné sjednocení hmotněprávních pravidel známkového práva, která mají bezprostřední dopad i na oblast prosazování práv k ochranným známkám, přinesla Dohoda i v oblasti užívání ochranných známek. Dohoda umožňuje členským státům vázat udržení zápisu ochranné známky na podmínku, že ochranná známka je užívána. Zápis však může být vymazán pouze pro neužívání po nepřerušené období nejméně tří let, pokud majitel ochranné známky neprokáže dobré důvody, opírající se o existenci překážek pro takové užívání. Jako dobré důvody pro neužívání musejí být uznány zejména okolnosti vzniklé nezávisle na vůli majitele ochranné známky, které zakládají překážku pro užívání ochranné známky, jako je dovozní omezení nebo jiné podmínky státu, vztahující se na zboží a služby chráněné ochrannou známkou. Dohoda dále zavádí pravidlo, že za užívání ochranné známky se bude považovat i užívání ochranné známky jinou osobou, než je její vlastník, pokud se tak děje se souhlasem vlastníka.

Dohoda dále zaručuje právo vlastníka ochranné známky převést ochrannou známku i v těch případech, kdy nedochází k převodu předmětu činnosti, k němuž ochranná známka náleží (tzv. holý převod), a zakazuje udělování nucených licencí na ochranné známky.

3.1.4.7.4 Zeměpisná označení

Významná ustanovení Dohody se týkají také zeměpisných označení. Za zeměpisná označení považuje Dohoda označení, která určují zboží jako zboží pocházející z území Člena, nebo oblasti, nebo místa tohoto území, jestliže lze danou jakost, pověst nebo jiné charakteristické znaky zboží připsat k podstatě jeho zeměpisného původu. Dohoda zavazuje členské státy zajistit zainteresovaným stranám právní prostředky, které by zabránily

- užívání jakýchkoli způsobů označení nebo prezentace zboží, které uvádí nebo naznačuje, že dotyčné zboží pochází z jiné zeměpisné oblasti, než je skutečné místo původu způsobem, který, pokud jde o zeměpisný původ zboží, uvádí veřejnost v omyl;

- jakékoli užívání, které představuje akt nekalé soutěže ve smyslu článku 10bis Pařížské úmluvy.

Dohoda dále zavazuje členské státy zrušit nebo odmítnout zápis ochranné známky, a to buď z moci úřední, nebo na žádost dotčené strany, pokud taková ochranná známka obsahuje nebo sestává ze zeměpisného označení, pro zboží, které nepochází z označeného území, jestliže užívání označení v ochranné známce pro toto zboží u tohoto člena je takové povahy, že by uvedlo v omyl veřejnost z hlediska pravého místa původu.

Zatímco shora uvedená pravidla se vztahují na jakákoli zeměpisná označení, specifickou ochranu Dohoda zajišťuje zeměpisným označením pro vína a lihoviny. Členské státy jsou povinny zajistit dotčeným stranám právní prostředky k zabránění užívání zeměpisných označení identifikujících vína, resp. lihoviny, pro vína a lihoviny, které nepocházejí z místa uvedeného v příslušném zeměpisném označení, a to i v těch případech, kdy je skutečný původ zboží uveden nebo zeměpisné označení je uvedeno v překladu nebo je doprovázeno výrazy jako „druh“, „typ“, „styl“, „napodobenina“ nebo podobnými.

3.1.4.7.5 Průmyslové vzory

Dohoda zavazuje členské státy poskytovat ochranu nezávisle vytvořeným průmyslovým vzorům, které jsou nové a původní. Majiteli chráněného průmyslového vzoru zajišťuje právo zabránit třetím osobám, které nemají jeho souhlas, aby vyráběly, prodávaly nebo dovážely výrobky, které zahrnují nebo obsahují vzor, který je napodobeninou nebo v podstatě napodobeninou chráněného vzoru, jestliže se taková jednání uskutečňují pro komerční účely.

3.1.4.7.6 Patenty

V oblasti patentů zavazuje Dohoda členské státy poskytovat ochranu prostřednictvím patentů jak výrobkům, tak i výrobním postupům ve všech technických oblastech, za předpokladu, že jsou nové, obsahují tvůrčí činnost a jsou průmyslově využitelné, pokud nespádají pod výluky z patentovatelnosti uznané přímo Dohodou. Dohoda zavazuje členské státy poskytovat majitelům patentů minimálně tato výlučná práva:

- je-li předmětem patentu výrobek, právo zabránit třetím stranám, aby bez souhlasu majitele patentu vyráběly, užívaly, nabízely k prodeji, prodávaly nebo dovážely pro tyto účely tento výrobek;
- v případě patentu na výrobní postup právo zabránit třetím stranám, aby bez souhlasu majitele patentu používaly tento postup a užívaly, nabízely k prodeji, prodávaly nebo dovážely pro tyto účely přinejmenším výrobek získaný přímo tímto postupem.

Dohoda dále zaručuje majitelům patentu, že patent může být předmětem jak převodu, tak i přechodu, a právo uzavírat licenční smlouvy.

Dohoda dále poskytuje právo, aby jakékoli rozhodnutí o zrušení nebo odnětí patentu mohlo být přezkoumáno soudem. V podmínkách českého právního řádu to znamená, že pravomocná rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví o zrušení patentu musí být přezkoumatelná ve správním soudnictví.

Dohoda zakládá významný institut obrácení důkazního břemene ve sporech o porušování patentu na výrobní postup. V těchto sporech musí mít soudní orgány pravomoc nařídít žalovanému, aby prokázal, že postup získání shodného výrobku je rozdílný od patentovaného postupu. Shodný výrobek, který je vyráběn bez souhlasu majitele na výrobní postup, bude považován za získaný patentovaným postupem, jestliže výrobek získaný patentovaným postupem je nový a jestliže je podstatná pravděpodobnost, že shodný výrobek byl vyroben výrobním postupem a že majitel patentu nemohl přes přiměřené úsilí určit skutečně užitý výrobní postup, ledaže by byl prokázán opak. Tato pravidla významně usnadňují pozici majitelů patentů a výrobní postup v patentových sporech, neboť zjištění skutečně užívaného postupu používaného stranou žalovanou pro výrobu určitého výrobku bývá zpravidla mimo faktické možnosti žalobce.

Tento významný institut je v podmínkách českého právního řádu implementován v ust. § 13 písm. c) zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v platném znění.

3.1.4.7.7 Topografie

Dohoda dále zavazuje členské státy považovat za nezákonná určité formy jednání porušující práva k topografiím integrovaným obvodů (topografiím polovodičových výrobků): za nezákonná musejí být považovány zejména dovoz, prodej, jiná distribuce pro komerční účely chráněné topografie integrovaného obvodu, v němž je chráněná topografie zahrnuta nebo výrobku zahrnujícího integrovaný obvod, a to pouze tehdy, pokud i nadále obsahuje nezákonně reprodukováné topografie. Za nezákonné však nesmí být považováno uskutečňování jednání, pokud osoba uskutečňující nebo přikazující taková jednání při získání integrovaného obvodu nebo předmětu obsahujícího takový integrovaný obvod nevěděla nebo neměla dobrý důvod vědět, že zahrnoval nezákonně reprodukovanou topografii. V okamžiku, kdy taková osoba obdrží oznámení, že se jedná o nezákonně reprodukovanou topografii, sice tato osoba bude moci uskutečnit jakýkoliv krok týkající se pohotového zboží nebo zboží objednaného před touto dobou, avšak bude povinna zaplatit majiteli práva částku odpovídající přiměřenému licenčnímu poplatku.

3.1.4.7.8 Know-how

Konečně Dohoda zajišťuje ochranu i tzv. nezveřejněným informacím, a to v rámci účinné ochrany před nekalou soutěží ve smyslu článku 10bis Pařížské úmluvy. Jedná se o ochranu tzv. know how. Tato ochrana spočívá v tom, že fyzické a právnické osoby musejí mít možnost zabránit zveřejňování, sdělování třetím osobám nebo získávání nebo užívání třetími osobami informací, které mají právoplatně ve své moci, pokud takové informace jsou tajné, tj. nejsou jako celek nebo jako přesná sestava a souhrn jejich částí obecně známy nebo běžně přístupné osobám v kruzích, které běžně dotyčným druhem informací zabývají, mají komerční hodnotu proto, že jsou tajné, a osoby, které je mají právoplatně ve své moci, podnikly za daných okolností přiměřené kroky, aby je udržely v tajnosti. Dohoda dále zavazuje členy, které v rámci schvalování nových farmaceutických nebo zemědělských chemických výrobků požadují předložení nezveřejněných výsledků zkoušek nebo jiných údajů, jejichž vznik vyžaduje značné úsilí, chránit tyto údaje proti nepoctivému komerčnímu užití, jakož i proti zveřejnění, ledaže by to bylo nezbytné pro ochranu veřejnosti, nebo jsou-li podniknuty kroky, které zajišťují, že údaje jsou chráněny proti nepoctivému komerčnímu užití. Tato ochrana se

týká mj. i tzv. registračních dat farmaceutických přípravků, které jsou chráněny v podmínkách českého právního řádu zejména na základě ust. § 24 zákona č. 79/1997 Sb., o léčivech a o změnách a doplnění některých souvisejících zákonů, v platném znění.

3.1.4.7.9 Specifické prostředky prosazování práv

Ve zvláštním oddílu pak Dohoda shrnuje povinnosti členských států týkající se specificky dodržování práv k duševnímu vlastnictví. Členské státy jsou povinny zajistit, aby jejich právní řád zahrnoval řízení v dodržování práv k duševnímu vlastnictví způsobem, který umožní účinné kroky vůči jakémukoli porušování práv k duševnímu vlastnictví, včetně urychlených opatření k nápravě, která by zabránila porušování, a opatření, která mají odrazující účinek vůči dalšímu porušování. Řízení týkající se dodržování (prosazování) práv k duševnímu vlastnictví musejí být spravedlivá a nestranná, nesmějí být nadměrně složitá ani nákladná a obsahovat nerozumné lhůty, ani vyvolávat bezdůvodná zdržení. Rozhodnutí v těchto věcech musejí mít přednostně písemnou formu a být odůvodněná. S rozhodnutími musí být účastníci řízení bez nepřiměřeného zdržení seznámeni a rozhodnutí musí založeno výhradně na důkazech, k nimž byla stranám nabídnuta možnost slyšení (princip kontradiktornosti řízení). Dohoda zakotvuje povinnost členských států zajistit možnost soudního přezkumu konečných správních rozhodnutí, jakož i přinejmenším právních aspektů počátečních soudních rozhodnutí ve věci. To jinými slovy znamená, že veškerá pravomocná správní rozhodnutí ve věcech prosazování práv k duševnímu vlastnictví, na něž se vztahuje Dohoda, musí být možné přezkoumat ve správním soudnictví a soudní řízení musí být v zásadě alespoň dvouinstanční. Tato pravidla však nelze vykládat tak, že zakládá povinnost členských států upravit soudní systém pro prosazování práv k duševnímu vlastnictví odlišně od obecných procesněprávních předpisů.

Ochrana v občanském soudním řízení

Pokud jde o prosazování práv k duševnímu vlastnictví upravených Dohodou, jsou členské státy povinny zajistit, aby majitelé těchto práv mohli svá práva uplatňovat v občanském soudním řízení. Odpůrci je zajištěno právo na včasné písemné oznámení, včetně dostatečných údajů o uplatněných nárocích a skutečnostech, týkajících se těchto nároků. Strany mají právo na právní zastoupení nezávislým právním zástupcem, řízení nesmí ukládat nadměrně tíživé požadavky týkající se osobní účasti stran. Všem stranám řízení je zaručeno právo zdůvodnit své nároky a předložit všechny příslušné důkazy, přičemž současně řízení musí umožnit ochranu důvěrných informací.

Významné ustanovení Dohody se týká důkazního břemene v občanském soudním řízení. Pokud jedna strana předložila přiměřeně dostupné důkazy k odůvodnění svých nároků a současně uvedla ty důkazy, které se nacházejí pod kontrolou protistrany, soudní orgány musí mít pravomoc nařídit, aby takové důkazy byly protistranou předloženy, ledaže by tomu bránily předpisy zajišťující ochranu důvěrných informací. Jedná se o určitou oslabenou podobu tzv. discovery proceedings známých z anglosaského práva. V podmínkách českého právního řádu tento postup sice teoreticky umožňuje ust. § 129 odst. 2, resp. ust. § 127 odst. 3 OSŘ, avšak soudy těchto ustanovení využívají v praxi velmi sporadicky. Přitom právě ve sporech týkajících se prosazování práv z duševního vlastnictví je často pro žalující stranu velmi obtížné získat a předložit soudu veškeré důkazní prostředky nutné k prokázání jimi uplatňovaných nároků, neboť řada těchto důkazních prostředků se běžně nachází v dispozici

protistrany (např. účetní knihy protistrany, technické manuály protistrany, smlouvy uzavírané protistranou apod.). Vzhledem k nedostatečné transpozici těchto ustanovení Dohody v českém právním řádu lze uvažovat i o přímé aplikovatelnosti článku 43 Dohody v řízení před českými soudy a to s ohledem na čl. 10 Ústavy České republiky, ve znění ústavního zákona č. 395/2001 Sb.

Dohoda dále zakotvuje institut tzv. soudních zákazů (injunctios). Soudní orgány členských států musejí mít pravomoc nařídít porušovatelům upustit od porušování práv k duševnímu vlastnictví, mj. tak, aby bylo zabráněno propuštění dováženého zboží do obchodní sítě ihned po proclení takového zboží. Soudní orgány členských států dále musí mít pravomoc nařídít porušovateli náhradu škody, kterou majitel práv z duševního vlastnictví utrpěl v důsledku porušování svých práv v důsledku jednání porušovatele, který jednal vědomě nebo měl dostatečné důvody vědět, že porušuje práva z duševního vlastnictví. Soudní orgány mají mít rovněž pravomoc nařídít porušovateli, aby zaplatil majiteli práva výdaje spojené s uplatňováním jeho práv včetně příslušného honoráře právního zástupce. Soudní orgány dále musí mít pravomoc nařídít, aby zboží, o němž bylo zjištěno, že porušuje práva k duševnímu vlastnictví, bylo bez jakékoli náhrady odstraněno z obchodní sítě tak, aby se předešlo jakémukoli poškození majitele práva, případně bylo zničeno. Obdobně to platí i o materiálech a nástrojích, jež byly využívány převážně k tvoření porušujícího zboží. Při rozhodování o těchto návrzích musí být brán zřetel na přiměřený poměr mezi závažností porušení a nařízením opatření k nápravě, jakož i na zájmy třetích stran. V případě porušování ochranné známky přitom Dohoda označuje za v zásadě nedostatečné pouhé odstranění nezákonně připevněné ochranné známky ze zboží, tak aby zboží mohlo být uvolněno do obchodní sítě. Fakultativně se členským státům umožňuje zakotvit právo vlastníků práv k duševnímu vlastnictví na informace o totožnosti třetích osob zapojených do výroby a distribuce porušujícího zboží nebo služeb. Dohoda dále zakládá právo na přiměřené odškodnění pro stranu, které bylo nesprávně uloženo něco konat nebo nekonat v souvislosti s prosazováním práv k duševnímu vlastnictví, tedy například bylo-li vydáno předběžné opatření na ochranu práv z duševního vlastnictví, ačkoli jednání zakázané předběžným opatřením ve skutečnosti nebylo porušováním práv k duševnímu vlastnictví.

Tato ustanovení jsou z větší části v českém právním řádu implementována zákonem č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z duševního vlastnictví, a v ust. §§ 74 a násl. a §§ 78b a násl. OSŘ.

Předběžná opatření

Specifickou pozornost Dohoda věnuje prozatímním opatřením (předběžným opatřením). Soudní orgány členských států musí mít pravomoc nařídít okamžitá a účinná opatření za účelem

- zabránění, aby nedošlo k porušení jakéhokoli práva z duševního vlastnictví, obzvláště propuštění zboží, včetně dovezeného zboží ihned po proclení, do obchodní sítě podléhající její pravomoci;
- zajištění příslušného důkazu o údajném porušení.

Dohoda předpokládá, že předběžná opatření budou vydávána tzv. ex parte (tj. bez slyšení druhé strany), zejména v těch případech, kde by jakýkoliv odklad pravděpodobně způsobil nenapravitelné poškození majiteli práva, nebo hrozí-li prokazatelně zničení důkazu. Soudní

orgány však musí mít pravomoc po osobě, která se domáhá vydání předběžného opatření, požadovat předložení přiměřeně dostupných důkazů, skýtajících dostatečnou míru jistoty, že žadatel je majitelem práv a že majitelovo právo je porušováno, nebo že takové porušení bezprostředně hrozí, a současně mají mít pravomoc nařídít žadateli, aby poskytl záruku nebo odpovídající jistotu, jež by postačila na ochranu odpůrce a zabránila zneužití.

Pokud bylo nařízeno předběžné opatření ex parte (bez slyšení druhé strany), musí být dotčená strana neprodleně vyrozuměna nejpozději po provedení opatření. V rámci přezkumného (odvolacího) řízení musí být zaručeno právo na slyšení, pokud o to odpůrce požádá. V rámci tohoto přezkoumání mohou být nařízená opatření pozměněna, zrušena nebo potvrzena. Dále Dohoda předpokládá, že nařízená předběžná (prozatímní) opatření budou na žádost odpůrce zrušena nebo pozbudou účinnosti, jestliže nebude ve stanovené lhůtě zahájeno řízení ve věci samé; nebude-li taková lhůta stanovena, jedná se o 20 pracovních či 31 kalendářních dní podle toho, která doba je delší.

V případě, kdy prozatímní opatření bude zrušeno nebo pozbude platnosti z důvodů na straně žadatele (navrhovatele, žalobce), nebo pokud se později zjistí, že nedošlo k porušení nebo hrozbě porušení práva k duševnímu vlastnictví, budou mít soudní orgány pravomoc nařídít na žádost odpůrce žadateli odpůrci poskytnout přiměřenou náhradu za jakoukoli škodu způsobenou těmito opatřeními. Obdobná pravidla platí i pro prozatímní opatření nařizovaná ve správním řízení.

Opatření na hranicích

Dohoda také zavedla zvláštní pravidla týkající se opatření na hranicích.

Členské státy jsou povinny upravit řízení umožňující majiteli práva, který má oprávněné důvody k podezření, že dojde k dovozu zboží porušující jeho práva k ochranné známce nebo autorská práva, podat u příslušných správních nebo soudních orgánů písemnou žádost, aby celní úřady přerušily řízení o propuštění tohoto zboží do volného oběhu. Členské státy mohou rozšířit aplikovatelnost těchto opatření i na porušování jiných druhů práv k duševnímu vlastnictví. Od majitele práva, který zahájí řízení o propuštění celními orgány, může být požadováno, aby příslušným orgánům poskytl dostatečné důkazy, že patrně došlo k porušení jeho práv k duševnímu vlastnictví a aby poskytl dostatečně podrobný popis zboží tak, aby orgány mohly toto zboží ihned rozpoznat. Příslušné orgány pak mají v přiměřené době žadatele informovat, zda jeho žádost byla přijata a o době, po kterou budou podnikat opatření. V této souvislosti mohou příslušné orgány požadovat po žadateli složení odpovídající záruky nebo jistoty, která v případě potřeby umožní v dostatečném rozsahu ochranu odpůrce a zamezí zneužití celních opatření. Tato záruka nebo odpovídající jistota však nesmí nepřiměřeně bránit využití těchto řízení.

Poté, co žadateli je předáno oznámení o přerušení řízení, musí být do 10 pracovních dnů zahájeno řízení vedoucí k rozhodnutí ve věci jinou stranou než odpůrcem, případně musí řádně zmocněný orgán přijmout prozatímní opatření prodlužující řízení o propuštění zboží, jinak musí zboží být propuštěno, pokud splňuje všechny ostatní podmínky pro dovoz či vývoz. Zvláštní pravidla platí o zboží, v němž jsou zahrnuty průmyslové vzory, patenty, topografie integrovaných obvodů nebo nezveřejněné informace, tj. nikoli zboží porušující ochranné známky nebo autorská práva. Zde je posuzování, zda dochází k porušování práv z duševního vlastnictví, zpravidla složitější než v jiných případech a vyžaduje odborné

posouzení po právní, případně technické stránce. S ohledem na to v případě přerušení řízení o propuštění tohoto zboží do volného oběhu na základě rozhodnutí jiného než soudního orgánu nebo jiného nezávislého orgánu po uplynutí lhůty deseti pracovních dnů od předání oznámení žadateli o přerušení řízení má majitel, dovozce nebo příjemce tohoto zboží právo na jeho propuštění po složení jistoty ve výši dostatečné, aby chránila majitele práva proti jakémukoli porušení jeho práva. V případě neoprávněného zadržení zboží nebo zadržení zboží propuštěného mají příslušné orgány právo nařídít žadateli, aby zaplatil dovozci, příjemci a majiteli zboží patřičnou náhradu za škodu. Majiteli práva z duševního vlastnictví se zaručuje právo dát zboží zadržené celními orgány podrobit inspekci směřující k opodstatnění jeho nároků.

Dohoda také umožňuje, aby příslušné orgány jednaly z vlastní iniciativy (z moci úřední). V těchto případech mohou příslušné orgány kdykoli požadovat od majitele práva jakoukoli informaci, která jim může pomoci při výkonu těchto práv, a dovozce a majitel práva musí být okamžitě informováni o přerušení řízení. Státní orgány a úředníci, kteří taková opatření učiní nebo zamýšlí v dobré víře, musí členské státy zbavit odpovědnosti za příslušná nápravná opatření.

Příslušným orgánům je svěřena pravomoc nařídít zničení nebo likvidaci zboží porušujícího práva z duševního vlastnictví při respektování zásady přiměřenosti a aniž by to bylo na úkor ostatním právům majitele práva a práva odpůrce žádat o přezkoumání soudními orgány.

Shora uvedená opatření nemusí být uplatňována v případě dovozu malého množství zboží neobchodní povahy, nacházejícího se v osobním zavazadle cestujícího nebo zasílaného v malých zásilkách (pravidlo de minimis).

Dohoda rovněž ukládá členským státům zakotvit trestní odpovědnost za úmyslné padělání ochranné známky a porušení autorského práva v komerčním měřítku, přičemž umožňuje zakotvení trestní odpovědnosti i v jiných případech porušení práv k duševnímu vlastnictví, zvláště jsou-li spáchány úmyslně a v komerčním měřítku.

3.1.4.8 Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském ze dne 20. prosince 1996 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb.m.s.)

Konečně je třeba zmínit i nejnovější z obecných multilaterálních mezinárodních smluv z oblasti autorského práva, která byla uzavřena roku 1996 na půdě Světové organizace duševního vlastnictví v Ženevě (tzv. WIPO Copyright Treaty, "WCT"). Tato dohoda je zvláštní dohodou ve vztahu k Bernské úmluvě a doplňuje ustanovení Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl, aniž by rušila existující závazky vyplývající z této Úmluvy.

Smlouva o autorském právu především specifikuje určitá subjektivní práva k autorským dílům, která vyplývají přímo z této smlouvy. Rozšiřuje tedy katalog tzv. práv ex conventione.

Smlouva zakotvuje princip, že počítačové programy jsou chráněny jako literární díla ve smyslu článku 2 Bernské úmluvy, přičemž tato ochrana se vztahuje na počítačové programy bez ohledu na způsob nebo formy jejich vyjádření. Smlouva dále zakotvuje rovněž ochranu

databází (souborů údajů), které představují způsobem výběru nebo uspořádáním svého obsahu duševní výtvoř.

Smlouva zaručuje autorům literárních a uměleckých děl výlučné právo udílet svolení k zpřístupnění originálu nebo rozmnoženině děl veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnictví (právo na rozšiřování). Smlouva dále zakotvuje právo na pronájem pro autory počítačových programů, filmových děl a děl obsažených na zvukových záznamech vymezených ve vnitrostátních zákonech Smluvních stran; toto právo spočívá ve výlučném oprávnění udílet svolení k obchodnímu pronájmu originálu nebo rozmnoženin těchto děl veřejnosti. Toto právo se však nevztahuje na počítačové programy, kde program sám není podstatným předmětem pronájmu, a na filmová díla, ledaže by obchodní pronájem vedl k rozsáhlému pořizování rozmnoženin takových děl hmotně poškozujícím výlučné právo na rozmnožování.

Bez újmy příslušných práv zakotvených Bernskou úmluvou dále Smlouva přiznává autorům literárních a uměleckých děl výlučné právo na sdělování jejich děl veřejnosti po drátě nebo bezdrátovými prostředky, včetně zpřístupňování děl veřejnosti takovým způsobem, že každý může mít přístup k těmto dílům na místě a v čase podle své individuální volby (např. prostřednictvím internetu).

Smlouva zavazuje smluvní strany stanovit přiměřenou právní ochranu a účinná právní opatření proti obcházení technických prostředků, jež autoři používají v souvislosti s výkonem svých práv a které omezují nakládání s jejich díly, k němuž příslušní autoři nedali svolení nebo které není dovoleno zákonem.

Smlouva dále obsahuje závazky týkající se informace o identifikaci práv. Takovou informací se rozumí informace, která identifikuje dílo, autora díla, majitele jakéhokoli práva k dílu, nebo informace o údajích a podmínkách užití díla, a jakákoli čísla nebo kódy, které představují takovou informaci, je-li jakýkoli z těchto informačních prvků připojen k rozmnoženině díla nebo se objevuje ve spojení se sdělováním díla veřejnosti. Smluvní strany musí stanovit přiměřená účinná právní opatření proti osobám, které vědomě (alespoň ve formě nepřímé nedbalosti) neoprávněně odstranila nebo pozměnila jakoukoli elektronickou informaci o identifikaci práv nebo neoprávněně rozšiřovala, dovážela za účelem rozšiřování, vysílala nebo sdělovala veřejnosti díla nebo rozmnoženiny děl, ač věděla, že elektronická informace o identifikaci práv byla nedovoleně odstraněna nebo pozměněna.

3.1.5 Ochrana subjektivních práv

3.1.5.1 Ochrana subjektivního práva jako hodnota

Hodnotový rámec, který obsahově definuje systém prosazování práv k duševnímu vlastnictví, zahrnuje vzhledem k internalizaci informací vyměňovaných s vnějšími systémy ve vztahu k tomuto systému, mezi něž patří především i systém práva jako takový, rovněž ochranu subjektivních práv jako takovou. Subjektivní práva tak jsou nejen základním formálním prvkem systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví, nýbrž i součástí obsahu tohoto systému, jak je definován cíly a hodnotami, které systém internalizuje zejména na svém vnějším rozhraní. Subjektivní právo je přitom svou podstatou juristickým pojmem, který nelze v jeho plné šíři uchopit pouze metanormativními metodickými postupy. Ochrana subjektivních práv jako hodnota je v systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví

vtiskována jako hodnota i prostřednictvím dalších systémů stojících na vnějším rozhraní tohoto systému, které lze z určitých náhledů považovat i za metaprávní, včetně mezinárodní politiky a ekonomiky. V této souvislosti je nutno poukázat například i na to, že soukromou povahu práv k duševnímu vlastnictví uznává výslovně rovněž Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví ve své preambuli. Všechny tyto soubory informací definující obsahovou stránku systému prosazování práv z duševního vlastnictví prostřednictvím stanovení jeho cílů a hodnot se tak přímo nebo nepřímo shodují ve společném jmenovateli, kterým je odkaz na v poslední instanci normativní pojem subjektivního práva, a to práva soukromého.

Zatímco jednotlivým druhům těchto subjektivních práv, jak je právní řád zakotvuje ve vztahu k jednotlivým druhům práv k duševnímu vlastnictví, se budeme blíže věnovat v oddílu 3.2.2. níže, v rámci obsahové analýzy systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví je na místě zabývat se stručně pojmem subjektivní právo jako takovým, a to zejména s ohledem na budoucí úvahy o vazbách subjektivních práv na výkon pravomocí orgánů veřejné moci při prosazování těchto práv.

3.1.5.2 Pojem subjektivní právo

Subjektivní právo bývá chápáno jako oprávnění určité osoby fyzické nebo právnické se nějakým způsobem chovat. Subjektivní právo je párovým pojmem k pojmu objektivní právo, které zahrnuje souhrn právních norem, vymezený příslušností k určitému systému právních norem, jejichž právní podstata je všeobecně uznávána, a to jednak na základě specifických formálních pravidel imanentních tomuto systému, jednak na základě v podstatě metaprávních úvah zahrnujících mimo jiné zejména i hodnotová kritéria. O pojmu subjektivního práva se nehovoří v oblasti angloamerického práva, neboť anglický jazyk lexikálně odlišuje pojmy law a right; pojem právo subjektivní je přitom pendantem anglického pojmu right.

Subjektivní právo lze definovat jako míru faktické možnosti chování subjektu, která je objektivním právem (zákonem) chráněna proti neoprávněnému rušení někým jiným, včetně samotného státu (V. Knapp). Takto chápané subjektivní právo tedy zahrnuje tři složky, a to jednak míru možnosti chování, jednak oprávnění požadovat určité chování od jiného v tom smyslu, aby se zdržel rušení oprávněného chování nositele subjektivního práva, a konečně oprávnění požadovat od státu právní ochranu proti neoprávněnému rušení jeho primárního oprávnění.

Teoreticky problematickou otázkou je závislost subjektivních práv na objektivním právu. Normativně volnou (svobodnou) sféru soukromé osoby lze konstruovat jako souhrn jeho subjektivních práv s důsledkem, že každá osoba má nekonečný počet takových subjektivních práv jako reflexi absence působení právních norem zakládajících pro jednotlivce určité povinnosti, zákazy nebo příkazy. Podle přirozenoprávní koncepce jde sféra subjektivních práv ještě dál a nemá pozitivně, ale dokonce ani negativně svou genezi v systému objektivního práva, nýbrž zahrnuje i práva vrozená, která mohou existovat nezávisle na objektivním právu a dokonce za určitých okolností působit i proti němu. Podle této koncepce existují jednak přirozená subjektivní práva nezávislá na objektivním právu a dále subjektivní práva vyplývající z objektivního práva. Tato koncepce se odráží i v Listině základních práv a svobod, když druhý odstavec její preambule uznává výslovně neporušitelnost přirozených práv člověka a pokud uznává nezadatelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod (čl. 1).

V každém případě je obsah i rozsah subjektivních práv v konkrétních případech modelován předpisy objektivního práva, pokud toto objektivní právo výslovně nebo implicitně dovoluje určité chování, současně jiné chování zakazuje a takový zákaz sankcionuje. Subjektivní právo tak úzce souvisí s pojmem subjektivní povinnosti, která může mít buď určitou specifickou formu, tj. spočívat v příkazu chovat se určitým, pozitivně vymezeným způsobem, který může vyplývat právě z obsahu subjektivního práva, nebo může spočívat v obecné povinnosti neminem laedere, tj. nerušit právo druhého (ať již se jedná o jakákoli práva).

3.1.5.3 Působení subjektivních práv, subjektivní právo a subjektivní povinnost

Z modalit vzájemného vztahu subjektivního práva a subjektivní povinnosti vychází i rozlišování mezi subjektivními právy relativními a absolutními. Relativní práva působí v relaci k určitému subjektu povinnosti, případně k určitým subjektům povinností v podobě fyzických nebo právnických osob, např. oprávnění věřitele požadovat splacení dluhu působí pouze ve vztahu mezi věřitelem a dlužníkem a věřitel nemůže splacení svého druhu požadovat po jiné osobě než je dlužník. V oblasti práv z duševního vlastnictví patří mezi relativní práva chráněná prostředky na ochranu před nekalou soutěží. Absolutní práva naproti tomu jsou taková práva, která působí vůči neurčitému počtu subjektů povinnosti, tedy erga omnes (vůči všem). Osoba oprávněná z absolutního práva je tak oprávněna svá práva uplatnit vůči neomezenému okruhu třetích osob, resp. libovolné konkrétní osobě z tohoto neomezeného okruhu osob, která by absolutní subjektivní právo rušila. Typickým příkladem absolutního práva je právo vlastnické, které zahrnuje povinnost neurčeného okruhu třetích osob nerušit vlastníka v užívání jeho věci, je jím požívání a v dispozicích s ní. Většina práv k duševnímu vlastnictví patří právě mezi tato tzv. absolutní práva, neboť zakládají výlučné oprávnění vlastníka (majitele) určitého nehmotného statku vyloučit z jeho užívání, požívání a dispozic s ním neomezený okruh třetích osob.

Nelze ovšem pouštět ze zřetele, že absolutně do určité míry působí všechna práva, jak absolutní, tak i relativní. Z povahy věci, rovněž k přihlédnutím ke shora podaným explikativním definicím pojmu subjektivní právo, je zřejmé, že jakékoli právo včetně relativního práva má za následek vznik povinnosti neurčitého okruhu všech ostatních osob respektovat dané subjektivní právo potud, pokud se projevuje jako oprávnění chovat se určitým způsobem; ve výkonu tohoto oprávnění nesmí oprávněnou osobu nikdo rušit ani tehdy, pokud by toto oprávnění mělo v konkrétním případě podobu relativního práva, tedy subjektivním právem garantované chování by spočívalo primárně v oprávnění požadovat určité chování od jiné konkrétní osoby nebo osob; například porušením subjektivního práva by bylo, pokud by třetí osoba bránila věřiteli ve vymáhání jeho pohledávky vůči dlužníkovi, samozřejmě za předpokladu, že si věřitel při takovém vymáhání počíná v souladu s (objektivním) právem.

Rovněž v rámci absolutních práv lze rozlišit tuto dvojakou povahu jejich působení erga omnes potud, pokud tato práva mohou působit ve vztahu k oprávněné osobě pozitivním a ve vztahu k ostatním osobám negativním způsobem (tzv. pozitivní a negativní aspekty absolutních práv). Klasickým příkladem je vlastnické právo. Toto právo zahrnuje nejen oprávnění zápočetní (negativní) povahy, spočívající v právem sankcionované možnosti vyloučit neomezený okruh třetích osob a v konkrétních případech konkrétní třetí osoby z užívání a požívání věci, která je předmětem vlastnictví, jakož i z dispozic s ní, ale současně zahrnuje i pozitivní oprávnění, spočívající v právem sankcionované možnosti vlastníka věci, aby tuto věc sám užíval, požíval a s ní disponoval. Z této dvojaké pozitivní a negativní stránky

vlastníkovu absolutního subjektivního práva k věci vyplývá jeho oprávnění bránit se nejen proti takovému chování třetích osob, kterým tyto třetí osoby ve svůj vlastní prospěch narušují vlastníkův monopol v užívání a požívání věci, resp. dispozicích s věcí (vlastníkovu absolutní právní panství nad věcí), nýbrž i proti jinému chování, které vlastníkovu brání v tom, aby sám vykonával, prakticky realizoval svá výlučná oprávnění. Do vlastnického práva tak zasahuje například nejen ten, kdo neoprávněně okupuje určitou nemovitost, ale i ten, kdo by bránil vlastníku nemovitosti vstoupit na jeho pozemek za účelem užívání jeho nemovitosti, a to i kdyby tato třetí osoba sama tuto nemovitost neužívala ani to neměla v úmyslu. Zatímco v oblasti vlastnického práva se jedná o distinkci spíše teoretickou, jejímž praktickým odrazem je institut zápůrčí (negativní) žaloby, v oblasti práv duševního vlastnictví má tato distinkce pozitivních a negativních stránek absolutního subjektivního práva svůj praktický význam jednak v tom, že je třeba rozlišovat mezi těmi druhy práv duševního vlastnictví, která zahrnují jak pozitivní, tak i negativní (tedy nikoli pouze negativní, záporové) stránku, jednak v tom, že při ochraně a prosazování práv k duševnímu vlastnictví je třeba důsledně poskytovat ochranu nejen tam, kde příslušné absolutní právo zahrnuje jak pozitivní, tak i negativní stránku, nejen negativním, ale i pozitivním aspektům tohoto práva. Tak například v případě ochranné známky zahrnuje výlučné právo vlastníka ochranné známky užívat označení chráněné jako ochranná známka nejen záporové oprávnění, spočívající v právem sankcionované možnosti vyloučit jakékoli třetí osoby a každou konkrétní třetí osobu z užívání ochranné známky ze zákonem stanovených podmínek, tj. zakázat takové užívání, nýbrž zahrnuje i pozitivní oprávnění vlastníka ochranné známky, aby sám označení chráněné jako ochranná známka užíval, jehož reflexí je právem sankcionovaná možnost vlastníka ochranné známky bránit se vůči rušení toto pozitivního práva kteroukoli třetí osobou, např. před jednáním, jímž by někdo vlastníku ochranné známky fyzicky bránil umísťovat označení chráněné jako ochranná známka na jeho výrobky, či (což je praktičtější) proti jednání, jímž třetí osoba brání vlastníku ochranné známky v registraci doménového jména tvořeného ochrannou známkou tím, že si sám toto doménové jméno bez souhlasu vlastníka ochranné známky zaregistruje, a to bez ohledu na to, zda takto registrované doménové jméno užívá nebo nikoli.

3.1.5.4 Subjektivní právo vs. nárok

Od pojmu subjektivního práva se odlišuje pojem nároku. Tento pojem ovšem s pojmem subjektivního práva úzce souvisí a lze jej považovat jakýsi jeho procesněprávní odraz. Nárok lze chápat jako právní možnost uplatnit subjektivní právo, tedy domáhat se právní ochrany jeho realizací, a to v užším slova smyslu v řízení před soudy, případně jinými příslušnými orgány, v širším smyslu pak i mimosoudně. Z hmotněprávního hlediska spočívá rozdíl mezi subjektivním právem a nárokem zejména v tom, že subjektivní právo může, ale nemusí zahrnovat i nárok, zatímco nárok vždy vyvěrá z určitého subjektivního práva; za subjektivní právo bez nároku se pokládá zejména právo promlčené, které nelze v případě, že dlužník vznesl námitku promlčení, přiznat v soudním řízení, na druhou stranu však toto subjektivní právo zůstává právem a splnění příslušného práva dlužníkem tak dlužníkovu nezakládá právo (ani nárok) požadovat vrácení poskytnutého plnění např. cestou uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení. Podobně je tomu např. u závazků z her a sázek (tzv. naturální obligace). V této práci používáme pojmy subjektivního práva a nároku bez snahy o jejich přesné teoretické rozlišení s tím, že užíváním termínu nárok se snažíme zdůraznit procesněprávní aspekt příslušného subjektivního práva z hlediska jeho uplatňování v řízení zejména před soudy, případně i jinými příslušnými orgány povolanými k ochraně subjektivních práv.

3.1.5.5 Subjektivní práva a povinnosti v oblasti duševního vlastnictví

Subjektivní práva z duševního vlastnictví jsou převážně konstruována jako pozitivní oprávnění, která vyplývají z platné právní úpravy objektivního práva. Toto tvrzení nemá povahu silného kategorického tvrzení, které by vylučovalo legitimitu konstrukce subjektivních práv duševního vlastnictví nad tento rámec daným specifickými předpisy objektivního práva, a to zejména i s ohledem na článek 11 a 34 odst. 1 Listiny základních práv a osob, na druhou stranu však vychází z toho, že účelem této studie není rozbor ústavněprávních, případně přirozenoprávních nebo jiných právně teoretických aspektů práv duševního vlastnictví, nýbrž jejich praktické prosazování, které se odehrává ve zdrcujícím počtu případů právě v rámci její pozitivní konstrukce platnými předpisy objektivního práva. Tento závěr však nic nemění na povinnosti všech orgánů podílejících se na prosazování práv z duševního vlastnictví počínat si ústavně konformním způsobem s přihlédnutím jak k formálnímu, tak i k materiálnímu obsahu (zejména hodnotám) ústavního pořádku České republiky, který opět zahrnuje i mezinárodní závazky České republiky z oblasti ochrany základních lidských práv a svobod.

Za subjektivní práva k duševnímu vlastnictví je třeba považovat veškerá práva, která k nehmotným statkům chráněným předpisy na ochranu duševního vlastnictví (viz kapitola 1) zakládají jednak zvláštní zákony na ochranu duševního vlastnictví, jednak zvláštní zákony týkající se prosazování těchto práv, tedy v podmínkách českého právního řádu především zákon č. 221/2006 Sb. Obsah veškerých těchto norem objektivního práva je třeba v nejširší možné míře interpretovat tak, že zakládají subjektivní práva fyzických a právnických osob k těmto nehmotným statkům, a to i tam, kde příslušný právní předpis o „subjektivním právu“, popř. „právo“ výslovně nehovoří, nýbrž používá jiných termínů, např. „opatření k nápravě“ (§ 4 zákona č. 221/2006 Sb.). Je třeba mít na paměti, že veškerý souhrn takto pojímaných subjektivních práv k duševnímu vlastnictví se vyznačuje všemi charakteristickými vlastnostmi jakéhokoli subjektivního práva, včetně toho, že svého nositele opravňují chovat se určitým způsobem v zákonných mezích a požadovat určité chování od jiného, a to bez ohledu na to, zda příslušné subjektivní právo je uplatněno před soudem nebo jiným orgánem. Preferovanou cestou realizace subjektivních práv k duševnímu vlastnictví v celém tomto rozsahu musí zůstat jejich realizace na neforezní (mimosoudní) rovině včetně oprávnění disponovat s těmito právy např. prostřednictvím uzavírání (mimosoudních) smírů, dohod o narovnání, řešení konfliktů cestou alternativního řešení sporů (alternative dispute resolution) a přípustnosti uzavření rozhodčí smlouvy, resp. rozhodčí doložky ve vztahu k těmto právům v souladu se zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Pokud jde o povinnosti vyplývající z právních předpisů duševního vlastnictví, zejména z těch, které se týkají jejich prosazování, je třeba rozlišovat mezi povinnostmi, které jsou přirozenou reflexí subjektivních práv konstruovaných těmito právními předpisy, a jinými povinnostmi, které bezprostřední reflexí těchto subjektivních práv nejsou a mohou tedy existovat (platit) relativně nezávisle na těchto subjektivních právech a rovněž nezávisle na míře, v jaké jsou tato subjektivní práva uplatňována. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že subjektivní povinnosti, jež jsou odrazem subjektivních práv, vznikají v zásadě objektivně již v důsledku vzniku a platnosti příslušného subjektivního práva, a to bez ohledu na to, zda oprávněná osoba své subjektivní právo uplatňuje, tj. domáhá se jeho respektu ať již cestou soudní, nebo mimosoudní. Např. chování spočívající v porušování ochranné známky či patentu je objektivní skutečností, která nastává bez ohledu na to, zda vlastník ochranné známky nebo patentu o takovém protiprávním chování vůbec ví a hodlá proti němu podniknout jakékoli právní kroky, případně zda takové právní kroky podniká. Na druhou stranu je třeba

přihlédnout k vymezení příslušných subjektivních práv vlastníka nehmotného statku, pokud jde o rozsah příslušných zápočetných oprávnění a jejich omezení, včetně toho, že k porušování práv k příslušnému nehmotnému statku zpravidla nedochází již tehdy, pokud se nehmotného statku užívá se souhlasem jeho vlastníka. To však neplatí vždy: takový souhlas nelze platně udělit ve vztahu k označení původu a zeměpisným označení (osoba zapsaná jako držitel označení původu nebo zeměpisného označení nesmí udělit souhlas s užíváním tohoto označení neoprávněnou osobou, a neoprávněné užívání označení původu nebo zeměpisného označení by bylo protiprávním jednáním i tehdy, pokud by všechny osoby zapsané v příslušném rejstříku jako osoby oprávněné užívat toto označení původu nebo zeměpisné označení s takovým užíváním osobou neoprávněnou souhlasily; opačně je tomu např. u ochranných známek, kde porušováním ochranné známky není užívání označení chráněné jako ochranná známka, k němuž dal vlastník ochranné známky svůj souhlas, a to bez ohledu na to, jakým způsobem byl takový souhlas dán).

Lze tedy učinit závěr, že subjektivní povinnosti vyplývající z předpisů na ochranu práv k duševnímu vlastnictví lze na jednu stranu ze strany orgánů veřejné správy, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, vymáhat i tehdy, pokud je vlastník příslušného práva k duševnímu vlastnictví, nečinným, pokud to vyplývá z vymezení pravomoci a působnosti příslušného orgánu (tento závěr samozřejmě neplatí například v občanském soudním řízení); na druhou stranu však lze vymáhat plnění takových povinností pouze v té míře, v jaké tyto povinnosti objektivně v rámci platného právního řádu platí jakožto reflexe subjektivních práv, která právní řád v oblasti práv duševního vlastnictví zakládá. Podrobnější rozbor této problematiky ve vztahu k jednotlivým druhům práv k duševnímu vlastnictví následuje pod bodem 3.2.2.

Třetí důležitý závěr, který ze shora uvedených úvah plyne, je ten, že subjektivním právům na ochranu duševního vlastnictví je třeba v praxi orgánů veřejné správy, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví poskytovat ochranu v zásadě bez ohledu na to, zda se jedná o subjektivní práva, nebo nároky. Prosazováním těchto práv tak nemůže být vázáno na to, zda vlastníci příslušných práv svá práva uplatnili cestou soudní nebo zda tak hodlají učinit a nelze, za splnění zákonných podmínek, odírat poskytnutí jejich ochrany s poukazem na to, že povolány k jejich ochraně jsou pouze soudy. Pokud určitý specifický zákon svěřuje poskytování ochrany právům k duševnímu vlastnictví jiným orgánům veřejné správy, než jsou soudy, vyplývá z takové zesílené právní ochrany zákonodárcův záměr poskytnout těmto právům zesílenou ochranu veřejnoprávními prostředky v zásadě bez ohledu na to, zda se vlastník těchto práv sám rozhodne tato práva vykonávat, případně jakými prostředky. Zde je třeba vycházet z toho, že primárním úkolem příslušného jiného orgánu veřejné správy, než je soud v občanském soudním řízení, je sjednat ochranu příslušnému veřejnému zájmu (viz shora oddíl 3.1.3.), přičemž tento veřejný zájem je širší než suma soukromých zájmů jednotlivých vlastníků práv duševního vlastnictví, byť s nimi není (nesmí být) v rozporu. Realizace výkonu příslušných pravomocí jiných orgánů veřejné správy, než jsou soudy, v oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví tak na soukromý charakter prosazovaných subjektivních práv narazí vždy tehdy, pokud se vlastník těchto práv rozhodne sám tato práva určitým způsobem a v určité míře uplatnit; takovému uplatňování by jednotlivé metody prosazování práv z duševního vlastnictví těmito jinými orgány veřejné správy nemělo stát v cestě, nýbrž naopak napomáhat. Ani to však neznamená, že by nebylo přípustné paralelní prosazování práv z duševního vlastnictví v řízení před několika různými orgány, např. soudy v občanském soudním řízení, v řízení před Českou obchodní inspekcí, v řízení před celními úřady; jedinou hranicí je tu platná zákonná úprava pravomoci a působnosti jednotlivých orgánů veřejné správy a vymezení vlastního obsahu a rozsahu prosazovaných (subjektivních)

práv z duševního vlastnictví tak, jak vyplývá z příslušných předpisů hmotného práva a případně (hmotněprávních) úkonů vlastníka příslušného práva.

3.1.6 Vnější a vnitřní hodnotový rámec

Hodnotový rámec systému prosazování práv duševního vlastnictví je definován vazbami, které tento systém pojí se systémy, které se nacházejí na jeho vnějším a vnitřním rozhraní. K těmto systémům patří především právní systémy účinné na území České republiky, tedy především český právní řád včetně ústavního pořádku České republiky, systém evropského komunitárního práva a mezinárodního práva veřejného, politické systémy na národní, nadnárodní i mezinárodní úrovni a dále ekonomické a etické systémy fungující na území České republiky (viz blíže bod 3.1.2 výše).

Hodnotám definovaným na základě výměny informací se systémy primárně normativní povahy včetně politických systémů a mezinárodních závazků České republiky byly věnovány předchozí kapitoly. Než přejdeme k rozboru jednotlivých prvků systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví po formální stránce, je třeba předeslat ještě několik poznámek o hodnotách, které pro systém vyplývají z jeho vazeb na systémy ekonomické a etické. Tyto vazby přitom velmi úzce souvisejí s vazbami, které systém vykazuje na svém tzv. vnitřním rozhraní, které je tvořeno jednotlivými osobami a institucemi s personálním substrátem, ať již definovanými na základě právních, nebo ekonomických, případně sociologických kritérií, které systém v rámci svého fungování absorbuje a případně i určitým způsobem dotváří.

3.1.6.1 Hodnoty ekonomického systému

Ekonomický systém, jímž je zvnějšku definován systém prosazování práv k duševnímu vlastnictví a jenž je současně jedním z hlavních explicitních zdrojů legitimacy tohoto systému, je založen na respektu k vlastnickým právům bez omezení pro určité druhy předmětů vlastnického práva a druhy osob vlastníků (srov. článek 11 Listiny základních práv a svobod), svobodě každého jednotlivce včetně práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost (srov. článek 26 Listiny základních práv a svobod), závaznosti soukromých, zejména smluvních závazků a apriorním nedostatku legitimacy k vrchnostenským zásahům do fungování svobodného trhu, který na základě shora uvedených institutů funguje a rozvíjí se. Tento systém je založen na myšlence, že svobodný rozvoj tržních sil v rámci hospodářského soutěžení vede a postupně povede k nejefektivnějšímu zajištění organizačních, investičních, finančních, výrobních, distribučních, prodejních a dalších činností, které jsou nezbytné k zajištění chodu lidské společnosti a její prosperity z ekonomického hlediska. K zajištění efektivity těchto činností bezprostředně slouží i vytváření a hospodářské využívání nehmotných statků, jak byly shora definovány pod bodem 1.1.

Ekonomický systém založený na shora uvedených institucích a hodnotách v současné době funguje prakticky na celém světě s výjimkou poměrně omezeného počtu místně specifických ekonomik (např. Severní Korea, Kuba, některé africké země); i tyto ekonomiky jsou však se systémem globální ekonomiky do značné míry provázány a vzájemně se ovlivňují (za pozornost v této souvislosti také stojí, že i v těchto ekonomikách existuje právní ochrana nehmotných statků v podobě, která se sice do značné míry liší od úpravy tohoto druhu práv ve většině ostatních zemí světa, avšak je s nimi přinejmenším srovnatelná; ochrana práv

k nehmotným statkům ostatně existovala rovněž v zemích bývalého sovětského bloku v podmínkách tzv. reálného socialismu).

V rámci globálního ekonomického systému dochází k produkci ekonomických statků (produktů, tj. výrobků a služeb) ekonomickými subjekty, které jsou přinejmenším z ekonomického hlediska převážně soukromými hráči (byť by se z právního hlediska mohlo jednat např. o společnosti kontrolované státem, národní podniky apod.) s ohledem na nezbytnost jejich účasti v globální hospodářské soutěži z hlediska jejich samotné hospodářské existence, resp. plnění cílů, jež jsou jim jakožto ekonomickým subjektům vlastní. V podmínkách této globální, resp. globalizované ekonomiky probíhá tedy hospodářská soutěž, byť často v určitým způsobem modifikované, oslabené nebo usměrněné podobě, v různé míře na globální úrovni mezi všemi těmito ekonomickými subjekty. Mezi kritéria úspěšnosti v této hospodářské soutěži patří neodmyslitelně tvorba zisku, která jednotlivým ekonomickým subjektům umožňuje především efektivně alokovat jimi spravované, resp. kontrolované hospodářské zdroje a usměrňovat svou činnost zejména v investiční oblasti a s ní úzce související oblasti financování.

Mezi kritéria ovlivňující míru tvorby zisku těmito ekonomickými aktéry pak nezbytně patří především rovněž odbyť jejich produktů v rámci svobodného hospodářského soutěžení, který je určován určitým specifickým strukturováním agregátní poptávky po produktech určitého druhu, která existuje v rámci národních ekonomik, ale i nadnárodních ekonomických celků, resp. i na globální úrovni.

Toto strukturování agregátní poptávky je do značné míry ovlivnitelné samotnými ekonomickými aktéry v podmínkách ekonomiky strany nabídky prostřednictvím použití specifických postupů, kterými tito ekonomičtí aktéři nabízejí a prosazují své produkty na trhu. K nástrojům prosazování těchto nabízených produktů v rámci globalizované ekonomiky patří právě mj. i nehmotné statky jako nositelé přímých a nepřímých informací o stupni desirability (výhodnosti) příslušných produktů z hlediska jejich technických, prodejních, funkčních, estetických, ale i jiných, zejména společenských (např. prestiž, dobročinnost, kulturní či symbolická hodnota z hlediska statusu apod.) parametrů.

V rámci této obecné informační funkce se pak hodnota jednotlivých druhů nehmotných statků rozpadá na jednotlivé dílčí hodnoty, které byly zmíněny již v úvodu pod bodem 1.1 a rovněž pak v závislosti na třídění nehmotných statků v rámci první kapitoly. Patří sem u nehmotných statků tvůrčí povahy především náročnost vytváření těchto statků (např. vynálezů, autorských děl apod.) z hlediska finančních i lidských zdrojů a s tím související potřeba motivace ekonomických aktérů k rozvíjení příslušných náročných činností prostřednictvím udělení časově omezeného monopolu k hospodářskému využívání takto vytvářených statků. V oblasti práv na označení jde o rozvoj informační funkce nehmotných statků v užším slova smyslu, kdy určité označení má být garantem původu takto označeného produktu ať již od určitého ekonomického aktéra (podniku; tento ekonomický pojem nemusí nutně splývat a nespývá s právním pojmem osoba, neboť k určení identity podniku je třeba aplikovat kritéria odlišná od čistě juristických kritérií zjišťování identity osoby), nebo z určitého místa, lokality nebo země; uplatňování této informační funkce v užším slova smyslu pak nepřimo vede k tomu, že příslušní ekonomičtí aktéři jsou motivováni dodávat na trh produkty, jejichž vlastnosti lze z hlediska strukturování příslušné části agregátní poptávky klást do souvislosti s mírou konkrétní poptávky po takto označených produktech. Jinými slovy užívání těchto nehmotných statků tedy vede k tomu, že si ekonomičtí aktéři na trhu konkurují především kvalitou jimi produkováných výrobků a služeb v poměru k jejich ceně a nikoli jinými postupy, které by

z hlediska fungování ekonomického systému definovaného shora uvedenými znaky nemusely být žádoucí.

3.1.6.2 Politické hodnoty

Je třeba rovněž připomenout, že svobodný rozvoj tržních sil v rámci takto definovaného ekonomického systému má na úrovni společného trhu Evropské unie přispívat k dosažení cílů Evropského společenství, které zahrnují harmonický, vyvážený a trvale udržitelný rozvoj hospodářského života, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení mužů a žen, trvale udržitelný a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenční schopnosti a konvergence ekonomické výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy (čl. 2 Smlouvy o založení Evropského společenství).

3.1.6.3 Etické hodnoty

V rámci ekonomického systému definovaného po obsahové stránce zejména shora uvedenými hodnotami a cíli je také utvářen a rozvíjen systém etických hodnot společností, které na tomto ekonomickém systému participují. K těmto etickým hodnotám tak patří respekt svobody jedince, respekt vlastnického práva, odpovědnost za vlastnictví, úcta k závazkům včetně zejména smluvních závazků a odpovědnost za jejich plnění, zachovávání pravidel diskurzivní etiky včetně zejména vysokého stupně transparence při nabízení a prosazování ekonomických produktů bez současné újmy způsobilosti určitých druhů informací k monopolizaci jediným subjektem a v naposled uvedeném případě úcta k dodržování práva příslušného subjektu k těmto informacím. V rámci těchto hodnot pak bývají definovány a tradovány další specifické hodnoty, k nimž patří zejména vlastnická a smluvní svoboda, osobní svoboda včetně svobody pohybu a dále svoboda při alokaci produktů a kapitálu (tyto svobody odpovídají zásadám volného oběhu osob, zboží, služeb a kapitálu v rámci Evropské unie).

3.1.6.4 Hodnoty vyplývající z vnitřních systémů

Je třeba zdůraznit, že shora naznačené obsahové celky vtiskované systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví jeho sepětím s vnějšími systémy mezinárodní ekonomiky a společenské etiky při podnikání se do značné míry překrývají s obsahovými celky definovatelnými na tzv. vnitřním rozhraní tohoto systému, zejména tam, kde se systém prosazování práv z duševního vlastnictví střetává s jednotlivými ekonomickými aktéry (podniky), institucemi s personálním substrátem působícími v oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví včetně jednotlivých fyzických osob tvořících personální substrát těchto institucí, jakož i se specializovanými ekonomickými subjekty zabývajícími se výlučně nebo převážně ochranou práv k duševnímu vlastnictví. Klíčovým zájmem všech těchto vnitřních systémů je především společný zájem na koherenci a fungování samotného systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví, na němž jsou tyto vnitřní systémy co do svého fungování do značné míry závislé (byť se nejedná o pouhé subsystemy systému k prosazování práv z duševního vlastnictví, nýbrž o svébytné systémy fungující na jeho vnitřním rozhraní).

I těmto systémům jsou tedy vlastní hodnoty ochrany vlastnických práv a osobní svobody včetně hospodářské svobody, závaznosti závazků, zejména smluvních závazků a komunikace

splňující požadavky diskurzivní etiky zejména z hlediska transparentnosti a spolehlivosti při operacionabilitě z hlediska legitimních očekávání, pravdivosti předávaných informací. Tyto hodnoty mohou být tradovány rovněž v rámci specifických hodnot vlastních právě těmto jednotlivým systémům napojeným na systém prosazování práv k duševnímu vlastnictví na jeho vnitřním rozhraní, resp. prostřednictvím širších systémů, v jejichž rámci tyto prvky fungují, včetně obecných dobrých mravů a pravidel slušného lidského chování.

Mezi takto tradované sdílené hodnoty patří např. hodnoty tolerance, čestného a svědomitého plnění povinností, úcty k druhému, ale i hodnoty úspěchu, osobní realizace a legitimacy hledání vlastního dobra (metonymicky řečeno „štěstí“).

Tyto hodnoty způsobí k internalizaci systémem prosazování práv k duševnímu vlastnictví ovšem nevyčerpávají veškerou škálu hodnot definujících tyto jednotlivé systémy stojící na vnitřním rozhraní daného systému, tím méně další hodnoty těmito jednotlivými systémy internalizované. Do těchto dvou dalších kategorií mohou patřit např. hodnoty podnikatelského úspěchu, úřednické loajality, advokátní mlčenlivosti, kolegiality v rámci určitého stavu, resp. specifické etické hodnoty internalizované jednotlivými prvky systémů stojících na vnitřním rozhraní daného systému včetně např. etických hodnot diktovaných určitým náboženským nebo světonázorovým přesvědčením. Dvě naposled uvedené skupiny hodnot již nutně nemusí patřit mezi hodnoty způsobí ke sdílení s hodnotami definujícími po obsahové stránce daný systém a případná napětí vznikající ze střetu příslušných hodnot pak systém může odstraňovat buď jejich internalizací v rámci vzájemného působení systémů, nebo naopak tvorbou disjunktivních diskurzivních rozhraní na úrovni příslušných jazykových her odehrávajících se v tom kterém systému. Byť lze obě tyto techniky považovat v zásadě za legitimní, z hlediska koherence a rozvoje systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví je podle našeho názoru třeba upřednostňovat spíše techniku druhou, neboť internalizace vnějších hodnot bez náležité diskuse a dostatečného stupně vzájemného obsahového spoludotváření může ve svých důsledcích vést k maligní autopoietizaci systému, který takové vnější hodnoty internalizuje; důsledkem takové maligní autopoietizace pak obvykle bývá ochromení systému a jeho postupný zánik, neboť systém se stává závislým na jemu nevlastních hodnotách, jejichž existence a rozvoj naopak tamní systém jako takový nepotřebuje a které naopak mohou lépe a dlouhodoběji prosperovat v systémech, z nichž byly původně převzaty (např. ve specifických společenských systémech, náboženských systémech, kmenových společenstvích aj.).

O specifických hodnotách systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví, které jsou výsledkem sdílení hodnot a benigní internalizace hodnot vytvářených v rámci výměny informací se systémy stojícími na vnějším a vnitřním rozhraní tohoto systému bude dále řeč v závěrečném oddílu této kapitoly.

3.1.7 Partikulární cíle systému

Vzhledem k relativně obsírné analýze obsahové náplně vnějšího a vnitřního rámce systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví lze k vymezení partikulárních cílů tohoto systému, resp. jeho hodnot přejít již bez dalších podrobných analýz vztahu tohoto systému s jinými systémy. Je třeba pouze podotknout, že níže uváděné cíle a hodnoty jsou na jednu stranu partikulárními cíli a hodnotami daného systému, které mohou v rámci tohoto systému přispívat do určité míry i k jeho autopoietickému fungování, předpokladem toho však je

vzájemná koherence těchto cílů a hodnot a jejich způsobilost ke sdílení především se systémy stojícími na vnějším rozhraní systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví.

3.1.7.1 Cíle systému

Mezi specifické cíle systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví tak patří zejména:

- zajištění ochrany subjektivních soukromých práv k duševnímu vlastnictví;
- zajištění dodržování souladu chování zejména ekonomických aktérů, ale i jakýchkoli osob s objektivním právem v oblasti duševního vlastnictví;
- zajištění praktické prosaditelnosti subjektivních práv a nároků jednotlivých vlastníků práv z duševního vlastnictví za účelem plné realizace hospodářského potenciálu těchto práv;
- předcházení porušování práv k duševnímu vlastnictví;
- informování veřejnosti o subjektivních právech k duševnímu vlastnictví i objektivním právu v oblasti duševního vlastnictví a stavu prosazování těchto práv.

Tyto jednotlivé cíle spolu bývají úzce vzájemně provázány. Nelze určit, který z těchto cílů je prioritní ani podřadit některé jednotlivé z těchto cílů k jinému obecnějšímu, z hlediska finality základnějšímu cíli nebo souhrnu takových základních cílů. Ochrana jednotlivých subjektivních soukromých práv k duševnímu vlastnictví jde ruku v ruce se zajišťováním respektu objektivního práva v oblasti ochrany duševního vlastnictví. Respekt objektivního práva v oblasti duševního vlastnictví současně vyžaduje a předpokládá důsledné uplatňování všech právních prostředků na ochranu soukromých subjektivních práv k předmětu duševního vlastnictví včetně realizace jednotlivých nároků oprávněných osob cestou mimosoudní, jakož i v rámci řízení před soudy a jinými příslušnými orgány. Nezbytnou součástí prosazování práv k duševnímu vlastnictví je i předcházení nežádoucím stavům jejich porušování, přičemž prostředkem k takovému předcházení je především informování veřejnosti o příslušné právní úpravě a existenci jednotlivých subjektivních práv k duševnímu vlastnictví, tak aby bylo udržováno a rozvíjeno právní vědomí veřejnosti v této oblasti. Informování veřejnosti však není pouze prostředkem, ale i vlastním cílem systému, neboť samotné toto informování je jednou z nezbytných podmínek nejen respektu, ale i samotné existence jednotlivých práv k duševnímu vlastnictví a současně jedním z kritérií legitimacy fungování samotného systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví.

3.1.7.2 Partikulární hodnoty

Specifické hodnoty systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví přispívají k obsahovému vymezení tohoto systému v míře, v jaké stanovení samotných cílů, byť partikulárních cílů tohoto systému, je k vystižení obsahové podstaty tohoto systému v jeho trvání a rozvoji nedostačující. Tyto hodnoty jsou nejobecnějším a současně nejspecifičtějším znakem tohoto systému jako specifického koherentního systému a současně měřítkem i garantem perenity kreační síly (nadčasové stálosti) tohoto systému, jakož i způsobilosti systému k (benigní) autopoietizaci. Patří sem zejména

- hodnoty závaznosti a respektu objektivního práva a úcty k právu v oblasti nehmotných statků;
- hodnota ochrany nehmotných statků chráněných právem k duševnímu vlastnictví;

- hodnoty právní jistoty, předvídatelnosti právního statutu a ochrany nabytých práv v oblasti práva k duševnímu vlastnictví;
- hodnoty efektivity, transparency a kontinuity (koherence) fungování institucionálních prvků systému.

3.2 Analýza základních prvků systému

Poté, co jsme systém prosazování práv k duševnímu vlastnictví vymezili po obsahové stránce zejména prostřednictvím analýzy cílů a hodnot, jež jsou tímto systémem sdíleny nebo jež jsou mu vlastní, je možno přikročit k analýze jednotlivých základních prvků systému, které umožňují systém definovat po stránce formální. Vzhledem k formální povaze naší analýzy budeme v této kapitole postupovat převážně juristickými metodickými postupy, přičemž východiskem nám bude zakotvení, resp. úprava jednotlivých prvků tohoto systému v předpisech objektivního práva platných a účinných na území České republiky.

3.2.1 Osoby

Na vymezení systému personálních práv k duševnímu vlastnictví z hlediska subjektů, které jsou součástí tohoto systému, resp. do systému vstupují, jsme narazili již při analýze cílů a hodnot tohoto systému v oddílu 3.1. Tehdy jsme nehovořili výlučně o osobách s ohledem na specifický juristický význam a smysl tohoto pojmu, nýbrž používali jsme případně i jiných termínů, pokud jsme hovořili např. o ekonomických aktérech, podnicích, personálním substrátu určitých institucí apod.

3.2.1.1 Pojem osoby

Z hlediska formální analýzy systému, dané zejména právním institucionálním rámcem jeho fungování, je naopak potřebné hovořit již specificky o osobách, tj. osobách v právním smyslu. Pojem osoby je jedním z ústředních prvků právního řádu a právní teorie. Osobami jsou v rámci systému právních norem adresáti těchto norem, tedy subjekty, na které se právní norma bezprostředně obrací a jejichž chování je právní norma také prakticky schopna ovlivňovat.

Z jiného hlediska jsou osoby v právním slova smyslu jediné subjekty způsobilé nabývat subjektivní práva a povinnosti; v tomto smyslu lze o osobách hovořit jako o bodech přičitatelnosti práv nebo povinností. Právní pojem osoba je v tomto smyslu výlučný, tedy subjektivní práva a povinnosti nelze přičítat nikomu jinému než osobě v právním smyslu; jiné společenské útvary, než jsou osoby (útvary bez právní subjektivity), jsou z hlediska přičitatelnosti konkrétních subjektivních práv nebo povinností v tomto smyslu irelevantní.

Osoby v právním smyslu zahrnují jak osoby fyzické (do této kategorie v současné době spadají všichni lidé), tak i osoby právnické, tedy sdružení lidí, případně i účelově sdružený majetek, jimž právní řád přiznává právní subjektivitu.

3.2.1.2 Osoby vystupující v systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví

V rámci pojednání o osobách jakožto prvcích systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví nebudeme hovořit o (fyzických) osobách, které se podílejí na chodu institucí zajišťujících prosazování práv k duševnímu vlastnictví (např. jednotlivých státních zaměstnancích, soudcích apod.), neboť tyto osoby nevstupují do tohoto systému z formálního (juristického) hlediska přímo, nýbrž toliko v rámci institucí (soudů, správních úřadů,

právnických osob apod.), jichž jsou součástí. Nebudeme hovořit ani o jednotlivých těchto orgánech, neboť těm byla věnována samostatná analýza v rámci kapitoly 2.

3.2.1.2.1 Osoby jako vlastníci práv

V pozicích osob, a to buď právnických, nebo fyzických, tak do systému vstupují především ekonomičtí aktéři, jimiž jsou přihlašovatelé, vlastníci, popř. porušovatelé práv k duševnímu vlastnictví. Je třeba zdůraznit, že tyto osoby jsou právní reflexí ekonomických aktérů převážně, nikoli výlučně. Přihlašovatelé, vlastníci i porušovatelé práv k duševnímu vlastnictví mohou být i osoby, které nejsou přímo součástí ekonomického systému, které z právního hlediska nejsou ani podnikateli, ani soutěžiteli (srov. §§ 2 odst. 2 a 41 obchodního zákoníku).

Z právního hlediska mohou přihlašovatelé, resp. vlastníci práv k duševnímu vlastnictví být zpravidla i jakékoli jiné osoby, především tedy i fyzické osoby, které nejsou podnikateli ani se neúčastní hospodářské soutěže jako soutěžitelé. Zcela zřejmé je to u tvůrčích práv k duševnímu vlastnictví, kdy tvůrcem příslušného nehmotného statku, a tím i subjektem primárně oprávněným z práv k tomuto nehmotnému statku může být toliko osoba fyzická, která nehmotný statek vytvořila svou vlastní tvůrčí duševní činností.

Role fyzických osob při vytváření a ochraně nehmotných statků

Vytvoření nehmotného statku přitom není považováno za právní úkon, nýbrž za jinou právní skutečnost, k níž dochází bez ohledu na stav vědomí a vůle příslušné osoby, která nehmotný statek vytvořila. Již z toho vyplývá, že vznik práv k takovému nehmotnému statku na základě jeho vytvoření nemůže být z povahy věci vázán na existenci oprávnění takové osoby k podnikatelské činnosti, případně na jejích záměrech z hlediska hospodářské soutěže.

Prvotní právo k vynálezu, užitému vzoru, průmyslovému vzoru, autorskému dílu aj. tedy přísluší té fyzické osobě, která příslušný nehmotný statek vytvořila, přičemž se nemusí (a zpravidla také nebude) jednat o podnikatele, popř. soutěžitele.

Až donedávna mohlo být sporné, zda fyzická osoba, která není podnikatelem, resp. soutěžitelem, může být přihlašovatelem a následně vlastníkem ochranné známky, a to s ohledem na specifickou základní funkci ochranné známky, již je označování výrobků a služeb různých podniků v rámci jejich hospodářského soutěžení na trhu. Tuto otázku v rámci českého právního řádu vyřešil zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, neboť tento zákon na rozdíl od dříve platných právních předpisů týkajících se ochranných známek výslovně počítá s tím, že vlastníkem ochranné známky se může stát jakákoli osoba (§ 1 zákona). Z právního hlediska tedy nic nebrání tomu, aby se vlastníkem ochranné známky (přínejmenším národní ochranné známky zapisované Úřadem průmyslového vlastnictví ČR) stala fyzická osoba – nepodnikatel, případně právní osoba – nepodnikatel (např. nadace, občanské sdružení aj.), jakož i organizační složka státu.

Přihlašovatelem ochranné známky nemohla být podle dříve platné právní úpravy kterákoli fyzická nebo právní osoba, nýbrž jenom podnikatel s příslušnými druhy výrobků nebo služeb, resp. příslušný podnik. Podle ust. § 4 odst. 2 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách (zrušeného zákonem č. 441/2003 Sb.), mohla přihlášku ochranné známky podat fyzická nebo právní osoba pro výrobky nebo služby, které k datu podání přihlášky byly

předmětem jejího podnikání. Ještě starší zákon č. 174/1988 Sb., o ochranných známkách, hovořil v ust. § 2 o tom, že ochranná známka je označení, které je způsobilé odlišit výrobky nebo služby pocházející od různých výrobců nebo poskytovatelů služeb a je zapsáno do rejstříku ochranných známek, takže přinejmenším implicitně počítal s tím, že přihlašovatelem a vlastníkem ochranné známky se může stát pouze určitý výrobce nebo poskytovatel služeb (původně zejména státní podniky a jiné státní-hospodářské organizace a zahraniční právnické nebo fyzické osoby). Přihlášku ochranné známky k zápisu mohla podat u Úřadu pouze právnická nebo fyzická osoba, která vykonávala povolenou hospodářskou činnost, a to pro výrobky nebo služby, které byly předmětem její činnosti (§ 8 odst. 1 zákona č. 174/1988 Sb.).

Současně platný zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, již obdobná omezení neobsahuje. Přihlášku ochranné známky může podat v zásadě kterákoli fyzická nebo právnická osoba, ať již je, nebo není podnikatelem, resp. soutěžitelem. Rovněž základní funkce ochranné známky je v zákoně (§ 1) definována tak, že označení způsobilé zápisu jako ochranná známka musí být schopno odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby; zákon tedy nehovoří o podnikatelích, podnicích, soutěžitelích, nýbrž jakýchkoli osobách. Zákon neobsahuje ani žádná omezení týkající se oprávnění přihlašovatele k určité hospodářské činnosti v ustanoveních týkajících se podávání přihlášek ochranných známek. V tom lze spatřovat určitý rozdíl od úpravy v první směrnici Rady, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách (89/104/EHS), jež v článku 2 vymezuje ochrannou známku jako označení způsobilé odlišit zboží nebo služby jednoho podniku od zboží či služeb jiných podniků (undertakings, Unternehmen, entreprise). Podobně je koncipován rovněž čl. 4 nařízení č. 40/94 o ochranné známce Společenství.

Omezení okruhu osob oprávněných získat příslušná subjektivní práva existuje pouze u chráněných označení původu a zeměpisných označení. Podle zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele, v platném znění, může o zápis označení původu (i zeměpisného označení) požádat pouze sdružení výrobců nebo zpracovatelů pro zboží vyrobené nebo zpracované anebo připravené na území a za podmínek stanovených zákonem; jednotlivá fyzická nebo právnická osoba pak pouze za podmínky, že v době podání žádosti jako jediná vyrábí, zpracovává a připravuje zboží na území a za podmínek stanovených zákonem. Naposled uvedený zákon naopak připouští, aby žadatelem o zápis bylo i sdružení bez právní subjektivity; v takovém případě však musí zmocnit jednoho z účastníků sdružení k řízení podle příslušného zákona.

3.2.1.2.2 Osoby prosazující práva proti porušování

Právní postavení a právní povaha subjektů oprávněných z práv k duševnímu vlastnictví (nositelů těchto práv, ať již jde o přihlašovatele, nebo vlastníky) je, jsou-li tyto osoby vůbec způsobilé stát se přihlašovatelem, popř. vlastníky těchto práv, již z hlediska prosazování těchto práv irelevantní. Je ovšem třeba mít na paměti, že primárním, ať již implicitně vyjádřeným nebo v zákoně výslovně stanoveným, prostředkem realizace těchto práv je jejich realizace v hospodářském životě. To platí zejména u práv průmyslových. Předpokládá se, že tato práva budou užívána svými vlastníky především v rámci hospodářského soutěžení na trhu a že v rámci tohoto hospodářského soutěžení také bude zpravidla docházet k porušování těchto práv. V některých případech tomu dokonce ani jinak být nemůže, tedy jiné porušování než v rámci hospodářské soutěže nemůže z povahy věci nastat, a to i kdyby vlastníkem příslušného práva byl nepodnikatel.

Autorské právo

Otázka právní povahy činnosti, při níž dochází k porušování práva, se neklade v oblasti autorského práva a práva souvisejících s autorským právem. Tato práva může v zásadě porušovat každý, kdo užívá při své činnosti autorské dílo, popř. jiný nehmotný statek chráněný autorským zákonem, a to bez ohledu na to, zda je podnikatelem, popř. soutěžitelem, nebo ne, a zda svým chováním sleduje dosažení hospodářského prospěchu. Je třeba ovšem upozornit na to, že autorský zákon zakotvuje celou škálu zákonných výjimek týkajících se užívání díla; taková užití pak nezakládají porušení autorských práv (srov. zejména § 29 a násl. autorského zákona; blíže k tomu pod bodem 1.2.4. shora). Výlučné právo autora k jeho dílu není ovšem jako takové omezeno jen na užívání díla v obchodním styku, čemuž také odpovídá, že subjektem autorského práva může být jakákoli osoba bez ohledu na to, zda je, nebo není podnikatel či soutěžitel.

Patenty

Rovněž přihlašovatelem a vlastníkem patentu na vynález (a totéž platí pro užitný vzor) může být jakákoli právnická nebo fyzická osoba, ať je, nebo není podnikatelem, resp. soutěžitelem. V naprosté většině případů však je patentová přihláška podávána osobou odlišnou od původního vynálezce, na kterou vynálezce právo podat patentovou přihlášku převedl, neboť jednotlivá fyzická osoba – vynálezce zpravidla není schopna unést velmi vysoké finanční náklady spojené se získáním patentové ochrany ve významných světových teritoriích. To nic nemění na tom, že práva z patentu (jakož i užitného vzoru) může v zásadě uplatnit jakýkoli jeho majitel, ať již je, nebo není podnikatelem, resp. soutěžitelem. Pokud jde o porušování patentových práv, výlučná práva majitele patentu užívat vynález se sice neomezují jen na užívání při podnikatelské, resp. hospodářské činnosti, nýbrž vztahují se na jakékoli využívání vynálezu; zákon však zakotvuje významné omezení účinku patentu mj. pro jakékoli činnosti prováděné pro neobchodní účely. Patentová práva v zásadě nelze prosazovat vůči osobám, které patentovaný vynález využívají jen pro svou osobní potřebu a nikoli s cílem obchodu. Na druhou stranu pro posouzení, zda určitá činnost je prováděna pro neobchodní účely ve smyslu ust. § 18 písm. d) zákona 527/1990 Sb., v platném znění, není rozhodující, zda se jedná o podnikatelskou činnost, popř. o hospodářské soutěžení ve smyslu obchodního zákoníku. Zejména jako porušování práv k patentu bylo třeba kvalifikovat neoprávněné podnikání, při němž by např. určitá fyzická osoba bez příslušného podnikatelského oprávnění na území České republiky vyráběla výrobky chráněné patentem, nebo takové výrobky dodávala do České republiky na černém trhu apod. Totéž platí pro užitné vzory.

Průmyslové vzory

Rovněž vlastníkem průmyslového vzoru může být i kterákoli osoba fyzická nebo právnická, ať již je, nebo není podnikatelem (soutěžitelem). Přihlášku průmyslového vzoru je přitom oprávněn podat ten, kdo má na něj práva, tedy buď původce nebo jeho právní nástupce. Obdobně jako v případě patentů na vynálezy je výlučné právo vlastníka průmyslového vzoru vztahováno na jakékoli užívání průmyslového vzoru, ať již k němu dochází pro podnikatelské, nebo jiné účely, avšak práva vyplývající ze zapsaného průmyslového vzoru jsou omezena mj. ve vztahu k jednání třetích osob, k němuž dochází pro neobchodní účely (§ 23 odst. 1 písm. a) zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, v platném znění).

Ochranné známky

Výkladová praxe v České republice i v zahraničí ovšem byla k otázce okruhu osob oprávněných podat přihlášku a stát se vlastníkem ochranné známky vždy benevolentní a ani v době účinnosti dříve platné právní úpravy Úřad průmyslového vlastnictví ČR zpravidla nezkoumal, zda přihlašovatel ochranné známky má příslušné podnikatelské oprávnění a zejména absenci takového oprávnění v okamžiku podání přihlášky nepovažoval za důvod k výmazu již zapsané ochranné známky z rejstříku. Obdobně benevolentní je i praxe většiny jiných členských států EU, a to navzdory shora uvedené právní úpravě, která je méně liberální než v současné době účinná úprava česká. Vlastníky ochranných známek tak bývají typicky např. i nadace, občanská sdružení, mezinárodní nevládní organizace (z právního hlediska zpravidla právnické osoby – nepodnikatelé zřízené a existující podle příslušného zahraničního právního řádu, např. podle švýcarského práva), ale i jednotlivé fyzické osoby – nepodnikatelé.

Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že výlučná práva k ochranné známce lze v praxi uplatňovat pouze ve vztahu k užívání určitých označení v obchodním styku (§ 8 odst. 2 zákona č. 441/2003 Sb.; srov. rovněž čl. 5 odst. 1 směrnice 89/104/EHS). Tímto způsobem je omezena tzv. negativní, záповědní stránka výlučného práva vlastníka ochranné známky k ochranné známce.

Do práva k ochranné známce v této jeho záповědní stránce tak nelze z povahy věci zasáhnout jinak než užíváním určitého označení v obchodním styku, a to i tehdy, pokud je ochranná známka zapsána pro nepodnikatele. Pojem užívání v obchodním styku je ovšem třeba vykládat širěji než jako pouhé užívání v rámci podnikatelské činnosti, popř. soutěžní činnosti. Rozhodující bude faktická, nikoli právní povaha příslušné činnosti; za obchodní činnost je třeba považovat i připravovanou obchodní činnost, propagaci, reklamu a obecně jakoukoli činnost, která směřuje přímo či nepřímo k obchodní realizaci zboží nebo služeb. Podle judikatury Evropského soudního dvora se za užívání v obchodním styku považuje i takové užívání, k němuž dochází v kontextu obchodní aktivity s cílem dosáhnout ekonomické výhody a nikoli soukromým způsobem (rozsudek ESD C-206/01 Arsenal Football Club).

Označení původu a zeměpisná označení

Pokud jde o označení původu a zeměpisná označení, bylo již uvedeno, že žadatelem o zápis těchto označení může být v zásadě pouze sdružení zpracovatelů příslušného zboží, popř. fyzická nebo právnická osoba, která takové zboží vyrábí, zpracovává, popř. připravuje. Na rozdíl od ostatních druhů práv k duševnímu vlastnictví je tak okruh možných osob kvalifikovaných stát se držiteli zapsaného označení původu, resp. zeměpisného označení zákonem omezen.

Na druhou stranu porušovat práva k zapsanému označení původu nebo zeměpisnému označení může nejen ten, kdo tato označení užívá přímo nebo nepřímo v obchodním styku, nýbrž kdokoli, kdo tato označení jakýmkoli způsobem zneužívá, napodobuje nebo připomíná, nebo jinak uvádí lživé nebo klamavé údaje o zeměpisném původu, povaze nebo základních vlastnostech zboží, nebo počíná si jakkoli jinak takovým způsobem, který může vést ke klamným domněnkám o skutečném původu zboží. Porušovat práva k označení původu nebo zeměpisnému označení tak může v zásadě jakákoli osoba právnická nebo fyzická, ať již jedná, nebo nejedná v obchodním styku, samozřejmě bez ohledu na to, zda se jedná o podnikatele, nebo ne, resp. soutěžitele, nebo ne, a to dokonce i tehdy, pokud by k příslušnému jednání

nedocházelo v obchodním styku (např. přicházelo by v úvahu příslušná práva uplatnit přímo proti fyzické osobě, která pro jinou fyzickou osobu nabízí zboží neoprávněně označené označením původu nebo zeměpisným označením). V této souvislosti je třeba také zmínit, že aktivní legitimace k uplatnění práv z označení původu, resp. zeměpisných označení nemá jen osoba zapsaná jako žadatel o jejich zápis do rejstříku, nýbrž tato aktivní legitimace přísluší každé osobě (§ 24 zákona č. 452/2001 Sb., v platném znění).

3.2.1.2.3 Prosaditelnost práva přihlašovatelem

Z hlediska prosazování práv k duševnímu vlastnictví jednotlivými oprávněnými osobami je dále podstatná distinkce mezi přihlašovatelem práva a jeho vlastníkem. Tato distinkce existuje u většiny průmyslových práv; neuplatňuje se v oblasti autorského práva s ohledem na to, že autorské právo k dílu vzniká již vytvořením díla v objektivně vnímatelné podobě (obdobně je tomu u práv souvisejících s právem autorským). Naproti tomu u průmyslových práv, která podléhají registraci, vzniká výlučné právo vlastníka práva zpravidla až jeho registrací v příslušném rejstříku, a proto okruh výlučných oprávnění vyplývajících ze subjektivního práva k příslušnému nehmotnému statku zpravidla vzniká až vlastníku tohoto práva, nikoli jeho přihlašovatelovi. K prosazování těchto práv tedy v zásadě může dojít teprve v okamžiku, kdy je příslušné právo zapsáno do rejstříku, nikoli ve fázi přihlašovacího řízení.

Prosazovat práva z duševního vlastnictví mohou tedy v zásadě pouze vlastníci (majitelé) těchto práv, tj. osoby zapsané jako vlastníci (majitelé, držitelé) v příslušném rejstříku. I zde však existují určité výjimky.

Přihlašovatel patentu přísluší přiměřená náhrada od toho, kdo po zveřejnění přihlášky vynálezu její předmět využíval (§ 11 odst. 3 zákona č. 527/1990 Sb.). V případě mezinárodní přihlášky, již se žádá o udělení patentu v České republice, která byla zveřejněna podle mezinárodní smlouvy, toto právo na přiměřenou náhradu přísluší až po zveřejnění překladu přihlášky v českém jazyce. Toto právo tedy zákon přiznává již přihlašovatel patentu, ovšem pouze za podmínky, že patent bude udělen: právo na přiměřenou náhradu lze totiž uplatnit až ode dne, od něhož nastávají účinky patentu. Tyto účinky nastávají ode dne oznámení o udělení patentu Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví v případě národních patentů a dnem, v němž bylo oznámeno udělení evropského patentu v Evropském patentovém věstníku za předpokladu, že majitel patentu předá Úřadu průmyslového vlastnictví ČR do 3 měsíců od tohoto dne překlad patentového spisu do jazyka českého a zaplatí správní poplatek za jeho zveřejnění podle zvláštního právního předpisu, v případě evropských patentů.

V případě ostatních druhů průmyslových práv nastávají účinky práva co do vzniku výlučného oprávnění vlastníka příslušného práva k předmětu tohoto práva v zásadě až registrací, takže osobou oprávněnou prosazovat tato práva proti užívání příslušného nehmotného statku na trhu je vždy až jejich vlastník (majitel, držitel). Již přihlašovatel průmyslových práv však v zásadě může svá práva prosazovat na rovině registrační, tj. bránit se zápisům průmyslových práv porušujících jeho práva k příslušné přihlášce průmyslového práva (k tomu blíže níže pod 3.3.2.).

3.2.1.2.4 Prosaditelnost práva osobou odlišnou od vlastníka

Dále je třeba upozornit na to, že vymáhat práva z průmyslového vlastnictví podle zákona č. 221/2006 Sb., je vedle vlastníka, resp. majitele práva rovněž osoba oprávněná podle zvláštního právního předpisu užívat práva, zejména nabyvatel licence a profesní organizace ochrany práv, která je řádně uznávaná v zemi původu jako organizace oprávněná zastupovat vlastníky či majitele práv průmyslového vlastnictví. S ohledem na to, že účinky licenčních smluv k předmětům průmyslového vlastnictví vůči třetím osobám nastávají v zásadě až zápisem licence do rejstříku, je nutno trvat na tom, že nabyvatel licence je oprávněn vymáhat příslušná průmyslová práva pouze za předpokladu, že je jako nabyvatel licence zapsán do rejstříku příslušného průmyslového práva. V každém případě platí, že právo nabyvatele licence vymáhat práva je odvozeno od originárního práva vlastníka (majitele) tohoto práva, takže nabyvatel licence může vymáhat práva jen se souhlasem tohoto vlastníka či majitele. Souhlas se však nevyžaduje, pokud sám vlastník či majitel zůstane vůči porušování nečinný: jestliže ve lhůtě jednoho měsíce od doručení oznámení nabyvatele o porušení či ohrožení práva vlastník či majitel práva nezahájí řízení ve věci porušení či ohrožení práva sám, může nabyvatel licence vymáhat práva sám i bez jeho souhlasu.

3.2.1.2.5 Původ osoby vlastníka

Konečně je třeba několik slov věnovat otázce vlivu, kterou na prosazování práv k duševnímu vlastnictví může vykovávat skutečnost, zda určitá osoba v pozici vlastníka (majitel), resp. přihlašovatele práva k duševnímu vlastnictví, popř. porušovatele, pochází z České republiky nebo ze zahraničí. V případě fyzických osob se může jednat o jejich státní příslušnost, v případě právnických osob je pojem státní příslušnosti teoreticky sporný (byť se významná část literatury přiklání k názoru, že i ve vztahu k právnickým osobám je používání pojmu státní příslušnosti na místě); z praktického hlediska je ovšem rozhodující, kde má příslušná osoba bydliště (v případě fyzické osoby), nebo sídlo (v případě právnické osoby).

Příslušné předpisy českého vnitrostátního práva týkající se ochrany duševního vlastnictví zpravidla nerozlišují mezi českými občany, popř. osobami se sídlem nebo bydlištěm na území ČR, a ostatními osobami, nýbrž přiznávají příslušná práva jakýmkoli osobám bez rozdílu jejich státní příslušnosti, resp. území, ze kterého pocházejí. Tento závěr však není ničím samozřejmým a rozhodující pro postup příslušných orgánů jsou mezinárodní závazky České republiky, jak vyplývají zejména z Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví, Dohody o zřízení světové obchodní organizace (WTO) (vyhl. č. 191/1995 Sb.) a dalších mezinárodních multilaterálních úmluv, jak jsou zmíněny shora v přehledu pod bodem 1.1.4.

Ochranu podle autorského zákona je třeba přiznat dílům a uměleckým výkonům výkonných umělců, kteří jsou státními občany České republiky, a cizích státních příslušníků a osob bez státní příslušnosti na základě mezinárodních smluv závazných pro Českou republiku, které byly vyhlášeny ve Sbírce, a pokud jich není, je-li zaručena vzájemnost. I pokud tyto podmínky splněny nejsou, vztahuje se autorský zákon na díla autorů a výkony výkonných umělců, kteří nejsou státními občany České republiky, pokud tato díla byla poprvé v České republice zveřejněna nebo má-li zde autor či výkonný umělec bydliště.

V případě průmyslových práv pak platí, že stejná práva jako občané České republiky mají osoby, které mají bydliště nebo sídlo na území státu, který je smluvní stranou Pařížské unijní úmluvy, nebo který je členem Světové obchodní organizace, resp. které v těchto státech mají

podnik, popř. jsou státními příslušníky tohoto státu (srov. zejména ust. §§ 76 odst. 1 zákona č. 527/1990 Sb., v platném znění, a ust. § 46 odst. 1 zákona č. 441/2003 Sb., v platném znění). Jedná se o velmi široké vymezení, které v praxi vede k tomu, že právní ochranu za stejných podmínek jako českým osobám je třeba poskytovat naprosté většině zahraničních osob fyzických i právnických, které jsou nějakým způsobem spjaty s členskými státy buď Pařížské unijní úmluvy, nebo Světové obchodní organizace, a to buď prostřednictvím umístění podniku, nebo sídla, anebo místa trvalého pobytu, případně státní příslušnosti.

Je rovněž třeba zmínit, že v řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví musí být zahraniční osoby zpravidla zastoupeny zástupcem podle zvláštních právních předpisů, a to buď advokátem, nebo patentovým zástupcem (srov. § 70 zákona č. 527/1990 Sb., v platném znění, § 46 odst. 2 zákona č. 441/2003 Sb., v platném znění, § 45 zákona č. 207/2000 Sb., v platném znění, aj.).

V případě zahraničních osob pak mohou vzniknout určité komplikace i v souvislosti s určením pravomoci českých soudů rozhodovat v takových věcech, kdy žalovaným je zahraniční osoba. Tuto problematiku pak bude třeba uvážit s ohledem na právní úpravu v zákonu č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění, resp. v nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Tyto otázky se však zpravidla nebudou klást v případech, kdy zahraniční osoba napadne správní žalobou pravomocné rozhodnutí českého orgánu veřejné správy v této věci, případně bude uplatňovat jiné právní prostředky v souladu se zákonem č. 150/2002 Sb., soudním řádem správním, neboť v těchto případech bude domnělý porušovatel v pozici žalobce, nikoli žalovaného (viz k tomu blíže bod 3.2.3. níže).

3.2.1.2.6 Porušovatelé

Pustit ze zřetele nelze ani specifickou problematiku osob porušovatelů práv k duševnímu vlastnictví.

I tyto osoby budou ve většině případů ekonomickými aktéry, neboť se zpravidla (viz shora uvedené) budou podílet na porušování práv k duševnímu vlastnictví, k němuž dochází v obchodním styku. Porušovateli práv k duševnímu vlastnictví však mohou být v zásadě jakékoli osoby, ať již jsou podnikatelé, resp. soutěžitelé, nebo ne, ať již jde o osoby právnické, nebo fyzické, a ať již se jedná o osoby české, nebo zahraniční. Je třeba si uvědomit, že celá řada těchto porušovatelů bude současně v pozicích vlastníků či přihlašovatelů práv k duševnímu vlastnictví a v takových případech se často mohou na svá vlastní práva k duševnímu vlastnictví odvolávat při obhajobě svých pozic v procesu prosazování práv k duševnímu vlastnictví jiné osoby.

K tomu lze poznamenat, že z hlediska porušování práv k určitému předmětu duševního vlastnictví je v zásadě irelevantní, zda osoba, jež tato práva porušuje, je sama vlastníkem, popř. přihlašovatelem jiného práva k duševnímu vlastnictví, a to ať již stejného, nebo jiného druhu. I taková osoba, jež je v pozici vlastníka práva k duševnímu vlastnictví, může při výkonu svého práva k duševnímu vlastnictví porušovat práva z duševního vlastnictví k duševnímu vlastnictví jiné osoby, přičemž její vlastní právo k duševnímu vlastnictví jí v tomto směru neposkytuje žádnou „imunitu“.

Například jako taková je bezpředmětná a zavádějící obvyklá námitka osob porušujících např. patentová práva určité osoby, že tyto osoby jsou samy rovněž vlastníkem patentu; jejich vlastnická práva k patentu, byť by se patent týkal velmi podobného technického řešení, ještě automaticky neznamenají, že tyto osoby neporušují patent třetí osoby. Obdobně to platí téměř o všech druzích průmyslových i jiných duševních práv (např. do autorského práva k dílu může zasahovat jiný autor užíváním svého vlastního díla, atd. atp.)

Na druhou stranu nelze existenci případných práv k duševnímu vlastnictví, které přísluší porušovatelům, resp. domnělým porušovatelům, brát na lehkou váhu: v těchto případech většinou dochází k velmi komplikovaným právním sporům, které je obvykle třeba řešit na několika rovinách, nejen na rovině prosazování práv, ale především na rovině eliminace práv (viz zdola bod 3.3.2.). V oblasti ochranných známek je pak třeba vycházet z toho, že podle judikatury Vrchního soudu v Praze jsou práva vlastníků zapsaných ochranných známek v zásadě rovnocenná a užívání zapsané ochranné známky jedním z těchto vlastníků nemůže druhý vlastník ochranné známky z hlediska známkového práva v zásadě nic vytknout; to samo o sobě však neznamená, že by užívání zapsané ochranné známky nemohlo být za určitých okolností nekalým soutěžním jednáním.

V oblasti průmyslových vzorů je třeba přihlížet k tomu, že jednou z nutných podmínek pro zápisnou způsobilost, resp. způsobilost k ochraně průmyslového vzoru je jeho individuální povaha, jež je definována tím, že celkový dojem, který vzor vyvolává u informovaného uživatele, se liší od celkového dojmu, který u takového uživatele vyvolává průmyslový vzor, který byl zpřístupněn veřejnosti přede dnem podání přihlášky nebo přede dnem vzniku práva přednosti. Ani v oblasti průmyslových vzorů nelze vyloučit koexistenci průmyslových vzorů, z nichž některé z důvodů kolize se staršími právy k průmyslovému vzoru nespĺňují podmínky zápisné způsobilosti, a v takovém případě je zpravidla na místě iniciovat řízení o výmaz průmyslového vzoru, který nespĺňuje zápisné podmínky.

Je také třeba zdůraznit, že osoby, o nichž hovoříme jako porušovatelích práv k duševnímu vlastnictví, jsou zpravidla pouze domnělými porušovateli, a to až do okamžiku pravomocného, zpravidla soudního rozhodnutí, z něhož vyplývá, že tyto osoby práva k duševnímu vlastnictví porušily. Spory o porušování práv k duševnímu vlastnictví přitom budou patřit mezi spory a právní věci občanskoprávní, resp. trestní povahy ve smyslu čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (vyhl. č. 209/1992 Sb.), resp. ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod, což vyvolává nutnost, aby o těchto v plné jurisdikci rozhodoval soud, resp. soudní orgán.

3.2.2 Subjektivní práva

Pojem subjektivního práva a subjektivní povinnosti byl již analyzován shora bodem 3.1.5. V tomto oddíle zbývá rozebrat jednotlivé druhy subjektivních práv z duševního vlastnictví, která jsou předmětem prosazování práv z duševního vlastnictví, nebo která je třeba v souvislosti s prosazováním práv z duševního vlastnictví respektovat. Tato práva lze dělit několikerým způsobem.

3.2.2.1 Subjektivní soukromá práva k duševnímu vlastnictví vs. jiná práva

V první řadě je na místě připomenout, že vedle vlastních subjektivních soukromých práv k duševnímu vlastnictví, která jsou předmětem postupů a právních prostředků prosazování, naráží proces prosazování práv k duševnímu vlastnictví na celou řadu dalších subjektivních práv, která rovněž zasluhují ochrany a jež je třeba při prosazování respektovat. Tato práva sice nejsou prvkem systému prosazování práv k duševnímu vlastnictví v užším slova smyslu, avšak je třeba k nim v rámci fungování tohoto systému přihlížet. Jedná se o subjektivní práva jak z oblasti hmotného, tak i procesního práva.

Jiná subjektivní hmotná práva

K těmto subjektivním hmotným právům patří především vlastnické právo k hmotným substrátům, v nichž jsou ztělesněny jednotlivé nehmotné statky, práva k nimž jsou předmětem prosazování. Tato vlastnická práva mohou příslušet jednak porušovatelům, resp. domnělým porušovatelům práv duševního vlastnictví, jednak třetím osobám. Ať je tomu jakkoli, tato vlastnická práva v zásadě nadále požívají zákonné a ústavní ochrany a při prosazování práv z duševního vlastnictví je třeba postupovat tak, aby do nich nebylo zasaženo; na druhou stranu nelze připustit, aby se existence těchto práv stala překážkou jakéhokoli efektivního prosazování práv k duševnímu vlastnictví. Pokud jde o opatření k nápravě ve smyslu ust. § 4 zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z duševního vlastnictví, zákon předpokládá, že jednotlivá opatření (tedy stažení výrobků z trhu, trvalé odstranění nebo zničení výrobků, stažení, trvalé odstranění nebo zničení materiálů, nástrojů a zařízení), mohou být uplatněna i vůči výrobkům, materiálům, nástrojům či zařízením, které nejsou ve vlastnictví porušovatele práva; v takovém případě však soud musí přihlídnout k zájmům třetích osob, zejména spotřebitelů a osob jednajících v dobré víře.

Z této právní úpravy také vyplývá, že jak předběžná opatření, tak i rozsudky ve věci samé ve věcech práv k duševnímu vlastnictví mohou při uspokojování zejména zdržovacích a odstraňovacích nároků směřovat i vůči věcem, které jsou ve vlastnictví osoby odlišné od žalovaného porušovatele práv k duševnímu vlastnictví; existence těchto vlastnických práv sama o sobě není na újmu vykonatelnosti příslušných soudních rozhodnutí. Za škodu, kterou by v takových případech vlastníci těchto věcí (hmotných substrátů) mohli utrpět, nese smluvní, ale i mimosmluvní (deliktní) civilní odpovědnost zpravidla porušovatel práva podle příslušných obchodněprávních a občanskoprávních předpisů o odpovědnosti za škodu.

Subjektivní procesní práva

K subjektivním procesním právům, na která může narážet prosazování práv k duševnímu vlastnictví, patří zejména právo na soudní a jinou právní ochranu ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod, včetně všech jeho komponent, a dále základní procesní práva účastníků občanského právního řízení a správního řízení, jak je zakotvuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění, a zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Je třeba důsledně trvat na stanovisku, že tato procesní práva zůstávají všem účastníkům řízení týkajících se porušování práv k duševnímu vlastnictví v plném rozsahu zachována ve stejném rozsahu jako v jakýchkoli jiných civilních a správních řízeních, neboť k omezení těchto práv neexistuje zákonný podklad. V rámci občanského soudního řízení tedy účastníkům, a to jak z řad vlastníků práv duševního vlastnictví, tak i domnělých porušovatelů přísluší zejména právo na to, aby měli příležitost vyjádřit se ke všem tvrzením protistrany a prováděným důkazům,

aby bylo rozhodováno po ústním jednání při zachování zásady přímosti a veřejnosti řízení, právo na odvolání, v případě žalobce právo disponovat předmětem sporu, právo na zákonného soudce, na rovnost účastníků v řízení, právo na to, aby rozhodnuto bez zbytečných průtahů v přítomnosti účastníka nezávislým a nestranným soudem aj. Tato práva pak doplňuje řada dalších specifických procesních práv uplatňovaných v oblasti trestního procesu.

3.2.2.2 Komponenty subjektivních práv z duševního vlastnictví

Vlastní subjektivní práva z duševního vlastnictví pak lze rozdělit na

- specifická absolutní, popř. relativní subjektivní práva, které vystihují právní podstatu toho kterého druhu průmyslového práva (např. výlučné právo k patentu, výlučné právo k ochranné známce, právo na ochranu před určitým specifickým jednáním nekalé soutěže, popsáním v abstraktní rovině jednotlivými skutkovými podstatami nekalé soutěže atd.);
- jednotlivá oprávnění a jim odpovídající nároky zahrnuté v těchto základních právech, popř. vyplývající z těchto práv.

Zatímco základní absolutní, resp. relativní subjektivní práva k jednotlivým druhům duševních práv jsou zakotvena v jednotlivých právních předpisech týkajících se těchto práv, jednotlivá oprávnění, resp. nároky zahrnuté v těchto právech, resp. z nich vyplývající jsou v oblasti autorského práva a práv s autorským právem souvisejících upravena přímo v autorském zákoně, zatímco v oblasti průmyslových práv jsou upravena zákonem č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákona na ochranu průmyslového vlastnictví.

Je třeba mít na paměti, že jednotlivá oprávnění, resp. nároky z porušení práv k duševnímu vlastnictví, zejména tak, jak jsou upraveny zákonem č. 221/2006 Sb., nevystihují v celé šíři a právní podstatě obsah a rozsah zejména absolutních práv k předmětům průmyslového vlastnictví. Při prosazování práv z duševního vlastnictví je tak třeba vždy přihlížet především i k úpravě příslušných základních absolutních práv k tomu kterému druhu průmyslového vlastnictví, jak je zakotvena v jednotlivých právních předpisech na ochranu průmyslového vlastnictví.

Základní absolutní práva k předmětům duševního vlastnictví zahrnují zpravidla jednak výlučné pozitivní právo vlastníka příslušného práva užívat příslušný nemotný statek, který má pozitivní a negativní stránku (viz výše výklady pod 3.1.5.). Dále pak v rámci tohoto základního absolutního práva lze zpravidla rozlišit trojici klasických prerogativ vlastnických práv, kterými jsou *ius utendi*, *ius fruendi* a *ius disponendi* (právo užívat věc, právo požívat věc, tj. těžit plody a užitky věci, v případě práv k duševnímu vlastnictví udílet svolení s užíváním práva třetími osobami a pobírat za to licenční poplatky, a právo věci disponovat, tj. v oblasti práv k duševnímu vlastnictví právo k duševnímu vlastnictví úplatně či bezúplatně převádět, zatěžovat např. zástavním právem apod.). Konkrétní rozsah těchto tří klasických oprávnění je s určitými modifikacemi vymezen v jednotlivých právních předpisech upravující ten který druh práv k duševnímu vlastnictví.

Na tato základní subjektivní práva pak navazují jednotlivá subjektivní práva, resp. nároky, které vlastníku práva přísluší v případě jeho porušování tak, jak je v oblasti průmyslových práv upravuje zákon č. 221/2006 Sb. Tato práva lze rozdělit na

- práva, resp. nároky nepeněžité povahy;
- práva, resp. nároky peněžité povahy;
- práva, resp. nároky smíšené povahy.

Oprávnění nepeněžité povahy

Mezi subjektivní práva, resp. nároky nepeněžité povahy patří zejména právo na to, aby se porušovatel zdržel svého protiprávního jednání, jímž dochází k porušování nebo ohrožování práva k duševnímu vlastnictví, a aby odstranil následky ohrožení nebo porušení těchto práv (v procesněprávní rovině se hovoří o nároku zdržovacím a odstraňovacím). Tato základní práva zakotvuje jak zákon č. 221/2006 Sb. v oblasti průmyslových práv, tak i zákon č. 121/2000 Sb. v oblasti autorského práva a práv s autorským právem souvisejících. Tato specifická subjektivní práva, resp. nároky jsou dále doplněny příkladným výčtem jednotlivých oprávnění, resp. nároků, prostřednictvím nichž se mohou realizovat. Patří sem

- stažení výrobků porušujících práva k duševnímu vlastnictví z trhu;
- trvalé odstranění nebo zničení těchto výrobků;
- stažení, trvalé odstranění nebo zničení materiálů, nástrojů a zařízení určených nebo používaných výlučně nebo převážně při činnostech porušujících nebo ohrožujících právo.

Z procesního hlediska se ve všech případech jedná o nepeněžité nároky, resp. práva na nepeněžité plnění; výkon soudních rozhodnutí na nepeněžité plnění pak podléhá ust. §§ 339 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v platném znění.

Oprávnění peněžité povahy

Práva, resp. nároky peněžité povahy zahrnují

- právo na náhradu škody, kterou vlastník práva, popř. jiná oprávněná osoba utrpěla v důsledku porušování práva, včetně ušlého zisku;
- právo na vydání bezdůvodného obohacení, které porušovatel získal porušováním práva;
- právo na zaplacení peněžního vyrovnání na místo uspokojení nepeněžitých nároků, uplatňuje-li toto právo porušovatel práv; to platí pouze v oblasti průmyslových práv.

Oprávnění smíšené povahy

Smíšená práva, resp. nároky zahrnují právo na přiměřené zadostiučinění za nemajetkové újmy, které vlastník práva utrpěl zásahem porušovatele do jeho práv, jakož i právo uveřejnit rozsudek na náklady porušovatele, který ve sporu neuspěl. Přiměřené zadostiučinění může spočívat i v peněžitém plnění, může však nabývat i jiných forem, např. veřejné nebo neveřejné omluvy.

Paušální postavení peněžitých nároků

V oblasti průmyslových práv může soud stanovit na návrh náhradu škody, výši bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo porušení práva, a přiměřené zadostiučinění paušální částkou nejméně ve výši dvojnásobku licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání práva v době neoprávněného zásahu do něj, přičemž pokud porušovatel při výkonu činnosti nevěděl ani nemohl vědět, že svým jednáním porušuje práva, lze tyto nároky stanovit paušální částkou nejméně ve výši licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání práva v době neoprávněného zásahu do něj.

Z příslušných ustanovení zákona č. 221/2006 Sb. přímo nevyplývá, zda se tato metoda stanovení výše jednotlivých peněžitých, popř. peněžitým plněním uspokojitelných nároků vztahuje na každý jednotlivý z těchto nároků nebo na všechny nároky dohromady; správnější výklad podle našeho názoru je ten uvedený na prvním místě, neboť každý z jednotlivých peněžitých nároků předpokládá splnění a prokázání jiných skutkových podmínek, takže uspokojení všech těchto tří různých druhů práv, resp. nároků jedinou částkou peněžitého plnění by zastíralo odlišnou právní povahu těchto jednotlivých nároků a neodpovídalo odlišnému vymezení podmínek vzniku každého jednotlivého z těchto nároků, které mají za následek, že v jednotlivém případě porušování vždy jednotlivý z těchto nároků může, avšak nemusí nutně vzniknout.

V oblasti autorského práva a práv souvisejících s autorských právem se oprávněná osoba místo skutečně ušlého zisku může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Dále platí, že výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

Ve všech těchto případech bude určení takové hypotetické úplaty za užívání díla zpravidla v soudním řízení věcí znaleckého posouzení. Vzhledem k četnosti případů porušování práv k duševnímu vlastnictví by bylo na místě zpracování specifické metodiky pro postup znalců v těchto případech.

3.2.2.3 Veřejná subjektivní práva

V neposlední řadě je třeba uvést, že vedle subjektivních soukromých práv přicházejí při prosazování práv z duševního vlastnictví ke slovu i veřejná subjektivní práva, tj. práva, která mají osoby ve vztazích vůči státu (jako právnické osobě) a jiným subjektům veřejné správy. Tato práva jsou založena kogentními právními normami, které umožňují a současně chrání určité chování spravovaného (osoby podléhající pravomoci orgánu veřejné správy), a určují příslušné povinnosti na straně spravujících. Nositel veřejného subjektivního práva se tohoto práva může vždy domoci cestou práva, zejména cestou soudní.

Tato veřejná subjektivní práva mají jak negativní, tak i pozitivní povahu. V jednom případě tato práva směřují k tomu, aby se správní orgány zdržely určitých zásahů do svobody spravovaných osob, v druhém případě půjde o práva na to, aby správní orgány určitým způsobem postupovaly v jejich prospěch, mj. při poskytování ochrany jejich jiným (soukromým) subjektivním právům.

Veřejná subjektivní práva lze v řadě případů dovodit z povinnosti správního orgánu vykonat určitou věc ve prospěch (v zájmu) žadatele, zejména tehdy, pokud příslušný zákon ukládá správnímu orgánu něco vykonat v určitém případě (např. ukládá-li zákon bez zbytečných průtahů vrátit zajištěné výrobky kontrolované osobě, či kontrolovat zemědělské, mydlářské a saponátové výrobky mj. z toho hlediska, zda nedochází ke klamání spotřebitele aj.). Tato veřejná subjektivní práva svědčí, jak je zřejmé i ze shora uvedených příkladů, jak vlastníkům práv k duševnímu vlastnictví, tak i porušovatelům, resp. domnělým porušovatelům. I tato subjektivní veřejná práva jsou pod soudní ochranou, přičemž příslušné procesní postupy jsou upraveny zákonem č. 150/2002 Sb., soudním řádem správním.

3.2.3 Orgány a jejich pravomoci

Výčet jednotlivých orgánů, v jejichž působnosti je prosazování práv k duševnímu vlastnictví, je podán výše v části druhé. Tato část obsahuje i přehled pravomocí, jimiž jsou tyto orgány při prosazování práv k duševnímu vlastnictví vybaveny.

3.2.3.1 Pojem pravomoci

Pravomoc určitého správního nebo jiného orgánu veřejné správy (soudu) spočívá v oprávnění tohoto orgánu vykonávat veřejnou moc, tedy autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech subjektů, které nejsou v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a rozhodnutí jím učiněné nezávisí na vůli subjektu, jemuž je adresováno.

Soudy v občanském soudním řízení uskutečňují svou pravomoc tím, že projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, včetně sporů ve věcech práv k duševnímu vlastnictví. Rozhodováním v těchto sporech a věcech se rozumí, že soudy autoritativně určují určitá konkrétní subjektivní práva a/nebo subjektivní povinnosti účastníků řízení způsobem, který je pro tyto účastníky závazný; může se jednat o určování deklaratorní, kdy soud deklaruje existenci určitého subjektivního práva, které existuje nezávisle na tomto soudním rozhodnutí, nebo konstitutivní, kdy je určité subjektivní právo soudním rozhodnutím přímo vytvářeno, konstituováno.

V oblasti veřejné správy se pravomoc uskutečňuje zejména vydáváním nařízení, příbuzných abstraktních aktů nebo opatření obecné povahy, vydáváním správních (tj. konkrétních) aktů, uzavíráním veřejnoprávních smluv, výkonem rozhodnutí (exekucí) a správním dozorem.

Z těchto jednotlivých komponent pravomoci se v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví uplatňuje zejména

- vydávání správních (konkrétních) aktů, tedy zejména správních rozhodnutí;
- výkon rozhodnutí (exekucí), a to jak rozhodnutí civilních soudů, tak i správních orgánů;
- správní dozor včetně nápravných prostředků dozoru a ukládáním sankcí.

Z hlediska záruk zákonnosti při prosazování práv k duševnímu vlastnictví je třeba rozlišovat zejména mezi vlastním výkonem pravomoci, tj. autoritativním rozhodováním o právech a povinnostech subjektů podřízených příslušnému správnímu orgánu, a jinými formami správní

činnosti, které v rámci plnění úkolů veřejné správy přímo nezasahují do práv žádného subjektu.

3.2.3.2 Úseky výkonu pravomocí

V oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví lze činnost orgánu veřejné správy jak při výkonu jejich pravomocí, tak i jiných činností rozdělit zejména na

- úsek udělování (vzniku) práv k duševnímu vlastnictví;
- úsek prosazování těchto práv v rámci jejich vzájemných kolizí na úrovni registrační/vzniku, resp. platnosti těchto práv;
- úsek vlastního prosazování těchto práv při faktickém užívání nehmotných statků chráněných těmito právy.

Pravomoci na první z těchto úseků jsou téměř výlučně svěřeny Úřadu průmyslového vlastnictví, který rozhoduje o registraci průmyslových práv. Pravomoc na druhém z těchto úseků jsou svěřeny zpravidla rovněž Úřadu průmyslového vlastnictví, popř. soudům. Pravomoci na třetím úseku jsou svěřeny soudům a některým jiným orgánům veřejné správy, především České obchodní inspekci, Státní zemědělské a potravinářské inspekci, celním orgánům a Policii České republiky.

Analýze těchto jednotlivých rovin prosazování práv k duševnímu vlastnictví, resp. jejich ochrany z pohledy praktického fungování systému je věnována následující kapitola.

3.2.3.3 Pravomoc vs. působnost; kompetenční konflikty

Od pojmu pravomoci je třeba odlišovat pojem působnosti jednotlivých orgánů veřejné správy. Působností se označuje okruh vymezených úkolů toho kterého orgánu; o působnosti lze rovněž hovořit rovněž jako o kompetenci.

Na rovině působnosti, resp. kompetence jednotlivých orgánů veřejné moci a správy mohou vznikat tzv. kompetenční konflikty, kdy mezi určitými orgány veřejné moci, resp. správy existuje spor o to, zda, popř. který orgán má v určité věci vykonávat pravomoc, popř. být i jiným způsobem činný. Tyto konflikty mohou být buď kladné, kdy si více orgánů osobuje pravomoc vydat rozhodnutí v určité věci nebo jinou pravomoc, nebo záporné, kdy správní orgány určitou svou pravomoc popírají, takže o určité věci nelze vůbec rozhodnout, resp. nelze zajistit výkon určité správní činnosti.

Kompetenční konflikty v oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví zatím v praktické rovině nenastávají. Je třeba v zásadě vycházet z toho, že jednotlivé pravomoci svěřené na tomto úseku jednotlivým orgánům veřejné moci a správy jsou na sobě navzájem při svém výkonu nezávislé a že se navzájem doplňují tak, aby byla zajištěna co nejefektivnější ochrana práv k duševnímu vlastnictví. Podstatný rozdíl přitom spočívá mezi soudy na straně jedné a správními orgány na straně druhé. Rozhodování o právech a nárocích vycházejících z průmyslového a jiného duševního vlastnictví přísluší soudům a výkon pravomocí správních orgánů do této výlučné pravomoci soudní nesmí zasahovat. Řešení kompetenčních konfliktů v této oblasti je dáno vzájemným vztahem moci soudní a správy včetně výkonu kontroly

veřejné správy soudní mocí, takže kompetenční konflikty v užším slova smyslu v této oblasti nemohou nastat. Pokud jde o vzájemné vztahy jednotlivých správních úřadů, rozhodoval by o případných takových konfliktech Nejvyšší správní soud v souladu s ust. §§ 97 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního.

3.2.4 Akty

3.2.4.1 Pojem aktu

Výkon (vrchnostenských) pravomocí orgánů veřejné správy, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, se realizuje především vydáváním správních aktů a soudních rozhodnutí.

Správní akt je jednostranný správní úkon (rozhodnutí), kterým správní úřad v konkrétním případě řeší právní poměry jmenovitě určených osob. Správní akt obsahuje jednostranný autoritativní výrok o právech a povinnostech nepodřízených subjektů, který je bezprostředně právně závazný a týká se konkrétní věci, jakožto i konkrétních subjektů, jimž je akt adresován. Správní akt představuje právněmocenský zásah do sféry práv a svobod svých adresátů, popř. i dalších osob. Jako takový musí mít zákonný podklad.

V oblasti rozhodovací činnosti soudů odpovídá správnímu aktu soudní rozhodnutí, které může mít v občanském soudním řízení povahu buď rozsudku, nebo usnesení, výjimečně i platebního rozkazu. I v těchto případech se jedná o konkrétní akty rozhodující o konkrétních právních poměrech konkrétních osob, které představují mocenský zásah do sféry práv a svobod těchto, popř. ještě dalších osob. Z praktického hlediska sem z oblasti činnosti soudů v rámci občanského soudního řízení zahrnujeme pouze rozsudky ve věci samé týkající se práv k duševnímu vlastnictví a dále usnesení o předběžných opatřeních, popř. zajištění důkazů v této oblasti.

3.2.4.2 Pravomoc a příslušnost k vydávání aktů

Pravomoc k vydávání aktů v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví bývá zakotvena zpravidla v hmotněprávních předpisech na ochranu duševního vlastnictví. Výjimkou je pouze oblast občanského soudního řízení, kdy příslušná pravomoc vyplývá přímo z občanského soudního řádu, tj. procesněprávního předpisu.

K uplatňování soudní moci cestou vydávání soudních rozhodnutí v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví dochází všude tam, kde jde o rozhodování sporů z porušování práv k duševnímu vlastnictví. Příslušná soudní pravomoc vyplývá jednak z ust. § 7 odst. 1 občanského soudního řádu a dále z některých ustanovení právních předpisů na ochranu duševního vlastnictví.

3.2.4.2.1 Postavení Městského soudu v Praze

Zejména je třeba zmínit ust. § 6 zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z duševního vlastnictví, který současně ve věcech duševního vlastnictví určuje rovněž soudní příslušnost Městského soudu v Praze. Podle tohoto ustanovení Městský soud v Praze:

- rozhoduje jako soud prvního stupně ve sporech o nárocích vycházejících z průmyslového vlastnictví, o nárocích z ohrožení a porušení práv z průmyslového vlastnictví a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho,

komu svědčí práva z průmyslového vlastnictví, a o nárocích podle části první tohoto zákona;

- rozhoduje v České republice jako soud prvního stupně pro ochranné známky ze Společenství podle č. 92 nařízení Rady evropských Společenství č. 40/1994 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství;
- rozhoduje v České republice jako soud prvního stupně pro (průmyslové) vzory Společenství podle nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství;
- přezkoumává správní rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví podle zvláštního právního předpisu, totiž zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, v platném znění. V těchto řízeních Městský soud v Praze má jednat a rozhodovat ve specializovaných senátech složených z předsedy a dvou soudců.

Příslušné ustanovení má nabýt účinnosti 1.1.2008.

Výlučné svěřeni příslušnosti rozhodovat ve věcech porušování práv z duševního vlastnictví Městskému soudu v Praze je třeba z řady důvodů považovat za nešťastné. Proti této koncentraci příslušnosti mluví zejména to, že většina občanskoprávních řízení týkajících se porušování práv k duševnímu vlastnictví zahrnuje jak aspekty průmyslověprávní, tak i jiné, zejména nekalosoutěžní; v řadě případů je tzv. žalobním titulem jak porušení práv průmyslových, tak i nekalé soutěžní jednání žalovaného. V těchto případech budou vznikat problémy, zda ve věci má rozhodovat Městský soud v Praze jako soud výlučně příslušný o rozhodování o nárocích vycházejících z průmyslového vlastnictví, nebo jiné krajské soudy jako soudy příslušné rozhodovat ve věcech nekalé soutěže. Podobné otázky vyvolává rovněž skutečnost, že Městský soud v Praze má být výlučně příslušný k rozhodování o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva z průmyslového vlastnictví, avšak není již zřejmé, zda má rovněž výlučnou pravomoc rozhodovat o nárocích na náhradu škody, případně nárocích na přiměřené zadostiučinění (byť pro takovou interpretaci svědčí zmínka o tom, že Městský soud v Praze rozhoduje i o nárocích podle části první zákona č. 221/2006 Sb., jak je uvedeno v ust. § 6 odst. 1 písm. a) tohoto zákona in fine); proti tomu lze namítnout, proč tedy zákonodárce výslovně zmiňuje v tomto ustanovení „nároky na vydání bezdůvodného obohacení“, neboť i tyto nároky patří mezi nároky podle části první tohoto zákona). Dále je třeba vzít v potaz, že sporů o nárocích vycházejících z průmyslového vlastnictví je velké množství a často se jedná o spory velmi banální, zejména v souvislosti s celními zásahy proti porušovatelům těchto práv, kdy předmětem sporů bývá určení, zda práva k duševnímu vlastnictví jsou porušena v důsledku dovozu např. jen velmi malého množství zboží. Pro účastníky je nepraktické a zbytečně nákladné, aby se k projednání těchto sporů museli dostavovat k Městskému soudu v Praze ze všech koutů České republiky. Konečně je třeba uvést, že na úrovních krajských soudů, které měly doposud příslušnost rozhodovat o věcech porušování práv z průmyslového vlastnictví, působí řada soudců, kteří v průběhu posledních let získali značné zkušenosti a znalosti v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví a na tuto oblast se specializují; bylo by škoda těchto zkušeností a znalostí nevyužít tím, že příslušnost bude koncentrována u jediného soudu v rámci celé České republiky. Konečně je třeba zmínit i to, že zdaleka ne všechny spory vycházející z průmyslového vlastnictví jsou spory po právní či skutkové stránce obtížné tak, že vyžadují rozhodování specializovaným senátem. Mnohdy se jedná o zcela banální případy, kdy je víceméně na první pohled zřejmé, že k porušování příslušných práv dochází a k rozhodnutí ve věci není třeba specifických právnických znalostí a zkušeností, to platí zejména o některých sporech z ochranných známek; naopak specializaci a zcela specifické znalosti a zkušenosti vyžaduje rozhodování patentových sporů, kdy by bylo vhodné, aby

aspoň jeden ze soudců rozhodujících ve věci by byl vybaven i technickým vzděláním v příslušném technickém oboru; to však nová právní úprava, jež má nabýt účinnosti 1.1.2008, nezajišťuje.

3.2.4.2.2 Právomoci Úřadu průmyslového vlastnictví

Právomoc vydávat správní akty v oblasti práv k duševnímu vlastnictví přísluší především Úřadu průmyslového vlastnictví. Tyto právomoci se ovšem netýkají prosazování práv k duševnímu vlastnictví v užším slova smyslu, tedy jejich prosazování ve vztahu k faktickému užívání určitých nehmotných statků na trhu, nýbrž v oblasti udělování a odnímání ochrany k průmyslovým právům. Úřad průmyslového vlastnictví rozhoduje o poskytování ochrany:

- na vynálezy (prostřednictvím patentů);
- průmyslové vzory;
- užité vzory;
- topografie polovodičových výrobků;
- ochranné známky;
- označení původu výrobků a zeměpisná označení.

V těchto oblastech Úřad průmyslového vlastnictví především rozhoduje o primárním vzniku právní ochrany těchto nehmotných statků tím, že rozhoduje o zápisu příslušných přihlašovaných průmyslových práv do rejstříku, a tím o vzniku příslušné průmyslověprávní ochrany.

Na rozdíl od řady zahraničních právních řádů, v nichž je právomoc v této oblasti svěřena výlučně nebo alespoň nevýlučně soudům, má Úřad průmyslového vlastnictví v podmínkách českého právního řádu dále výlučnou právomoc rozhodovat o eliminaci jednou již registrovaných průmyslových práv tím, že bude jejich zápis zrušen, vymazán, resp. prohlášen za neplatný. Tuto oblast právomocí lze zařadit do oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví v širším slova smyslu, neboť spory o platnost, popř. zrušení registrovaných průmyslových práv jde ruku v ruce s prosazováním těchto práv; především se často jedná o první a přirozenou reakci (domnělého) porušovatele příslušného průmyslového práva na právní kroky podniknuté vlastníkem registrovaného průmyslového práva proti tomuto (domnělému) porušovateli. Pokud se podaří průmyslové právo, jež je předmětem prosazování, eliminovat z příslušného rejstříku, nemůže již vlastník tohoto práva zpravidla uplatnit úspěšně své nároky vůči tomuto (domnělému) porušovateli. I v tomto směru je však třeba přesnějšího rozlišování jednotlivých situací mj. s ohledem na odlišné časové účinky jednotlivých druhů rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví o eliminaci toho kterého druhu průmyslových práv (ex tunc versus ex nunc).

Tak v oblasti patentů na vynálezy rozhoduje Úřad průmyslového vlastnictví o zrušení patentu za podmínek stanovených v ust. § 23 odst. 1 zákona č. 527/1990 Sb., v platném znění, popř. o částečném zrušení patentu. Zrušení patentu má zpětnou účinnost ode dne počátku jeho platnosti, na zrušený patent se tedy nahlíží, jako by nikdy nebyl udělen a nelze vyhovět nárokům vyplývajícím z porušení tohoto patentu, byť k činnosti kvalifikovatelné jako porušování docházelo před okamžikem nabytí právní moci rozhodnutí o zrušení patentu. Z toho vyplývá i to, že návrh na zrušení patentu lze podat i po zániku patentu, prokáže-li návrhvatel právní zájem. O zrušení evropských patentů rozhoduje Evropský patentový úřad v rámci řízení o odporu proti udělenému evropskému patentu. Pro podání odporu existuje

lhůta devíti měsíců od oznámení o udělení evropského patentu v Evropském patentovém věstníku. Pokud řízení o odporu o evropském patentu není u Evropského patentového úřadu zahájeno v této lhůtě, nelze již toto řízení před Evropským patentovým úřadem zahájit, což však neznamená, že evropský patent již nelze zrušit. Evropský patent se okamžikem zveřejnění oznámení o udělení patentu v Evropském patentovém věstníku stává svazkem národních patentů pro určené smluvní státy a sdílí tedy právní úpravu určeného státu, včetně úpravy otázek případného zrušení. To umožňuje Úřadu průmyslového vlastnictví rušit rovněž evropské patenty s účinky na území České republiky. Podle našeho názoru mohou dále evropské patenty s účinky na území České republiky zrušit rovněž české soudy v řízení o porušování práv z evropského patentu, jak to odpovídá právnímu stavu v ostatních členských státech Evropské patentové úmluvy. Zda českým soudům tato pravomoc přísluší, však bude muset být vyjasněno až soudní judikaturou v konkrétních případech.

V oblasti užitných vzorů rozhoduje Úřad průmyslového vlastnictví o výmazu užitého vzoru na základě ust. § 17 zákona č. 478/1992 Sb. Výmaz užitého vzoru z rejstříku má za následek, že se na užitný vzor nahlíží, jako by nebyl do rejstříku zapsán. Obdobně jako u patentů se výmaz užitého vzoru provádí částečně, pokud se důvody výmazu týkají jen části užitého vzoru a výmaz užitého vzoru z rejstříku lze provést i po zániku užitého vzoru, prokáže-li navrhovatel právní zájem.

Úřadu průmyslového vlastnictví je dále svěřena pravomoc rozhodovat o výmazu zapsaného průmyslového vzoru z rejstříku (§ 27 zákona č. 207/2000 Sb., v platném znění). Výmaz zapsaného průmyslového vzoru z rejstříku má účinky, jako by průmyslový vzor nebyl do rejstříku zapsán, přičemž prokáže-li navrhovatel právní zájem, výmaz průmyslového vzoru z rejstříku je možné provést i po jeho zániku. To platí o národních průmyslových vzorech. O zrušení komunitárních průmyslových vzorů rozhoduje Úřad pro harmonizaci ve vnitřním trhu v Alicante na základě nařízení Rady (ES) č. 6/2002, přičemž pravomoc rozhodovat o platnosti zápisu průmyslového vzoru přísluší zřejmě i soudům v občanském soudním řízení (nikoli jen v rámci přezkumu pravomocných správních rozhodnutí).

V oblasti ochranných známek přísluší Úřadu průmyslového vlastnictví ČR pravomoc rozhodovat jednak o zrušení ochranné známky, jednak o prohlášení ochranné známky za neplatnou. Obojí pravomoc Úřad průmyslového vlastnictví uplatňuje ve vztahu k českým národním ochranným známkám a dále k českým dílům mezinárodních ochranných známek. Zatímco účinky zrušení ochranné známky nastávají okamžikem právní moci příslušného rozhodnutí Úřadu, prohlášení ochranné známky za neplatnou má účinky ex tunc, tedy na ochrannou známku, která byla prohlášena za neplatnou, se hledí, jako by nikdy nebyla zapsána. Ochranná známka může být prohlášena za neplatnou i poté, co se jí vlastník vzdal nebo co její ochrana zanikla uplynutím doby platnosti (srov. ust. §§ 31 a 32 zákona č. 441/2003 Sb., v platném znění). Účinky zrušení nebo neplatnosti ochranné známky se však netýkají:

- rozhodnutí ve věci porušení práv z ochranné známky, která nabyta právní moci a byla vykonána před nabytím právní moci rozhodnutí o zrušení nebo neplatnosti ochranné známky;
- smluv uzavřených před nabytím právní moci rozhodnutí o zrušení nebo neplatnosti ochranné známky v rozsahu plnění poskytnutého na jejich základě před nabytím právní moci tohoto rozhodnutí, přičemž lze požadovat vrácení plnění poskytnutého na základě smlouvy.

Tím však není dotčena odpovědnost vlastníka ochranné známky za škodu nebo bezdůvodného obohacení.

O zrušení, resp. prohlášení neplatnosti komunitárních ochranných známek rozhoduje Úřad pro harmonizaci ve vnitřním trhu v Alicante v souladu s ustanoveními nařízení Rady č. 40/94, přičemž soudy členských států mají pravomoc přezkoumávat platnost zápisů komunitárních ochranných známek v incidenčních sporech v rámci sporu o porušování práv z komunitární ochranné známky.

Úřadu průmyslového vlastnictví dále přísluší pravomoc zrušit zápis označení původu; toto rozhodnutí může mít buď účinky ex nunc, nebo ex tunc, v závislosti na důvodech, pro které bylo označení původu zrušeno (§ 11 zákona č. 452/2001 Sb., v platném znění); obdobně to platí o zeměpisných označeních. V oblasti chráněných označení původu a zeměpisných označení přísluší dále významná pravomoc Komisi evropských společenství: odmítne-li Komise zapsat označení původu nebo zeměpisné označení do rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení, pozbývá tím eo ipso účinnosti rovněž zápis do rejstříku vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví.

V oblasti vlastního prosazování práv k duševnímu vlastnictví při faktickém užívání nehmotných statků na trhu naopak Úřadu průmyslového vlastnictví žádné pravomoci k vydávání správních aktů nepřísluší. V této souvislosti je však třeba zmínit institut tzv. určovacího řízení ve věcech patentů na vynálezy a užitných vzorů. V těchto oblastech je Úřad průmyslového vlastnictví nadán pravomocí rozhodnutím vydaným na žádost toho, kdo osvědčí právní zájem, určit, zda předmět v žádosti popsany spadá do rozsahu ochrany určitého patentu na vynález, popř. užitného vzoru (§ 67 zákona č. 527/1990 Sb., v platném znění). Toto rozhodnutí se týká toliko otázky, zda předmět určení, tak jak je popsán v žádosti, spadá do rozsahu ochrany určitého patentu; to je samo významnou indicií, zda určitou činností dochází k porušování patentu. Z rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví, že určitý předmět popsany v žádosti spadá do rozsahu ochrany určitého patentu, však ještě automaticky nevyplývá, že k porušování patentu také fakticky dochází (např. s ohledem na otázky omezení účinku patentu, faktické a důkazní aspekty, otázky práva předchozího uživatele apod.). Rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví také není podmínkou pro to, aby ve věci porušování práva k patentu mohl rozhodnout soud v občanském soudním řízení a toto rozhodnutí nemusí ani předcházet rozhodnutí soudu o nařízení předběžného opatření ve věcech porušování patentu. Přesto je vydání rozhodnutí Úřadu v určovacím řízení významnou indicií pro to, zda k porušování určitého patentu dochází, a o vydání takového rozhodnutí, třeba i nepravomocného, lze v řadě případů opřít soudní rozhodnutí o nařízení předběžného opatření na ochranu před porušováním patentu.

3.2.4.2.3 Pravomoci celních úřadů

Vydávání správních aktů v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví přísluší dále celním úřadům při postupu podle ust. § 23c zákona 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění zákona č. 229/2006 Sb. a dalších pozdějších předpisů. Podle ust. § 23c odst. 3 tohoto zákona rozhoduje ředitel celního úřadu o námitkách kontrolované osoby proti uloženému opatření o zajištění výrobku nebo zboží porušujícího práva z duševního vlastnictví. Dále řediteli celního úřadu přísluší vydávat rozhodnutí o pokutách a propadnutí nebo zabránění výrobku porušujícího práva k duševnímu vlastnictví (§ 23c odst. 5 zákona č. 634/1992 Sb., v platném znění). Celnímu úřadu dále přísluší rozhodovat o povinnosti uhradit náklady

spojené s uskladněním zajištěných výrobků a zničení nebo zabrání propadlých výrobků nebo zboží.

Další pravomoci k vydávání správních aktů svěčtuje celním orgánům zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva z duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů v platném znění. Sem patří zejména rozhodování Celního ředitelství Hradec Králové o schválení nebo zamítnutí žádosti o zásah celního úřadu na základě ust. § 4 odst. 1 tohoto zákona, rozhodnutí celního úřadu o zajištění zboží, jehož výrobou nebo úpravou byla porušena práva k duševnímu vlastnictví, při provádění celního dohledu (§ 9 odst. 2 zákona), rozhodnutí celního úřadu o zničení zboží, jehož výrobou nebo úpravou byla porušena práva majitele k duševnímu vlastnictví (§ 14 zákona), rozhodování Celního ředitelství, které pravomocně propadlé nebo zabrané padělký jsou vhodné pro zajištění humanitárních potřeb (§ 14 odst. 6 zákona) a rozhodování o správních deliktech a přestupcích podle tohoto zákona, včetně rozhodování o uložení sankcí propadnutí zboží a zabrání zboží (§§ 27 a 28 zákona). Odvolání proti těmto rozhodnutím celních úřadů nemá odkladný účinek s výjimkou odvolání proti rozhodnutí o přestupcích a o správních deliktech. Pro řízení před celními orgány platí správní řád, nestanoví-li zákon č. 191/1999 Sb., v platném znění, jinak.

3.2.4.2.4 Pravomoci ČOI a SZPI

Pravomoci k vydávání správních aktů ve věcech posazování z duševního vlastnictví dále přísluší České obchodní inspekci (ČOI) a Státní zemědělské a potravinářské inspekci (SZPI).

České obchodní inspekci především přísluší prostřednictvím ředitele Inspektorátu rozhodovat o námitkách proti uloženému opatření o zajištění výrobku nebo zboží, které porušuje některá práva z duševního vlastnictví (§ 7b odst. 3 zákona č. 64/1986 Sb., v platném znění), dále je třeba zmínit rozhodnutí ředitele Inspektorátu o uložení pokuty, propadnutí, popř. zabrání výrobku nebo zboží porušujícího tato práva (§ 7b odst. 5 téhož zákona), jakož i rozhodovat o udělování pokut podle zákona č. 634/1992 Sb., v platném znění (§ 23 odst. 1 tohoto zákona).

Obdobné pravomoci přísluší Státní zemědělské a potravinářské inspekci na úseku zemědělských, potravinářských a tabákových výrobků. I Státní zemědělská a potravinářská inspekce rozhoduje prostřednictvím ředitele Inspektorátu o námitkách podaných proti opatřením uloženým podle zákona č. 146/2002 Sb., mj. při kontrole, zda určité zboží neporušuje některá práva z duševního vlastnictví (§ 5 odst. 4 zákona č. 136/2002 Sb., v platném znění), dále o zničení výrobků, potravin nebo tabákových výrobků zajištěných při této kontrole (§ 6 odst. 3 téhož zákona) a o ukládání sankcí za porušení právních povinností zjištěných při kontrole.

Všechny shora uvedené úkony, jimiž se zakládají, mění, ruší nebo závazně určují práva nebo povinnosti, podléhají přezkumu ve správním soudnictví v rámci žalob proti rozhodnutím správních orgánů (§§ 65 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního).

3.2.5 Činnosti

3.2.5.1 Pojem

Vedle správních aktů se činnost orgánů veřejné správy projevuje v široké oblasti jiných faktických (neformálních) správních činností, jimiž správní orgány plní úkoly jim uložené zákonem. I prostřednictvím těchto činností může docházet k uplatňování státní moci; pokud tomu tak je, platí i pro takovou činnost správních orgánů princip vyjádřený v článku 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

Faktickou správní činnost vykonávanou správními orgány lze rozdělit na ty činnosti, které v konkrétních případech zasahují do správních poměrů fyzických nebo právnických osob, tj. jsou způsobilé zasahovat do jejich práv, na straně jedné a na straně druhé na činnosti, resp. úkony, které přímo nezasahují do práv žádné osoby.

Faktické pokyny a donucovací úkony

Do první skupiny patří faktické pokyny a donucovací úkony. Tyto úkony jsou charakteristické svou neformálností, současně jsou však právně závazné vůči osobám, vůči nimž směřují; obsahem těchto úkonů je zejména uložení povinnosti něco konat, něčeho se zdržet, nebo něco strpět. Proti těmto úkonům se nelze v zásadě bránit ve správním řízení, avšak v určitých případech proti nim lze brojit formálním právním prostředkem, např. námitkami a lze se proti nim rovněž domáhat ochrany ve správním soudnictví v rámci ochrany před nezákonným zásahem, pokynem, donucením správního orgánu (§§ 82 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního). Zákonost těchto úkonů může posuzovat rovněž obecný soud v občanském soudním řízení v souvislosti s uplatňováním nároku na náhradu škody způsobené při výkonu veřejné moci nesprávným úředním postupem, jak to umožňuje zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v platném znění. Tyto úkony zahrnují zejména faktické pokyny, bezprostřední zásahy, exekuční úkony a zajišťovací úkony.

Faktické pokyny jsou správní úkony úředních osob, které spočívají ve vyslovení zákazu nebo příkazu určitého jednání, který je jeho adresát povinen respektovat; tyto úkony však nejsou výsledkem žádného formálního řízení a není o nich vydáváno rozhodnutí. K jejich udělení dochází při faktické činnosti příslušného správního orgánu zpravidla přímo „v terénu“, např. v souvislosti s kontrolou zboží podezřelého z porušování práv k duševnímu vlastnictví, a není pro ně v zásadě předepsána specifická forma (např. písemná forma). V určitých případech však zákon stanoví na ochranu adresátů těchto faktických pokynů speciální opravné prostředky; tak je tomu například u námitek proti opatřením České obchodní inspekce.

Bezprostřední zásahy

Bezprostřední zásahy jsou správní činnosti k odvrácení nebezpečí, které bezprostředně ohrožuje právem chráněné zájmy. Těmito zásahy orgány veřejné správy fyzicky zasahují do právních poměrů osob, které toto ohrožení vyvolaly, popř. i třetích osob a omezují je v jejich právech. K bezprostřednímu zásahu musí existovat speciální zákonné zmocnění, právem

chráněný zájem musí být bezprostředně ohrožen nebo poškozen, musí jít o situaci, kdy nebezpečí nelze odvrátit jinak. Bezprostřední zásahy mají subsidiární povahu, tedy mohou být uplatňovány pouze tehdy, pokud ohrožený právem chráněný zájem nelze zajistit jinak, přičemž při uskutečňování bezprostředního zásahu je úřední osoba povinna počínat si přiměřeně. Osoba, vůči níž bezprostřední zásah směřuje, je povinna se bezprostřednímu zásahu podrobit, a to i kdyby jej považovala za nezákonný (ledaže by se jednalo o zjevný exces).

Exekuční úkony

Další kategorií činností, které zasahují do správních poměrů fyzických a právnických osob, jsou exekuční úkony, jimiž je povinna osoba donucována ke splnění již dříve uložené povinnosti, která vyplývá zpravidla ze správního aktu (rozhodnutí). Tyto exekuční úkony mohou mít v některých případech přímou donucovací povahu, zejména tam, kde předmětem vymáhání je nepeněžitě plnění, např. vydání zabavené věci. Při exekuci správní orgán postupuje v zásadě v souladu s ust. §§ 103 a násl. zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ledaže by zvláštní zákon stanovil jinak.

Zajišťovací úkony

Zajišťovací úkony jsou správní úkony, které zajišťují průběh nebo účel nějakého formálního správního procesu, typicky buď v rámci správního řízení, nebo při postupech v rámci výkonu správního dozoru. Tyto úkony zpravidla nepředstavují přímé donucení; osoby vůči nimž směřují, jsou povinny je strpět. Příkladem je například zajištění zboží podezřelého z porušování práv k duševnímu vlastnictví.

Úkony nezasahující do subjektivních práv

Vedle shora uvedených úkonů, které zasahují do práv subjektů podřízených příslušnému správnímu orgánu, existuje skupina jiných úkonů, jimiž orgány veřejné správy plní své úkoly. Tyto úkony, resp. činnosti mohou být buď předepsány přímo zákonem, nebo se může jednat o správní činnosti zákonem výslovně neupravené, avšak dovolené; vždy je však nezbytné, aby se jednalo o činnosti bezprostředně související s plněním úkolů svěřených příslušnému správnímu orgánu zákonem. Do této oblasti patří vedení různých rejstříků, v oblasti práv z duševního vlastnictví např. rejstříků vedených Úřadem průmyslového vlastnictví, vydávání osvědčení, ověření, posudků, stanovisek a vyjádření, poskytování informací a jiné informační úkony (např. evidenční, dokumentační, statistické úkony), registrační úkony, programovací úkony (vytváření koncepcí, plánů, prognóz, programů), materiální úkony (sem patří zejména odborné úkony, jimiž veřejná správa vstupuje do materiálních procesů ve společnosti, např. při poskytování veřejných služeb, organizační, technické a pomocné úkony, např. vytváření webových stránek příslušného správního úřadu, zpřístupňování databází průmyslových práv apod.), doporučení a výzvy, veřejnoprávní ujednání.

I tyto úkony, které přímo nezasahují práv žádné osoby, mají svůj význam, neboť příslušný orgán veřejné správy má zpravidla povinnost tento úkon provést; opomenutí úkon provést by bylo nesprávným úředním postupem. I v této oblasti jsou správní orgány pod kontrolou

soudní moci zejména v rámci správního soudnictví, které zahrnuje mj. i ochranu proti nečinnosti správního orgánu (§§ 79 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního).

Uzavírání veřejnoprávních smluv

Činnost orgánů veřejné správy se projevuje dále rovněž uzavírání veřejnoprávních smluv. Za veřejnoprávní smlouvy se považují dvoustranné nebo vícestranné správní úkony, které zakládají, mění nebo ruší vztahy správního práva, přičemž jednou smluvní stranou je vždy subjekt veřejné správy.

3.2.5.2 Činnosti prováděné Úřadem průmyslového vlastnictví

Nejvíce těchto jiných činností, ať již se jedná o faktické pokyny a donucovací úkony, nebo o jiné úkony, je v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví svěřeno Úřadu průmyslového vlastnictví. Jedná se ovšem vesměs o činnosti, které se bezprostředně netýkají prosazování těchto práv, nýbrž spíše udílení těchto práv, jejich registrace a dalších úkonů, které lze zahrnout pod pojem evidence těchto práv. Některé z úkolů v této oblasti vyplývají pro Úřad průmyslového vlastnictví z výslovného ustanovení zákona, jiné předvídá zákonná úprava implicitně a některé činnosti v zákonné úpravě zmíněny vůbec nejsou.

Zákon č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, v platném znění, ukládá Úřadu vést ústřední fond světové patentové literatury.

Úřad dále vede patentový rejstřík, rejstřík evropských patentů platných na území České republiky, rejstřík užitečných vzorů, rejstřík průmyslových vzorů, rejstřík označení původu a zeměpisných označení, rejstřík ochranných známek a rejstřík topografií polovodičových výrobků. Tyto rejstříky jsou veřejné a obsahují celou řadu údajů o jednotlivých druzích registrovaných průmyslových práv, včetně zejména čísla zápisu a datum zápisu průmyslového práva, datum podání přihlášky, resp. priority, název průmyslového práva, či jeho vyobrazení, údaje o přihlašovatelovi a vlastníku, popř. jeho zástupci, údaje o převodech, licencích, popř. dalších právech (např. zástavních právech), zániku práva aj.

Úřad dále vydává Věstník, v němž uveřejňuje zejména skutečnosti týkající se zveřejněných přihlášek vynálezů, udělených patentů, zapsaných topografií polovodičových výrobků, užitečných vzorů, průmyslových vzorů, označení původu a zeměpisných označení a přihlášky a zapsané ochranné známky. Údaje zveřejňované prostřednictvím rejstříku i Věstníku mají zásadní význam pro prosazování práv z duševního vlastnictví, neboť umožňují všem zainteresovaným osobám, tedy i potenciálním porušovatelům, seznámit se stavem a obsahem průmyslových práv, která požívají ochrany na území České republiky, což je z nutných podmínek pro to, aby tato práva mohla být respektována a v případě porušení prosazována.

Rejstřík i Věstník mají dále neopomenutelný význam i pro samotné přihlašovatele a vlastníky průmyslových práv, neboť jim umožňují spolehlivě zjistit, jaká jim samým přísluší a jaká práva přísluší jejich konkurentům a dalším osobám, tak aby mohli takto zjištěnému stavu přizpůsobit své další počínání v rámci zejména hospodářské soutěže a tvorby nehmotných statků v oblasti průmyslového vlastnictví, jejich registraci a prosazování svých práv.

Z hlediska prosazování práv z duševního vlastnictví jsou dále významné další činnosti Úřadu průmyslového vlastnictví, jimiž informuje veřejnost v abstraktní i konkrétní podobě o průmyslověprávní ochraně na území České republiky. Úřad průmyslového vlastnictví dále zabezpečuje plnění závazků z mezinárodních smluv z oblasti průmyslového vlastnictví, jimiž je Česká republika vázána, a spolupracuje s jinými orgány státní správy, jakož i s mezinárodními organizacemi a národními úřady zahraničních států při ochraně a prosazování průmyslových práv. Úřadu průmyslového vlastnictví ovšem nepřísluší konkrétní pravomoci k faktickým a donucovacím úkonům v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví v užším slova smyslu.

3.2.5.3 Činnosti ČOI, SZPI a celních úřadů

Řadu pravomocí k faktickým a donucovacím úkonům v oblasti prosazování práv k duševnímu vlastnictví naopak předvídá zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění, zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva z duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, v platném znění, jakož i zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, v platném znění, a zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci, v platném znění.

Patří sem zejména faktické pokyny, které je oprávněna vydávat Česká obchodní inspekce a Státní zemědělská a potravinářská inspekce v rámci dozoru nad dodržováním povinností stanovených zákonem o ochraně spotřebitele, včetně zejména povinností uložených ust. § 8 a § 8a tohoto zákona. V případě bezprostředního ohrožení života, zdraví nebo majetku jsou tyto orgány oprávněny pozastavit prodej výrobku nebo poskytování služeb anebo uzavřít provozovnu; vyžaduje-li to naléhavost situace, lze toto rozhodnutí oznámit ústně a neprodleně doručit písemné vyhotovení rozhodnutí.

Inspektoři České obchodní inspekce a Státní zemědělské a potravinářské inspekce jsou dále oprávněni v rámci dozoru na trhu podle zákona o ochranně spotřebitele k zajišťovacím úkonům. Pokud tito inspektoři zjistí, že dochází k nabídce nebo prodeji výrobků nebo zboží porušujícího některá práva z duševního vlastnictví, popř. ke skladování těchto výrobků nebo zboží za účelem nabídky nebo prodeje, a bylo-li prokázáno, že se jedná o výrobky nebo zboží pod celním dohledem, jsou oprávněny takového výrobku nebo zboží zajistit a postoupit je příslušnému celnímu orgánu k provedení celního řízení a dalšího řízení.

Významné pravomoci a úkoly dále přísluší celním úřadům. Celníci jsou oprávněni mj. provádět kontrolu, zda nedochází ke klamání spotřebitele nabídkou nebo prodejem, popř. skladováním za účelem nabídky nebo prodeje výrobku nebo zboží porušujícího některá práva z duševního vlastnictví. Při prokázaném zjištění nabídky, prodeje, skladování, distribuce, popř. dovozu nebo vývozu takového zboží na vnitřní trh nebo vyvíjení jiné podobné činnosti na vnitřním trhu je celník oprávněn uložit zajištění těchto výrobků nebo zboží. Zajištěné výrobky je celní úřad oprávněn uskladnit mimo dosah kontrolované osoby. Kontrolovaná osoba je povinna zajištěné výrobky nebo zboží celníkovi vydat; odmítá-li vydání, budou tyto výrobky nebo zboží kontrolované osobě odňaty. Pokud se prokáže, že tyto výrobky nebo zboží neporušují práva z duševního vlastnictví, provede ředitel celního úřadu písemně zrušení opatření o jejich zajištění; to se již provádí formou rozhodnutí; v takovém případě musí být kontrolované osobě zajištěné výrobky nebo zboží bez zbytečných průtahů vráceny v neporušeném stavu, s výjimkou výrobků nebo zboží použitých pro posouzení. Celní orgány

dále provádějí úřední zničení zabraných nebo propadlých výrobků nebo zboží, je-li pravomocně rozhodnuto o jejich zničení ředitelem celního úřadu.

Celní úřady dále zajišťují zboží, jehož výrobou nebo úpravou bylo porušena práva z duševního vlastnictví, při provádění celního dohledu na základě zákona č. 191/1999 Sb. O zajištění zboží celní úřad vydává rozhodnutí. Osoba, které bylo doručeno rozhodnutí o zajištění zboží, je povinna toto zboží celnímu úřadu vydat, přičemž pokud zajištěné zboží na výzvu celnímu úřadu vydáno není, může být tomu, kdo je má u sebe, odňato. Celní úřad dále zajišťuje zničení zboží, bylo-li o jeho zničení rozhodnuto celním úřadem (§ 14 zákona č. 191/1999 Sb.)

Uložit zajištění výrobku nebo zboží porušujících práva k duševnímu vlastnictví je rovněž oprávněn inspektor České obchodní inspekce (§ 7b odst. 1 zákona č. 64/1986 Sb.); tyto zajištěné výrobky nebo zboží je Česká obchodní inspekce oprávněna uskladnit mimo dosah kontrolované osoby a kontrolovaná osoba je povinna zajištěné výrobky nebo zboží inspektorovi vydat; odmítá-li vydání, budou tyto výrobky nebo zboží kontrolované osobě odňaty. Proti uloženému opatření může kontrolovaná osoba podat do tří pracovních dnů ode dne seznámení s uloženým opatřením písemné námitky, které však nemají odkladný účinek.

Obdobné pravomoci přísluší inspektorům Státní zemědělské a potravinářské inspekce (SZPI). Inspektoři SZPI jsou oprávněni zajistit výrobky, potraviny anebo tabákové výrobky, které nesplňují požadavky mj. zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, včetně zejména jeho ust. § 8, tedy zboží porušující některá práva z duševního vlastnictví. Kontrolovaná osoba je povinna zajištěné výrobky, potraviny nebo tabákové výrobky inspektorovi vydat; pokud jejich vydání odmítne, provede inspektor jejich odnětí. Inspektor je pak oprávněn uskladnit zajištěné výrobky, potraviny nebo tabákové výrobky způsobem, který vylučuje jakékoli nakládání s nimi až do pravomocného rozhodnutí inspektorátu o jejich odnětí nebo zabrání, popř. do doby, kdy bude prokázáno, že se nejedná o takovéto výrobky, potraviny anebo tabákové výrobky. O zrušení těchto opatření rozhodují inspektoráty inspekce. Inspektoři SZPI mají rovněž pravomoc zakázat výrobu nebo uvádění do oběhu výrobků, potravin nebo surovin nebo tabákových výrobků, které nesplňují požadavky stanovené mj. zákonem č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, včetně toho, že se jedná o zboží porušující některá práva k duševnímu vlastnictví (§ 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 146/2002 Sb., v platném znění).

3.2.5.4 Činnost Policie ČR

Řada úkolů v oblasti faktických pokynů a donucovacích úkonů přísluší rovněž Policii České republiky na základě zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, a na základě zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, v platném znění. Tyto úkoly se týkají a příslušné pravomoci lze uplatňovat mj. i v oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví, byť o oprávnění Policie vyšetřovat přestupky z oblasti porušování práv z duševního vlastnictví existují pochybnosti (viz shora oddíl 2.7.2.).

Analýza aktů a dalších správních povinností jednotlivých orgánů veřejné správy při prosazování práv z duševního vlastnictví včetně jejich vzájemné provázanosti a spolupráce těchto orgánů při jejich činnosti bude předmětem druhého dílu této metodiky.

3.3 Zkušenosti z praktického fungování systému

Jak bylo již konstatováno shora pod bodem 3.2.2 v rámci rozboru subjektivních práv k předmětům duševního vlastnictví, proces prosazování práv z duševního vlastnictví v širším slova smyslu zahrnuje tři roviny, rovinu vzniku práv, rovinu eliminace práv a rovinu prosazování práv v užším slova smyslu. Rovina vzniku práv zahrnuje procesy a akty, v důsledku nichž vznikají subjektivní soukromá práva k nehmotným statkům; teprve vznik těchto subjektivních soukromých práv umožňuje zajistit příslušným nehmotným statkům právní ochranu. Tato rovina sice není rovinou, na níž probíhá vlastní prosazování těchto již jednou vzniklých práv, avšak je nutným předpokladem pro to, aby práva z duševního vlastnictví vůbec prosazována být mohla. V případě průmyslových práv je podmínkou vzniku těchto práv formální registrace. Zkušenosti ekonomických aktérů, kteří v rámci své činnosti vytvářejí nehmotné statky a mají zájem na jejich ochraně, se týkají samotného procesu přihlašování těchto práv k ochraně, který v úspěšném případě vede k jejich registraci.

Na tuto rovinu navazuje rovina eliminace jednotlivých subjektivních soukromých práv k duševnímu vlastnictví na úrovni registrační. Již v procesu přihlašování průmyslových práv dochází často k tomu, že přihlašované právo může kolidovat se starším právem k duševnímu vlastnictví, ať již stejného, nebo jiného druhu, které by mohlo bránit jeho registraci. Samotná registrace pak nezajišťuje ještě automaticky, že registrovaná práva k duševnímu vlastnictví ve vztahu k sobě navzájem nemohou kolidovat a že skutečně byly splněny veškeré podmínky pro to, aby to které právo bylo platně zapsáno do rejstříku. Konflikty z toho vyplývající představují specifickou oblast sporů z práv k duševnímu vlastnictví, kde dochází k eliminaci některých těchto práv již na úrovni registrační tím, že přihláška příslušného průmyslového práva je zamítnuta, popř. již jednou udělené právo je zneplatněno nebo zrušeno. Tyto spory mají velmi úzkou souvislost s vlastním prosazováním práv k duševnímu vlastnictví při užívání příslušných nehmotných statků na trhu, neboť mohou vést k odstranění takových práv, která požívající právní ochrany jen domněle, neboť ve skutečnosti nesplňují právní podmínky ochrany. V případě eliminace takových práv pak odpadá potřeba jejich prosazování a aktivity v oblasti eliminace práv na úrovni registrační mají tak klíčový význam pro efektivitu opatření orgánů veřejné správy k vlastnímu prosazování práv z duševního vlastnictví, neboť by měly zaručovat, že při vlastním prosazování práv nebude docházet ke zneužívání práva, pravomocí svěřených jednotlivým orgánům veřejné správy, jakož i rozpočtových prostředků, s nimiž hospodáří. Tato řízení mohou vést ke zjištění, že příslušné prosazované právo ve skutečnosti vůbec není hodno právní ochrany, neboť nesplňuje zákonné podmínky pro svou registraci.

Jako třetí rovina se pak klade rovina vlastního prosazování práv v rámci užívání jednotlivých nehmotných statků chráněných těmito právy na trhu a zajištění, aby nedocházelo v rámci jejich užívání k zásahům do těchto práv.

3.3.1 Rovina vzniku práv (proces přihlašovací)

V této oblasti přísluší v rámci právního řádu České republiky rozhodující úloha Úřadu průmyslového vlastnictví, alespoň pokud jde o průmyslová práva. Autorské právo a práva s autorským právem související v podmínkách českého právního řádu nepodléhají registraci, takže rovina vzniku práv ve vztahu k těmto právům jako osobitý problém nevzniká. Přesto i v této oblasti mají význam určité činnosti prováděné zejména Ministerstvem kultury ČR

v oblasti informování veřejnosti o autorskoprávní ochraně a zvyšování právního vědomí veřejnosti v této oblasti.

Úřad průmyslového vlastnictví ČR však není jediným orgánem, prostřednictvím něhož dochází v oblasti průmyslových práv ke vzniku těchto práv účinných na území České republiky. Na rovině vzniku práv s účinky na území České republiky mají neopomenutelný podíl rovněž mezinárodní a nadnárodní instituce zajišťující registraci průmyslových práv, zejména Úřad Mezinárodní organizace duševního vlastnictví v Ženevě, Evropský patentový úřad v Mnichově a Úřad pro harmonizaci ve vnitřního trhu v Alicante.

Na rovině vzniku průmyslových práv v současné době neexistují problémy, které by byly ze strany ať již českých, nebo zahraničních přihlašovatelů, resp. vlastníků těchto práv předmětem závažné nebo dlouhodobé kritiky. Úřad průmyslové vlastnictví zajišťuje ve své praxi rovné zacházení jak českým, tak i zahraničním přihlašovatelům průmyslových práv všech druhů v zásadě bez ohledu na to, zda se jedná o fyzické nebo právnické osoby, podnikatele nebo nepodnikatele, drobné podnikatele nebo významné globální společnosti. Zahraniční přihlašovatelé průmyslových práv včetně zahraničních přihlašovatelů z členských států EU bývají v řízeních před Úřadem průmyslového vlastnictví zpravidla zastoupeny českým advokátem nebo patentovým zástupcem, což dále přispívá k efektivitě komunikace mezi přihlašovatelem a Úřadem a je považováno za prospěšné jak z hlediska přihlašovatelů, resp. vlastníků, tak i z hlediska hladkého fungování Úřadu.

Poplatky vybírané Úřadem průmyslového vlastnictví na základě zákona 634/2004 Sb., o správních poplatcích, v platném znění, v souvislosti s přihlašovaním a registrací průmyslových práv umožňují všem přihlašovatelům přihlašovat průmyslová práva k ochraně v míře, která odpovídá jejich ekonomickým zájmům; v žádném případě nelze konstatovat, že by tyto poplatky působily jakkoli prohibitivním nebo omezujícím způsobem. O tom koneckonců svědčí i statistiky Úřadu průmyslového vlastnictví, z nichž vyplývá, že počet přihlášek průmyslových práv se v zásadě rok od roku zvyšuje.

V této souvislosti je třeba zmínit, že přihlašovací proces se ovšem v důsledku integrace registračních míst na mezinárodní a národní úrovni čím dál více přesouvá směrem od národních úřadů na nadnárodní a mezinárodní úroveň. V důsledku přístupu České republiky k Evropské patentové úmluvě prudce poklesl počet patentových přihlášek přihlašovaných do České republiky národní cestou, tj. prostřednictvím národních patentových přihlášek podávaných Úřadu průmyslového vlastnictví, popř. zahajování národních fází mezinárodních patentových přihlášek na základě Smlouvy o patentové spolupráci. Naopak roste počet práv, která na území České republiky v této oblasti platí, v důsledku zvýšeného počtu nacionalizací evropských patentů s účinky v České republice. Obdobný, byť méně vyhraněný trend lze sledovat i v oblasti ochranných známek, kde řada zejména zahraničních přihlašovatelů stále více využívá možnosti podání jediné přihlášky komunitární ochranné známky s účinky na celém území Evropské unie před podáváním přihlášek ochranných známek národní cestou u Úřadu průmyslového vlastnictví ČR. Podobný vývoj lze předpokládat i v oblasti průmyslových vzorů. Tyto tendence ve svých důsledcích vedou k tomu, že počet průmyslových práv, která mohou být aspoň potenciálně předmětem prosazování, ovšem na území České republiky neustále roste. V důsledku toho mohou narůstat i vzájemné konflikty těchto práv, které se nemohou neodrazit ani při jejich vlastním prosazování.

Současně je třeba konstatovat, že koexistence systému ochrany průmyslových práv na národní a nadnárodní, resp. mezinárodní úrovni má své hluboké opodstatnění v potřebách jednotlivých

kategorií přihlašovatelů, resp. vlastníků těchto práv. Nadále existuje velmi významná množina přihlašovatelů, kteří mají zájem o ochranu příslušného průmyslového práva pouze na území České republiky nebo několika málo dalších zahraničních zemí a pro tyto přihlašovatele je z finančních, logistických, organizačních i dalších důvodů snazší podávat přihlášky prostřednictvím Úřadu průmyslového vlastnictví ČR. Současně roste úloha Úřadu průmyslového vlastnictví ČR v oblasti informování veřejnosti o průmyslových právech, která na území České republiky platí a o jejichž ochraně často nerozhodl sám Úřad průmyslového vlastnictví, ale řada zahraničních nadnárodních, popř. mezinárodních institucí, o jejichž existenci často české podnikatelské subjekty ani nevědí. O to důležitější je, aby Úřad průmyslového vlastnictví prováděl v těchto oblastech osvětovou a informační činnost a aby údaje o všech průmyslových právech platných na území České republiky byly prostřednictvím Úřadu průmyslového vlastnictví k dispozici české veřejnosti v českém jazyce. Nelze předpokládat, že by k transparentci v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví a jejich prosazování přispěly některé snahy prosazované zejména v oblasti ochrany evropských patentů, aby se zrušila povinnost tzv. nacionalizace (validace) těchto patentů v jednotlivých členských zemích Evropské patentové úmluvy; to by v praxi vedlo k tomu, že by česká veřejnost vůbec neměla přehled o tom, jaké všechny patenty na území České republiky platí a neměla by přístup k informacím o těchto udělených patentech v českém jazyce. To by nepochybně vedlo k poklesu právní jistoty nejen vlastníků těchto práv, ale zejména všech podnikatelů účastnících se hospodářské soutěže na území České republiky, kteří by se v takovém případě mohli nevědomky octnout v pozici porušovatelů těchto práv.

Určité otázky může vyvolávat spíše určitá hypertrofie průmyslových práv platných a účinných na území České republiky. Tato hypertrofie ovšem nevzniká pouze na naší národní úrovni, nýbrž je odrazem celosvětového trendu k neustále zvyšujícímu se využívání průmyslových práv jako nástrojů hospodářské soutěže a jejich přihlašování k ochraně. Podle zkušeností autorů této metodiky, které vycházejí z dlouhodobě sledovaných zkušeností zejména zahraničních přihlašovatelů a vlastníků práv průmyslového vlastnictví, zvyšování počtu přihlašovaných a udělovaných průmyslových práv účinných na území České republiky zatím nemělo podstatné důsledky na kvalitu udělovaných práv z hlediska jejich způsobilosti k ochraně. Valná část přihlašovaných a udělovaných práv nadále splňuje zákonné podmínky ochrany a rostoucí počet těchto udělených práv tak nelze považovat za projev zneužívání systému průmyslové právní ochrany ze strany přihlašovatelů, nýbrž spíše svědčí o zvýšené ekonomické aktivitě a rostoucím významu, který ochraně průmyslového vlastnictví přikládají jednotliví soutěžitelé v národním i globálním měřítku.

Přesto je třeba upozornit na to, že počet udělených průmyslových práv zejména v oblasti patentů a ochranných známek v posledních letech nevídaně rostl a že tato průmyslová práva zahrnují celou řadu práv, která buď z důvodu kolize s jinými staršími průmyslovými právy, nebo z důvodu nesplnění zákonných podmínek ochrany jsou předurčena k tomu, aby byla z příslušného rejstříku eliminována. Obzvláště akutní může být tato situace u užitečných vzorů, které v přihlašovací řízení nejsou podrobovány úplnému průzkumu, takže jejich zápis do rejstříku neskýtá jistotu, že zejména nejsou v konfliktu se starším průmyslovým právem třetí strany a že splňují požadavky kladené zejména na novost jimi chráněného technického řešení. Rovněž v oblasti ochranných známek je třeba z hlediska prosazování těchto práv brát v úvahu, že ochranné známky účinné na území České republiky se čítají ve stovkách tisíc a že vzájemné konflikty mezi nimi jsou čím dál častější; řídké rovněž nejsou případy, kdy jako ochranné známky jsou zapisovány do rejstříku nedistinktivní označení nebo označení, která z jiných důvodů nesplňují absolutní podmínky zápisné způsobilosti. Je třeba, aby při prosazování těchto práv si orgán, který ve věci jedná, byl schopen učinit průběžný úsudek o

tom, zda to které právo splňuje a priori právní podmínky ochrany v případě, že má o této skutečnosti odůvodněné pochybnosti, aby případně vyčkal pravomocného rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví v řízení o prohlášení neplatnosti, zrušení nebo výmazu tohoto průmyslového práva, popř. dokonce takové řízení sám inicioval.

3.3.2 Rovina eliminace práv

Shora uvedené úvahy na naši pozornost přesouvají již z roviny vzniku práv (přihlašovacího řízení) na rovinu eliminace práv na úrovni registrační, tj. procesu prohlašování neplatnosti, porušení a výmazu průmyslových práv.

Tato rovina jako taková se opět neklade v oblasti autorského práva a práv s autorským právem souvisejících; má však i v této oblasti určitou obdobu. I ve vztahu k nehmotným statkům chráněným, resp. chránitelným autorským zákonem často vzniká otázka, zda příslušné dílo nebo jiný nehmotný statek je vůbec způsobilým předmětem ochrany autorským zákonem, např. zda určitý duševní obsah označovaný jako dílo splňuje vůbec požadavky díla ve smyslu autorského zákona. Pokud tomu tak není, nepřichází samozřejmě v úvahu prosazování práv k takovému domnělému nehmotnému statku, který ve skutečnosti nespĺňuje zákonné předpoklady právní ochrany. O těchto otázkách v oblasti práv chráněných autorským zákonem přísluší rozhodovat výlučně soudům, přičemž soudy tyto otázky řeší buď jako otázky předběžné v rámci projednávání žalob z porušování takových práv, kterými se žalobce domáhá plnění (§ 80 písm. b) OSŘ), nebo mohou být tyto otázky vlastním předmětem občanského soudního řízení v rámci řízení o určení, zda to právní vztah nebo právo je či není (§ 80 písm. c) OSŘ), to ovšem pouze za předpokladu, že na určení existuje naléhavý právní zájem. V oblasti autorského práva a práv s autorským právem souvisejících tedy soudům přísluší obdobná úloha jako Úřadu průmyslového vlastnictví, popř. jiným příslušným úřadům v oblasti průmyslových práv při ověřování, zda určité tvrzené právo skutečně existuje, tj. zda určitý nehmotný statek je skutečně hoděn ochrany tím kterým právním institutem na ochranu duševního vlastnictví.

Praktické zkušenosti českých i zahraničních přihlašovatelů a vlastníků průmyslových práv s fungováním Úřadu průmyslového vlastnictví na rovině eliminace těchto práv lze rovněž označit za převážně pozitivní. Praxe Úřadu v této oblasti je na poměrně vysoké úrovni a sleduje trendy příslušných mezinárodních institucí a jejich rozhodovací praxi; to platí zejména v oblasti rozhodování o neplatnosti patentů, kde Úřad průmyslového vlastnictví sleduje rozhodovací praxi Evropského patentového úřadu.

Do určité míry nestabilizovaná zůstává situace v oblasti ochranných známek, kde je Úřad průmyslového vlastnictví vázán judikaturou Evropského soudního dvora k výkladu směrnice č. 89/104/EHS o harmonizaci zákonů členských států týkajících se ochranných známek. Tato judikatura se týká ve značné míře především rovněž otázek, které Úřad průmyslového vlastnictví řeší v rámci řízení o eliminaci známkových práv na úrovni registrační, tj. zejména v řízení o námitkách proti přihlášce ochranné známky a v řízení o prohlášení ochranné známky za neplatnou. Patří sem např. kritéria pro posuzování existence pravděpodobnosti záměny mezi ochrannými známkami, resp. označeními a rozhodování o zrušení ochranné známky z důvodu jejího neužívání.

K těmto otázkám vypracoval Evropský soudní dvůr podrobnou a rozsáhlou judikaturu se kterou se příslušní pracovníci Úřadu teprve postupně seznamují a někdy dochází k případům, kdy rozhodnutí Úřadu jsou s touto judikaturou v přímém rozporu.

V těchto případech pak zpravidla dochází ke zrušení pravomocného rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví příslušným správním soudem. K takovému zrušení však dochází zpravidla až jeden rok i více let poté, co již napadené rozhodnutí Úřadu nabylo právní moci, což může negativně ovlivnit právní jistotu všech zúčastněných stran. Vzhledem k tomu, že soudní přezkum pravomocných správních rozhodnutí sám probíhá na dvouinstanční úrovni, byť opravný prostředek proti prvoinstančním rozhodnutím Městského soudu v Praze má povahu mimořádného opravného prostředku, vede to v praxi k tomu, že celková délka řízení např. o námitkách proti přihlášce ochranné známky nebo o prohlášení ochranné známky za neplatnou je často neúnosně dlouhá pro všechny zúčastněné strany (např. 5 i více let).

Na zlepšení tohoto stavu neexistuje žádný jednoduchý recept. Je třeba konstatovat, že Úřad průmyslového vlastnictví v posledních letech výrazně zvýšil efektivitu i rychlost všech svých řízení včetně řízení sporných. Na druhou stranu řízení před správním soudem si zpravidla vyžádá minimálně jeden rok, často i více v jedné instanci; relativní delší časová náročnost tohoto řízení však vyvažuje poměrně vysokou kvalitu rozsudků správních soudů. Nejspolehlivějším prostředkem ke zvýšení právní jistoty všech zúčastněných stran a efektivitě a rychlosti řízení v těchto věcech se zdá být posilování právního vědomí Úřadu, ale i účastníků řízení o platné právní úpravě včetně obsahu závazné judikatury Evropského soudního dvora k ochranným známkám.

Délka řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví ve věcech eliminace průmyslových práv se může také negativně odrazit na délce a efektivitě řízení ve věci vlastního prosazování těchto práv. Zahájení řízení u Úřadu průmyslového vlastnictví o prohlášení neplatnosti, zrušení nebo výmazu průmyslového práva, které je předmětem prosazování v řízení před soudem nebo jiným orgánem, zpravidla vede k tomu, že příslušné řízení týkající se prosazování tohoto práva je přerušeno a orgán vyčká pravomocného rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví v řízení o eliminaci tohoto práva.

Tento postup by neměl být automatický, nýbrž měl by být aplikován jen v odůvodněných případech, kde a priori existuje aspoň určitá rozumná míra pravděpodobnosti, že Úřad průmyslového vlastnictví napadené právo skutečně vymaže (prohlásí za neplatné, zruší) z rejstříku. V těchto případech je skutečně na místě, aby orgán provádějící řízení o porušování tohoto práva své řízení skutečně přerušil a vyčkal pravomocného rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví; pokud bude totiž příslušné průmyslové právo prohlášeno za neplatné s účinky *ex tunc*, popř. vymazáno, popř. zrušeno, a to případně i jen s účinky *ex nunc*, může to vést k zamítnutí příslušné žaloby, resp. odmítnutí návrhu nebo zastavení řízení o prosazování domněle porušovaného práva.

Úsudek o tom, zda údajně porušované právo splňuje zákonné podmínky ochrany, si přitom předběžně může učinit příslušný soud, resp. správní orgán sám. V případě kompetence soudu tento závěr vyplývá z ust. § 135 odst. 2 OSŘ, který svěřuje soudu v občanském soudním řízení pravomoc posoudit sám otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, ovšem s výjimkou otázek o tom, zda byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních předpisů, včetně otázek o tom, kdo jej spáchal, a rozhodnutí o jeho osobním stavu. Ostatní otázky může soud v rámci občanského soudního řízení posoudit jakožto tzv. otázky předběžné sám s tím, že pokud bylo o takové otázce vydáno příslušným

orgánem rozhodnutí, soud z něho vychází. V oblasti správního řízení lze postupovat v podstatě obdobně na základě ust. § 57 odst. 1 písm. c) zák. č. 500/2004 Sb., správního řádu.

Na druhou stranu je třeba vzít v úvahu, že řada porušovatelů průmyslových práv používá možnost zahájení řízení vedoucí k eliminaci porušovaného práva před Úřadem průmyslového vlastnictví jako úhybného manévru jen za tím účelem, aby se vyhnuli postihu za své protiprávní jednání, resp. tento postih oddálili. Neváhají podávat návrhy na prohlášení neplatnosti, zrušení, resp. výmazu průmyslových práv, které jsou zjevně neodůvodněné a mají jen mizivou naději na úspěch. Přerušování řízení o prosazování porušovaného práva by v takových případech mohlo mít velmi negativní důsledky pro vlastníka příslušného práva a mohlo by dokonce zcela zmařit efektivní prosazování tohoto práva. To platí zejména u práv časově omezených, např. patentů, kdy přerušování řízení o prosazování patentového práva např. v situaci, kdy do vypršení patentové ochrany zbývají už jen 2 nebo 3 roky, může efektivně vést k tomu, že vlastník patentu se ochrany před porušováním nedomůže vůbec a zůstane případně odkázán jen na uplatnění peněžitých nároků za neoprávněné užívání patentu v období před tím, než patent expiroval.

Efektivní uspokojení takových peněžitých nároků je ovšem často velmi nejisté s ohledem na stav majetku a solventnost porušovatelů, jejich právní existenci atd.; zejména v případech drobných porušovatelů lze anticipovat, že před získáním pravomocného rozsudku ve věci samé, ukládajícího porušovateli např. povinnost k náhradě škody, již porušovatel nemusí jako osoba právně existovat, může být na něj uvalen konkurz, může zcizit svůj majetek apod., takže vlastník porušovaného práva nebude moci své peněžité nároky úspěšně vymoci. Z těchto důvodů je třeba upřednostnit uspokojování nepeněžitých nároků vůči porušovatelům, zejména nároků na zdržení se protiprávního jednání a odstranění závadného stavu; efektivní ochrany prostřednictvím uspokojení těchto nároků se však lze domoci pouze tehdy, nastoupí-li příslušná opatření včas. Z těchto důvodů tedy nelze doporučit automatické přerušování řízení o prosazování práv k duševnímu vlastnictví v případě, že prosazované právo je napadeno příslušným návrhem podaným k Úřadu průmyslového vlastnictví na jeho zneplatnění, zrušení nebo výmaz.

Tato problematika patří k nejsložitějším otázkám prosazování práv k duševnímu vlastnictví a efektivní a spravedlivý postup příslušných orgánů nezbytně vyžaduje solidní znalosti těchto orgánů o hmotněprávní úpravě jednotlivých druhů průmyslových práv; také z tohoto důvodu byla obsáhlá úvodní část této metodiky věnována právě této hmotněprávní úpravě.

Tato problematika je dále komplikována tím, že o eliminaci prosazovaných práv bude v řadě případů rozhodovat nikoli Úřad průmyslového vlastnictví, nýbrž příslušná nadnárodní autorita, která rozhodla o registraci tohoto práva. Tak tomu je zejména v případě komunitárních ochranných známek a komunitárních průmyslových vzorů. V oblasti evropských patentů je pak třeba upozornit na to, že pravomoc zkoumat, zda udělený evropský patent splňuje podmínky patentovatelnosti, přísluší v období po jeho udělení již národním úřadům členských států Evropské patentové úmluvy, ale i jejich soudům, které budou rozhodovat o porušování evropských patentů. I české soudy by se tedy měly připravit na to, že otázku platnosti evropských patentů budou v rámci řízení o porušování těchto patentů řešit jako otázku předběžnou. Další úvahy k těmto otázkám budou následovat ve druhém dílu metodiky.

3.3.3 Rovina prosazování práv

Rovinou vlastního prosazování práv tu rozumíme okruh opatření a řízení, v nichž dochází k rozhodování o tom, zda dochází k porušování práva k duševnímu vlastnictví určitým faktickým jednáním na trhu (nikoli jen podáním přihlášky nebo registrací kolidujícího průmyslového práva) a faktických úkonů směřujících k obnově souladu skutečného stavu se stavem právním tak, aby takovému porušování bylo zamezeno. Patří sem jak občanské soudní řízení, tak i trestní řízení ve věcech trestných činů podle §§ 149, 150, 151 a 152 trestního zákona, jakož i akty a činnosti (viz shora body 3.2.4 a 3.2.5) jiných orgánů veřejné správy, v jejichž pravomoci je prosazování práv z duševního vlastnictví, zejména celních orgánů, České obchodní inspekce a Státní zemědělské a potravinářské inspekce.

Zkušenosti s vlastním prosazováním práv k duševnímu vlastnictví na této rovině jsou zatím v zásadě pozitivní, a to ať již je hodnotíme z pohledu tuzemských nebo zahraničních vlastníků práv k duševnímu vlastnictví, anebo z pohledu zúčastněných orgánů. V posledních několika málo letech došlo v této oblasti k výraznému posunu směrem ke zlepšení vymahatelnosti práva v této oblasti a potlačování protiprávních aktivit. Ruku v ruce s tím však jde na jednu stranu značný nárůst porušování práv k duševnímu vlastnictví (který rovněž nepochybně souvisí se značným nárůstem takových registrovaných práv, která požívají ochrany na území České republiky) a současně i snaha některých osob o zneužívání systému prosazování těchto práv. Pozitivně jsou hodnoceny zejména kroky celních úřadů při prosazování práv k duševnímu vlastnictví, ať již postupem na základě zákona č. 191/1999 Sb., nebo na základě zákona č. 634/1992 Sb., a to zejména ze strany zahraničních vlastníků těchto práv. Často se jedná o jedinou efektivní cestu, jak zamezit pokračování nebo bezprostředně hrozícímu porušování těchto práv na území České republiky.

Jako pozitivní lze rovněž označit zkušenosti s vydáváním předběžných opatření ve věcech porušování k duševnímu vlastnictví soudy. V posledních několika málo letech počet vydávaných předběžných opatření prudce vzrostl, přičemž podle předběžných zkušeností lze potvrdit, že ve většině případů bylo vydání předběžného opatření v těchto věcech na místě a bylo zásadně potvrzeno v řízení ve věci samé. Soudy v této souvislosti využívají i institutu kauce, kterou musí návrhatel předběžného opatření složit spolu s návrhem na vydání předběžného opatření a která má sloužit jako garance uspokojení případných nároků žalované strany v souvislosti s dodržováním předběžného opatření, které by bylo následně zrušeno, resp. zaniklo by v důsledku toho, že žalobce neuspěl s příslušným návrhem ve věci samé.

Problémy přetrvávají především v oblasti uspokojování peněžitých nároků.

Zde lze konstatovat, že soudům dosud scházejí dostatečné zkušenosti s rozhodováním o takových nárocích, které by bylo možno generalizovat a vyvodit z nich určité obecné závěry pro postup soudů v těchto otázkách, a to jak po hmotněprávní, tak po procesněprávní (zejména důkazní) stránce.

Nedostatky v tomto směru se však netýkají již platné právní úpravy, nýbrž spíše její praktické aplikace. Zakotvení možnosti určit výši peněžitých nároků z porušování průmyslových práv hypotetickým licenčním poplatkem, popř. jeho násobkem vyvolává nutnost věnovat pozornost rovněž znalecké činnosti v této oblasti při určování takových hypotetických licenčních poplatků, školení příslušných znalců a sjednocování jejich metodiky.

Zejména je třeba upozornit na to, že podkladem pro stanovení takového hypotetického licenčního poplatku nemůže být bez dalšího ust. § 17 zák. č. 151/1999 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), v platném znění, neboť toto ustanovení umožňuje zjistit aktuální (statickou) hodnotu těchto majetkových práv k určitému okamžiku, nikoli hodnotu hypotetické úplaty za užívání těchto práv po určitou dobu porušování, která může sahát od několika dní až po několik let. Při určování hypotetického licenčního poplatku bude naopak třeba v souladu s platnou úpravou v zákoně č. 221/2006 Sb. přihlížet k aktuální situaci na trhu s příslušnými právy v období, kdy docházelo k jejich porušování, tedy přihlížet k zvyklostem panujícím v příslušném hospodářském odvětví. Bylo by tak žádoucí věnovat pozornost i výchově a školení znalců, určování výše těchto poplatků pro nejvýznamnější hospodářská odvětví, v nichž dochází k porušování příslušných práv, např. v oblasti chemického průmyslu, strojírenství, spotřebního zboží, potravin apod.

Jako nevyváženou lze dále označit situaci, kdy orgány veřejné správy jsou často vybaveny silnějšími pravomocemi v oblasti prosazování práv z duševního vlastnictví než samotné soudy, např. pokud jde o zajišťování zboží porušujícího práva k duševnímu vlastnictví a jeho zabavování. Občanský soudní řád sice již uvažuje v rámci řízení o zajištění důkazů ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví zajistit zboží, materiál a nástroje užití k jeho výrobě nebo rozšiřování, jakož i dokumenty týkající se tohoto zboží, v rámci řízení ve věci samé však nadále zřejmě není možné domáhat se zabavení zboží; není také jasné, jaký osud soudem v rámci zajištění důkazů zajištěné zboží v případě, kdy žalobě ve věci samé je vyhověno. S aplikací příslušných ustanovení (§ 78b a násl. OSŘ) zatím nejsou v podstatě žádné zkušenosti vzhledem k tomu, že příslušná novela nabyła účinnosti teprve před několika měsíci.

Podrobnější rozbor těchto a dalších problematických otázek spjatých s vlastním prosazováním práv k duševnímu vlastnictví bude následovat ve druhém díle metodiky.